

੧੯ ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਰਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਫਤਹਿ ॥

ਜ.ਫਰਨਾਮਹ ਪਾ: ੧੦

ਸਟੀਕ

ਟੋਕਾਵਾਰ—

ਪੰਡਿਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ
ਵਿਦਯਾ ਮਾਰਤੰਡ, ਮੁਜ਼ਗ (ਲਾਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ—

ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ:

ਸਭ ਹੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ ।

ਭੇਟਾ : 130-00

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ -

ਭਾ: ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ :

ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ , ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

Publisher:-

B.Jawahar Singh Kirpal Singh & Co.

Jallianwala Bagh , Amritsar -143006.

Website : www.jsks.co.in Email: contact@jsks.co.in

Phone/Fax : 0183-2545421

ਬੇਨਤੀ

ਕੋਈ ਚਾਰ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਸ਼ੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਐਲਾਨ ਛਾਪਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਕਈ ਇਕ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ। ਉਹਨਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਦ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਪਾਠ ਕਰ ਲਏ, ਅਤੇ ਏਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ-ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗਹਿ ਕਰ ਲਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਰਸਿਆ। ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਕਈ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਛੰਦ ਆਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਭੇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਂਝ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਔਖਾ ਪਦ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਛੰਦ ਬਣ ਕੇ ਅਰਥ ਔਖਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਸਤਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਛੰਦ ਹਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਫੁਰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਸ, ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਟੀਕਾ ਲਿਖਣਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਢਾਈ ਕੁ ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹ ਟੀਕਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਆਪੇ ਹੀ ਟੀਕਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਦ ਟੀਕਾ ਲਿਖ ਚੁਕਾ ਤਾਂ ਛਾਪਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਟੀਕੇ ਛਾਪਾਂ ? ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਛੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੀ ਬੇਨਤੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਓਵੇਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੀ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਭੇਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਡਰਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸੱਤਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੀ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਗਾ ਹੈ।

ਫਿਤਾਨੁਜ-ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਗਜਾਨੀ

ਟੀਕੇ ਦੇ ਨਿਯਮ

1. ਮੂਲ ਪਾਠ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ।
2. ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਅੱਖੇ ਪਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਬਰੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੋਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
3. ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਅੌਖਾ ਪਦ ਹੈ । ਉਥੇ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੀ=ਮੁਸਾਫ਼ੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮੂਲ ਪਦ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਅਰਥ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
4. ਅਰਥ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੂਲ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰਥ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ () ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
5. ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੁਸਾਫ਼ੀ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਪਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਸਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ [] ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
੬. ਚੱਵੀ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ 'ਖੁਲਾਸਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
੭. ਜੇ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਭਾਸਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ।
੮. ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਡੁਟਨੋਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ * ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ।

੧੬ ਹੁਕਮ ਸੱਤਿ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਡਤਹ ॥

ਅਰਥ—ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਫਤਹਿ ਹੈ। (ਜੋ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਫਤਹਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।

ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

ਅਰਥ—ਇਹ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ (ਫਤਿਹ ਦੀ ਚਿੱਠੀ) ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਉਸਤਤ

ਕਮਾਲੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਇਮ ਕਰੀਮ ॥

ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਰਾਜਿਕ ਰਿਹਾਕੁਨ ਰਹੀਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਮਾਲੇ=ਪੂਰਨ। ਕਰਾਮਾਤ=ਸ਼ਕਤੀ, ਅਲੌਕਿਕ ਤਾਕਤ। ਕਾਇਮ=ਇਸਥਿਤ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਜਾ=ਭਾਣਾ, ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ। ਬਖਸ਼=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੇਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਾਜਿਕ=ਅੰਨ ਦਾਤਾ, ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਰਿਹਾਕੁਨ=ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਿਹਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਰਹੀਮ=ਦਿਆਲੂ, ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਲੌਕਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਸਦੀ (ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ) ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਨ ਦਾਤਾ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਮਾਂ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਓ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਮਤਾ ਬਖਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਦਿਲ ਪੜੀਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਮਾਂ=ਈਮਾਨ, ਧਰਮ। ਬਖਸ਼ਿੰਦ=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਖਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਓ=ਅਤੇ। ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਢੜਨ ਵਾਲਾ, ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਮਤਾ ਬਖਸ਼=ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ਰੋਜ਼ੀ=ਰਿਜ਼ਕ। ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਦਿਲ ਪੜੀਰ=ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ, ਮਨ-ਪਸੰਦ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਰਮ ਤੇ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਹਰ ਆਖੇ ਸਮੇਂ) ਬਾਹਰ ਢੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ ਖੂਬੀ ਦਿਹੋ ਰਹਨਮੂੰ ॥ ਕਿ ਬੇਗੂੰਨ ਬੇਚੂੰਨ ਚੂੰ ਬੇਨਮੂੰ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਖੂਬੀ=ਚੰਗਿਆਈ। ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਰਹਨਮੂੰ= ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰਹਿਨਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਬੇਗੂੰਨ=ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਬੇਚੂੰਨ=ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਰੂਪ। ਚੂੰ=ਜਿਹਾ ਕਿ। ਬੇਨਮੂੰ=ਲਾਸਾਨੀ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਿਸੇ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਚੰਗਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾਂ ਤੇ (ਚੰਗਾ) ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਲਾਸਾਨੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਰੰਗ, ਰੂਪ ਤੇ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ੩।

ਨ ਸਾਜੋ ਨ ਬਾਜੋ ਨ ਛੌਜੋ ਨ ਛਰਸ਼ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਏ ਐਸ਼ ਅਰਸ਼ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨ=ਨਹੀਂ। ਸਾਜੋ=ਸਾਮਾਨ। ਬਾਜੋ=ਘੋੜਾ। ਛੌਜੋ=ਛੌਜਾਂ। ਛਰਸ਼=ਦਰੀਆਂ, ਗਲੀਚੇ ਆਦਿ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਐਸ਼=ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਸੁਖ। ਅਰਸ਼=ਸਵਰਗ।

ਅਰਥ—ਜਿਸਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਘੋੜਾ ਨਹੀਂ, ਛੌਜ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ (ਆਰਾਮ) ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਦਰੀ ਜਾਂ ਗਲੀਚਾ ਆਦਿ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਬਖਸ਼ਣ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਜਹਾਂ ਪਾਕ ਜ਼ਬਰਅਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ ॥ ਅਤਾਮੇ ਦਿਹਦ ਹਮ ਚੂੰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹਜ਼ੂਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ। ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਜ਼ਬਰਅਸਤ=ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ, ਬਲਵਾਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਜੁਝੂਰ=ਜਲਵਾ। ਦਿਹੋ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹਮਚੁ=ਜੈਸਾ ਕਿ। ਹਾਜ਼ਿਰ=ਸਾਮ੍ਰਾਣੇ। ਹਜੂਰ=ਪ੍ਰਤੱਖ। ਹਾਜ਼ਿਰਾ ਹਜੂਰ=ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬਲਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਲਵਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਸਾਮ੍ਰਾਣੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਤਾ ਬਖਸ਼ਦੇਂ ਪਾਕ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ॥ ਰਹੀਮ ਅਸਤੁ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਹਰ ਦਿਧਾਰ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਤਾ=ਦਾਤ। ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਹੀਮਸਤੁ=ਰਹਿਮ ਭਾਵ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰੋਜ਼ੀ=ਰਿਜ਼ਕ। ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਹਰ=ਹਰ ਇਕ। ਦਿਧਾਰ=ਮੂਲਕ, ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਭਾਵੋਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਇਆ ਭਾਵ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਮੂਲਕ, ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਗ-ਲਗਾਓ ਨਹੀਂ।

ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਦਿਧਾਰ ਅਸਤੁ ਆਜ਼ਮ ਅਜੀਮ ॥ ਕਿ ਹੁਸਨੁਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤੁ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਦਿਧਾਰ=ਦੇਸ਼। ਅਸਤੁ=ਹੈ। ਆਜ਼ਮ=ਵੱਡਾ। ਅਜੀਮ=ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ। ਹੁਸਨੁਲ=ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ, ਵੱਡੇ ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ। ਜਮਾਲ=ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ। ਰਾਜਕ=ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਰਹੀਮ=ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮੁਲਕਾਂ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਵਡਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਭਾਰੇ ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਏਨਾ ਜਲਾਲ ਭਾਵ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਮਿਠਾਸ) ਵਾਲਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ (ਐਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ) ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ਅਸਤੁ ਆਜਿਜ਼ ਨਿਵਾਜ ॥ ਗਰੀਬੁਲ ਪਰਸਤੋ ਗਾਨੀਮੁਲ ਗੁਦਾਜ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਸ਼ਉਰ ਅਸਤੁ=ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਆਜਿਜ਼=ਦੀਨ, ਅਨਾਥ, ਗਰੀਬ, ਯਤੀਮ। ਨਿਵਾਜ=ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਗਰੀਬੁਲ=ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ। ਪਰਸਤੋ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਗਾਨੀਮੁਲ=ਵੈਗੀਆਂ ਦਾ। ਗੁਦਾਜ=ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਾਲਕ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਦੀਨਾਂ-ਅਨਾਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਗੁਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ ਸੁਟਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੯।

ਬ਼ਰੀਅਤ ਪਰਸਤੋ ਛਜੀਲਤ ਮਆਬੁ ॥ ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸੋ ਨਬੀਉਲ ਕਿਤਾਬ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ਼ਰੀਅਤ=ਮਰਯਾਦਾ, ਨਿਆਉਂ, ਇਨਸਾਫ਼। ਪਰਸਤੋ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਛਜੀਲਤ=ਵਡਿਆਈ। ਮਆਬੁ=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਹਕੀਕਤ=ਸਚਿਆਈ, ਤੱਤ। ਸ਼ਨਾਸੋ=ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਨਬੀਉਲ=ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਕਿਤਾਬ=ਕੁਰਾਨ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਹੱਕ, ਸੱਚ, ਇਨਸਾਫ਼ ਤੇ ਨਿਆਉਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਡਿਆਈ ਨਾਲ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਚਿਆਈ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਰੱਖ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਵ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਖ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੯।

ਕਿ ਦਾਨਸ਼ ਪਯੋਹਸਤੋ ਸਾਹਿਬ ਬ਼ਊਰ ॥ ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸਸਤੋ ਜਾਹਰ ਜ਼ਹੂਰ ॥੧੦॥

ਪਦੰਅਰਥ—ਦਾਨਸ਼=ਦਨਾਈ, ਸਿਆਣਾ, ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ। ਪਯੋਹ ਅਸਤੂ=ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ, ਲੱਭਣ ਵਾਲਾ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਕਦਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਸ਼ਉਰ=ਅਕਲ। ਹਕੀਕਤ=ਸਚਾਈ। ਸ਼ਨਾਸਸਤੋ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ। ਜਾਹਰ=ਪ੍ਰਤੱਖ, ਰੋਸ਼ਨ। ਜ਼ਹੂਰ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਲਵਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਕਦਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਕਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਜਲਵਾ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੦।

ਬ਼ਨਾਸਿੰਦ ਏ ਇਲਮ ਆਲਮ ਬੁਦਾਇ ॥ ਕੁਭਾਇੰਦ ਏ ਕਾਰਿ ਆਲਮ ਕੁਭਾਇ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਿੰਦ=ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਏ=ਦਾ। ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ। ਆਲਮ=ਧਰਤੀ, ਸੰਸਾਰ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ। ਬੁਦਾਇ=ਮਾਲਕ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਭਾਵ ਵਹਿਗੁਰੂ। ਕੁਭਾਇੰਦ=ਖੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਸੌਖਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ। ਕੁਭਾਇ=ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ (ਗੁਪਤ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ) ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ (ਹਰੇਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ) ਖੋਲਣ ਭਾਵ ਸੌਖਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ (ਵਿਗੜੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ) ਸਵਾਰਨ ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੧।

ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦ ਏ ਕਾਰਿ ਆਲਮ ਕਬੀਰ ॥ ਸ਼ਨਾਸਿੰਦ ਏ ਇਲਮਿ ਆਲਮ ਅਮੀਰ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦ ਏ=ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਕਾਰਿ=ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ । ਆਲਮ=ਜਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ ।
ਕਬੀਰ=ਵੱਡਾ । ਸ਼ਨਾਸਿੰਦ ਏ=ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ । ਇਲਮਿ=ਵਿਦਿਆ । ਅਮੀਰ=ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਾਲਕ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਹੈ । ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਲਮਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਅਟੱਲ
ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੨ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਵ੍ਹਾਂ ਬੈਤਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਸਿਫ਼ਤਾਂ
ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ।
ਪਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ
ਹਰ ਇਕ ਗੁਪਤ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੱਗ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ, ਫੇਰਬ
ਤੇ ਠੱਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨੀ,
ਠੱਗੀ, ਝੂਠ ਤੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਬਾਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਤੂੰ
ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ? ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਚਾਲਾਕੀਆਂ, ਝੂਠੀਆਂ ਸੌਹਾਂ, ਆਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ
ਲਿਖਕੇ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੱਚਾ ਹੈਂ?

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਿੱਠੀ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ‘ਦਾਸਤਾਨ’
ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਕੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਨਵੀਂ ਕਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਦਾਸਤਾਨ-ਕਥਾ (ਪਹਿਲੀ)

ਮਰਾ ਐਤਬਾਰੇ ਬਰੀਂ ਕਸਮ ਨੇਸਤ ॥ ਕਿ ਏਜ਼ਦ ਗਵਾਹਸਤੁ ਯਜ਼ਦਾ ਯਕੇਸਤ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਐਤਬਾਰੇ=ਇਤਬਾਰ, ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ । ਬਰੀਂ=ਉਪਰ, ਇਸ ਉੱਤੇ ।
ਕਸਮ=ਸੌਹਾਂ, ਸੌਰੀਧ । ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿ=ਜੋ । ਏਜ਼ਦ=ਖੁਦਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਗਵਾਹਸਤੁ=ਗਵਾਹ ਹੈ ।
ਯਜ਼ਦਾ=ਖੁਦਾ, ਅੱਲਾਹ । ਯਕੇਸਤ=ਇਕ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਇਸ ਸੌਹਾਂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ (ਤੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ) ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ (ਅਤੇ
ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਉਹ) ਖੁਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ । ੧੩ ।

ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—ਹੋ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੇਰੀ ਇਸ ਸੌਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ
ਨਹੀਂ, ਜੋ ਤੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਇਸ
ਸੌਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਗੇ ਬੈਤ ਨੂੰ: ੪੫-੪੬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਵੇਗਾ ।

ਨ ਕਤਰਹ ਮਰਾ ਐਤਬਾਰੇ ਬਰੋਸਤੁ ॥ ਕਿ ਬਖਸ਼ੀ ਵੇ ਦੀਵਾਂ ਹਮਹ ਕਿਜ਼ਬ ਗੋਸਤ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਤਰਹ=ਇਕ ਬੂੰਦ, ਇਕ ਛਿੱਟ। ਐਤਬਾਰੇ=ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ। ਬਰੋਸਤ=ਉਸ ਉਤੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਖਸ਼ੀ=ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲ। ਦੀਵਾਂ=ਦੀਵਾਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਚਰਬਾਰੀ ਲੋਕ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਕਿਜ਼ਬ ਗੋਸਤ=ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ, ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ, ਇਕ ਬੂੰਦ ਭਾਵ ਜਗਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ੧੪।

ਪਿਛਲੇ ਬੈਂਤ ਵਿਚ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਔਰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਇਤਿਬਾਰ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੌਂਹ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲ, ਦਰਬਾਰੀ ਲੋਕ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਛਿੱਟ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਇਤਿਬਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਤਿਬਾਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਪਹਾੜੀਏ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਕਸੇ ਕਉਲਿ ਕੁਰਆਂ ਕੁਨੱਦ ਐਤਬਾਰ ॥ ਹਮਾ ਰੋਜ਼ ਆਖਰ ਸ਼ਵਦੱਦ ਮਰਦ ਖੂਰ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਕਉਲਿ=ਸੁਖਨ, ਗੱਲ ਉਤੇ। ਕੁਰਆਂ=ਕੁਰਾਨ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕਿਤਾਬ, ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਖੁਦਾ ਵਲੋਂ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਈ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਤਬਾਰ=ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ। ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ। ਆਖਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ। ਸ਼ਵਦੱਦ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ=ਆਦਮੀ। ਖੂਰ=ਮੰਦੇ ਹਾਲ, ਭੈੜੀ ਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ (ਆਦਮੀ) ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਖਾਧੀ ਕਸਮ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੫।

ਹਮਾ ਰਾਂ ਕਸੇ ਸਾਯਹ ਆਯਦ ਬਜੇਰ ॥ ਬਰੋ ਦਸਤ ਦਾਰਦ ਨ ਜਾਗੋ ਦਲੇਰ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾ=ਇਕ ਪੰਛੀ। ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਸਾਯਹ=ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ। ਆਯਦ=ਆਉਂਦਾ। ਬਜੇਰ=ਹੇਠਾਂ, ਬੱਲੇ। ਬਰੋ=ਉਸ ਉਤੇ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਦਾਰਦ=ਪਾਵੇਗਾ। ਜਾਗੋ=ਕਾਂ। ਦਲੇਰ=ਬਹਾਦਰ, ਯੋਧਾ, ਸੂਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਹਮਾ ਪੰਛੀ (ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਏਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਵੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਹੇਠ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਉਤੇ ਦਲੇਰ ਕਾਂ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ। ੧੬।

ਜਦੋਂ ਅਸਾਂ ਅਜੇਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਇਟ ਲੈ ਕੇ (ਤੇਰੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਸੌਂਹਾਂ ਤੇ ਇਤਥਾਰ ਕਰਕੇ) ਅੰਦਰਪੁਰ ਦਾ ਕਿਲਾ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਤੇਰੀਆਂ ਛੌਜਾਂ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀਆਂ।

ਕਸੇ ਪੁਸ਼ਤ ਅਫਤਦ ਪਸੇ ਸ਼ੇਰ ਨਰ ॥ ਨ ਗੀਰਦ ਬੁਜੋ ਮੇਸ਼ ਆਹੁ ਗੁਜਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕੋਈ । ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ । ਅਫਤਦ=ਖੜਾ ਹੋਵੇ । ਪਸੇ=ਪਿਛੇ । ਗੀਰਦ=ਫੜ ਸਕਦਾ । ਬੁਜੋ=ਬੱਕਰੀ । ਮੇਸ਼=ਭੇਡ । ਆਹੁ=ਹਿਰਨ । ਗੁਜਰ=ਲੰਘ ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇ, ਬੱਕਰੀ, ਭੇਡ ਜਾਂ ਹਿਰਨ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ ਲੰਘ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੧੭।

ਹੇ ਐਰੰਗਜੇਬ ! ਤੂੰ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਹਿਕੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾਧੀ ਸੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਧੋਖਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਛੌਜ ਚੜ੍ਹਾ ਭੇਜੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰ ਭਉ ਨਹੀਂ—

ਸਿੰਘ ਸਰਣ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੁਕ ਗ੍ਰਾਸੈ ॥

ਕਸਮ ਮੁਸਹਫੇ ਖਫੀਯਹ ਗਰ ਈਂ ਖੁਰਮ ॥ ਨ ਫਉਜੇ ਅਜੀਜੇ ਰਾ ਸੁਮ ਅਫਕੁਨਮ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸਮ=ਸੌਂਹ, ਸੁਗੰਧ । ਮੁਸਹਫੇ=ਕੁਰਾਨ । ਖਫੀਯਹ=ਧੋਖਾ । ਗਰ=ਅਗਰ, ਜੇਕਰ । ਈਂ=ਇਸ । ਖੁਰਮ=ਖਾਂਦੇ । ਫਉਜੇ=ਛੌਜ ਨੂੰ । ਅਜੀਜੇ=ਪਿਆਰੀ । ਸੁਮ ਅਫਕੁਨਮ=ਲੰਗੜਾ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੇਰੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਖਾਧੀ ਸੌਂਹ ਵਰਗਾ ਧੋਖਾ ਮੈਂ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਛੌਜ ਨੂੰ ਲੰਗੜਾ ਨਾ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਐਵੇਂ ਨਾ ਮਰਵਾ ਦੇਂਦਾ। ੧੮।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਚਮਕੈਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ—

ਗੁਰਿਸਨਹ ਚਿ ਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ਚਿਹਲ ਨਰ ॥ ਕਿ ਦਹ ਲਕ ਬਰਾਯਦ ਬਰੋ ਬੇਖਬਰ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਿਸਨਹ=ਭੁਖੇ । ਚਿ=ਕੀ । ਕਾਰੇ=ਕੰਮ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ । ਚਿਹਲ=ਚਾਲੀ (੪੦) । ਨਰ=ਮਨੁੱਖ । ਕਿ=ਜੋ । ਦਹ=ਦਸ । ਲਕ=ਲੱਖ । ਬਰਾਯਦ=ਆ ਪਏ । ਬਰੋ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ । ਬੇਖਬਰ=ਅਚਾਨਕ ।

ਅਰਥ—ਛਿਡੋਂ ਭੁਖੇ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦਸ ਲੱਖ (ਛੌਜੀ) ਅਚਾਨਕ ਆ ਪਏ। ੧੯।

ਕਿ ਪੈਮਾ ਸ਼ਿਕਨ ਬੇਦਰੰਗ ਆਮਦੰਦ ॥ ਮਯੇ ਤੇਗੁ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ਆਮਦੰਦ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਮਾ=ਅਹਿਦ, ਬਚਨ। ਪੈਮਾ ਸ਼ਿਕਨ=ਬਚਨ ਤੌੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬਚਨ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ਬੇਦਰੰਗ=ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਝਟਪਟ। ਆਮਦੰਦ=ਆ ਗਏ। ਮਯੇ=ਸਮੇਤ। ਤੇਗੁ=ਤਲਵਾਰ। ਤੀਰੋ=ਤੀਰ। ਤੁਫੰਗ=ਬੰਦੂਕ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਤੌੜਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਤੀਰਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸਮੇਤ ਆ ਗਏ। ੨੦ [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੬੦]

ਬ ਲਾਚਾਰਗੀ ਦਰ ਮਿਯਾਂ ਆਮਦਮ ॥ ਬ ਤਦਬੀਰ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ਆਮਦਮ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ। ਲਾਚਾਰਗੀ=ਮਜ਼ਬੂਰੀ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਮਿਯਾਂ=ਮੈਦਾਨਿ=ਜੰਗ। ਆਮਦਮ=ਮੈਂ ਆਇਆ। ਤਦਬੀਰ=ਵਿਧੀ, ਤਰੀਕਾ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨਿ=ਜੰਗ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸਮੇਤ ਆਇਆ। ੨੧।

ਚੁ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਹ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ ॥ ਹਲਾਲ ਅਸਤੁ ਬੁਰਦਨ ਬ ਸਮਸ਼ੇਰ ਦਸਤ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਕਾਰ=ਕੰਮ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਹੀਲਤੇ=ਹੀਲਿਆਂ, ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗ ਜਾਂ ਤਰੀਕੇ। ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ=ਲੰਘ ਜਾਵੇ। ਹਲਾਲ ਅਸਤੁ=ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਯੋਗ ਹੈ। ਬੁਰਦਨ=ਲੈ ਜਾਣਾ। ਬ ਸਮਸ਼ੇਰ=ਤਲਵਾਰ ਉਤੇ। ਦਸਤ=ਹੱਥ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗ, ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਲੈ ਜਾਣਾ ਯੋਗ ਹੈ। ੨੨।

ਚਿ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾਂ ਮਨ ਕੁਨਮ ਐਤਬਾਰ ॥ ਵਗਰ ਨਹ ਤੁ ਗੋਈ ਮਨ ਈ ਰਹ ਚਿ ਕਾਰ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਕਸਮੇ=ਸੌਹ। ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕੁਨਮ=ਕਰਾਂ। ਐਤਬਾਰ=ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ। ਵਗਰ ਨਹ=ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ਤੁ=ਤੂੰਹੀਂ। ਗੋਈ=ਆਖ, ਦਸ। ਮਨ ਈ=ਮੈਨੂੰ ਇਸ। ਰਹ=ਗਾਹ, ਰਸਤੇ। ਚਿ ਕਾਰ=ਕੀ ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ (ਤੇਰੀ) ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਹ ਦਾ ਕੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰਾਂ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰਹੀਂ ਦੱਸ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਰਾਹ ਉਤੇ (ਚੱਲਣ ਦਾ) ਕੀ ਕੰਮ ਸੀ?। ੨੩।

ਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਰੋਬਾਹਿ ਪੇਚ ॥ ਦਿਗਰ ਹਰਗਿਜ਼ੀਂ ਰਾਹ ਨਿਯਾਰਦ ਬਹੇਚ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨ ਦਾਨਮ=ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਈਂ=ਇਹ । ਰੋਬਾਹਿ=ਲੂਬੜੀ ਵਾਂਗ੍ਰੀ । ਪੇਚ=ਛਲ,
ਛਰੇਬ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ । ਹਰਗਿਜ਼ੀਂ=ਕਦੇ ਵੀ । ਰਾਹ=ਰਸਤੇ । ਨਿਯਾਰਦ=ਨਾ ਆਉਂਦਾ । ਬਹੇਚ=ਕਿਸੇ
ਗੱਲ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਆਦਮੀ ਲੂਬੜੀ ਵਾਂਗ੍ਰੀ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼, ਛਲ-ਛਰੇਬ ਵਾਲਾ
ਹੈ । ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਨਾ ਆਉਂਦਾ । ੨੪।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ ਆਯਦਸ਼ ॥ ਨਜ਼ੋ ਬਸਤਨੋ ਕੁਸ਼ਤਨੋ ਬਾਯਦਸ਼ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ=ਕੋਈ ਉਹ । ਕਸ=ਆਦਮੀ । ਕਿ=ਜੋ । ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ।
ਆਯਦਸ਼=ਆਵੇ । ਨਜ਼ੋ=ਨਾ ਤਾਂ । ਬਸਤਨੋ=ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ, ਕੈਦ ਕਰਨਾ । ਕੁਸ਼ਤਨੋ=ਕੁਹ ਸੁਟਣਾ, ਮਾਰ
ਦੇਣਾ । ਬਾਯਦਸ਼=ਚਾਹੀਦਾ ।

ਅਰਥ—ਕੋਈ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਣਾ ਅਤੇ
ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ, ਜਾਂ ਕੈਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੨੫।

ਬਰੰਗੇ ਮਗਾਸ ਸਜਾਹ ਪੋਸ਼ ਆਮਦੰਦ ॥ ਬ ਯਕ ਬਾਰਗੀ ਦਰ ਖਰੋਸ਼ ਆਮਦੰਦ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੰਗੇ=ਰੰਗ ਵਰਗੇ । ਮਗਣ=ਮੱਖੀਆਂ । ਸਜਾਹ ਪੋਸ਼=ਕਾਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਾਲੇ ।
ਆਮਦੰਦ=ਆ ਗਏ । ਯਕ ਬਾਰਗੀ=ਇਕੋ ਵਾਗੀ ਹੀ । ਦਰ ਖਰੋਸ਼=ਰੈਲੇ ਗੱਲੇ ਵਿਚ

ਅਰਥ—ਕਾਲੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗ੍ਰੀ ਕਾਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ (ਸੂਰਮੇ) ਆ ਗਏ । ਇਕੋ ਵਾਗੀ
ਹੀ ਰੈਲਾ-ਗੌਲਾ ਭਾਵ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਕਰਦੇ ਆ ਕੇ ਪੈ ਗਏ । ੨੬।

ਹਰਾਂਕਸ ਜਿ ਦੀਵਾਰ ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ ॥ ਬਖੁਰਦਨ ਯਕੇ ਤੀਰ ਬੁਦ ਗਰਕਿ ਖੂੰ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂਕਸ=ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ । ਜਿ=ਤੋਂ । ਦੀਵਾਰ=ਕੰਧ । ਆਮਦ=ਆ ਗਿਆ ।
ਬਿਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਬਖੁਰਦਨ=ਖਾਣ ਨਾਲ । ਯਕੇ=ਇਕੋ ਹੀ । ਬੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ । ਗਰਕਿ ਖੂੰ=ਖੂਨ ਵਿਚ
ਗਰਕ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਲਹੂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕੰਧ (ਦੇ ਆਸਰੇ) ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਸਾਡਾ ਇਕੋ ਹੀ
ਤੀਰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਲਹੂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ । ੨੭।

ਕਿ ਬੇਰੂ ਨਿਯਾਮਦ ਕਸੇ ਜਾਂ ਦਿਵਾਰ ॥ ਨਾ ਖੁਰਦੰਦ ਤੀਰੋ ਨ ਗਲਤੰਦ ਖਾਰ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ । ਨਿਯਾਮਦ=ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਕਸੇ=ਕੋਈ । ਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ ।
ਦਿਵਾਰ=ਕੰਪ । ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧਾ । ਗਲਤੰਦ=ਹੋਇਆ । ਖਾਰ=ਗੁਲਿਆ, ਖਰਾਬ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਕੰਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਉਸ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਨਾ
ਹੀ ਉਹ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੨੮

ਚੁ ਦੀਦਮ ਕਿ ਨਾਹਰ ਬਿਯਾਮਦ ਬ ਜੰਗ ॥ ਚਸੀਦਹ ਯਕੇ ਤੀਰ ਤਨ ਬੇਦਰੰਗ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਦੀਦਮ=ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ । ਬਿਯਾਮਦ=ਆਇਆ । ਚਸੀਦਹ=ਚਖਾਇਆ ।
ਯਕੇ=ਇਕ । ਬੇਦਰੰਗ=ਸੀਘਰ, ਛੇਤੀ ਹੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਜਰਨੈਲ, ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ
ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਤੀਰ ਚਖਾਇਆ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਤੀਰ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ । ੨੯।
ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਜਰਨੈਲ ਦੇ ਮਰਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਓੜਕ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਏ—

ਹਮ ਆਖਰ ਗੁਰਜੇਦ ਬ ਜਾਏ ਮੁਸਾਫ਼ ॥ ਬਸੇ ਖਾਨਹ ਖੁਰਦੰਦ ਬੇਰੂ ਗਜਾਫ਼ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ=ਭੀ । ਆਖਰ=ਓੜਕ, ਅੰਤ ਨੂੰ । ਗੁਰਜੇਦ=ਭੱਜ ਗਏ । ਬ=ਵਿਚੋਂ । ਜਾਏ=ਜਗਾ ।
ਮੁਸਾਫ਼=ਜੰਗ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤੇ । ਖਾਨਹ=ਖਾਣਿਆਂ । ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਣ ਵਾਲੇ । ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ । ਗਜਾਫ਼=ਗੱਪਾਂ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜ ਗਏ । ਜੋ ਸੂਰਮੇ ਬਹੁਤੇ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ
ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸਾਬਤ, ਸਾਬਤ ਬੱਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਣ
ਵਾਲੇ ਸਨ । ੩੦।

ਕਿ ਅਫਗਾਨ ਦੀਗਰ ਬਿਯਾਮਦ ਬਜੰਗ ॥ ਚੁ ਸੈਲੇ ਰਵਾਂ ਹਮ ਚੁ ਤੀਰੋ ਤੁਢੰਗ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਅਫਗਾਨ=ਪਠਾਣ । ਦੀਗਰ=ਦੂਸਰਾ, ਇਕ ਹੋਰ । ਬਿਯਾਮਦ=ਆ ਗਿਆ ।
ਬਜੰਗ=ਜੰਗ ਵਿਚ । ਸੈਲੇ=ਪਰਬਤ, ਪਹਾੜ । ਰਵਾਂ=ਛੇਤੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਤੀਰੋ=ਤੀਰ । ਤੁਢੰਗ=ਬੰਦੂਕ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਕ ਹੋਰ ਪਠਾਣ ਜੰਗ ਲਈ ਆਇਆ, ਉਹ ਪਹਾੜ ਭਾਵ ਦਰਿਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਅਤੇ
ਤੀਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੱਲੀ ਵਾਂਗੂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਇਆ । ੩੧।

ਬਸੇ ਹਮਲਹ ਕਰਦੰਦ ਬ-ਮਰਦਾਨਗੀ ॥ ਹਮ ਅਜ਼ ਹੋਬਗੀ ਹਮ ਜਿ ਦੀਵਾਨਗੀ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਹਮਲਹ=ਹੱਲੇ। ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤੇ। ਬ=ਨਾਲ। ਮਰਦਾਨਗੀ=ਬਹਾਦਰੀ। ਹਮ=ਭੀ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਹੋਬਗੀ=ਹੁਸ਼ਿਆਗੀ ਨਾਲ, ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਾਲ। ਹਮ=ਭੀ। ਜਿ=ਨਾਲ। ਦੀਵਾਨਗੀ=ਸੁਦਾਈ-ਪੁਣਾ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ।

ਅਰਥ—(ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੱਲੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ਕੁਝ ਕੁਝ ਤਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਗੀ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਕੁਝ ਸੁਦਾਈ-ਪੁਣੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ੩੨।

ਬਸੇ ਹਮਲਹ ਕਰਦਹ ਬਸੇ ਜ਼ਖਮ ਖੁਰਦ ॥ ਦੁ ਕਸਰਾ ਬਜਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਜਾਂ ਹਮ ਸਪੁਰਦ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਹਮਲਹ=ਹੱਲੇ। ਕਰਦਹ=ਕੀਤੇ। ਖੁਰਦ=ਖਾਧੇ। ਦੁ ਕਸਰਾ=ਦੋ ਆਦਮੀ। ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਨਾਲ। ਕੁਸ਼ਤ=ਕੋਹ। ਹਮ=ਭੀ। ਸਪੁਰਦ=ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—(ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਖਮ ਖਾਧੇ। ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਭਾਵ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹ ਦਿਤੇ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀ। ੩੩।

ਕਿ ਆਂ ਖ੍ਰਾਜਹ ਸਾਯਹ ਦਿਵਾਰ ॥ ਬ ਮੈਦਾਂ ਨਿਯਾਮਦ ਬ ਮਰਦਾਨਹ ਵਾਰ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਆਂ=ਉਹ। ਖ੍ਰਾਜਹ=ਛੌਜ ਦਾ ਜਰਨੈਲ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੀੜਾ ਚੁਕ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਮਰਦੂਦ=ਗੀਦੀ, ਕਾਇਰ। ਸਾਯਹ=ਛਾਇਆ, ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ। ਦਿਵਾਰ=ਕੰਪ। ਬ ਮੈਦਾਂ=ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ। ਨਿਯਾਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ ਬ=ਨਾਲ। ਮਰਦਾਨਹ=ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਪਰ ਉਹ ਛੌਜਾਂ ਦਾ ਕਾਇਰ ਜਰਨੈਲ ਕੰਪਾਂ ਦੀ ਓਟ ਬੱਲੇ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ। ੩੪।

ਦਰੋਗਾ ਅਗਰ ਰੋਇ ਓ ਦੀਦਮੇ ॥ ਬ ਯਕ ਤੀਰ ਲਾਚਾਰ ਬਖਸ਼ੀਦਮੇ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੋਗਾ=ਅਫਸੋਸ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਰੋਇ=ਮੂੰਹ, ਚਿਹਰਾ। ਓ=ਉਸਦਾ। ਦੀਦਮੇ=ਵੇਖਦੇ। ਬ=ਨਾਲ। ਯਕ=ਇਕ। ਲਾਚਾਰ=ਓੜਕ, ਅੰਤ, ਮਜ਼ਬੂਰੀ। ਬਖਸ਼ੀਦਮੇ=ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ।

ਅਰਥ—ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਤੀਰ ਉਹਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਭਾਵ ਇਕ ਤੀਰ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰਦੇ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਂਦਾ, ਸਰੋਂ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ । ਧੰਨ ਹਨ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਸੌਚ ਰਹੇ ਹਨ । ੩੫।

ਹਮ ਆਖਰ ਬਸੇ ਜਖਮ ਤੀਰੋਂ ਤੁਢੰਗ ॥ ਦੁ ਸੂਏ ਬਸੇ ਕੁਸ਼ਤਹ ਸ਼ੁਦ ਬੇਦਰੰਗ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ ਆਖਰ=ਪਿਛੋਂ, ਅੰਤ ਨੂੰ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ । ਤੁਢੰਗ=ਬੰਦੂਕ । ਦੁ ਸੂਏ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ । ਕੁਸ਼ਤਹ ਸ਼ੁਦ=ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਗਏ, ਮਰ ਗਏ । ਬੇਦਰੰਗ=ਝਟਪਟ, ਛੇਤੀ ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਖਮ ਖਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਝਟਪਟ ਹੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ । ੩੬।

ਬਸੇ ਬਾਨ ਬਾਰੀਦ ਤੀਰੋਂ ਤੁਢੰਗ ॥ ਜਿਮੀ ਰਾਸ਼ਤ ਹਮ ਚੂੰ ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਰੰਗ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ । ਬਾਨ=ਤੀਰ । ਬਾਰੀਦ=ਬਰਸੇ, ਬਾਰਸ ਹੋਈ । ਤੀਰੋਂ ਤੁਢੰਗ=ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ । ਰਾਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਈ । ਹਮ ਚੂੰ=ਵਾਂਗੂ । ਗੁਲੇ=ਫੁਲ । ਲਾਲਹ=ਲਾਲਾ (ਕਾਬਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫੁਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਗੁੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) । ਪਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਇਸਨੂੰ ਪੇਸਤ ਦਾ ਫੁਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬਾਰਸ ਹੋਈ, ਧਰਤੀ ਪੇਸਤ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਗਈ । ੩੭।

ਸਰੋ ਪਾਂਇ ਅੰਬੋਹੁ ਚੰਦਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ॥ ਕਿ ਮੈਦਾਂ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਗੋਇ ਚੰਗਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰੋ ਪਾਂਇ=ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰ । ਅੰਬੋਹੁ=ਇਕੱਠ । ਚੰਦਾਂ=ਏਨਾ । ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਕਿ=ਜੋ । ਮੈਦਾਂ=ਮੈਦਾਨ, ਰਣਕੂਮੀ । ਪੁਰ=ਭਰ ਗਈ ਸੀ । ਅਜ਼=ਸੇ, ਨਾਲ । ਗੋਇ=ਖਿੜ੍ਹ, ਗੇਂਦ ਭਾਵ ਸਿਰ । ਚੰਗਾਂ=ਖੂੰਡੀ ਭਾਵ ਲੱਤਾਂ ।

ਅਰਥ—ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਏਨਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਦਾਨ ਖਿੜ੍ਹ-ਖੂੰਡੀ ਭਾਵ ਲੱਤਾਂ, ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ । ੩੮।

ਤਰੰਕਾਰ ਤੀਰੋਂ ਤਰੰਕੇ ਕਮਾਂ ॥ ਬਰਾਮਦ ਯਕੇ ਹਾਇ ਹੁ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਰੰਕਾਰ=ਟਣਕਾਰ, ਤਿੜ ਤਿੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ । ਤੀਰੋਂ=ਤੀਰੇ ਦੀ । ਤਰੰਕੇ=

ਕੜਕੀਆਂ, ਚਿਰੜ ਚਿਰੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ (ਜੋ ਕਮਾਣ ਦੇ ਖਿਚਣ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ)। ਕਮਾਣ=ਕਮਾਣ। ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲੀ। ਯਕੇ=ਇਕੇ ਹੀ। ਹਾਇ ਹੁ=ਹਾਇ ਓਏ ਦੀ ਡੰਡ-ਰੌਲੀ। ਅਜ਼=ਸੇ, ਨਾਲ। ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਚਲਣ ਦੀ ਟਣਕਾਰ ਤੇ ਕਮਾਣਾਂ ਦੀ ਚਿਰੜ ਚਿਰੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ। ਇਕੇ ਹੀ ਹਾਇ-ਓਏ ਦੀ ਡੰਡ-ਰੌਲੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਗਿਆ। ੩੮

ਦਿਗਰ ਸ਼ੋਰਸ਼ੇ ਕੈਬਰੇ ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼ ॥

ਜਿ ਮਰਦਾਨਿ ਮਰਦਾਂ ਬਹੁੰ ਰਫਤ ਹੋਸ਼ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਫਿਰ। ਸ਼ੋਰਸ਼ੇ=ਰੌਲਾ—ਗੌਲਾ, ਸ਼ੋਰ=ਸ਼ਰਾਬਾ। ਕੈਬਰੇ=ਤੀਰ। ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼=ਦੁਸ਼ਮਣ, ਵੈਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਮਰਦਾਨਿ ਮਰਦਾਂ=ਸੂਰਬੀਰ, ਬਹਾਦਰ। ਬਹੁੰ=ਬਾਹਰ। ਰਫਤ=ਚਲੀ ਗਈ। ਹੋਸ਼=ਅਕਲ, ਬੁਧੀ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਰੌਲੇ-ਗੌਲੇ ਭਾਵ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਪੜਮ ਹੋ ਗਈ। ਬਹਾਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਜਿਆਂ ਦੀ ਅਕਲ ਚਲੀ ਗਈ। ੪੦

ਹਮਾਖਰ ਚਿ ਮਰਦੀ ਕੁਨੱਦ ਕਾਰਜਾਰ ॥

ਕਿ ਬਰ ਚਿਹਲ ਤਨ ਆਯਦਸ਼ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਖਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ, ਉੜਕ ਨੂੰ। ਚਿ=ਕੀ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ, ਸੂਰਮਤਾਈ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦੀ। ਕਾਰਜਾਰ=ਲੜਾਈ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਚਿਹਲ ਤਨ=ਚਾਲ੍ਹੀ ਬੰਦੇ। ਆਯਦਸ਼=ਆ ਗਏ। ਬੇਸੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸੂਰਮਤਾਈ ਭਾਵ ਬਹਾਦਰੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ? ਜਦੋਂ ਚਾਲ੍ਹੀ ਬੰਦਿਆਂ ਉਤੇ (ਇਕ ਦਮ) ਅਣਗਿਣਤ (ਛੌਜ) ਆ ਪਈ। ੪੧।

ਅੰਕ ੧੬ ਵਿਚ ‘ਦਹ ਲਕ ਬਰਾਯਦ’ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਹ ਲਕ ਦਾ ਅਰਥ—ਅਣਗਿਣਤ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਬੈਂਤ ਵਿਚ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ-

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਤਥਾਰ ਕਰਕੇ ਅੰਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੜਦੇ ਭਿੜਦੇ ਭੁਖੇ-ਭਾਣੇ (ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਨਾ ਪੀਤਾ) ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਗਾਮ ਕੀਤਾ, ਧੋਹ ਮਾਘ ਦੀਆਂ ਬਰਫਾਨੀ ਤੇ ਠੰਢੀਆਂ ਰਾਤਾਂ, ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮਗਰ, ਫਿਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ? ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਖ-ਤੇਰੇ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦੇ ਸਿਰਫ ਚਾਲ੍ਹੀ ਆਦਮੀ ਰਹਿ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਚਾਲ੍ਹੀਆਂ ਉਤੇ ਦਸ ਲਖ ਛੌਜ ਅਚਨਚੇਤ ਹੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਚਾਲ੍ਹੀ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਭੁਖੇ-ਭਾਣੇ ਤੇ ਥਕੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ?

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਸਾਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਖਾਧੀ ਕਸਮ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਤੇਰੇ ਛੌਜੀ ਜਵਾਨ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਆ ਪਏ । ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨੂੰ ਝਲਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਆ ਪੁੱਜੇ । ਇਥੇ ਰਾਤ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਅਜੇ ਨੂੰ ਤੁੜ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ, ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਅਜੇ ਬੋਹੜਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਅਸੀਂ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲੜਾਈ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੂੰ ਜੋਰ, ਪੱਕਾ ਤੇ ਜੁਲਮ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਥੇ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਹੀ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਥਿਆਰ ਫੜਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਵਾਂ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਹੁਣ ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਚਾਰਾ ਸੀ ? ਜੇ ਜੰਗ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਭੇਡ-ਬੱਕਰੀ ਵਾਂਗੂ ਕੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਤੇ-ਮਰਣਾ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਹਣਾ ਹੈ । ਜੇ ਹਥਿਆਰ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਸਾਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ, ਜੇ ਉਹ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ? ਜੇ ਮੈਂ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਛੱਡਦਾ ? ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ? ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਿਆਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚਿਤ-ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਛੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਲੂੰਬੜੀ ਵਾਂਗੂ ਧੋਖੇ-ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਮਰਦ ਜੁਬਾਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸਾਂ । ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਰਦ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਰਦ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਲੂੰਬੜੀ ਵਰਗਾ ਚਾਲਕ ਤੇ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਲ ਕੇ ਇਸ ਧੋਖੇ ਤੇ ਫਰੇਬ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਸਾਧੂ-ਸੁਭਾਅ ਨੇ ਤੇਰੇ ਇਸ ਕਪਟੀ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਇਤਥਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸਾਂ । ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ-ਸੇਵਕ ਨੇ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ

ਯਾਦ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਉਤੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਸਮ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੌਂਹ ਖਾਪੇ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਣਾ ਜਾਂ ਫੜਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬੋਹੜੀ ਢੂਰ ਹੀ ਗਏ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਭਿਣ ਭਿਣ ਕਰਦੇ, ਡੱਡ-ਰੱਲੀ ਪਾਉਂਦੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਟੁੱਟ ਪਏ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੇਰੇ ਛੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੌਂਹ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੂਰਮੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਗਿੱਦੜਾਂ ਵਾਂਗ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਕੰਧ ਦਾ ਆਸਰਾ ਡੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਉਹੋ ਹੀ ਇਕ ਤੀਰ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚਖ ਕੇ ਬਹਿਸਤ (ਸਵਰਗ) ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੇਰੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇ ਜਦੋਂ ਇਕ ਤੀਰ ਵੀ ਨਾ ਸਹਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਏਨਾ ਡਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੰਧ ਦੀ ਓਟ ਛੱਡ ਕੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਚੁਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਕੇਵਲ ਅਪਣੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਮੁਖ ਫਰਜ਼ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਸੂਰਮਾ ਕੰਧ ਦੀ ਓਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਤੀਰ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚਖ ਕੇ ਖਵਾਰ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਜਦੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਜਰਨੈਲ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਲੜਾਈ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਓਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਝਟ ਇਕ ਤੀਰ ਉਸ ਵਲ ਛਡਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ *ਨਾਹਰ ਖਾਂ (ਸੇਰ) ਸੀ, ਪਰ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਬਾਕੀ ਫੌਜ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੋਈ, ਉਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲੈ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਪਠਾਣ, ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜੇ ਡੀਗਾਂ ਮਾਰਦੇ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਰਦਾ ਵੇਖਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਚੁਕਣ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਰੁਲਦੇ ਵੇਖਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਸੂਰਮੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਜ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਂ ਗੁਲੇਲੇ ਤੋਂ ਭੱਜਦਾ ਹੈ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਜਸੋਂ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਬੀ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਪਠਾਣ ਦਰਿਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਾਂਗ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਣਗਿਣਤ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸੀ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਉਸ ਪਠਾਣ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਬੜੇ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ। ਉਹਨਾਂ

*ਨਾਹਰ ਖਾਨ-ਨਸਰਤ ਖਾਨ ਅਤੇ ਵਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਮਾਲੇਰ ਦਾ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਨੰਦਾਪੁਰ ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ—‘ਚੁਦੀਦਮ ਕਿ ਨਾਹਰ ਬਯਾਮਦ ਬੰਸੰਗ’॥

[ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼]

ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਹਮਲੇ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਤੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਕਈ ਸ਼ੁਦਾਈ-ਪੁਣੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚ-ਮੁਚ ਹੀ ਸ਼ੁਦਾਈ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਪਰ ਉਹਦੇ ਹਮਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਸ਼ੁਦਾਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਉਹ ਪਠਾਣ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਬੜੇ ਹੋਏ ਵਿਚ ਹੱਲੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨੇ ਬੜੇ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਜ਼ਸਮ ਵੀ ਖਾਧੇ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਿੱਟਾ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ? ਗੜ੍ਹੀ ਉਸ ਤੋਂ ਫਤਹਿ ਨਾ ਹੋਈ। ਮੇਰੇ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਏਨੇ ਸਾਥੀ ਮਰਵਾਕੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਸਕਿਆ ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੋ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਇਸ ਬਦਲੇ ਤੋਹਫੇ ਤੇ ਉੱਚ ਅੰਹਦੇ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਲੜਨ ਲਈ ਨਾ ਆਇਆ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਕਾਇਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਲੁਕ ਕੇ ਕੰਧ ਦੇ ਉਹਲੇ ਖੜੋਤਾ ਰਿਹਾ ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਢੁੱਖ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਿਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਥੇ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ? ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਏਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਦੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਭਾਵ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਗੁਨਾਹ ਸੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਦੋਜ਼ਕ (ਨਰਕ) ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਨਾਹ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ। ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੈਨੂੰ ਪਿਛੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ (ਰੀਦੀ) ਕੰਧ ਉਹਲੇ ਹੀ ਲੁਕਿਆ ਰਿਹਾ। ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਕਰਤੂਤ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ? ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵੱਸ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਨ ਮਰੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਚਾਲ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮਰ ਜਾਣੇ ਸਨ ? ਬਹੁਤੇ ਤੇਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਮਰੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ? ਪਰ ਲਹੂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਪੋਸਤ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਲਾਲ-ਸੂਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਮਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਲੱਤਾਂ, ਬਾਹਵਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਏਨਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਅੰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ

ਕਾਇਰ ਆਪ ਕੰਧ ਪਿਛੇ ਲੁਕ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਨਾ ਮਰਵਾਂ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੋਬ! ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਾਇ ਓਏ ਦੀਆਂ ਡਗਾਉਣੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਭਾਰੀ ਰੌਲੇ-ਗੋਲੇ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਸਾਜ ਗੁੰਮ੍ਹ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਜੋ ਤੀਰ ਅਸੀਂ ਛਡਦੇ ਸਾਂ, ਉਹ ਕਈ ਕਈ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਮਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਤੇਰੀ ਛੌਜ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਟੁਟ ਗਏ ਸਨ।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੋਬ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚ, ਉਹਨਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਏ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਲ੍ਹੀ ਆਦਮੀਆਂ ਉਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਛੌਜ ਆ ਪਵੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਚਾਲ੍ਹੀ ਵੀ ਥਕੇ ਹੋਏ, ਠੰਢ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ, ਤੇਰੀ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼, ਝੂਠੀ ਛੌਜ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਅਤੇ ਢਿੱਡੋਂ ਵੀ ਭੁਖੇ। ਚਾਲ੍ਹੀਆਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰ-ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੜਾਈ ਹੋਈ, ਪਰ ਚਾਲ੍ਹੀਆਂ ਉਤੇ ਚੁਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਹੀ ਅਣਗਿਣਤ ਛੌਜ ਆ ਪਈ, ਫਿਰ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਖਾਉਂਦੇ?

ਨੋਟ—ਕਲਗੀਪਰ ਜੀ ਇਥੋਂ ਤਕ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਅਗੇ ਆਪਣਾ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ।

(ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ)

ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ ਚੁੰ ਸੁਦਹ ਬੁਰਕਹ ਪੋਸ਼ ॥ ਸ਼ਬੇ ਸ਼ਹ ਬਰਾਮਦ ਹਮਰ ਜਲਵਹ ਜੋਸ਼ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ ਭਾਵ ਸੂਰਜ। ਚੁੰ=ਜਦ ਕਿ। ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ। ਬੁਰਕਹ ਪੋਸ਼=ਪੜਦੇ ਹੋਠਾਂ ਭਾਵ ਲੁਕ ਗਿਆ। ਸ਼ਬੇ ਸ਼ਹ=ਰਾਤ ਦਾ ਸ਼ਹੁ, ਰਾਤ ਦਾ ਸਵਾਮੀ, ਚੰਦਮਾ। ਬਰਾਮਦ=ਉਪਰ ਆਇਆ, ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਹਮਰ=ਸਾਰੇ। ਜਲਵਹ ਜੋਸ਼=ਚਮਕ-ਦਮਕ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ, ਸੂਰਜ ਪੜਦੇ ਹੋਠਾਂ ਲੁਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਸਵਾਮੀ, ਚੰਦਮਾ ਪੂਰੀ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਨਾਲ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ। ॥੪੨॥

ਬੈਂਤ ਨੰਬਰ ੧੯ ਤੋਂ ੪੧ ਤੱਕ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਵ ਦੀ ਪੋਹ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਲਗੀਪਰ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਸੂਰਜ ਛੂਪ ਗਿਆ ਤੇ ਚੰਦਮਾ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਹਰਾਂਕਸ ਕਿ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ ਆਯਦਸ਼ ॥ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾ ਬਰੋ ਰਹਿਨੁਮਾ ਆਯਦਸ਼ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ। ਕਉਲੇ=ਕੈਲ, ਕਸਮ। ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ। ਆਯਦਾਸ਼=ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਬਰੋ=ਉਸ ਪਰ। ਰਹਿਨੁਮਾ=ਆਗੂ, ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਆਗੂ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੧੮੩। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੧]

ਹੇ ਔਰਗਜ਼ੇਬ! ਯਾਦ ਰੱਖ, ਸਿਦਕ ਦੇ ਬੇੜੇ ਪਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, (ਸੌਂਹ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨਾਲ ਦਰਾ ਕਰੇ) ਪਰ ਪੜ੍ਹ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਸਹੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆਂ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨ ॥

ਨਾ ਪੇਚੀਦ ਮੂਏ ਨਾ ਰੰਜੀਦ ਤਨ ॥

ਕਿ ਬੇਰੂ ਖੁਦਾ ਆਫੁਰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਿਕਨ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੇਚੀਦ=ਵਿੰਗਾ, ਟੇਢਾ। ਮੂਏ=ਵਾਲ, ਕੇਸ। ਰੰਜੀਦ=ਦੁਖ। ਤਨ=ਸਰੀਰ। ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ। ਆਫੁਰਦ=ਲੈ ਆਂਦਾ। ਸ਼ਿਕਨ=ਮਾਰ ਕੇ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਉਸਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ੧੮੧।

ਹੇ ਔਰਗਜ਼ੇਬ! ਧਿਆਨ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਅਣਗਿਣਤ ਛੌਜ ਆਈ ਉਹਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਵੀ ਤੋੜ ਦਿਤੀ ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਫੜ ਨਾ ਸਕੀ। ਚਮਕੈਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗ ਛੋੜ ਦਿਤੀ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਚਾਲ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਉਸ ਟਿੱਡੀ ਦਲੇ ਛੌਜ ਨੇ ਕਈ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੋਰ ਪਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਸਾਂ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਛੌਜ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਵਿਚਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਖਲੋਆ॥ ਵਾਲੁ ਨ ਵਿੰਗਾ ਹੋਆ॥

ਨਾ ਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਪੈਮਾਂ ਸ਼ਿਕਨ ॥

ਕਿ ਦਉਲਤ ਪਰਸਤ ਅਸਤੁ ਈਮਾਂ ਫਿਕਨ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਮ=ਸੈਂਸ ਸਮਝਦਾ। ਈਂ=ਅਹਿਦ, ਇਕਰਾਰ। ਸ਼ਿਕਨ=ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ। ਦੌਲਤ=ਧਨ, ਮਾਇਆ। ਪਰਸਤਸਤੁ=(ਪਰਸਤ+ਸਤੁ) ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਈਮਾਂ=ਈਮਾਨ, ਧਰਮ। ਫਿਕਨ=ਧੱਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸੁੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਰਦ (ਐਰਗਜ਼ੇਬ) ਕੀਤੇ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਧਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਨੂੰ ਸੁਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ॥੧੪੫॥

ਹੇ ਐਰਗਜ਼ੇਬ! ਮਰਦ ਸਦਾ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਬਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਰਦ ਦਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਰਦ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਨੀਤੀ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਮੌਗੀ ਭਾਵ ਗੁੱਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਐਰਗਜ਼ੇਬ! ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸੁਟੇਂਗਾ ਤੇ ਦੌਲਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦੇਵੇਂਗਾ।

ਬਚਨ ਕਰੇ ਤੈ ਖਿਸਕਿ ਜਾਇ ਸੋਈ ਨਰ੍ਹ ਕਚਾ॥

ਨ ਈਮਾਂ ਪਰਸਤੀ ਨ ਅਉਜਾਇ ਦੀਂ॥

ਨ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਨਾਸੀ ਨ ਮਹਮਦ ਯਕੀਂ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਈਮਾਂ=ਈਮਾਨ, ਧਰਮ। ਪਰਸਤੀ=ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ। ਅਉਜਾਇ=(ਵਜਾਅ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ) ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ, ਮੁਦਾ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ। ਯਕੀਂ=ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ।

ਅਰਥ—(ਤੂੰ) ਨਾ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਧਰਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਨਾ ਹੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ॥੪੬॥

ਹੇ ਐਰਗਜ਼ੇਬ! ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ, ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੱਚਾ ਉਪਾਸਕ ਹੈ। ਪਰ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਉਲਲਹ ਹੈ ਤੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਧਰਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਤੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ।

ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਮ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਸਦੇ ਹਨ—

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਈਮਾਂ ਪਰਸਤੀ ਕੁਨੱਦ॥

ਨ ਪੈਮਾਂ ਖੁਦਾਸ਼ ਪੇਸੋ ਪਸਤੀ ਕੁਨੱਦ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ ਬੰਦਾ। ਪਰਸਤੀ=ਪੂਜਾ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੈਮਾਂ=ਅਹਿਦ, ਸੁਫ਼ਨ। ਖੁਦਾਸ਼=ਆਪਣੇ। ਪੇਸ਼=ਅਗੇ। ਪਸਤੀ=ਪਿਛੇ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦੇ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਭਾਵ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ॥੪੭॥

ਹੇ ਐਰਗਜ਼ੇਬ! ਜੇ ਤੂੰ ਪੁਛੋਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸਾਡ

ਹੈ ਕਿ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਝੂਠ-ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਦੁਖ ਵੀ ਸਹਿਣਾ ਪਵੇਂਤਾਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਰਾ ਜੱਰਹ ਐਤਬਾਰ ਨੇਸਤ ॥ ਚਿ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾਨਅਸਤ ਯਜ਼ਦਾ ਯਕੇਸਤ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾ=ਦਾ। ਜੱਰਹ=ਰੇਤ ਦਾ ਕਿਣਕਾ (ਏਨਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ ਜਿਸਦੀ ਵੰਡ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਭਾਵ ਬਿਲਕੁਲ ਬੋੜਾ)। ਨੇਸਤ=(ਨ-ਅਸਤ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਰਾਨਅਸਤ=(ਕੁਰਾਨ-ਅਸਤ) ਕੁਰਾਨ ਹੈ। ਯਕੇਸਤ=(ਯਕ-ਅਸਤ) ਇਕ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਮਰਦ (ਐੰਗਜ਼ੇਬ) ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਆਖਦਾ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ ਤੇ ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ। ੪੮।

ਹੇ ਐੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਖੁਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕੁਰਾਨ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਰਖਣ ਲਈ ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਸਚ-ਮੁਚ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ ਉਸਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹਿਸਾਬ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਇਤਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਤੋਂ ਨਾ ਮੁਕਰਦਾ। ਤੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਨਿਫਲ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ।

ਚੁ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾ ਸਦ ਕੁਨੱਦ ਇਖਤੀਆਰ ॥ ਮਰਾ ਕਤਰਹ ਨਜਾਖਦ ਅਜੋ ਐਤਬਾਰ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜੇਕਰ। ਕਸਮੇ ਕੁਰਾ=ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ। ਸਦ=ਸੌਂ, ਸੈਂਕੜੇ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰੇ। ਇਖਤੀਆਰ=ਪ੍ਰਵਾਨ, ਮੰਨੇ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਕਤਰਹ=ਬੂੰਦ ਜਿੰਨਾ। ਨਜਾਖਦ=ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਜੋ=ਉਸ ਉਤੇ। ਐਤਬਾਰ=ਭਰੋਸਾ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੌਂ ਕਸਮਾਂ ਵੀ ਮੰਨ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਉਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ੪੯।

ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾ ਕੇ ਸਦ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੰਗ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ (ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ) ਨੂੰ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਜਗ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼, ਝੂਠਾ ਤੇ ਮੱਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ ਬੁਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਅਗਰਚਿਹ ਤੁਰਾ ਐਤਬਾਰ ਆਮਦੇ ॥ ਕਮਰ ਬਸਤਹ ਏ ਪੇਸ਼ਵਾ ਆਮਦੇ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰਚਿਹ=ਜੇਕਰ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਐਤਬਾਰ=ਯਕੀਨ । ਆਮਦੇ=ਆਉਂਦਾ । ਕਮਰ=ਲੱਕ । ਬਸਤਹ=ਬੰਨ੍ਹਕੇ । ਪੇਸ਼ਵਾ=ਅੱਗੋਂ ਦੀ । ਆਮਦੇ=ਆ ਜਾਂਦੋਂ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ (ਸਾਡੇ ਉਤੇ) ਭਰੋਸਾ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਆਉਂਦਾ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਆ ਜਾਂਦੋਂ ।੫੦।

ਹੋ ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸਦ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਸਾਡ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰ-ਘਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਸਭ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੁਲਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੂੰ ਝਟ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੋਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੂੰ ਇਹ ਸੌਂਹ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਖਾਪੀ ਸੀ, ਤੂੰ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਜਾਣਾ ਕਿਥੇ ਸੂ? ਤੇਰੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਸੌਂਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਇਤਿਬਾਰ ਗੁਆ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਵੀ ਇਤਿਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਬੇ-ਦਲੀਲੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਕਿ ਫਰਜ਼ਅਸਤੁ ਬਰਸਰ ਤੁਰਾ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਕਿ ਕਉਲੇ ਖੁਦਾ ਅਸਤੁ ਕਸਮ ਅਸਤੁ ਮਨ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਰਜ਼=ਧਰਮ, ਭਾਰ । ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ । ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ । ਈਂ=ਇਸ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਕਉਲੇ=ਸੌਂਹ । ਅਸਤੁ=ਹੈ । ਮਨ=ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਬਚਨ ਦਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਭਾਰ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰੋਂਗਾ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਭਾਰ ਉਤਰੋਗਾ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ।੫੧।

ਹੋ ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਬਚਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਤੇਰੇ ਆਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ।

ਅਗਰ ਹਜ਼ਰਤ ਖੁਦ ਸਿਤਾਦਰ ਸ਼ਵਦ ॥ ਬ ਜਾਨੇ ਦਿਲੇ ਕਾਰ ਵਾਜ਼ਹ ਸ਼ਵਦ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ | ਹਜ਼ਰਤੇ=ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ | ਖੁਦ=ਆਪ | ਸਿਤਾਦਰ=ਖੜਾ | ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇਂ | ਬ=ਸਾਥ, ਨਾਲ | ਜਾਨੇ=ਸਰੀਰ | ਕਾਰ=ਕੰਮ | ਵਾਜ਼ਹ=ਪ੍ਰਗਟ, ਰੋਸ਼ਨ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਆਪ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇਂ। ਤਾਂ ਦਿਲ, ਜਾਨ ਨਾਲ ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।੫੨।

ਹੇ ਔਰੰਗਜੇਬ! ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸੱਚ ਬੁਠ ਲਿਖ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਥੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਿਲਾਫ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਜੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

ਸ਼ੁਮਾਰਾ ਚੁ ਫਰਜ ਅਸਤੁ ਕਾਰੇ ਕੁਨੰਹੀ ॥ ਬਮੂਜਬ ਨਵਿਸ਼ਤਹ ਸ਼ੁਮਾਰੇ ਕੁਨੰਹੀ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਮਾਰਾ=ਤੁਹਾਡਾ। ਕਾਰੇ ਕੁਨੀਂ=ਫਰਜ। ਬਮੂਜਬ=ਮੁਤਾਬਿਕ। ਨਵਿਸ਼ਤਹ=ਲਿਖੇ ਹੋਏ। ਸ਼ੁਮਾਰੇ=ਗਿਣਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ। ਕੁਨੀਂ=ਕਰ ਲਵੇ।

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਫਰਜ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰੋ।੫੩।

ਹੇ ਔਰੰਗਜੇਬ! ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਤੇਰਾ ਫਰਜ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਕਰ।

ਨਵਿਸ਼ਤਹ ਰਸੀਦੇ ਬਿਗੁਫਤਹ ਜੁਬਾਂ ॥ ਬੁਬਾਯਦ ਕਿ ਕਾਰ ਈਂ ਬਰਾਹਤ ਰਸਾਂ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਵਿਸ਼ਤਹ=ਲਿਖੇ ਹੋਏ। ਰਸੀਦੇ=ਪੁਜ ਗਈ ਹੈ। ਬਿਗੁਫਤਹ=ਆਖ ਦਿਤਾ। ਜੁਬਾਂ=ਜ਼ਬਾਨੀ। ਬੁਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ। ਬਰਾਹਤ=ਸੁਖ ਨਾਲ। ਰਸਾਂ=ਪੁਚਾ ਜਾਵੇ।

ਅਰਥ—ਤੇਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਚਿੱਠੀ ਪੁਜ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵੀ ਆਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਪੁਚਾਵੇ।੫੪।

ਹੇ ਔਰੰਗਜੇਬ! ਤੇਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਚਿੱਠੀ ਕਾਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਨਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਹਮੂੰ ਮਰਦ ਬਾਯਦ ਸ਼ਵਦ ਸੁਖਨ ਵਰ ॥ ਨ ਬਿਕਮੇ ਦਿਗਰ ਦਰ ਦਰਾਨੇ ਦਿਗਰ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੂੰ=ਸਾਰੇ। ਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ। ਸੁਖਨ ਵਰ=ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ। ਬਿਕਮੇ=ਪੇਟ ਵਿਚ। ਦਿਗਰ=ਹੋਰ, ਦੂਸਰਾ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਦਰਾਨੇ=ਮੂੰਹ ਦੇ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿੱਡ ਵਿਚ ਹੋਰ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।੫੫।

ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰਿ ਸਿ ਕਾਢੇ ਕਚਿਆ ॥

ਹੇ ਐਰੰਗਜੇਬ ! ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰੋ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਕਹਿਣਾਂ ਤੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਮਰਦ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ।

ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਮਰਾ ਗੁਫਤਹ ਬੇਰੂੰ ਨਿਯਮ ॥ ਅਗਰ ਰਾਸਤੀ ਖੁਦ ਬਿਯਾਰੀ ਕਦਮ ॥੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਗੁਫਤਹ=ਆਖਿਆ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਨਿਯਮ=ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਰਾਸਤੀ=ਸਚਾਈ। ਖੁਦ=ਆਪਣਾ ਆਪ। ਬਿਯਾਰੀ=ਲਿਆਓ। ਕਦਮ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵਰਗਾ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਓ।੫੬।

ਹੇ ਐਰੰਗਜੇਬ ! ਜਦੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੀ ਲਿਖਤ ਦਿਤੀ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਓਧਰੋਂ ਵੇਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਤੁਰਾ ਗਰ ਬੁਬਾਯਦ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ ॥ ਬਨਿਜ਼ਦੇ ਸ਼ੁਮਾਰਾ ਰਸਾਨਮ ਹੁਮਾਂ ॥੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਬੁਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ। ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ=ਇਕਰਾਰ ਲਿਖੇ ਵਾਲਾ ਕੁਰਾਨ। ਬਨਿਜ਼ਦੇ=ਨਜ਼ਦੀਕ, ਪਾਸ। ਸ਼ੁਮਾਰਾ=ਤੁਹਾਡੇ। ਰਸਾਨਮ=ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕਰਾਰ ਲਿਖੇ ਵਾਲਾ ਕੁਰਾਨ ਮੈਂ ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ।੫੭।

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੂਸਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਨਾਮਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਪਾਲੀ ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖਕੇ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇਕ ਕੁਰਾਨ ਕਿਸੇ

ਸੱਜਣ ਪਸ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਾਬਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਚਾਹੋਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਕੁਗਾਨ ਹੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂ ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਸਮ ਤੇ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਕਿ ਤਸ਼ਗੀਫ ਦਰ ਕਸਬਹ ਕਾਂਗੜ ਕੁਨੱਦ ॥

ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਹਮ ਬਵੱਦ ॥੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਤਸ਼ਗੀਫ=ਆਉਣਾ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਕਸਬਹ=ਪਿੰਡ। ਕਾਂਗੜ=ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਰਦੀਸ ਰਾਇ ਜੋਧ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਦਿਲਬਾਗ ਤੇ ਗੁਲਬਾਗ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਪਸ=ਪਿਛੋਂ। ਮੁਲਾਕਾਤ=ਮੇਲ-ਗੋਲ। ਬਹਮ=ਆਪੋ ਵਿਚ। ਬਵੱਦ=ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਤੂੰ ਕਾਂਗੜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮੇਲ-ਗੋਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ੫੮।

ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੁਝੇਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾ, ਅਸੀਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗੜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ—

ਨ ਜੱਗਹ ਦਰੀਂ ਰਾਹਿ ਖਤਰਹ ਤੁਰਾਸਤ ॥

ਹਮਹ ਕੌਮ ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮੇ ਮਰਾਸਤ ॥੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੱਗਹ=ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ। ਦਰੀਂ=ਇਸ ਵਿਚ। ਰਾਹਿ=ਰਸਤੇ ਵਿਚ। ਖਤਰਹ=ਡਰ। ਤੁਰਾਸਤ=ਤੈਨੂੰ ਹੈ। ਹਮਹ=ਸਾਰੀ। ਮਰਾਸਤ=ਮੇਰੇ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਬੈਰਾੜ ਕੌਮ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ। ੫੯।

ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਕਾਂਗੜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ, ਇਸ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬੈਰਾੜ ਕੌਮ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡਰ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ।

ਬਿਯਾ ਤਾ ਬ ਮਨ ਖੁਦ ਜਬਾਨੀ ਕੁਨੇਮ ॥

ਬੇਰੂਏ ਸ਼ੁਮਾ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕੁਨੇਮ ॥੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਯਾ=ਆਓ। ਤਾ=ਤਾਈਂ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਖੁਦ=ਆਪ। ਕੁਨੇਮ=ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਈਏ। ਬੇਰੂਏ=ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ, ਸਾਹਮਣੇ। ਸ਼ੁਮਾ=ਤੇਰੇ।

ਅਰਥ—ਆਓ, ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈਏ। ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ ਦਿਆਂਗੇ। ੴ॥੦॥

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੇਜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਕਹਿਰ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੇ ਤੂੰ ਦੁਖ ਪਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇ।

ਯਕੇ ਅਸਪ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਏ ਯਕ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਬਿਯਾ ਤਾ ਬਰੀਰੀ ਬ ਮਨ ਈਂ ਦਿਯਾਰ ॥੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ—ਇਕ। ਅਸਪ=ਘੋੜਾ। ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸੁੰਦਰ। ਬਿਯਾ=ਲਿਆਓ। ਬਰੀਰੀ=ਲੈ ਲੈ। ਬ ਮਨ=ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਦਿਯਾਰ=ਇਲਾਕਾ, ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਸਿਰਫ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਲੈ ਆਓ, ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਭਾਵ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਲੈ। ੬੧॥

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਹਿਰ ਰਾ ਬੰਦਰੇ ਚਾਕਰੇਮ ॥ ਅਗਰ ਹੁਕਮ ਆਯਦ ਬ ਜਾਂ ਹਾਜ਼ਰੇਮ ॥੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਹਿਰ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਰਾ=ਦਾ। ਬੰਦਰੇ=ਬੰਦਾ, ਸੇਵਕ। ਚਾਕਰੇਮ=ਨੌਕਰ, ਦਾਸ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ। ਬ=ਸਮੇਤ, ਨਾਲ। ਜਾਂ=ਜਾਨ। ਹਾਜ਼ਰੇਮ=ਹਾਜ਼ਰ।

ਅਰਥ—ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੈਂ ਬੰਦਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਉਸ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਨ ਸਮੇਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ। ੬੨॥

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਗਰਚਿਹ ਬਿਯਾਮਦ ਬਢੁਰਮਾਨੇ ਮਨ ॥ ਹਜ਼ੂਰਤ ਬਿਯਾਮ ਹਮਰ ਜਾਨੇ ਤਨ ॥੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰਚਿਹ=ਜੇਕਰ। ਬਿਯਾਮਦ=ਆ ਗਈ। ਬਢੁਰਮਾਨੇ=ਆਗਿਆ, ਹੁਕਮ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਹਜ਼ੂਰਤ=ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਬਿਯਾਮ=ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ। ਹਮਰ=ਸਾਰੇ। ਤਨ=ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ (ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ੬੩॥

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆ

ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਨ ਮਨ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ਕੋਲ
ਆਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਅਗਰ ਤੁ ਬਯਜ਼ਦਾਂ ਪਰਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥ ਬ ਕਾਰੇ ਮਰਾ ਈਂ ਨ ਸੁਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ | ਤੁ=ਤੂੰ | ਬਯਜ਼ਦਾਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ | ਪਰਸਤੀ=ਪੂਜਾ, ਬੰਦਰੀ |
ਕੁਨੀ=ਕਰੋਂ | ਬ=ਵਿਚ | ਕਾਰੇ=ਕੰਮ | ਮਰਾ=ਮੇਰੇ | ਸੁਸਤੀ=ਆਲਸ, ਢਿਲ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਰੀ ਕਰਦਾ ਏਂ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਂ ਤਾਂ
ਮੇਰੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਲਸ ਨਾ ਕਗੰ ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਉੱਤਰ ਦੇਵੀਂ ॥੬੪॥

ਤੇ ਬੁਬਾਯਦ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਨੀ ਕੁਨੀ ॥ ਨ ਗੁਫ਼ਤਹ ਕਸੇ ਕਸ ਖਰਾਸੀ ਕੁਨੀ ॥੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੇ=ਤੈਨੂੰ | ਬੁਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ | ਕਿ=ਜੋ | ਯਜ਼ਦਾਂ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ | ਸ਼ਨਾਨੀ=ਪਛਾਣ |
ਕੁਨੀ=ਕਰ | ਗੁਫ਼ਤਹ=ਕਹਿਣ | ਕਸੇ=ਲੋਕਾਂ | ਕਸ=ਮਨੁਖ | ਖਰਾਸੀ=ਛਿਲਣਾ ਭਾਵ ਦੁਖੀ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ | ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ
ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਾ ਕਰ ॥੬੫॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੮]
ਹੋ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੋਂ।
ਜੇ ਤੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਂਦਾ, ਏਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਚੇਤਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ
ਤੂੰ ਰੱਬ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਹ ਭਾਵ ਦੁਖੀ ਨਾ ਕਰ।

ਤੁ ਮਸਨਦ ਨਸੀਂ ਸਰਵਰੇ ਕਾਇਨਾਤ ॥ ਕਿ ਅਜਬਸਤੁ ਇਨਸਾਫ਼ ਈਂ ਹਮ ਸਿਫ਼ਾਤ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ=ਤੂੰ | ਮਸਨਦ=ਗਾਜ-ਗੱਦੀ, ਤਖਤ | ਨਸੀਂ=ਬੈਠਾ ਹੈਂ | ਸਰਵਰੇ=ਸਰਦਾਰ |
ਕਾਇਨਾਤ=ਪਰਜਾ, ਦੁਨੀਆਂ | ਕਿ=ਜੋ | ਅਜਬਸਤੁ=ਅਸਚਰਜ ਹੈ। ਇਨਸਾਫ਼=ਨਿਆਂ | ਈਂ=ਇਹ |
ਹਮ=ਭੀ | ਸਿਫ਼ਾਤ=ਸਿਫ਼ਤਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਪਰਜਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗਾਜ-ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਜੋ ਇਹ ਤੇਰਾ ਨਿਆਂ ਹੈ,
ਇਹ ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਭੀ ‘ਅਸਚਰਜ’ ਹਨ ॥੬੬॥

ਇਹ ਅਸਚਰਜ ਪਦ ਵਿਅੰਗ-ਬਚਨ ਹੈ ਭਾਵ ਲਾਹਨਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਕਿ ਅਜਬਸਤੁ ਇਨਸਾਫ਼ੇ ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ ॥ ਕਿ ਹੈਫ਼ ਅਸਤ ਸਦ ਹੈਫ਼ ਈਂ ਸਰਵਰੀ ॥੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਅਜਬਸਤੁ=ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ਇਨਸਾਫ਼=ਨਿਆਂ । ਦੀਂ=ਧਰਮ, ਦੀਨ । ਪਰਵਰੀ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ । ਹੈਫ਼=ਲਾਹਨਤ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਸਦ=ਸੌ ਵਾਰੀ । ਈਂ=ਇਸ । ਸਰਵਰੀ=ਸਰਦਾਰੀ ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਤੇ ।

ਅਰਥ—ਤੇਰਾ ਨਿਆਂ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ਤੇਰੀ ਇਸ ਸਰਦਾਰੀ ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਤੇ ਵੀ ਸੌ ਵਾਰੀ ਲਾਹਨਤ ਹੈ । ੴ॥

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੋ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਿ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਅਖਵਾ ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰਾਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ (ਫ਼ਕੀਰਾਂ) ਉਤੇ ਦੀਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜੂਲਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਲਾਹਨਤ ਹੈ ।

ਕਿ ਅਜਬਸਤੁ ਅਜਬਸਤੁ ਫਤਵਹ ਬੁਮਾਂ ॥ ਬਜੁਜ਼ ਰਾਸਤੀ ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਨ ਜਿਯਾਂ ॥੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਅਜਬਸਤੁ=ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ਫਤਵਹ=ਸ਼ਰਾਅ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਸ਼ਰਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣਾ 'ਫਤਵਹ' ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫਤਵੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਾਜੀ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸੂਮਾਂ=ਤੁਹਾਡਾ । ਬਜੁਜ਼=ਬਿਨਾਂ । ਰਾਸਤੀ=ਸਚਾਈ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਗੁਫਤਨ=ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਯਾਂ=ਘਾਟਾ, ਹਾਨੀ, ਨੁਕਸਾਨ ।

ਅਰਥ—ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਾਅ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ । ੬੮॥

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਫਤਵੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਚਰਜ ਹਨ । ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਉਸ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਆਖਣਾ, ਆਪਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਤੁਲ ਹੈ ।

ਮਜ਼ਨ ਤੇਰਾ ਬਰ ਖੂਨਿ ਕਸ ਬੇਦਰੇਗਾ ॥ ਤੁਰਾ ਨੀਜ਼ ਖੂਨ ਅਸਤ ਬਾ ਚਰਖ ਤੇਰਾ ॥੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਜ਼ਨ=ਨਾ ਮਾਰ । ਤੇਰਾ=ਤਲਵਾਰ । ਬਰ=ਉਪਰ, ਲਈ, ਵਾਸਤੇ । ਖੂਨਿ=ਖੂਨ ਨਾਲ, ਕਤਲ ਕਰਨ । ਕਸ=ਆਦਮੀ, ਮਨੁੱਖ । ਬੇਦਰੇਗਾ=ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ, ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ । ਤੁਰਾ=ਤੇਰਾ । ਨੀਜ਼=ਭੀ । ਅਸਤ=ਹੋਵੇਗਾ । ਬਾ=ਨਾਲ, ਸਾਥ । ਚਰਖ=ਆਕਾਸ਼ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਖੂਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨਾ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾ ਮਾਰ । ਯਾਦ ਰੱਖ, ਆਕਾਸ਼ੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵੀ ਖੂਨ ਹੋਵੇਗਾ । ੬੯॥

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਜਾਲਮ ਬਣਕੇ ਗਾਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾ ਚਲਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਦਾ ਹੀ ਗਾਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇਰਾ ਖੂਨ ਕਰੇਗੀ ।

ਤੁ ਗਾਫਲ ਮਸ਼ਉ ਮਰਦਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਹਿਰਾਸ ॥ ਕਿ ਓ ਬੇਨਿਆਜ਼ਸਤੁ ਓ ਬੇ ਪਾਸ ॥੭੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ=ਤੂੰ । ਗਾਫਲ=ਬੇ-ਸਮਝ । ਮਸ਼ਉ=ਨਾ ਹੈ । ਮਰਦਿ=ਹੇ ਮਰਦ ! ਹੇ ਬੰਦੇ ! ਯਜ਼ਦਾਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਹਿਰਾਸ=ਡਰ । ਬੇਨਿਆਜ਼=ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ । ਬੇ ਪਾਸ=ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਰਦ ! (ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਤੂੰ ਏਨਾ ਬੇ-ਸਮਝ ਨਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਡਰ, ਜੋ ਉਹ (ਰੱਬ) ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ।੭੦।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਝ, ਤੇ ਬੇ-ਸਮਝ ਨਾ ਬਣ, ਉਸ ਰੱਬ ਤੋਂ ਡਰ, ਉਹ ਬੜਾ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਕਿ ਓ ਬੇ ਮੁਹਾਬਸਤੁ ਸ਼ਾਹਾਨਿਸ਼ਾਹ ॥ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ਰਾ ਸੱਚਹਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ॥੭੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਓ=ਉਹ । ਬੇ=ਬਿਨਾਂ । ਮੁਹਾਬਸਤੁ=ਡਰ ਤੋਂ ਹੈ । ਸ਼ਾਹਾਨਿਸ਼ਾਹ=ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਜ਼ਮੀਨੋ=ਧਰਤੀ । ਜ਼ਮਾਂ=ਆਸਮਾਨ । ਰਾ=ਦਾ । ਸੱਚਹ=ਸੱਚਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ) ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਡਰ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ । ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਸਮਾਨ ਦਾ ਵੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ।੭੧।

ਮੁਦਾਵੰਦ ਏਜਦ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਕੁਨਿੰਦਸਤੁ ਹਰ ਕਸ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ ॥੭੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਦਾਵੰਦ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । ਏਜਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਜ਼ਮੀਨੋ=ਧਰਤੀ । ਜ਼ਮਾਂ=ਆਸਮਾਨ, ਆਕਾਸ । ਕੁਨਿੰਦਸਤੁ=ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਹਰ ਕਸ=ਸਾਰੇ ਮਨੁਖਾਂ । ਮਕੀਨੋ=ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ । ਮਕਾਂ=ਮਕਾਨ, ਜਗ੍ਹਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਧਰਤੀ, ਆਕਾਸ ਤੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੭੨।

ਹਮ ਅਜ਼ ਪੀਰ ਮੌਰੋ ਹਮ ਅਜ਼ ਫੀਲ ਤਨ ॥ ਕਿ ਆਜ਼ਜ਼ ਨਿਵਾਜ਼ਸਤੁ ਗਾਫਲ ਸ਼ਿਕਨ ॥੭੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ=ਭੀ । ਅਜ਼=ਸੇ ਤੋਂ । ਪੀਰ=ਬੁੱਢਾ, ਬਿੂਪ । ਮੌਰੋ=ਕੀੜੀ । ਫੀਲ=ਹਾਥੀ । ਤਨ=ਸਰੀਰ । ਕਿ=ਜੋ । ਆਜ਼ਜ਼=ਗਰੀਬ । ਨਿਵਾਜ਼ਸਤੁ=ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸ਼ਿਕਨ=ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤੱਕ ਤੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਲੈ ਬੁੱਢੇ ਤੱਕ ਦਾ ਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੁੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੭੩।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵ ਰੱਬ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਕਿਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਾਲਮ ਦੀ ਧੌਣ ਭੰਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹੋ ਤਾਂ ਆਸਮਾਨੀ ਤਲਵਾਰ ਭਾਵ ਰੱਬੀ ਕਹਿਰ ਤੇਰੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹੁ ਪਾਵੇਗਾ।

ਕਿ ਓਰਾ ਚੁ ਇਸਮ ਅਸਤ ਆਜਜ਼ ਨਿਵਾਜ਼ ॥ ਕਿ ਓ ਬੇ ਸੁਪਾਸ ਅਸਤ ਓ ਬੇ ਨਿਆਜ਼ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਓਰਾ=ਉਸ ਦਾ । ਚੁ=ਜਦ । ਇਸਮ=ਨਾਮ । ਅਸਤ ਹੈ । ਆਜਜ਼=ਗ਼ਰੀਬ । ਸੁਪਾਸ=ਲੋੜ । ਨਿਆਜ਼=ਪ੍ਰਵਾਹ।

ਅਰਥ—ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਗ਼ਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਹੈ । ਉਹ ਜੋ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ। ੧੪।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਨਾ ਹੈ । ਜੋ ਉਸਦੇ ਦਰ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਡਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆ । ਤਾਂ ਕਿ ਰੱਬੀ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇ ।

ਕਿ ਓ ਬੇ ਨਗੂੰ ਅਸਤੁ ਓ ਬੇ ਚਗੂੰ ॥ ਕਿ ਓ ਰਹਿਨਮਾ ਅਸਤੁ ਓ ਰਹਨਮੂੰ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਗੂੰ=ਰੂਪ, ਰੇਖ, ਰੰਗ । ਅਸਤੁ=ਹੈ । ਚਗੂੰ=ਚਿਹਨ, ਚੱਕ੍ਰ । ਰਹਿਨਮਾ=ਰਾਹ । ਦਸਣ ਵਾਲਾ, ਰਹਿਨਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਗੂ । ਰਹਨਮੂੰ= ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਜੋ ਰੂਪ, ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਤੇ ਚਿਹਨ-ਚੱਕ੍ਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਉਹ ਜੋ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੫।

ਕਿ ਬਰ ਸਰ ਤੁਰਾ ਫਰਜ਼ ਕਸਮਿ ਕੁਰਾਂ ॥ ਬਗੁਫਤਹ ਸੁਮਾ ਕਾਰ ਸੁਬੀ ਰਸਾਂ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਤੁਰਾ=ਤੇਰਾ । ਫਰਜ਼=ਭਾਰ । ਕਸਮਿ=ਸੌਂਹ ਦਾ । ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ । ਬਗੁਫਤਹ=ਆਖੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਦਾ । ਸੁਮਾ=ਤੇਰੇ । ਰਸਾਂ=ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ ।

ਅਰਥ—ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਜੋ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਖੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚੰਗਿਆਈ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ। ੧੬।

ਬ ਬਾਯਦ ਤੁ ਦਾਨਸ਼ ਪਰਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥ ਬ ਕਾਰੇ ਸੁਮਾ ਚੀਰਹ ਦਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਜਦ=ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਾਨਸ਼=ਅਕਲਮੰਦੀ। ਪਰਸਤੀ=ਪਾਲਣਾ। ਕੁਨੀ=ਕਰਨੀ। ਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਨੂੰ। ਸ਼ੁਮਾ=ਆਪਣਾ। ਚੀਰਹ ਦਸਤੀ=ਹੱਥ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਪੱਕਾ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਅਕਲਮੰਦੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੧੧੭।

ਚਿਹਾ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਚੁੰ ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤਰ ਚਾਰ ॥ ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਿਮਾਂਦਸਤ ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿਹਾ ਸ਼ੁਦ=ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿ ਚੁੰ=ਜਦ ਕਿ। ਬੱਚਗਾਂ=ਬੱਚੇ, ਪੁੱਤਰ। ਕੁਸ਼ਤਰ=ਮਾਰ ਸੁਟੇ, ਕੋਹ ਸੁਟੇ। ਬਾਕੀ=ਪਿਛੇ। ਬਿਮਾਂਦਸਤ=ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ=ਕੁੰਡਲਦਾਰ ਸੱਪ।

ਅਰਥ—ਕੀ ਹੋਇਆ? ਜਦ ਕਿ ਤੂੰ (ਮੇਰੇ) ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਮਾਰ ਸੁਟੇ ਹਨ। ਕੁੰਡਲਦਾਰ ਸੱਪ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੮।

ਹੇ ਐਰੰਗਜੋਬ! ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਮਾਰ ਸੁਟੇ ਹਨ, ਢੁੱਖ ਇਸ ਗੱਲ੍ਹ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇ-ਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਰੁੰਡੀਆ ਸੱਪ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਤੂੰ ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਕੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚਿ ਮਰਦੀ ਕਿ ਅਖਗਰ ਖਮੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ ॥ ਕਿ ਆਤਸ਼ ਦਮਾਂ ਰਾ ਬਦਉਰਾਂ ਕੁਨੀ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੈਸੀ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ, ਸੂਰਮਤਾਈ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਖਗਰ=ਚੰਗਿਆਂਦੇ। ਖਮੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ=ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣਾ ਭਾਵ ਬੁਝਾਉਣਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਆਤਸ਼=ਅੱਗ। ਦਮਾਂ=ਭੜ ਭੜ ਕਰਕੇ ਬਲਦੀ ਹੋਈ। ਰਾ=ਦਾ, ਨੂੰ। ਬਦਉਰਾਂ=ਹੋਰ ਭੜਕਾਉਣਾ, ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼। ਕੁਨੀ=ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਕਾਹਦੀ ਸੂਰਮਤਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਚੰਗਿਆਂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਾਉਂਦਾ ਭਾਵ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਅੱਗ ਭੜ ਭੜ ਕਰਕੇ ਬਲਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੯।

ਚਿ ਖੁਸ਼ ਗੁਫਤ ਫਿਰਦੌਸੀਏ ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ ॥ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਬਵਦ ਕਾਰਿ ਅਹਿਰਮਨਾਂ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੈਸੀ। ਖੁਸ਼=ਚੰਗੀ। ਗੁਫਤ=ਕਹੀ ਹੈ। ਫਿਰਦੌਸੀਏ=ਇਕ ਕਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਿਸੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਨਘਾ ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ=ਮਿੱਠੀ ਜਬਾਨ, ਸੋਹਣੀ ਜਬਾਨ। ਸ਼ਿਤਾਬੀ=ਛੇਤੀ, ਕਾਹਲੀ। ਬਵਦ=ਕਰਨਾ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮ। ਅਹਿਰਮਨਾਂ=ਸੈਤਾਨਾਂ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਸੋਹਣੀ ਜਬਾਨ ਵਾਲੇ ਫਿਰਦੌਸੀ ਕਵੀ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਿੱਡੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਕਰਨਾ ਸੈਤਾਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ੨੦।

ਕਿ ਮਾ ਬਾਰਗਹਿ ਹਜ਼ਰਤ ਆਯਮ ਸ਼ੁਮਾ ॥ ਅਜਾਂ ਰੋਜ਼ ਬਾਸੀਵ ਸ਼ਾਹਿਦ ਸ਼ੁਮਾ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਮਾ=ਮੈਂ । ਬਾਰਗਹਿ=ਕਚਹਿਗੀ, ਦਰਬਾਰ । ਹਜ਼ਰਤ=ਰੱਬ । ਆਯਮ=ਆਵਾਂਗਾ । ਸ਼ੁਮਾ=ਤੁਹਾਡੇ । ਅਜਾਂ=ਉਸ । ਰੋਜ਼=ਦਿਨ । ਬਾਸੀਵ=ਹੋਵਾਂ । ਸ਼ਾਹਿਦ=ਗਵਾਹ । ਸ਼ੁਮਾ=ਤੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰੱਬ ਦੀ ਕਚਹਿਗੀ ਵਿਚ ਆਵਾਂਗਾ । ਉਸ ਦਿਨ ਤੂੰ ਉਥੇ ਗਵਾਹ ਹੋਵੇਂ ।੯੧।

ਵਗਰਨਹ ਤੁ ਈਂ ਹਮ ਫਰਮ੍ਭਸ਼ ਕੁਨੱਦ ॥ ਤੁਰਾ ਹਮ ਫਰਮ੍ਭਸ਼ ਯਜ਼ਦਾ ਕੁਨੱਦ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਗਰਨਹ=ਜੇਕਰ । ਤੁ=ਤੂੰ । ਈਂ=ਇਹ । ਹਮ=ਭੀ । ਫਰਮ੍ਭਸ਼=ਭੁਲਾਉਣਾ । ਕੁਨੱਦ=ਕਰੋਂਗਾ । ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ । ਹਮ=ਭੀ । ਫਰਮ੍ਭਸ਼=ਭੁਲਾਉਣਾ । ਯਜ਼ਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਕਰੋਂਗਾ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਕਰੇਗਾ ।੯੨।

ਅਗਰ ਕਾਰਿ ਈਂ ਬਰ ਤੋ ਬਸਤੀ ਕਮਰ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਾਸਦ ਤੁਰਾ ਬਹਿਰਾਵਰ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਕਾਰਿ ਈਂ=ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਤੋ=ਤੂੰ । ਬਸਤੀ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ । ਕਮਰ=ਲੱਕ । ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ । ਬਾਸਦ=ਹੋਵੇਗਾ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਬਹਿਰਾ ਵਰ=ਫਲ ਦਾਤਾ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਉਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤਾਂ ਰੱਬ ਤੈਨੂੰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ।੯੩।

ਕਿ ਈਂ ਕਾਰ ਨੇਕ ਅਸਤੁ ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ ॥ ਤੁ ਯਜ਼ਦਾ ਸ਼ਨਾਸੀ ਬਜਾਂ ਬਰਤਰੀ ॥੯੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਈਂ=ਇਹ । ਕਾਰ=ਕੰਮ । ਨੇਕ=ਚੰਗਾ । ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ=ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ । ਯਜ਼ਦਾ=ਰੱਬ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ । ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਨਾਲ । ਬਰਤਰੀ=ਵੱਡਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਜਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ ।੯੪।

ਤੁਰਾ ਮਨ ਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾ ਸ਼ਨਾਸ ॥ ਬਰਾਮਦ ਜਿ ਤੋ ਕਾਰਹਾ ਦਿਲ ਖਰਾਸ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਦਾਨਮ=ਜਾਣਦਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਯਜ਼ਦਾ=ਰੱਬ । ਸ਼ਨਾਸ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਬਰਾਮਦ=ਹੋ ਚੁਕੇ । ਕਾਰਹਾ=ਬਹੁਤ ਕੰਮ । ਦਿਲ ਖਰਾਸ਼= ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ॥੫॥

ਸ਼ਨਾਸਦ ਹਮੀ ਤੋ ਨ ਯਜ਼ਦਾ ਕਰੀਮ ॥ ਨ ਖਾਰਦ ਹਮੀ ਤੋ ਬਦੌਲਤ ਅਜੀਮ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣਦਾ । ਹਮੀ=ਭੀ । ਤੋ=ਤੈਨੂੰ । ਯਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । ਖਾਰਦ=ਚਾਹੁੰਦਾ । ਬਦੌਲਤ=ਧਨ-ਦੌਲਤ । ਅਜੀਮ=ਭਾਗੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਗੀ ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ (ਉਹ) ਤੇਰੀ ਬਹੁਤ ਸਾਗੀ ਭਾਵ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ॥੬੬॥

ਅਗਰ ਸਦ ਕੁਰਾਂ ਰਾ ਬਖੁਰਦੀ ਕਸਮ ॥ ਮਰਾ ਏਤਬਾਰੇ ਨ ਈਂ ਜ਼ਰੱਹ ਦਮ ॥੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਸਦ=ਸੌ । ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ । ਰਾ=ਦੀ । ਬਖੁਰਦੀ=ਖਾਵੇਂ । ਕਸਮ=ਸੌਂਹ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਏਤਬਾਰੇ=ਇਤਬਾਰ । ਈਂ ਜ਼ਰੱਹ ਦਮ=ਇਸ ਦਮ, ਰਤਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਭਾਵ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ (ਤੂੰ) ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੌ ਸੌਂਹਾਂ ਵੀ ਖਾ ਲਵੇਂ, (ਤਾਂ) ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ (ਤੇਰੇ ਤੇ) ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ॥੬੭॥

ਹਜੂਰੀ ਨਿਆਯਮ ਨ ਈਂ ਰਹ ਬਵਮ ॥ ਅਗਰ ਬਾਹ ਬਖਾਹਦ ਨ ਆਂ ਜਾ ਰਵਮ ॥੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਜੂਰੀ=ਤੇਰੇ ਪਾਸ । ਨਿਆਯਮ=ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ । ਈਂ=ਇਸ । ਰਾਹ=ਰਸਤੇ । ਬਵਮ=ਪਾਵਾਂਗਾ । ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਬਾਹ=ਬਾਦਬਾਹ । ਬਖਾਹਦ=ਚਾਹਵੇ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਆਂ=ਉਸ । ਜਾਂ=ਜਗ੍ਹਾ । ਰਵਮ=ਜਾਵਾਂਗਾ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਪਵਾਂਗਾ । ਜੇਕਰ ਬਾਦਬਾਹ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ॥੬੮॥

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੩]

ਖੁਸ਼ਸਤ ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਾਹਾਨਿ ਅਉਰੰਗਜ਼ੇਬ ॥ ਕਿ ਚਾਲਾਕ ਦਸਤਸਤੁ ਚਾਬਕ ਰਕੇਬ ॥੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਸ਼ਸਤ=ਚੰਗਾ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਾਹਾਨਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਕਿ=ਜੋ। ਚਾਲਾਕ ਦਸਤਸਤੁ=ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਚਾਬਕ ਰਕੇਬ=ਪੱਕਾ ਘੋੜ ਸਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਔਰਗਜੇਬ! ਤੂੰ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ, ਜੋ ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਹੈਂ। ੯੮।

ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤੁ ਰਉਸ਼ਨ ਜਮੀਰ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਮੁਲਕ ਅਸਤੁ ਸਾਹਿਬ ਅਮੀਰ ॥੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ। ਜਮਾਲ=ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ। ਰਉਸ਼ਨ=ਪ੍ਰਗਾਸ਼। ਜਮੀਰ=ਬੁਧੀ, ਅਕਲ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ। ਅਸਤੁ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਦਮਕ ਤੇ ਬੁਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਾਲਕ ਹੈ। ੯੦।

ਬ ਤਰਤੀਬ ਦਾਨਸ਼ ਬ ਤਦਬੀਰ ਤੇਗ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਦੇਗੋ ਅੰ ਖੁਦਾਵੰਦ ਤੇਗ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ। ਤਰਤੀਬ=ਜੁਗਤੀ। ਦਾਨਸ਼=ਬੁਧੀ, ਸਿਆਣਾ। ਤਦਬੀਰ=ਜੁਗਤੀ, ਢੰਗ। ਅੰ=ਅਤੇ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ। ਦੇਗੋ=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਬੁਧੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵੀ ਮਾਲਕ ਹੈ ਭਾਵ ਦੇਗ-ਤੇਗ ਦਾ ਧਨੀ ਹੈ। ੯੧।

ਕਿ ਰੌਸ਼ਨ ਜਮੀਰ ਅਸਤੁ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਮੁਲਕ ਮਾਲ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਰੌਸ਼ਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮੀਰ=ਦਿਲ। ਅਸਤੁ=ਹੈ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮਾਲ=ਚੇਹਰਾ। ਖੁਦਾਵੰਦਿ=ਮਾਲਕ। ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ਮੁਲਕ=ਦੇਸ਼। ਮਾਲ=ਧਨ, ਦੌਲਤ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਦਿਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਹਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਮਾਲਕ ਧਨ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੯੨।

ਕਿ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਬੀਰ ਅਸਤੁ ਦਰਿ ਜੰਗ ਕੋਹ ॥ ਮਲਾਇਕ ਸਿਫਤ ਚੂੰ ਸ਼ਰੋਯਾ ਸ਼ਕੋਹ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਬਖਸ਼ਸ਼=ਦਾਤ। ਕਬੀਰ=ਵੱਡੀ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਕੋਹ=ਪਹਾੜ। ਮਲਾਇਕ=ਦੇਵਤਿਆਂ। ਚੂੰ=ਵਰਗੀ। ਸ਼ਰੋਯਾ=ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ। ਸ਼ਕੋਹ=ਪ੍ਰਤੱਖ, ਦਬਦਬਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਅਰਥ—ਜੋ ਵੱਡੀ ਦਾਤ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪਹਾੜ੍ਹ ਹੈ। ਏਵਤਿਆਂ ਵਰਗੀ (ਉਸ ਦੀ) ਸਿਫ਼ਤ ਹੈ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਵਰਗਾ ਦਬਦਬਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ੯੩।

ਸ਼ਹਿਨ ਸ਼ਾਹਿ ਅਉਰੰਗ ਜੋਬ ਆਲਮੀਂ ॥ ਕਿ ਦਾਰਾਇ ਦੌਰ ਅਸਤੁ ਦੂਰ ਅਸਤੁ ਦੀਂ ॥੯੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਉਰੰਗ=ਤਖ਼ਤ। ਜੋਬ=ਸੋਭਾ। ਆਲਮੀਂ=ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ। ਕਿ=ਜੋ। ਦਾਰਾਇ=ਸਹਾਇਕ, ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ਦੌਰ=ਜ਼ਮਾਨਾ। ਅਸਤੁ=ਹੈ। ਦੀਂ=ਧਰਮ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਸੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ੯੪।

ਮਨਮ ਕੁਸ਼ਤਨਮ ਕੋਹੀਆਂ ਬੁਤ ਪਰਸਤ ॥ ਕਿ ਓ ਬੁਤ ਪਰਸਤੰਦੁ ਮਨ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਸਤ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨਮ=ਮੈਂ। ਕੁਸ਼ਤਨਮ=ਕੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ। ਕੋਹੀਆਂ=ਪਹਾੜੀਆਂ। ਬੁਤ ਪਰਸਤ=ਬੁਤਾਂ ਭਾਵ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਓ=ਉਹ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਸ਼ਿਕਸਤ=ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹਣ ਭਾਵ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜੋ ਉਹ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ੯੫।

ਬਬੀਂ ਗਰਦਸੇ ਬੇਵਫਾਈਏ ਜਮਾਂ ॥ ਪਸੇ ਪੁਸ਼ਤ ਉਫ਼ਤਦ ਰਸਾਨਦ ਜਿਯਾਂ ॥੯੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਬੀਂ=ਵੇਖ। ਗਰਦਸੇ=ਚੱਕ੍ਰ, ਗੇੜ। ਬੇਵਫਾਈ=ਬੇ-ਅਸੂਲੀ। ਜਮਾਂ=ਜ਼ਮਾਨਾ। ਪਸੇ=ਪਿਛੇ। ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ। ਉਫ਼ਤਦ=ਪਿਆ, ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਾਨਦ=ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ। ਜਿਯਾਂ=ਨੁਕਸਾਨ।

ਅਰਥ—(ਹੇ ਐਹੰਗਜ਼ੇਬ!) ਜ਼ਮਾਨੇ ਭਾਵ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੇ-ਅਸੂਲੀ ਦੇ ਚੱਕ੍ਰ ਵੇਖ। ਜਿਸਦੇ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਇਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ। ੯੬।

ਬਬੀਂ ਕੁਦਰਤਿ ਨੇਕ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਯਕ ਬ ਦਹ ਲਕ ਰਸਾਨਦ ਹਲਾਕ ॥੯੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਬੀਂ=ਵੇਖ। ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ। ਨੇਕ=ਚੰਗਾ। ਯਜ਼ਦਾਨਿ=ਰੱਬ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਕ=ਪਵਿਤ੍ਰ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਪਾਸੋਂ। ਯਕ=ਇਕ। ਬ=ਉਪਰ। ਦਹ ਲਕ=ਦਸ ਲੱਖ। ਰਸਾਨਦ=ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ। ਹਲਾਕ=ਮੌਤ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਚੰਗੇ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਲ ਵੇਖ, ਜੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦਸ ਲੱਖ ਨੂੰ ਮੌਤ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰਵਾਂਦਾ ਹੈ । ੯੮॥

ਚਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੁਨੱਦ ਮਿਹਰਬਾਨਸਤ ਦੇਸਤ ॥ ਕਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦਰਗੀ ਕਾਰਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਓਸਤ ॥੯੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ । ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ । ਦੇਸਤ=ਮਿਤ੍ਰ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਰਗੀ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ਓਸਤ=ਉਹ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਮਿਹਰਬਾਨ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉਸ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ । ੯੮॥

ਰਿਹਾਈ ਦਿਹੋ ਰਹਿਨਮਾਈ ਦਿਹਦ ॥ ਜ਼ਬਾਂ ਰਾ ਬ ਸਿਫਤ ਆਸਨਾਈ ਦਿਹਦ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਿਹਾਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ, ਖਲਾਸੀ । ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਰਹਿਨਮਾਈ=ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਉਣਾ । ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦਾ । ਜ਼ਬਾਂ=ਜ਼ਬਾਨ, ਜੀਭ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਸਿਫਤ=ਉਸਤਤੀ । ਆਸਨਾਈ=ਪਛਾਣ, ਵਾਕਵੀ । ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਉਹ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਖਲਾਸੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਉਸਤਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੯੯॥

ਖਸਮ ਰਾ ਚੁ ਕੋਰ ਓ ਕੁਨਦ ਵਕਤੇ ਕਾਰ ॥ ਯਤੀਮਾਂ ਬਿਰੁੰ ਬੁਰਦ ਬੇ ਜਖਮ ਖਾਰ ॥੧੦੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਸਮ=ਦੁਸ਼ਮਨ, ਵੈਰੀ । ਰਾ=ਤਾਈਂ । ਚੁ=ਜੋ । ਕੋਰ=ਅੰਨ੍ਹਾ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ । ਵਕਤੇ ਕਾਰ=ਜੰਗ ਦੇ ਵੇਲੇ । ਯਤੀਮਾਂ=ਅਨਾਥਾਂ, ਗਰੀਬਾਂ । ਬਿਰੁੰ=ਬਾਹਰ । ਬੁਰਦ=ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਬੇ=ਬਿਨਾਂ । ਖਾਰ=ਕੰਡਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਵੈਰੀ ਤਾਈਂ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ, ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢੇ ਦਾ ਜਖਮ ਲਗੇ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧੦੦॥

ਹਰਾਂਕਸ ਕਜੋ ਰਾਸਤਬਾਜੀ ਕੁਨੱਦ ॥ ਰਹੀਮੇ ਬਰੋ ਰਹਮ ਸਾਜੀ ਕੁਨੱਦ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ । ਰਾਸਤਬਾਜੀ=ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ । ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ । ਰਹੀਮੇ=ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਬਰੋ=ਉਤੇ । ਰਹਮ ਸਾਜੀ=ਰਹਿਮ ਦਾ ਵਰਤਾਓ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਉਸ ਉਤੇ ਰਹਿਮ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੦੧॥

ਕਸੇ ਖਿਦਮਤ ਆਯਦ ਬਸੇ ਦਿਲ ਜਾਂ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ੀਦ ਬਰ ਵੈ ਅਮਾਂ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਖਿਦਮਤ=ਸੇਵਾ। ਆਯਦ=ਆਂਵਦਾ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਜਾਂ=ਜਾਨ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਖਸ਼ੀਦ=ਬਖਸਦਾ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉਤੇ। ਅਮਾਂ=ਦਾਤ, ਰਖਿਆ, ਈਮਾਨ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਦਿਲੋ—ਜਾਨ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਉਤੇ ਰਖਿਆ ਦੀ ਬਖਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ।੧੦੨।

ਚਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਜ਼ਾਂ ਹੀਲਹ ਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨਦ ॥ ਅਗਰ ਰਹਿਨੁਮਾ ਬਰ ਵੈ ਰਾਜ਼ੀ ਸ਼ਵਦ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਕਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨਾਲ। ਹੀਲਹ=ਬਹਾਨੇ। ਸਾਜ਼ੀ=ਬਨਾਉਣੇ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਰਹਿਨੁਮਾ=ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਵੈ=ਉਸ। ਰਾਜ਼ੀ=ਪ੍ਰਸੰਨ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਵੈਰੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ) ਉਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।੧੦੩।

ਅਗਰ ਬਰ ਯਕ ਆਯਦ ਦਹੇ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਉਰਾ ਸ਼ਵਦ ਕਿਰਦਗਾਰ ॥੧੦੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਬਰ ਯਕ=ਇਕ ਉਤੇ। ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ। ਦਹੇ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ=ਦਸ ਵੇਰੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਇਕ ਲੱਖ। ਨਿਗਾਹਬਾਨ=ਰਖਵਾਲਾ। ਉਰਾ=ਉਸ ਦਾ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ। ਕਿਰਦਗਾਰ=ਕਰਤਾਰ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੇਕਰ ਇਕ ਉਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਵੈਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਖਾ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।੧੦੪।

ਤੁਰਾ ਗਰ ਨਜ਼ਰ ਹਸਤ ਲਸ਼ਕਰ ਵ ਜ਼ਰ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਨਿਗਾਹਸਤ ਯਜ਼ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੇਰੀ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਹਸਤ=ਅਸਤ) ਹੈ। ਲਸ਼ਕਰ=ਛੌਜ। ਜ਼ਰ=ਧਨ, ਦੌਲਤ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਰਾ=ਮੇਰੀ। ਨਿਗਾਹਸਤ=ਨਜ਼ਰ ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਸ਼ੁਕਰ=ਪੰਨਵਾਦ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੇਕਰ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਛੌਜ ਅਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਵਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਵਲ ਹੈ ।੧੦੫।

ਕਿ ਓਰਾ ਗਰੂਰ ਅਸਤ ਬਰ ਮੁਲਕੇ ਮਾਲ ॥ ਵ ਮਾਰਾ ਪਨਾਹਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਅਕਾਲ ॥੧੦੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਗਰੂਰ=ਹੰਕਾਰ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਮੁਲਕੇ ਮਾਲ=ਮੁਲਕ ਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ । ਵ ਮਾਰਾ=ਅਤੇ ਮੇਰਾ । ਪਨਾਹਸਤ=ਓਟ ਹੈ, ਆਸਰਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ) ਸਲਤਨਤ ਤੇ ਧਨ, ਦੌਲਤ ਉਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਤੇ ਓਟ ਹੈ ।੧੦੬॥

ਤੁ ਗਾਫਲ ਮਸ਼ਉ ਈਂ ਸਿਪੰਜੀ ਸਰਾਇ ॥ ਕਿ ਆਲਮ ਬਗੁਜ਼ਰਦ ਸਰੇ ਜਾ ਬਜਾਇ ॥੧੦੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਸ਼ਉ=(ਮੌਰੈ) ਨਾ ਹੋ । ਈਂ=ਇਹ । ਸਿਪੰਜੀ=ਅਨ ਦਿਨ ਦੀ, ਭਾਵ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ । ਸਰਾਇ=ਮੁਸਾਫਰਖਾਨਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਆਲਮ=ਜਗਤ । ਬਗੁਜ਼ਰਦ=ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਰੇ=ਸਿਰ ਤੋਂ । ਜਾ ਬਜਾਇ=ਜਾ-ਬ-ਜਾ, ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਵ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਰਗਜ਼ੇਬ ! ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੇ-ਸਮਝ ਨਾ ਹੋ । ਜੋ ਜਗਤ ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।੧੦੭॥

ਬਬੀਂ ਗਰਦਸ਼ੇ ਬੇਵਫਾਈ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਕਿ ਬਿਗੁਜ਼ਸਤ ਬਰ ਹਰ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ ॥੧੦੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਬੀਂ=ਵੇਖ । ਗਰਦਸ਼ੇ=ਚੱਕ੍ਰ । ਬੇਵਫਾਈ=ਧੋਖਾ । ਜ਼ਮਾਂ=ਜ਼ਮਾਨਾ, ਸਮਾਂ । ਕਿ=ਜੋ । ਬਿਗੁਜ਼ਸਤ=ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਕੀਨੋ=ਮਕਾਨ ਵਾਲੇ ਤੋਂ । ਮਕਾਂ=ਮਕਾਨ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਇਸ ਧੋਖੇ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਵੇਖ, ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਮਕਾਨ ਤੇ ਮਕਾਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ ।੧੦੮॥

ਤੂੰ ਗਰ ਜ਼ਬਰ ਆਜਿਜ਼ ਖਰਾਸੀ ਮਕੁਨ ॥ ਕਸਮ ਰਾ ਬ ਤੇਸ਼ਰ ਤਰਾਸੀ ਮਕੁਨ ॥੧੦੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਜ਼ਬਰ=ਬਲਵਾਨ, ਤਕਤਾ । ਆਜਿਜ਼=ਗਾਰੀਬਾਂ । ਖਰਾਸੀ=ਦੁਖ ਦੇਣਾ । ਮਕੁਨ=ਨਾ ਕਰ । ਬ ਤੇਸ਼ਰ=ਤੇਸੇ ਨਾਲ । ਤਰਾਸੀ=ਛਿਲਣਾ, ਕੱਟ-ਵੱਡ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਬਲਵਾਨ ਭਾਵ ਤਕਤਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਗਾਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਨਾ ਕਰ । ਸੌਂਹਾਂ ਦੇ ਤੇਸੇ ਨਾਲ ਛਿਲਣਾ ਭਾਵ ਕੱਟ-ਵੱਡ ਨਾ ਕਰ ।੧੦੯॥

ਹਕਿ ਧਾਰ ਬਾਸਦ ਚਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੁਨਦ ॥ ਅਗਰ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਰਾ ਬ ਸਦ ਤਨ ਕੁਨਦ ॥੧੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਕਿ=ਖੁਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਬਾਸ਼ਦ=ਹੋਵੇ । ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਬ-ਸ=ਸੌ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਵਾਲਾ ਭਾਵੇਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਗੋਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਵੇ । ੧੧੦। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੩੮]

ਖਸਮ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਰਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਆਫੁਰਦ ॥ ਨ ਯਕ ਮੂਇ ਓਰਾ ਆਜ਼ਾਰ ਆਫੁਰਦ ॥੧੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਸਮ=ਵੈਗੀ । ਆਫੁਰਦ=ਲੈ ਆਵੇ । ਮੂਇ । ਵਾਲ । ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਆਜ਼ਾਰ=ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ।

ਅਰਥ—ਵੈਗੀ ਜੇਕਰ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ 'ਵਾਲ' ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲਿਆਵੇਗਾ । ੧੧੧।

ਅਰੰਜੇ ਅਭੰਜੇ ਅਰੂਪੋ ਅਰੇਖ ॥ ਅਗਾਧੋ ਅਬਾਧੋ ਅਭਰਮੋ ਅਲੇਖ ॥੧੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਰੰਜੇ=ਅਣਗਿਣਤ । ਅਭੰਜੇ=ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ । ਅਰੂਪੋ=ਰੂਪ ਬਿਨਾਂ । ਅਰੇਖ=ਲਕੀਰ ਬਿਨਾਂ । ਅਗਾਧੋ=ਢੂੰਘਾ । ਅਬਾਧੋ=ਬੰਧਨ ਬਿਨਾਂ, ਪੀੜ੍ਹ ਬਿਨਾਂ । ਅਭਰਮੋ=ਭਰਮ ਬਿਨਾਂ । ਅਲੇਖ=ਲੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮੋ ਗਿਣਤੀ ਬਿਨਾਂ, ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ, ਰੂਪ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਮੱਛ ਅਗਦਿ ਰੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ । ਉਹ ਢੂੰਘਾ ਹੈ, ਪੀੜ੍ਹ ਤੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਭਰਮ ਤੇ ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ । ੧੧੨।

ਅਰਾਂਗੋ ਅਰੂਪੋ ਅਰੇਖੋ ਅਰੰਗ ॥ ਅਜਨਮੋ ਅਬਰਨੋ ਅਭੂਤੋ ਅਭੰਗ ॥੧੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਰਾਂਗੋ=ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ । ਅਰੂਪੋ=ਰੂਪ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਰਾਕਾਰ । ਅਰੇਖੋ=ਰੇਖ ਬਿਨਾਂ, ਲਕੀਰ ਬਿਨਾਂ । ਅਰੰਗੋ=ਰੰਗ ਬਿਨਾਂ । ਅਜਨਮੋ=ਜਨਮ ਬਿਨਾਂ । ਅਬਰਨੋ=ਬਰਨ ਬਿਨਾਂ । ਅਭੰਗ=ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ, ਅਕਾਰ ਬਿਨਾਂ, ਰੇਖ ਭਾਵ ਲਕੀਰ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ । ਜਨਮ ਬਿਨਾਂ, ਵਰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ ਹੈ । ੧੧੩।

ਅਛੇਦੋ ਅਭੇਦੋ ਅਕਰਮੋ ਅਕਾਮ ॥ ਅਖੇਦੋ ਅਭੇਦੋ ਅਭਰਮੋ ਅਭਾਮ ॥੧੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਛੇਦੋ=ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਅਭੇਦੋ=ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਅਕਰਮੋ=ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।

ਅਕਾਮ=ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ | ਅਖੇਦੋ=ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ | ਅਭਰਮੋ=ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ | ਅਭਾਮ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ |

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਂਗੰਜੇਬ ! ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਕਾਮ ਅਤੇ ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਖਾਂ, ਭੇਦਾਂ, ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ੧੧੪॥

ਅਰੇਖੋ ਅਭੇਖੋ ਅਲੇਖੋ ਅਭੰਗਾ ॥

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹੇ ਰੰਗ ਰੰਗਾ ॥੧੧੫॥੧॥

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮੱਛ-ਕੱਛ ਆਦਿ ਰੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਭੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਸ਼ਸ਼ਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੧੫॥੧॥

[ਪਹਿਲੀ ਹਿਕਾਯਤ ‘ਕਹਾਣੀ’ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ।]

ਹਿਕਾਯਤ ਦੂਸਰੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਹਿਕਾਇਤ ਸ਼ੁਨੀਏਮ ਰਾਜਹਿ ਦਿਲੀਪ ॥

ਨਸ਼ਸਤਹ ਬੁਦਹ ਨਿਜਦ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਇਤ=ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ੁਨੀਏਮ=ਸੁਣੀ ਹੈ। ਨਸ਼ਸਤਹ ਬੁਦਹ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਿਜਦ=ਨੇੜੇ, ਕੌਲ। ਮਾਨੋ=ਮਾਨਧਾਤਾ। ਮਹੀਪ=ਰਾਜਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਂਗੰਜੇਬ ! ਰਾਜੇ ਦਲੀਪ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੂੰ ਸੁਣ। ਜੋ ਰਾਜਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦੇ ਕੌਲ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੧।

ਕਿ ਓਰਾ ਹਮੀ ਬੁਦ ਪਿਸਰੇ ਚਹਾਰ ॥

ਕਿ ਦਰ ਰਜਮ ਦਰ ਬਜਮ ਆਮੁਖਤਹ ਕਾਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਓਰਾ=ਉਸਦੇ। ਹਮੀ ਬੁਦ=ਭੀ ਸਨ। ਪਿਸਰੇ=ਪੁੱਤਰ। ਚਹਾਰ=ਚਾਰ। ਰਜਮ=ਜੁੱਧ, ਜੰਗ। ਬਜਮ=ਸਭਾ। ਆਮੁਖਤਹ=ਸਿਖੇ ਹੋਏ। ਕਾਰ=ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ (ਰਾਜੇ) ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਸਨ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਭਾ ਵਿਚ (ਆਉਣ ਵਾਲੇ) ਕੰਮ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੨।

ਬ ਰਜ਼ਮ ਅੰਦਰਾਂ ਹਮਚੁ ਅੜ ਸ਼ੇਰ ਮਸਤ ॥ ਕਿ ਚਾਬਕ ਰਕਾਬ ਅਸਤ ਗੁਸਤਾਖ ਦਸਤ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਜ਼ਮ=ਲੜਾਈ । ਅੰਦਰਾਂ=ਵਿਚ, ਉਹ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਅੜ=ਸੰਸਾਰ, ਘੜਿਆਲ, ਮਗਰਮੱਛ । ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਚਾਬਕ ਰਕਾਬ=ਘੋੜ ਸਵਾਰ । ਗੁਸਤਾਖ ਦਸਤ= ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਰੰਗਜੇਬ ! ਜੋ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਗਰਮੱਛ ਤੇ ਮਸਤ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਵੈਗੀ ਉਤੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਜੋ ਪਕੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਤੇ ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ । ੩।

ਚਹਾਰੋਂ ਸ਼ਹਿ ਪੇਸ਼ ਪਿਸਰਾਂ ਬਖਾਂਦ ॥ ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ ਕੁਰਸੀਏ ਜ਼ਰ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਹਾਰੋਂ=ਚਾਰੇ ਹੀ । ਸ਼ਹਿ=ਰਾਜੇ ਨੇ । ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ । ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ । ਬਖਾਂਦ=ਬੁਲਾਇਆ । ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ=ਵਖੇ ਵਖ ਉਪਰ । ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ । ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬੈਠਾਇਆ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਚੌਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਵਖੇ ਵਖ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਤੇ ਬਿਠਾਇਆ । ੪।

ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਦਾਨਾਇ ਦੌਲਤ ਪਰਸਤ ॥ ਅੜੀਂ ਅੰਦਰੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਸ ਅਸਤ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣੇ । ਦੌਲਤ ਪਰਸਤ=ਗੱਦੀ ਦੇ ਸੇਵਕ (ਭਾਵ ਮੰਨੀ) । ਅੜੀਂ ਅੰਦਰੂੰ=ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ । ਕਸ ਅਸਤ=ਕੌਣ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਵਜੀਰੋਂ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਲਾਈਕ ਕੌਣ ਹੈ ? । ੫।

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਚੁ ਦਾਨਾਇ ਦਾਨਿਸ਼ ਨਿਹਾਦ ॥ ਬ ਤਮਕੀਨ ਪਾਸੁਖ ਆਲਮ ਬਰ ਕੁਬਾਦ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ । ਚੁ=ਜਦ । ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣੇ । ਦਾਨਿਸ਼ ਨਿਹਾਦ=ਬੁਧੀਮਾਨ, ਅਕਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ । ਤਮਕੀਨ=ਪਦਵੀ । ਪਾਸੁਖ=ਉੱਤਰ । ਆਲਮ=ਝੰਡਾ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਕੁਬਾਦ=ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਬੁਧੀਵਾਨ ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ । ਤਦ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਤੇ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਉੱਤਰ ਲਈ ਬੋਲਿਆ । ੬।

ਬਿਗੁਫਤੰਦ ਖੁਸ਼ ਦੀਨ ਦਾਨਾਇ ਨਗੜ੍ਹ ॥ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਬਨਾਸ ਅਸਤ ਆਜ਼ਾਦ ਮਗੜ੍ਹ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤੰਦ=ਕਿਹਾ । ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ । ਦੀਨ=ਧਰਮ । ਦਾਨਾਇ=ਬੁਧੀਮਾਨ । ਨਗੜ੍ਹ=ਚਤੁਰ । ਕਿ=ਜੋ । ਯਜ਼ਦਾ ਸ਼ਨਾਸ=ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਆਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ, ਖੁਲ੍ਹੇ । ਮਗੜ੍ਹ=ਦਿਮਾਗ ।

ਅਰਥ—ਆਖਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਬੁਧੀਮਾਨ ਤੇ ਚਤੁਰ ਹੈਂ । ਜੋ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ॥੧॥

ਮਰਾ ਕੁਦਰਤੇ ਨੇਸਤ ਈਂ ਗੁਫਤਨ ਅਸਤ ॥ ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਨੋ ਬਿਕਰ ਜਾਂ ਸੁਫਤਨ ਅਸਤ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੇਰੇ, ਮੈਨੂੰ । ਕੁਦਰਤੇ=ਤਾਕਤ । ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੁਫਤਨ=ਬੋਲਣਾ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਗੁਫਤਨੋ=ਬੋਲਣਾ । ਬਿਕਰ=ਕੁਆਰੀ । ਜਾਂ=ਜਾਨ । ਸੁਫਤਨ=ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੱਲ ਦਾ ਆਖਣਾ ਕੁਆਰੀ (ਲੜਕੀ ਦੀ) ਜਾਨ ਦਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ਹੈ । ॥੨॥

ਅਗਰ ਸ਼ਹਿ ਬਿਗੋਯਦ ਬਿਗੋਯਮ ਜਵਾਬ ॥ ਨੁਮਾਯਮ ਬ ਤੋ ਹਾਲ ਈਂ ਬਾ ਸਵਾਬ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਸ਼ਹਿ=ਰਾਜਾ । ਬਿਗੋਯਦ=ਆਖੇਂ । ਬਿਗੋਯਮ=ਮੈਂ ਆਖਾਂ । ਨੁਮਾਯਮ=ਮੈਂ ਵਿਖਾ ਦੇਵਾਂ । ਬ ਤੋ=ਤੈਨੂੰ । ਹਾਲ=ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ । ਈਂ=ਇਸ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਸਵਾਬ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਰਾਜਾ! ਜੇਕਰ ਆਖੇਂ (ਤਾਂ) ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਆਖਾਂ? ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਵਿਖਾ ਦੇਵਾਂ? । ॥੩॥

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥ ਬ ਕਾਰਿ ਜਹਾਂ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਉਹ ਕੋਈ ਆਦਮੀ । ਯਜ਼ਦਾਨਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਰਿ=ਕੰਮ ਵਿਚ । ਜਹਾਂ=ਜਗਤ । ਕਾਮਗਾਰੀ=ਕਾਮਯਾਬੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਕੋਈ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ॥੧੦॥

ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬ ਅਕਲ ਆਜ਼ਮਾਈ ਕੁਨੇਮ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਬਕਾਰ ਆਜ਼ਮਾਈ ਕੁਨੇਮ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੇ । ਈਂ ਰਾ=ਇਹਨਾਂ ਦੀ । ਬ ਅਕਲ=ਬੁਧੀ ਨਾਲ । ਆਜ਼ਮਾਈ=ਪ੍ਰੀਖਿਆ । ਕੁਨੇਮ=ਅਸੀਂ ਕਰੀਏ । ਵਜ਼ਾਂ=ਇਸ ਦੇ । ਪਸ=ਪਿਛੋਂ । ਬਕਾਰ ਆਜ਼ਮਾਈ=ਕੰਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਈਏ । ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੰਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਈਏ । ੧੧।

ਯਕੇ ਰਾ ਦਿਹਦ ਢੀਲ ਦਹਿ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ॥

ਹਮਾਰ ਮਸਤੀ ਓ ਮਸਤ ਜੰਜੀਰ ਬਸਤ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ । ਢੀਲ=ਹਾਥੀ । ਦਹਿ=ਦਸ । ਹਮਾਰ=ਸਾਰੇ ਹੀ । ਬਸਤ=ਬਧੇ ਹੋਏ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦਈਏ । ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਏ ਤੇ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬਧੇ ਹੋਏ ਹੋਣ । ੧੨।

ਦਿਗਰ ਰਾ ਦਿਹਦ ਅਸਪ ਪਾਂ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥

ਜਿ ਜਰ ਸਾਖਤਹ ਜੀਨ ਚੂੰ ਨਉ ਬਹਾਰ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ । ਰਾ=ਨੂੰ, ਤਾਈਂ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ । ਪਾਂ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਪੰਜ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਪੰਜ ਲੱਖ । ਜਰ=ਜਰੀ, ਸੋਨਾ । ਸਾਖਤਹ=ਬਣੇ ਹੋਏ । ਜੀਨ=ਕਾਠੀਆਂ । ਨਉ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਜਰੀ ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਵਾਂਗੂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ । ੧੩।

ਸਿਯਮ ਰਾ ਦਿਹਦ ਬੁਤਰ ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥

ਮਹਮ ਨੁਕਰਹ ਬਾਰੋ ਹਮਹ ਜਰ ਨਿਗਾਰ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿਯਮ ਰਾ=ਤੀਜੇ ਨੂੰ । ਬੁਤਰ=ਉੱਠ । ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਨੁਕਰਹ=ਚਾਂਦੀ । ਬਾਰੋ=ਭਾਰ ਹੋਵੇ । ਜਰ=ਸੋਨਾ । ਨਿਗਾਰ=ਸਜਾਏ ।

ਅਰਥ—ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਉੱਠ ਦੇ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਸੋਨੇ ਭਾਵ ਜਰੀ ਨਾਲ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਹੋਣ । ੧੪।

ਚੁਅਮ ਰਾ ਦਿਹਦ ਮੂੰਗ ਯਕ ਨੁਖਦ ਨੀਮ ॥

ਅਜ਼ਾਂ ਮਰਦ ਅਜ਼ਾਦ ਆਕਿਲ ਅਜ਼ੀਮ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਅਮ ਰਾ=ਚੌਥੇ ਨੂੰ । ਮੂੰਗ ਯਕ=ਇਕ ਦਾਣਾ ਮੂੰਗੀ । ਨੁਖਦ=ਚਣਾ । ਨੀਮ=ਐਧਾ । ਅਜ਼ਾਂ=ਇਸ ਕਰਕੇ । ਅਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ । ਆਕਿਲ=ਅਕਲ ਵਾਲਾ । ਅਜ਼ੀਮ=ਵੱਡਾ ।

ਅਰਥ—ਚੌਬੇ ਨੂੰ ਇਕ (ਦਾਣਾ) ਮੂੰਗੀ ਦਾ ਤੇ ਅੱਧਾ ਚਲੇ ਦਾ ਦੇਵੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹ ਮਰਦ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਵੱਡੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੫॥ [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੫]

ਬਿਆਵੁਰਦ ਪੁਰ ਅਕਲ ਖਾਨਾ ਕਜ਼ਾਂ ॥ ਦਿਗਰ ਨੀਮ ਨੁਖਦਿਸ਼ ਬਿਬਸਤਨ ਅਜ਼ਾਂ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲੈ ਆਇਆ । ਪੁਰ ਅਕਲ=ਬੁਧੀਵਾਨ । ਖਾਨਾ=ਘਰ । ਕਜ਼ਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ । ਦਿਗਰ=ਹੋਰ, ਦੂਜਾ । ਨੀਮ=ਅੱਧਾ । ਨੁਖਦਿਸ਼=ਚਣਾ, ਉਸਨੇ । ਬਿਬਸਤਨ=ਸਾਬਤ । ਅਜ਼ਾਂ=ਬਰਾਬਰ ਉਸਦੇ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਬੁਧੀਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਦਾਣਿਆਂ) ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ । ਦੂਜਾ ਉਸ ਨੇ ਅੱਧੇ ਚਲੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਚਣਾ ਲੈ ਲਿਆ । ੧੬॥

ਹਮੀਖਾਸ਼ਤ ਕੋ ਤੁਖਮ ਰੇਜੀ ਕੁਨਦ ॥ ਖਿਰਦ ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਬਰੇਜੀ ਕੁਨਦ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀਖਾਸ਼ਤ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਤੁਖਮ=ਬੀਜ । ਰੇਜੀ=ਬੀਜਨਾ । ਖਿਰਦ=ਬੁਧੀ । ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼=ਪ੍ਰੀਖਿਆ । ਬ=ਰੇਜੀ=ਬੀਜਨ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜਨਾ ਕਰੇ । ਬੀਜਨ ਨਾਲ ਬੁਧੀ ਭਾਵ ਅਕਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰ ਲਵੇ । ੧੭॥

ਦਫਨ ਕਰਦ ਹਰ ਦੋ ਜ਼ਮੀਂ ਅੰਦਰਾਂ ॥ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਸੁਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਗਿਰਾਂ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਫਨ ਕਰਦ=ਦਬ ਦਿਤੇ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ ਬੀਜ । ਜ਼ਮੀਂ=ਜ਼ਮੀਨ । ਅੰਦਰਾਂ=ਵਿਚ ਉਹ । ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਆਸ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਸਾਹਿਬ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਗਿਰਾਂ=ਬੜੇ ਵੱਡੇ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਬੀਜ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦਬ ਦਿਤੇ । ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ (ਸੁਕਰ) ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਉਤੇ ਆਸ ਕਰ ਲਈ । ੧੮॥

ਚੁ ਸ਼ਸ਼ ਮਾਹ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤੰਦ ਦਰਾਂ ਦਫਨ ਵਾਰ ॥ ਪਦੀਦ ਆਮਦਹ ਸਬਜ਼ਰੇ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਸ਼ਸ਼=ਛੇ । ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ । ਗੁਜ਼ਸ਼ਤੰਦ=ਬੀਤ ਗਏ । ਦਰਾਂ=ਉਸ ਵਿਚ । ਦਫਨ ਵਾਰ=ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ । ਪਦੀਦ ਆਮਦਹ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ । ਸਬਜ਼ਰੇ=ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ । ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜੇ ਹੋਇਆਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਗਏ ਤਾਂ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਉਤੇ ਸਾਵਾ ਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਉਗੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਆਏ । ੧੯॥

ਬਰੇਜੀਦਹ ਦਹ ਸਾਲ ਤੁਖਮੇ ਕਜ਼ਾਂ ॥ ਬਪਰਵੁਰਦਹ ਓਰਾ ਬੁਰਦਨ ਅਜ਼ਾਂ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੇਜੀਦਹ=ਬੀਜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । ਦਹ=ਦਸ । ਤੁਖਮੇ=ਬੀਜ । ਕਜ਼ਾਂ=ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ । ਬਪਰਵੁਰਦਹ=ਪਰਵਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਿਆ । ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬੁਰਦਨ=ਵੱਡਿਆ।

ਅਰਥ—ਦਸ ਸਾਲ ਤਕ ਬੀਜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜੋ ਬੀਜ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਈ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵੱਡਿਆ।੨੦।

ਬਰੇਜੀਦ ਦਹ ਬੀਸਤ ਬਾਰਸ਼ ਅਜੋ ॥ ਬਸੇ ਗਾਸਤ ਖਰਵਾਰ ਦਾਨਹ ਅਜੋ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੇਜੀਦ=ਬੀਜਿਆ । ਬੀਸਤ=ਵੀਹ । ਬਾਰਸ਼=ਵਾਰੀ । ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ । ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਏ, ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ । ਖਰਵਾਰ=ਖਲਵਾੜੇ । ਦਾਨਹ=ਦਾਣੇ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਦਸ ਵੀਹ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀਜਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਲਵਾੜੇ ਹੋ ਗਏ।੨੧।

ਚੁਨਾ ਜਿਯਾਦਹ ਸ਼ੁਦ ਦੌਲਤੇ ਦਿਲ ਕਰਾਰ ॥ ਕਿ ਜੋ ਦਾਨਹ ਸ਼ੁਦ ਦਾਨਹਾਇ ਅੰਬਾਰ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ, ਐਸੇ । ਜਿਯਾਦਹ=ਬਹੁਤ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋਈ । ਦਿਲ ਕਰਾਰ=ਰੱਜ ਗਏ । ਦਾਨਹਾਇ=ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ । ਅੰਬਾਰ=ਢੇਰ।

ਅਰਥ—ਅਜਿਹਾ (ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ।੨੨।

ਖਰੀਦਹ ਅਜ਼ਾਂ ਨਕਦ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਛੀਲ ॥ ਚੁ ਕੋਹੇ ਰਵਾਂ ਹਮਚੁ ਦਰਿਆਇ ਨੀਲ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਰੀਦਹ=ਮੁਲ ਲੀਤੇ । ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਨਕਦ=ਰੁਪੈ ਨਾਲ । ਛੀਲ=ਹਾਥੀ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਕੋਹੇ=ਪਹਾੜ । ਰਵਾਂ=ਤੁਰਦੇ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਨੀਲ=ਨਦੀ, ਜੋ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋਕ ਭਾਵ ਨਕਦ ਰੁਪਿਆਂ ਨਾਲ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ ਮੁਲ ਲਏ। ਜੋ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ ਵੱਡੇ ਤੇ ‘ਨੀਲ’ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗੂ (ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਚਾਲ ਨਾਲ) ਚਲਦੇ ਸਨ।੨੩।

ਬਗੀਰਦ ਅਜੋ ਅਸਧ ਪਾਂ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਹਮਹ ਜ਼ਰੋ ਜ਼ੀਨੋ ਹਮਹ ਨੁਕਰਹ ਵਾਰ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੀਰਦ=ਲੈ ਲੀਤੇ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਪਾਂ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਪੰਜ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ
ਭਾਵ ਪੰਜ ਲੱਖ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ ਹੀ। ਜ਼ਰੋ=ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ। ਜ਼ੀਨੋ=ਕਾਠੀਆਂ ਵਾਲੇ। ਨੁਕਰਹ=ਚਾਂਦੀ।
ਵਾਰ=ਲੜੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਲੈ ਲੀਤੇ, (ਜੋ) ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੇ
ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ੨੪।

ਖਰੀਦੰਦ ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰਹ ਬੁਤਰ ॥ ਹਮਰ ਜਰ ਬਾਰੋ ਹਮਰ ਨੁਕਰਹ ਪੁਰ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਰੀਦੰਦ=ਮੁਲ ਲੈਣੇ। ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰਹ=ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ।
ਬੁਤਰ=ਊਂਠ। ਜ਼ਰ= ਸੋਨਾ। ਬਾਰੋ=ਭਾਰ ਵਾਲੇ। ਨੁਕਰਹ=ਚਾਂਦੀ। ਪੁਰ=ਭਰੇ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਊਂਠ ਮੁਲ ਲੀਤੇ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ
ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੨੫।

ਵਜ਼ਾਂ ਦਾਲ ਨਉ ਸ਼ਹਰ ਆਜ਼ਮ ਬਿ ਬਸਤ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਜ਼ਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿਹਲੀ ਸ਼ੁਦਅਸਤ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਨਉ=ਨਵਾਂ। ਆਜ਼ਮ=ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ। ਬਸਤ=ਬੰਨਿਆ, ਵਸਾਇਆ।
ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦਾ। ਸ਼ੁਦਅਸਤ=ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾਲ (ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਆਮਦਨ) ਤੋਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ
ਤੇ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਦਿੱਲੀ’ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨੬।

ਦਿਗਰ ਦਾਨਹ ਰਾ ਬਸਤ ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ ॥ ਚੁ ਦੋਸਤਾਂ ਪਸੰਦਸਤ ਦੁਸ਼ਮਨ ਫਿਕਨ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ। ਦਾਨਹ=ਦਾਣੇ। ਬਸਤ=ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ=ਇਹ ਵੀ
ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਪਸੰਦਸਤ=ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਕਨ=ਤੱਤੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ‘ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ’ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ। ਜੋ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਚੁਸ਼ਮਨਾਂ (ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ) ਤੱਤੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨੭।

ਬਿ ਗੁਜ਼ਰੀਦ ਦਹ ਦੋ ਬਰੀਂ ਨਮਤ ਸਾਲ ॥ ਬਸੇ ਰਾਸਤ ਜੋ ਦੌਲਤੇ ਬੇਜਵਾਲ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜ਼ਰੀਦ=ਬੀਤ ਗਏ। ਦਹ ਦੋ=ਬਾਵੁਆਂ। ਬਰੀਂ=ਉਪਰ, ਇਸੇ। ਨਮਤ=ਢੰਗ, ਤਰੀਕੇ।
ਸਾਲ=ਬਰਸ, ਵਰੇ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਰਾਸਤ=ਹੋ ਗਏ। ਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਦੌਲਤ=ਧਨ। ਬੇਜਵਾਲ=ਨਾ ਘਟਣ
ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਇਸੇ ਹੀ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਉਪਰ ਬਾਵੁਆਂ ਵਰੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਨਾ ਘਟਣ ਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੮

ਚੁ ਬਿਨਸ਼ਸਤ ਬਰ ਤਖਤ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥ ਬ ਪੁਰਸ਼ਿਸ ਦਰਾਮਦ ਬਹੇ ਹਫਤ ਦੀਪ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਬਿਨਸ਼ਸਤ=ਬੈਠਾ । ਬਰ ਤਖਤ=ਤਖਤ ਉਤੇ । ਮਾਨੋ=ਮਾਨਯਾਤਾ । ਮਹੀਪ=ਗਾਜਾ । ਬ ਪੁਰਸ਼ਿਸ=ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ । ਦਰਾਮਦ=ਅੰਦਰ ਆਇਆ । ਬਹੇ=ਗਾਜਾ । ਹਫਤ=ਸਤ ।

ਅਰਥ—ਮਾਨਯਾਤਾ ਗਾਜਾ ਜਦ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ (ਤੇ ਵਜੀਰ) ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਾਂ ਦੀਪਾਂ ਦਾ ਗਾਜਾ ਪੁਛਣ ਲਗਾ। ੨੯

ਬ ਗੁਫਤਾ ਕਿ ਪੇਸ਼ੀਨ ਕਾਗਦ ਬਿਆਰ ॥ ਚਿ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ਮਨ ਬ ਪਿਸਰਾਂ ਬੁਮਾਰ* ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਾ=ਕਿਹਾ । ਪੇਸ਼ੀਨ=ਪਹਿਲਾਂ । ਬਿਆਰ=ਲਿਆਓ । ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ=ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਮੈਂ । ਬ ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ । ਬੁਮਾਰ=ਗਿਣਤੀ ਕਰ ।

ਅਰਥ—(ਗਜੇ ਨੇ ਵਜੀਰ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਲਿਆਓ । ਮੈਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ? ਉਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ। ੩੦

ਦਬੀਰੇ ਕਲਮ ਜਨ ਕਲਮ ਬਰ ਗਰਿਫਤ ॥ ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ ਅਲਮ ਬਰ ਗਰਿਫਤ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਬੀਰੇ=ਮੁਨਸ਼ੀ । ਕਲਮ ਜਨ=ਕਲਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ । ਬਰ ਗਰਿਫਤ=ਫੜ ਲਈ । ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ=ਉੱਤਰ ਦੀ ਗੱਲ । ਅਲਮ=ਝੰਡਾ । ਬਰ ਗਰਿਫਤ=ਖੜਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਲਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਕਲਮ (ਹੱਥ ਵਿਚ) ਫੜ ਲਈ । ਉੱਤਰ ਦੀ ਗੱਲ (ਆਖਣ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ) ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ੩੧

ਬਗੁਫਤਾ ਚਿ ਬਖਸ਼ੀਦਮ ਏਸਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਬ ਕਾਗਜ਼ ਬਬੀਂ ਤਾਂ ਜੁਬਾਨਸ਼ ਬਿਆਰ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੁਫਤਾ=ਕਿਹਾ । ਚਿ=ਕੀ । ਬਖਸ਼ੀਦਮ=ਮੈਂ ਬਖਸ਼ਿਆ । ਏਸਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । ਬ ਕਾਗਜ਼=ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ । ਬਬੀਂ=ਵੇਖ । ਜੁਬਾਨਸ਼=ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ । ਬਿਆਰ=ਲਿਆਓ ।

ਅਰਥ—(ਗਜੇ ਨੇ) ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ? ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਵੇਖੋ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨ ਉਤੇ ਲਿਆਓ ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ ਦਸੋ। ੩੨

* ਕਈਆਂ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਚਹਾਰ ਵੀ ਹੈ ।

ਬ ਕਾਗਜ਼ ਬਬੀਂ ਤਾਂ ਬਰੋਯਦ ਜੁਬਾਂ ॥ ਚਿ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਸ਼੍ਰਦ ਬਖਸ਼ ਹਰ ਕਸ ਕਜਾਂ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਉਤੇ । ਬਬੀਂ=ਵੇਖ । ਬਰੋਯਦ=ਕਹੁ । ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਸ਼੍ਰਦ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ, ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਬਖਸ਼=ਹਿੱਸਾ, ਭਾਗ । ਹਰ ਕਸ=ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ । ਕਜਾਂ=ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਕਹੁ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕੀ ਕੀ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ।੩੩।

ਚੁ ਬਿਛੁਨੀਦ ਸੁਖਨਿ ਅਜ਼ ਮਹੀਪਾਨਿ ਮਾਨ ॥ ਫਰਿਸਤਾ ਸਿਫਤ ਚੂ ਮਲਾਇਕ ਮਕਾਨ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ । ਬਿਛੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ । ਸੁਖਨਿ=ਗੱਲ । ਅਜ਼=ਸੇ । ਮਹੀਪਾਨਿ=ਰਾਜਾ । ਮਾਨ=ਮਾਨਪਾਤਾ । ਸਿਫਤ=ਉਪਮਾ, ਤਾਰੀਫ । ਚੂ=ਵਰਗੀ । ਮਲਾਇਕ=ਦੇਵਤੇ । ਮਕਾਨ=ਪਦਵੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਮਾਨਪਾਤਾ ਰਾਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਜਿਸਦੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੀ ਸਿਫਤ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੀ ਪਦਵੀ ਹੈ ।੩੪।

ਬਿਆਰੀ ਮਰਾ ਪੇਸ਼ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਮਨ ॥ ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਰੀ=ਲਿਆਵੇ । ਮਰਾ ਪੇਸ਼=ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ । ਬਖਸ਼ੀਦਹ=ਦਾਤ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਚਰਾਗੇ=ਦੀਵੇ । ਜਹਾਂ=ਜ਼ਹਾਨ । ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ । ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਅਰਥ—(ਜੋ ਕੁਝ) ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਓ । ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੀਵਿਓਂ ਤੇ ਯਮਨ ਸੂਰਜੇ ।੩੫।

ਬਰੋਯਦ ਕਿ ਮੁਰਦੰਦ ਬਾਜੇ ਮੁਹਿੰਮ ॥ ਕਿ ਮਾ ਹਮ ਬਸਾ ਫੀਲ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋਯਦ=ਕਿਹਾ । ਮੁਰਦੰਦ=ਮਰ ਗਏ । ਬਾਜੇ=ਕਈ । ਮੁਹਿੰਮ=ਲੜਾਈ । ਮਾ ਹਮ=ਮੈਂ ਭੀ । ਬਸਾ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ।

ਅਰਥ—ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਈ (ਹਾਥੀ) ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਰ ਗਏ ਹਨ । ਜੋ ਬਚੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀ ਮੈਂ (ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ) ਬਖਸ਼ ਦਿਤੇ ਸਨ ।੩੬।

ਦਿਗਾਰ ਰਾ ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਅਸਪਥ ਚਿ ਕਰਦ ॥ ਕਿ ਬਾਜੇ ਬ ਬਖਸ਼ੀਦ ਬਾਜੇ ਬਿਮੁਰਦ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰਾ=ਦੂਜੇ ਨੂੰ । ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਅਸਪਸ਼=ਘੋੜੇ ਉਹ । ਚਿ ਕਰਦ=ਕੀ ਕੀਤੇ । ਬਾਜੇ=ਕਈ । ਬਿ ਮੁਰਦ=ਮਰ ਗਏ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ (ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ ? (ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਕਈ ਤਾਂ ਸੈਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਮਰ ਗਏ ਹਨ । ੩੧। [ਦ: ਰ੍ਹ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੯]

ਸੋਇਮ ਰਾ ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਸੁਤਰਾਂ ਨੁਮਾ ॥ ਕੁਜਾ ਤੋ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਏ ਜਾਨਿ ਮਾ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ ਰਾ=ਤੀਜੇ ਨੂੰ । ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਸੁਤਰਾਂ=ਊਂਠ । ਨੁਮਾ=ਵਿਖਾਓ । ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ ? ਤੋ=ਤੈ । ਜਾਨਿ ਮਾ=ਮੇਰੀ ਜਾਨ ।

ਅਰਥ—ਤੀਜੇ (ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਆਪਣੇ ਊਂਠ ਵਿਖਾਓ । ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ! ਤੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ? । ੩੮।

ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਬਾਜੇ ਬਕਾਰ ਆਮਦੰਦ ॥ ਬਖਸ਼ ਅੰਦਰੂੰ ਬੇਸੁਮਾਰ ਆਮਦੰਦ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ । ਬਾਜੇ=ਕਈ । ਬਕਾਰ=ਕੰਮ ਵਿਚ । ਆਮਦੰਦ=ਆ ਗਏ । ਬੇਸੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਈ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆ ਗਏ ਹਨ ਭਾਵ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ (ਊਠ) ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤ ਆ ਗਏ ਹਨ । ੩੯।

ਚਵੁਮ ਰਾ ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਕਿ ਏ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥ ਸਜਾਵਗਰਿ ਦੇਹੀਮ ਸਾਯਾਨ ਤਖਤ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਵੁਮ ਰਾ=ਚੌਥੇ ਨੂੰ । ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ । ਸਜਾਵਗਰਿ=ਲਾਇਕ, ਜੋਗ । ਦੇਹੀਮ=ਛੜ੍ਹ, ਚੌਰ । ਸਾਯਾਨ=ਜੋਗ । ਤਖਤ=ਰਾਜ ਗੱਦੀ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਚੌਥੇ (ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਕਿ ਹੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ! ਛੜ੍ਹ ਚੌਰ ਦੇ ਲਾਇਕ ! ਅਤੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਦੇ ਜੋਗ । ੪੦।

ਕੁਜਾ ਗਾਸ਼ਤ ਬਖਸ਼ ਤੁ ਮਾਰਾ ਛਹੀਮ ॥ ਯਕੇ ਦਾਨਹ ਮੁੰਗੋ ਦਿਗਰ ਨੁਖਦ ਨੀਮ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ ? ਗਾਸ਼ਤ=ਗਈ । ਤੁ=ਤੂੰ । ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਛਹੀਮ=ਸਮਝਾ । ਨੁਖਦ=ਚਣਾ ।

ਅਰਥ—ਮੇਰੀ ਦਾਤ ਕਿਥੇ ਗਈ ? ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ । ਇਕ ਦਾਣਾ ਮੂੰਗੀ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅੱਧਾ ਦਾਣਾ ਚਣੇ ਭਾਵ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਸੀ । ੪੧।

ਸ਼ਵਦ ਗਰ ਹੁਕਮ ਤਾ ਬਿਆਰੇਮ ਪੇਸ਼ ॥ ਹਮਹ ਫੀਲ ਅਸਧੇ ਅੜ੍ਹੇ ਸੁਤਰ ਬੇਸ਼ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਬਿਆਰੇਮ=ਲਿਆਵਾਂ ਮੈਂ । ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਫੀਲ=ਹਾਥੀ । ਅਸਧੇ=ਘੋੜੇ । ਸੁਤਰ=ਊਠ । ਬੇਸ਼=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਵਾਂ । ਸਾਰੇ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਊਠ ।੪੨।

ਨਦਰ ਕਰਦ ਫੀਲੇ ਦੋ ਦਰ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ॥ ਪੁਰ ਅੜ੍ਹੇ ਜ਼ਰ ਬਾਰੋ ਹਮਹ ਨੁਕਰਾ ਬਸਤ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਦਰ ਕਰਦ=ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੇ, ਵਿਖਾਏ । ਫੀਲੇ=ਹਾਥੀ । ਦੋ ਦਾਹੇ=ਵੀਹ ਜਾਂ ਦਸ ਤੇ ਦੋ-ਬਾਰ੍ਹਾਂ । ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ । ਨੁਕਰ=ਚਾਂਦੀ । ਬਸਤ=ਮੜੇ ਹੋਏ ।

ਅਰਥ—(ਉਸ ਨੇ) ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ (ਲਿਆ ਕੇ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਭਾਵ ਵਿਖਾਏ । ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਮੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ।੪੩।

ਹਮਾਂ ਅਸਪ ਦਰ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ਆਵਰੀਦ ॥ ਹਮਾਂ ਜੀਨੋਂ ਜ਼ਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਆਵਰੀਦ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ । ਦਰ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਦਸ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਦਸ ਲੱਖ । ਆਵਰੀਦ=ਲਿਆਇਆ ।

ਅਰਥ—(ਫਿਰ) ਉਹ ਦਸ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਵੀ ਲਿਆਇਆ । ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਵੀ ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਲਿਆਇਆ ।੪੪।

ਹਮਾਂ ਖੋਦ ਖਫਤਾਨ ਓ ਬਰਗੁਸਤਵਾਂ ॥ ਬਸੇ ਤੀਰ ਸਮਬੇਰ ਕੀਮਤ ਗਿਰਾਂ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੋਦ=ਟੋਪ । (ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ, ਜੋ ਸਿਰ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।) ਖਫਤਾਨ=ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੰਜੋਆਂ । ਬਰ=ਚੰਗੇ । ਗੁਸਤਵਾਂ=ਸੁਨਹਿਰੀ ਝੁਲ । ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੋਪ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੰਜੋਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਝੁਲਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੀਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੇ ਮੁਲ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲਿਆਇਆ ।੪੫।

ਬਸੇ ਸੁਤਰ ਬਗਦਾਦ ਜ਼ਰ ਬਫਤ ਬਾਰ ॥ ਜ਼ਰੋ ਜਾਮਹ ਹਮ ਆਸਤੀਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਸ਼ੁਭਰ=ਉਠਾਂ । ਬਗਦਾਦ=ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਉਠਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ । ਜ਼ਰ ਬਫ਼ਤ=ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਕਪੜੇ, ਖੀਨ ਖਾਬ ਵਗੈਰਾ । ਬਾਰ=ਭਾਰ । ਜ਼ਰੋ=ਸੋਨਾ । ਜਾਮਹ-ਬਸਤ੍ਰ, ਕਪੜੇ । ਹਮ=ਭੀ । ਆਸਤੀਂ=ਬਾਹਵਾਂ, ਕੁੜਤੀਆਂ । ਬੇਸ਼ਮਾਰ=ਬੇਅੰਤ ।

ਅਰਥ—ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਠਾਂ, ਜੋ ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲਦੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਸੋਨਾ ਕਪੜੇ ਤੇ ਕੁੜਤੀਆਂ ਵੀ ਬੇਅੰਤ (ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ) । ੧੪੬ ॥

ਕਿ ਦਹ ਨੀਲ ਦਰ ਪਦਮ ਦੀਨਾਰ ਜ਼ਰਦ ॥ ਕਝੋ ਦੀਦਹ ਬੁਦ ਦੀਦਹ ਏ ਦੋਸਤ ਸਰਦ ॥੧੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਦਹ=ਦਸ । ਨੀਲ=ਸੌ ਕਰੋੜ ਦਾ ਅਰਬ, ਸੌ ਅਰਬ ਦਾ ਖਰਬ ਤੇ ਸੌ ਖਰਬ ਦਾ ਇਕ 'ਨੀਲ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਦਮ=ਸੌ ਨੀਲ ਦਾ ਇਕ ਪਦਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੀਨਾਰ=ਮੋਹਰਾਂ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਦਸ ਨੀਲ ਤੇ ਦਸ ਪਦਮ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਭਾਵ ਚੰਗੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਜਣਾਂ-ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੀਤਲ ਭਾਵ ਠੰਢੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੧੪੭ ॥

ਕਿ ਯਕ ਮੂੰਗ ਯਕ ਬਹਰ ਜੂ ਕਾਮ ਬੁਦ ॥ ਕਿ ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ ਬਹਰ ਓ ਨਾਮ ਬੁਦ ॥੧੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕ=ਇਕ । ਜੂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਕਾਮ=ਇੱਛਾ । ਓ=ਉਸ ਤੋਂ । ਬੁਦ=ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਕ ਮੂੰਗੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ' (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧੪੮ ॥

ਕਿ ਨੀਮੇ ਨੁਖੁਦ ਰਾ ਦਿਗਰ ਬਹਰ ਬਸਤ੍ਰ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਜੋ ਬਹਰ ਦਿਹਲੀ ਬੁਦ ਅਸਤ੍ਰ ॥੧੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਨੀਮੇ=ਅੱਧਾ । ਨੁਖੁਦ=ਛੋਲੇ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ । ਰਾ=ਦਾ । ਬਸਤ੍ਰ=ਬੰਨਿਆ । ਬੁਦ=ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅੱਧਾ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਦਾਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬੰਨਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਲੀਪ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਕਰਕੇ 'ਦਿੱਲੀ' ਸ਼ਹਿਰ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧੪੯ ॥

ਖੁਸ਼ ਅਮਦ ਬ ਤਦਬੀਰ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥ ਖਿਤਾਬਸ਼ ਬਦੋ ਦਾਦ ਰਾਜਹ ਦਲੀਪ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਤਦਬੀਰ=ਜੁਗਤੀ । ਮਾਨੋ=ਮਾਨਯਾਤਾ । ਖਿਤਾਬ=ਇਜ਼ਤ । ਸ=ਉਸ । ਬਦੋ=ਉਸ ਨੂੰ । ਦਾਦ=ਦਿਤਾ । ਰਾਜਹ ਦਲੀਪ=ਦਿਲ ਦਾ ਪਤੀ ।

ਅਰਥ—ਮਾਨਪਾਤਾ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯੇ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲਗੀ, ਉਸ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ‘ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ’ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਧਰ ਦਿਤਾ। ੫੦।

ਕਿ ਪੈਦਾ ਅੜੋ ਮਰਦ ਸ਼ਾਹਨ ਸ਼ਹੀ ॥ ਸਜ਼ਾਵਰ ਤਖਤ ਅਸਤ ਤਾੜੋ ਮਹੀ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਦਾ=ਪ੍ਰਗਟ । ਮਰਦ=ਪ੍ਰਤਾਪ । ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਹੀ=ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਹੀ । ਸਜ਼ਾਵਰ=ਯੋਗ, ਲਾਇਕ । ਤਾੜੋ=ਮੁਕਟ, ਛੜ । ਮਹੀ=ਧਰਤੀ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ । (ਉਸ ਕਰਕੇ ਉਹ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਤਖਤ ਤੇ ਛੱਤਰ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ੫੧।

ਬ-ਜੇਬਦ ਅੜੋ ਮਰਦ ਤਾੜੋ ਨਗੀਂ ॥ ਬਰਾਂ ਅਕਲੋ ਤਦਬੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਆਫਗੀਂ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ । ਜੇਬਦ=ਸੋਭਦਾ ਹੈ । ਅੜੋ=ਇਸ । ਤਾੜੋ=ਛੜ, ਚੌਰ । ਨਗੀਂ=ਨਗੀਨਾ, ਮੋਹਰ । ਤਦਬੀਰ=ਜੁਗਤੀ । ਆਫਗੀਂ=ਆਫਗੀਨ, ਕੁਰਬਾਨ, ਸਦਕੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜੜਾਊ ਛੜ, ਚੌਰ ਤੇ ਮੋਹਰ ਸੋਭਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਤੇ ਜੁਗਤੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰੀ ਸਦਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੫੨।

ਸਿ ਓ ਹਸਤ ਬੇਅਕਲ ਆਲੂਦਹ ਮ.ਗਜ਼ ॥ ਨ ਗੁਫਤਾਰ ਖੁਸ਼ਤਰ ਨ ਰਫਤਾਰ ਨ.ਗਜ਼ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿ ਓ=ਤਿੰਨ ਹੀ । ਹਸਤ=ਹੈਗੇ ਹਨ । ਬੇਅਕਲ=ਮੂਰਖ, ਅਕਲ ਤੋਂ ਹੀਣੇ । ਆਲੂਦਹ=ਗੰਢੇ । ਮਗਜ਼=ਦਿਮਾਗ । ਗੁਫਤਾਰ=ਬੋਲੀ । ਖੁਸ਼ਤਰ=ਚੰਗੀ ਸੁੰਦਰ । ਰਫਤਾਰ=ਚਾਲ, ਤੌਰ । ਨਗਜ਼=ਪਿਆਰੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਤਿੰਨੇ (ਪੁੱਤਰ) ਹੀ ਮੂਰਖ ਤੇ ਗੰਢੇ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਹੈਗੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾ ਬੋਲੀ ਚੰਗੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੌਰ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ੫੩।

ਹਮੀ ਖੂਸਤ ਕਿ ਓਰਾ ਬਸ਼ਾਹੀ ਦਿਹਮ ॥ ਕਿ ਦੌਲਤ ਖੁਦਸ਼ ਰਾ ਆਗਾਹੀ ਦਿਹਮ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀ=ਇਸ ਨੇ ਭੀ । ਖੂਸਤ=ਚਾਹਿਆ, ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ । ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ । ਰਾ=ਦੀ । ਆਗਾਹੀ=ਪਤਾ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦੌਲਤ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ੫੪।

ਬਜ਼ੇਬਦ ਬਰ ਐਰੰਗਿ ਸ਼ਾਹਨ ਸ਼ਹੀ ॥ ਕਿ ਸੂਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ਅਸਤ ਵ ਮਾਲਕ ਮਹੀ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਜ਼ੇਬਦ=ਸੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਐਰੰਗਿ=ਰਾਜ-ਗੱਦੀ। ਸੂਹਿਬ=ਸਾਹਿਬ, ਮਾਲਕ। ਸ਼ਉਰ=ਬੁਧੀਵਾਨ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ।

ਅਰਥ—ਰਾਜਾ (ਦਲੀਪ) ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਸੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਬੁਧੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵੀ ਹੈ। ੫੪।

ਖਿਤਾਬਸ਼ ਅਜੋ ਗ਼ਸਤ ਰਾਜਹ ਦਲੀਪ ॥ ਖਿਲਾਫਤ ਬਬਖਸ਼ੀਦ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਿਤਾਬਸ਼=ਮਰਾਤਬਾ, ਰੁਤਬਾ। ਸ਼=ਉਸ ਦਾ। ਅਜੋ=ਸੇ, ਤੋਂ। ਗ਼ਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਖਿਲਾਫਤ=ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ। ਮਾਨੋ=ਮਾਨਧਾਤਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ‘ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ’ ਉਸ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ੫੫।

ਸਿ ਪਿਸਰਾਂ ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹਿ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਦ ॥ ਨ ਦਾਨਸ਼ ਪ੍ਰਸਤੋ ਨ ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਦ ॥੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿ=ਤਿੰਨ। ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ, ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜੇ। ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਦ=ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦਿਤਾ। ਦਾਨਸ਼ ਪ੍ਰਸਤੋ=ਉਹ ਬੁਧੀਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਨਾ ਉਹ ਬੁਧੀਵਾਨ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਮਨੁਖ ਸਨ। ੫੬।

ਕਿ ਓਰਾ ਬਰ ਓ ਜ਼ਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਨਿਸ਼ਾਦ ॥ ਕਲੀਦੇ ਕੁਹਨ ਗੰਜ ਰਾ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਜ਼ਰ ਸਿੰਘਾਸਨ=ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਖ਼ਤ। ਨਿਸ਼ਾਦ=ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ। ਕਲੀਦੇ=ਕੁੰਜੀ। ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣੇ। ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਬੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ (ਦਲੀਪ) ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ। ਕੁੰਜੀ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਬੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ੫੭।

ਬਦੋ ਦਾਦ ਸ਼ਾਹੀ ਖੁਦ ਆਜ਼ਾਦ ਗ਼ਸਤ ॥ ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ ਦਲਕੋ ਰਵਾਂ ਬੁਦ ਬਦਸ਼ਤ ॥੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੋ=ਉਸ ਨੂੰ। ਦਾਦ=ਦਿਤੀ। ਸ਼ਾਹੀ=ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। ਖੁਦ=ਆਪ। ਆਜ਼ਾਦ ਗ਼ਸਤ=

ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ । ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ=ਪਾ ਲਈ । ਦਲਕੋ=ਛਕੀਰਾਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ । ਰਵਾਂ ਸੁਦ=ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ।
ਬਦਸ਼ਾਹ=ਉਜਾੜ ਨੂੰ, ਜੰਗਲ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ । ਛਕੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਗੋਦੜੀ
ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ। ੫੮।

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਦਰ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੇਹ=ਦਿਓ । ਸਾਕੀਆ=ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ । ਏ=ਦਾ । ਸਬਜ਼ ਰੰਗ=
ਹਰਾ ਰੰਗ ਭਾਵ ਨਾਮ ਦਾ । ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਦਾ । ਦਰ=ਵਿਚ । ਵਕਤਿ=ਵੇਲੇ । ਜੰਗ=ਯੁੱਧ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ । ਜੋ ਮੈਨੂੰ
ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ੬੦। [ਦ: ਗੁ: ਪੰਨਾ ੧੩੯]

ਬ ਮਨ ਦੇਹ ਕਿ ਬਖ਼ਤ ਆਜ਼ਮਾਈ ਕੁਨਮ ॥ ਜਿ ਤੇਰੇ ਖੁਦਸ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਕੁਨਮ ॥੬੧॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ । ਬਖ਼ਤ=ਭਾਗ, ਕਿਸਮਤ । ਆਜ਼ਮਾਈ=ਪ੍ਰੀਖਿਆ । ਕੁਨਮ=ਮੈਂ ਕਰਾਂ ।
ਤੇਰੇ=ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ । ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ ।

ਅਰਥ—(ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ) ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ, ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ
ਕਰਾਂ (ਅਤੇ) ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂ। ੬੧।੨।

ਢੂਸਰੀ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ ।

ਹਿਕਾਯਤ ਤੀਸਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਦਾਨਿਸ਼ ਦਿਹੋ ਦਾਦ ਗਰ ॥ ਰਜ਼ਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਹਰ ਹੁਨਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਦਾਨਿਸ਼ ਦਿਹ=ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਦਾਦਗਰ=
ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਰਜ਼ਾ=ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ । ਰੋਜ਼ੀ=ਖੁਰਕ, ਅੰਨ । ਹਰ=ਸਾਰੀਆਂ । ਹੁਨਰ= ਵਿਦਿਆ ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਖੁਸ਼ੀ ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਵਾਲਾ, ਅੰਨ
ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ੧।

ਅਮਾਂ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਓ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼ ਕੁਨੋ ਰਹਿਨੁਮਾਇਸ਼ ਪੜੀਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਮਾਂ=ਸੁਖ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਉਦਾਰ, ਸਖੀ । ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ । ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼ ਕਸ਼=ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਰਹਿਨੁਮਾਇਸ਼=ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਪੜੀਰ=ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਦਾਰ ਹੈ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਯਕੇ ਨੇਕ ਮਰਦ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਦੌਰਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਰ ਆਫੁਰਦ ਗਰਦ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਥਾ, ਕਹਾਣੀ । ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਨੇਕ=ਚੰਗੇ । ਦੌਰਿ=ਹੋਂਦ, ਹਸਤੀ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਆਫੁਰਦ=ਲੈ ਆਂਦੀ । ਗਰਦ=ਖਾਕ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਅਸਾਂ ਇਕ ਭਲੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਉਪਰ ਮਿੱਟੀ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ । ੩।

ਖਸਮ ਅਫਗਾਨੋ ਸ਼ਾਹਿ ਚੀਂ ਦਿਲ ਫਿਰਾਜ਼ ॥ ਗਰੀਬੁਲ ਨਿਵਾਜ਼ੋ ਗਾਨੀਮੁਲ ਗੁਦਾਜ਼ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਸਮ=ਵੈਰੀ । ਅਫਗਾਨ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਸ਼ਾਹਿ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਚੀਂ=ਚੀਨ । ਫਿਰਾਜ਼=ਉਦਾਰ । ਗਰੀਬੁਲ=ਗਰੀਬ । ਨਿਵਾਜ਼ੋ=ਵਡਿਆਉਣ । ਗਾਨੀਮੁਲ=ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ । ਗੁਦਾਜ਼=ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—(ਉਹ) ਚੀਨ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੈਰੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਿਲ ਦਾ ਬੜਾ ਉਦਾਰ ਸੀ । ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ । ੪।

ਜ਼ਿ ਰਜਮੋ ਬ ਬਜਮ ਓ ਹਮਹ ਬੰਦੁਬਸਤ ॥ ਕਿ ਬਿਸੀਆਰ ਤੇਗਸਤ ਹੁਬਿਆਰ ਦਸਤ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਰਜਮ=ਜੁੱਧ । ਬ ਬਜਮ=ਸਭਾ ਵਿਚ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਬੰਦੁਬਸਤ=ਪ੍ਰਬੰਧ । ਬਿਸੀਆਰ=ਬਹੁਤ ਹੀ । ਤੇਗਸਤ=ਤਲਵਾਰ ਹੈ । ਦਸਤ=ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਤੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ । ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ । ੫।

ਨਿਵਾਲਹਿ ਪਿਆਲਹਿ ਜਿ ਰਜਮੇ ਬ ਬਜਮ ॥ ਤੁ ਗੁਫਤੀ ਕਿ ਦਿਗਰ ਯਲੇ ਸ਼ੁਦ ਬ ਬਜਮ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਵਾਲਹਿ=ਲੁਕਮਾ ਭਾਵ ਖਾਣਾ। ਪਿਆਲਹਿ=ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਪ। ਰਜਮੇ=ਜੁੱਧ ਅਤੇ।
ਬ ਬਜਮ=ਸਭਾ ਵਿਚ। ਗੁਫਤੀ=ਕਰੋ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਯਲੇ=ਮੱਲ, ਪਹਿਲਵਾਨ। ਸ਼ੁਦ=ਹੋਇਆ।
ਅਰਥ—ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਲੋਂ, ਜੁੱਧ ਤੇ ਸਭਾ ਵਿਚ (ਕਿਸੇ ਗਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ)। ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ।
ਤੂੰ ਕਹੇਂਗਾ ਕਿ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ।੬।

ਜਿ ਤੀਰੋ ਤੁਫ਼ੰਗ ਹਮ ਚੁ ਆਮੋਖਤਹ ਸ਼ੁਦ ॥ ਤੁ ਗੋਈ ਕਿ ਦਰ ਸ਼ਿਕਮ ਅੰਦੋਖਤਹ ਸ਼ੁਦ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ ਚੁ=ਅਸੇਹਾ। ਆਮੋਖਤਹ=ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੋਈ=ਕਹੇਂਗਾ। ਸ਼ਿਕਮ=ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ। ਅੰਦੋਖਤਹ=ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਭਾਵ ਸਿਖ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੀਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਕਹੇਂਗਾ
ਜੋ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਸਿਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ।੭।

ਚੋ ਮਾਲਿਸ਼ ਗਿਰਾਨਸ਼ ਮਤ੍ਤਾਅਸ਼ ਅਜੀਮ ॥ ਕਿ ਮੁਲਕਸ਼ ਬਸੇ ਹਸਤ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰੀਮ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਾਲਿ=ਦੌਲਤ। ਸ=ਉਸ। ਗਿਰਾਨ=ਭਾਗੀ। ਮਤ੍ਤਾਅਸ਼=ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਦਾ। ਅਜੀਮ=ਬਹੁਤ। ਮੁਲਕਸ਼=ਦੇਸ਼ ਉਸ ਦਾ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਹਸਤ=ਹੈ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਦਾਤਾ।

ਅਰਥ—ਦੌਲਤ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਗੀ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਨ, ਦਾਤ
ਦੇਣ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ ।੮।

ਅਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬ ਆਖਿਰ ਸ਼ੁਦਸਤ ॥ ਨਿਸਤਦੰਦ ਵਜੀਰਾਨਿ ਓ ਪੇਸ਼ੁ ਪਸਤ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜੋ=ਉਸ ਦਾ। ਆਖਿਰ=ਉੜਕ, ਅੰਤ। ਸ਼ੁਦਸਤ=ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਸਤਦੰਦ=ਬੈਠ
ਗਏ। ਓ=ਉਸ ਦੇ। ਪੇਸ਼ੁ ਪਸਤ=ਅਗੇ ਪਿਛੇ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਜੀਰ ਆਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਬੈਠ
ਗਏ ।੯।

ਜਿ ਤੋ ਪਸ ਕਿਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਿਹਮ ॥ ਕਿਰਾ ਤਾਜ ਇਕਬਾਲ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਮ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿ ਤੋ=ਤੈਥੋਂ | ਪਸ=ਪਿਛੋਂ | ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ | ਦਿਹਮ=ਅਸੀਂ ਦਈਏ | ਤਾਜ=ਛੜ੍ਹ,
ਚੌਰ | ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ | ਬਰ=ਉਪਰ | ਸਰ=ਸਿਰ | ਨਿਹਮ=ਰਖੀਏ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਸਿਰ
ਉਪਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਛੜ੍ਹ (ਚੌਰ) ਰਖੀਏ? ।੧੦।

ਕਿਰਾ ਮਰਦ ਅੜ ਖਾਨਹ ਬੇਚੁੰ ਕੁਨਦ ॥

ਕਿਰਾ ਬਖਤ ਇਕਬਾਲ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਦ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਰਾ ਮਰਦ=ਕਿਸ ਮਰਦ ਨੂੰ | ਅੜ ਖਾਨਹ=ਘਰ ਤੋਂ | ਬੇਚੁੰ=ਬਾਹਰ | ਕੁਨਦ=ਅਸੀਂ
ਕਰੀਏ। ਕਿਰਾ=ਕਿਸ | ਬਖਤ=ਭਾਗ | ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ | ਬਰ=ਉਪਰ | ਸਰ=ਸਿਰ | ਨਿਹਦ=ਰਖੀਏ।

ਅਰਥ—ਕਿਸ ਮਰਦ ਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਸੀਂ ਕਰੀਏ? ਕਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਭਾਗ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਰਖੀਏ ਭਾਵ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ? ।੧੧।

ਬਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਕੁਸ਼ਾਦੋ ਦੁ ਚਸ਼ਮ ॥

ਬਗੁਫਤਾਹ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹਿ ਪੇਸ਼ੀਨ ਰਸਮ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ ਵਿਚ, ਹੋਸ਼ ਵਿਚ | ਆਮਦ=ਆਇਆ | ਕੁਸ਼ਾਦੋ=ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ | ਚਸ਼ਮ=
ਅੱਖਾਂ | ਗੁਫਤਾਹ=ਕਿਹਾ। ਪੇਸ਼ੀਨ ਰਸਮ=ਪਹਿਲੀ ਮਰਯਾਦਾ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮਰਯਾਦਾ
ਦਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ। ।੧੨।

ਨ ਪਾਓ ਨ ਦਸਤੋ ਨ ਚਸ਼ਮੋ ਜੁਬਾਂ ॥

ਨ ਹੋਸੋ ਨ ਹਿੰਮਤ ਨ ਹੈਬਤ ਕਸਾਂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਓ=ਪੈਰ | ਦਸਤੋ=ਹੱਥ | ਚਸ਼ਮੋ=ਅੱਖਾਂ | ਜੁਬਾਂ=ਜੀਭ | ਹੋਸੋ=ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ | ਹੈਬਤ=
ਦਬਾਓ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ, ਹੱਥ ਨਹੀਂ, ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੀਭ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ,
ਨਾ ਉੱਦਮ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਹੋਵੇ। ।੧੩।

ਨ ਹਉਲੋ ਨ ਹਿੰਮਤ ਨ ਹੀਲਾ ਨ ਹੋਸ਼ ॥

ਨ ਬੀਨੀ ਨ ਬੀਨਾਇਗੀ ਹਰ ਦੋ ਗੋਸ਼ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਉਲੋ=ਡਰ | ਹਿੰਮਤ=ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ | ਹੀਲਾ=ਬਹਾਨਾ | ਹੋਸ਼=ਸੰਭਾਲ | ਬੀਨੀ=ਨੱਕ |
ਬੀਨਾਇਗੀ=ਨਜ਼ਰ, ਦਿਸ਼ਟੀ। ਗੋਸ਼=ਕੰਨ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਹੀ ਡਰ, ਨਾ ਹੀ ਉੱਦਮ, ਨਾ ਹੀ ਬਹਾਨਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਹੋਵੇ।
ਨਾ ਹੀ ਨੱਕ, ਨਾ ਨਿਗਾਹ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ ਹੋਣ। ।੧੪।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਹਸਤ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਬਵਦ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਦਉਰ ਦੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਸ਼ ਬਵਦ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ । ਬਵਦ=ਹੋਵੇ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਪਾਸੋਂ । ਦਉਰ=ਆਗਿਆ । ਦੀਂ=ਧਰਮ । ਬਵਦ=ਹੋਵੇਗੀ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅੱਠ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਹੋਣ । ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਅਜੇਹੇ ਧਰਮੀ ਮੁੱਖ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ।੧੫।

ਅਜਬ ਮਾਂਦ ਦਾਨਾਇ ਦਉਰ ਈਂ ਜਵਾਬ ॥ ਸੁਖਨ ਬਾਜ਼ ਦੀਗਰ ਕੁਨਦ ਬਾ ਸਵਾਬ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜਬ=ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨ । ਮਾਂਦ=ਰਹੇ । ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ । ਦਉਰ=ਸਮਾਂ, ਵੇਲਾ । ਸੁਖਨ=ਗੱਲ । ਬਾਜ਼=ਫੇਰ । ਦੀਗਰ=ਦੂਜਾ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਸਵਾਬ=ਚੰਗਿਆਈ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ । ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੇਰ ਦੂਸਰਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ।੧੬।

ਬ ਕਿੰਗਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਦਰੰਗਸ਼ ਗਿਰਿਫਤ ॥ ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ ਬਰੰਗਸ਼ ਗਿਰਿਫਤ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿੰਗਸ਼=ਮਤਾ । ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਇਆ । ਦਰੰਗ=ਛਿੱਲ, ਦੇਰੀ । ਗਿਰਿਫਤ=ਢੜੀ । ਜਵਾਬੇ=ਉੱਤਰ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਰਾ=ਨੂੰ, ਦਾ । ਬਰੰਗ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਸ਼=ਉਸ । ਗਿਰਿਫਤ=ਫੜਿਆ ।

ਅਰਥ—ਮਤਾ (ਕਰਨ ਲਈ ਸਭਾ) ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਛਿੱਲ ਲਾਈ ਫਿਰ ਗੱਲ ਦੇ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ।੧੭।

ਚਪੋ ਰਾਸਤ ਬ ਕਰਦ ਚਰਖੇ ਜੁਬਾਂ ॥ ਬਰਾਵੁਰਦ ਸੁਖਨੇ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਪੋ=ਖੱਬਾ ਤੇ । ਰਾਸਤ=ਸੱਜਾ । ਸ਼=ਉਹ । ਚਰਖੇ=ਚੱਕਰ, ਗੋੜ । ਜੁਬਾਂ=ਜੁਬਾਨ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਆਵੁਰਦ=ਆਇਆ । ਸੁਖਨੇ=ਗੱਲ ਦੇ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਕੈਬਰ=ਤੀਰ । ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ, ਧਨੁਖ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਸਜੇ ਖੱਬੇ ਚੱਕਰ ਕੱਢਦਾ ਹੋਇਆ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨ ਉਤੇ ਲੈ ਆਇਆ, ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਵਾਂਗੂ ।੧੮।

ਕਿ ਏ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਆਜ਼ਾਦ ਮਗਜ਼ ॥ ਚਿਰਾ ਮੇਤੁ ਗੋਈ ਦਰੀਂ ਕਾਰ ਨਗਜ਼ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਏ ਸ਼ਾਹ=ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਹੁਸ਼ਿਆਰ=ਸਿਆਣਾ । ਆਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ । ਮਗਜ਼=ਦਿਮਾਗ । ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ । ਮੇਤੁ ਗੋਈ=ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਦਰੀਂ ਕਾਰ=ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ । ਨਗਜ਼=ਹੈਰਾਨ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ, ਤੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ (ਮੈਂ) ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ।੧੯॥

ਕਸੇ ਰਾ ਸ਼ਵਦ ਕਾਰ ਈਂ ਦਰ ਜਮਾਂ ॥ ਵਜਾਂ ਹਸਤ ਐਬਸਤ ਜਾਹਰ ਜਹਾਂ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ । ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ । ਈਂ=ਇਸ । ਜਮਾਂ=ਜਮਾਨਾ, ਸੰਸਾਰ । ਵਜਾਂ=ਉਸ ਦੇ । ਹਸਤ=ਹੱਥ । ਐਬਸਤ=ਪਾਪ ਹੈ । ਜਾਹਰ=ਪ੍ਰਤੱਖ । ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ।

ਅਰਥ—ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਪਾਪ ਹੈ ।੨੦॥

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੯]

ਕਿ ਈਂ ਹਸਤ ਐਬੋ ਤੁ ਗੋਈ ਹੁਨਰ ॥ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਾਨਿ ਹਮਹ ਬਹਰੋ ਬਰ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਈਂ=ਇਹ । ਐਬੋ=ਅੰਗੁਣ । ਗੋਈ=ਕਿਹਾ । ਹੁਨਰ=ਗੁਣ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਬਹਰੋ=ਸੰਮੁਦਰ ਤੇ ਧਰਤੀ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਜੋ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਅੱਠਾਂ ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।੨੧॥

ਨ ਦਰ ਜੰਗ ਪੁਸ਼ਤੋ ਨ ਦੁਸ਼ਨਾਮ ਦਾਦ ॥ ਨ ਅੰਗੁਸ਼ਤ ਬਰ ਹਰਫਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਿਹਾਦ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰ=ਅੰਦਰ । ਪੁਸ਼ਤੋ=ਪਿੱਠ । ਦੁਸ਼ਨਾਮ=ਗਾਲੂ । ਦਾਦ=ਦਿੱਤੀ । ਅੰਗੁਸ਼ਤਿ=ਉੰਗਲ । ਹਰਫਿ=ਲਿਖਤ ਦੇ । ਨਿਹਾਦ=ਰਖੀ ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਾਲੂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਨਾ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਉਤੇ ਉੰਗਲ ਰਖੀ ਹੈ ।੨੨॥

ਨ ਆਰਾਮਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਆਜ਼ਾਰਿ ਦੋਸਤ ॥ ਜਵਾਬੇ ਗਦਾ ਰਾ ਅਦੂ ਰਾ ਬਿਧੋਸਤ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਮਿ=ਸੁਖ । ਆਜ਼ਾਰਿ=ਦੁਖ ਦਿਤਾ । ਗਦਾ=ਮੰਗਤਾ । ਅਦੂ=ਵੈਗੀ । ਬਿਧੋਸਤ=ਖੱਲ ।

ਅਰਥ—ਆਪ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਮਿੜ੍ਹ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਣ ਦਿਤਾ । ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਵੈਗੀ ਨੂੰ ਖੱਲ ਉਤਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ । ੨੩।

ਨਵੀਸਿੰਦਹ ਰਾ ਜਾ ਨ ਹਰਫੋ ਨਿਹਦ ॥ ਸੁਖਨ ਰਾ ਬ ਹੱਕ ਜਾਇ ਸ਼ਰਫੋ ਦਿਹਦ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਵੀਸਿੰਦਹ=ਲਿਖਾਰੀ । ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾ । ਹਰਫੋ=ਐਂਗੁਣ । ਨਿਹਦ=ਰਖੀ । ਬ ਹੱਕ=ਸੱਚ । ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ, ਪਦਵੀ । ਸ਼ਰਫੋ=ਵਡਿਆਈ । ਦਿਹਦ=ਦਿਤਾ ।

ਅਰਥ—ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਐਂਗੁਣ (ਲਿਖਣ ਲਈ) ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਹੈ । ੨੪।

ਨ ਉਸਤਾਦ ਰਾ ਦਾਦ ਜਾਏ ਸੁਖਨ ॥ ਫਰਾਮੋਸ਼ਗੀ ਚੂੰ ਬਕਾਰੇ ਕੁਹਨ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਸਤਾਦ=ਸਿਖਿਆ ਦਾਤਾ, ਮਾਸਟਰ । ਰਾ=ਤਾਈਂ । ਦਾਦ=ਦਿਤੀ । ਜਾਏ=ਜਗ੍ਹਾ । ਸੁਖਨ=ਗੱਲ, ਬੋਲਣ । ਫਰਾਮੋਸ਼ਗੀ=ਭੁਲਣਾ, ਭੁਲ । ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ । ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣਾ । ਚੂੰ=ਕਿਉਂ ।

ਅਰਥ—ਉਸਤਾਦ ਤਾਈਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਪੁਰਾਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲ ਗਏ ਹੋ ? । ੨੫।

ਬ ਬਦ ਮਸਲਿਹਤ ਕਸ ਨ ਦਾਦਨ ਦਿਗਰ ॥ ਬ ਹੁਸ਼ ਨਾਮਿ ਓ ਚੂੰ ਤੋ ਗੋਯਦ ਹੁਨਰ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦ=ਬੁਰੀ । ਮਸਲਿਹਤ=ਸਲਾਹ । ਕਸ=ਕਿਸੀ । ਦਾਦਨ=ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਹੁਸ਼=ਸੁਰਤ, ਹੋਸ਼ । ਓ=ਉਹ । ਚੂੰ ਤੋ=ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ । ਗੋਯਦ=ਅਖੇ । ਹੁਨਰ=ਗੁਣ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਰੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ (ਸਿਆਣਾ) ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਣ (ਕਿਵੇਂ) ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ? । ੨੬।

ਬ ਬੀਨਦ ਦਿਗਰ ਜਨ ਬ ਚਸ਼ਮੇ ਮੁਦਸ਼ ॥ ਨ ਬਰ ਕਾਰਿ ਕਸ ਕਰਦ ਨਦਰਿ ਬਦਸ਼ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੀਨਦ=ਵੇਖਦਾ । ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰੀ । ਜਨ=ਐਂਗਰਤ । ਬ ਚਸ਼ਮੇ=ਐਂਖਾਂ ਨਾਲ । ਮੁਦਸ਼=ਆਪਣੀਆਂ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਕਾਰਿ=ਕੰਮ ਦੇ । ਕਸ=ਕਿਸੇ । ਕਰਦ=ਕਰੇ । ਨਦਰਿ=ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ । ਬਦਸ਼=ਬੁਰੀ ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਢੂਸਰੀ ਔਰਤ ਵਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੰਮ ਉਪਰ ਭੈੜੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨੧॥

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਕਸ ਬਰ ਨ ਹਰਫੇ ਹਰਾਮ ॥ ਨਿਗਾਹ ਦਾਸ਼ਤ ਬਰ ਸ਼ੁਕਰਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਮੁਦਾਮ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ=ਨਿਗਾਹ। ਕਰਦਾ=ਕਰੇ। ਕਸ=ਕਿਸੇ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਹਰਫੇ=ਗੱਲ। ਹਰਾਮ=ਅਯੋਗ। ਦਾਸ਼ਤ=ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਯੋਗ ਗੱਲ ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਦਾ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਉਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੨੮।

ਨਜ਼ਰ ਰਾ ਬ ਬਦਕਾਰਿ ਦੀਗਰ ਬਿਬਸਤ ॥ ਸ਼ਨਾਸੀ ਤੋਂ ਤਹਕੀਕ ਓ ਕੌਰ ਹਸਤ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾ=ਨੂੰ। ਬਦਕਾਰਿ=ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲੋਂ। ਦੀਗਰ=ਢੂਸਰੇ। ਬਿਬਸਤ=ਬੰਨਿਆ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ। ਤਹਕੀਕ=ਨਿਸਚਾ। ਕੌਰ=ਅੰਨ੍ਹਾ। ਹਸਤ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਢੂਸਰੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲੋਂ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਰੋਕ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਿ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ। ੨੯।

ਕਦਮ ਰਾ ਨ ਦਾਰਦ ਬ ਬਦਕਾਰ ਕਾਰ ॥ ਨ ਦਰ ਜੰਗ ਪਸ ਪਾਉ ਪੁਸ਼ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਦਮ=ਪੈਰ। ਰਾ=ਤਾਈ। ਦਾਰਦ=ਰਖਦਾ। ਬਦਕਾਰ=ਬੁਰਾ ਕੰਮ। ਕਾਰ=ਕਰਨ। ਦਰ=ਵਿਚੋਂ। ਪਸ=ਪਿਛੇ। ਪੁਸ਼ਤੇ=ਪਿੱਠ। ਪਾਉ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਪੈਰਾਂ ਤਾਈਂ ਖੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਪੈਰ ਪਿਛੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩੦।

ਨ ਦਰ ਕਾਰ ਦੁਜ਼ਦੀ ਨ ਦਿਲ ਬਿਸ਼ਕਨੀ ॥ ਨ ਖਾਨਾ ਖਮਰਬਾਜ਼ ਨ ਰਹਜ਼ਨੀ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਦੁਜ਼ਦੀ=ਚੌਗੀ। ਬਿਸ਼ਕਨੀ=ਦੁਖਾਉਣਾ। ਖਾਨਾ=ਘਰ। ਖਮਰਬਾਜ਼=ਸ਼ਰਾਬੀ, ਨਸ਼ਈ। ਰਹਜ਼ਨੀ=ਰਾਹਮਾਰ, ਠੱਗ।

ਅਰਥ—ਚੌਗੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਹਮਾਰ ਭਾਵ ਠੱਗੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ੩੧।

ਬ ਨਾਕਸ ਦੁਆਏ ਨ ਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ॥ ਬ ਖਾਹਸ਼ ਖਰਾਸੀ ਨ ਜੋਯਦ ਸੁਖਨ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਨਾਕਸ=ਬੁਰੀ । ਦੁਆਏ=ਅਸੀਰਵਾਦ, ਵਰ, ਅਸੀਸ । ਗੋਯਦ=ਬੋਲਦਾ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਖਾਹਸ਼=ਇੱਛਾ । ਖਰਾਸੀ=ਛਿੱਲਣਾ, ਦੁਖਾਉਣਾ । ਜੋਯਦ=ਢੂੰਡਦਾ, ਲੱਭਦਾ ।

ਅਰਥ—ਬੁਰੀ ਅਸੀਰਵਾਦ ਦੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਲੱਭਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ । ੩੨।

ਬ ਬਦਕਾਰਿ ਕਸ ਦਰ ਨ ਦਾਦੰਦ ਪਾਇ ॥ ਕਿ ਓ ਪਾਇ ਲੰਗਸਤ ਗੋਈ ਬਜਾਇ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦਕਾਰਿ=ਬੁਰੇ ਕੰਮ । ਕਸ=ਕਿਸੇ । ਦਰ=ਅੰਦਰ । ਦਾਦੰਦ=ਰਖਦਾ, ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪਾਇ=ਪੈਰ । ਲੰਗਸਤ=ਲੂੜਾ ਹੈ । ਗੋਈ=ਕਿਹਾ ਹੈ । ਬਜਾਇ=ਠੀਕ, ਦਰਸਤ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਭਾਵ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ । ਜੋ ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੂੜਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ । ੩੩।

ਬ ਦੁਜ਼ਦੀ ਮਤਾ ਰਾ ਨ ਆਲੂਦਹ ਦਸਤ ॥ ਬ ਖੁਰਸੇ ਹਰਾਮੋ ਕੁਸ਼ਾਇਦ ਨ ਦਸਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁਜ਼ਦੀ=ਚੌਗੀ । ਮਤਾ=ਮਾਇਆ, ਪੂਜੀ । ਆਲੂਦਹ=ਗੰਦਾ, ਲਬੇੜਿਆ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਖੁਰਸੇ=ਖਾਣਾ, ਖੁਰਾਕ । ਹਰਾਮੋ=ਬਿਗਾਨਾ ਹੱਕ, ਅਯੋਗ । ਕੁਸ਼ਾਇਦ=ਖੁਲ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਚੌਗੀ ਦੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਬੇੜਿਆ । ਬਿਗਾਨੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਭਾਵ ਅਯੋਗ ਖਾਣੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੈਲਾਇਆ । ੩੪।

ਬਖੁਦ ਦਸਤ ਖਾਹੰਦ ਨ ਗੀਰੰਦ ਮਾਲ ॥ ਨ ਰਯਤ ਖਰਾਸੀ ਨ ਆਜਿਜ਼ ਜਵਾਲ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖੁਦ=ਆਪ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਖਾਹੰਦ=ਇੱਛਾ । ਗੀਰੰਦ=ਫੜਿਆ । ਖਰਾਸੀ=ਛਿੱਲਣਾ, ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ । ਆਜਿਜ਼=ਗਰੀਬ । ਜਵਾਲ=ਦੁਖ, ਤਕਲੀਫ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਨਾ ਹੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫ ਦਿਤੀ ਹੈ । ੩੫।

ਦਿਗਰ ਜਨ ਨ ਖੁਦ ਅੰਦਾਖਤਨ ॥ ਰੱਯਤ ਖਲਾਸਹ ਨ ਬਰ ਤਾਖਤਨ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਜ਼ਨ=ਔਰਤ। ਖੁਦ ਦਸਤ=ਆਪਣਾ ਹੱਥ। ਅੰਦਾਖਤਨ=ਪਾਇਆ ਹੈ। ਰੱਖਤ=ਪਰਜਾ। ਖਲਾਸਹ=ਸੁਖੀ, ਸੁਠੰਤਰ, ਆਜ਼ਾਦ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਤਾਖਤਨ=ਚੜ੍ਹਾਈ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਔਰਤ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੩੯॥

ਬਖੁਦ ਦਸਤ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨ ਆਲੂਦਹ ਕਰਦ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਰਾਵੁਰਦ ਗਰਦ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖੁਦ=ਆਪ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਰਿਸ਼ਵਤ=ਵੱਛੀ। ਆਲੂਦਹ=ਗੰਦਾ। ਕਰਦ=ਕੀਤਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਸੇ, ਤੋਂ। ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਦੁਸ਼ਮਨ=ਵੈਰੀ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ। ਗਰਦ=ਘੱਟਾ, ਖਾਕ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਵੱਛੀ ਲੈ ਕੇ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਗੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ-ਘੱਟੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ। ੩੭॥

ਨ ਜਾਇ ਅਦੂ ਰਾ ਦਿਹਦ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥

ਬ ਬਾਰਸ਼ ਦਿਹਦ ਤੇ.ਗ ਤਰਕਸ ਖਦੰਗ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਇ=ਜਗਾ, ਮੌਕਾ। ਅਦੂ ਰਾ=ਵੈਰੀ ਨੂੰ। ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ। ਬਾਰਸ਼=ਵਰਖਾ, ਮੀਂਹ। ਤਰਕਸ=ਭੱਥਾ। ਖਦੰਗ=ਤੀਰ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਭੱਥਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ੩੮॥

ਨ ਰਾਮਸ਼ ਦਿਹਦ ਅਸਪ ਰਾ ਵਕਤਿ ਕਾਰ ॥

ਨ ਜਾਇਸ਼ ਅਦੂ ਰਾ ਦਿਹਦ ਦਰ ਦਿਯਾਰ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾਮਸ਼=ਆਰਾਮ, ਸੁਖ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇ। ਅਸਪ ਰਾ=ਘੋੜੇ ਨੂੰ। ਕਾਰ=ਕੰਮ। ਜਾਇਸ਼=ਜਗਾ। ਅਦੂ=ਵੈਰੀ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਦਿਯਾਰ=ਮੁਲਕ, ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਕੰਮ ਵੇਲੇ ਭਾਵ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ੩੯॥

ਕਿ ਬੇ ਦਸਤ ਓ ਹਸਤ ਗੋ ਪੁਰ ਹੁਨਰ ॥

ਬ ਆਲੂਦਗੀ ਦਰ ਨ ਬਸਤਨ ਕਮਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਬੇ=ਬਿਨਾਂ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਹਸਤ=ਹੈ। ਗੋ=ਕਥਨ। ਪੁਰ ਹੁਨਰ=ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ। ਆਲੂਦਗੀ=ਗੰਦਗੀ, ਮੰਦਾ ਕੰਮ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਬਸਤਨ=ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ਕਮਰ=ਲੱਕ।

ਅਰਥ—ਵਿਦਵਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਲੂਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮੰਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ। ੧੪੦।

ਨ ਗੋਯਦ ਕਸੇ ਬਦ ਸੁਖਨ ਜੀਂ ਜ਼ਬਾਂ ॥ ਕਿ ਓ ਬੇਜ਼ਬਾਨਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਂ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੋਯਦ=ਕਹੇ, ਆਖੇ। ਕਸੇ=ਕਿਸੇ। ਬਦ=ਬੁਰਾ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਜੀਂ=ਇਸ। ਜ਼ਬਾਂ=ਜ਼ਬਾਨ। ਬੇਜ਼ਬਾਨਸਤ=ਜੀਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ।

ਅਰਥ—ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਬਚਨ ਨਾ ਆਖੇ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਗੁੰਗਾ ਜੀਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ੧੪੧।

ਸ਼ੁਨੀਦਨ ਨ ਬਦ ਸੁਖਨਿ ਕਸ ਰਾ ਬਗੋਸ਼ ॥ ਕਿ ਓ ਹਸਤ ਬੇਗੋਸ਼ ਗੋਈ ਬਹੋਸ਼ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦਨ=ਸੁਣਦਾ। ਬਦ ਸੁਖਨਿ=ਬੁਰਾ ਬਚਨ, ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਕਸ ਰਾ=ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ। ਬਗੋਸ਼=ਕੰਨ ਨਾਲ। ਹਸਤ=ਹੈ। ਬੇ ਗੋਸ਼=ਬਿਨਾਂ ਕੰਨਾਂ। ਗੋਈ=ਆਖੀ। ਬਹੋਸ਼=ਹੋਸ਼ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕੰਨਾਂ ਭਾਵ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ੧੪੨।

ਕਿ ਪਸ ਪਰਦਹ ਚੁਗਲੀ ਸ਼ੁਨੀਦਨ ਨ ਕਸ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਖੁਦ ਸ਼ਨਾਸੀ ਕਿ ਗੋਈ ਸ਼ਹਸੁਰ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਪਸ=ਪਿਛੇ। ਪਰਦਹ=ਪੜਦੇ। ਚੁਗਲੀ=ਨਿੰਦਾ। ਸ਼ੁਨੀਦਨ=ਸੁਣਦਾ। ਕਸ=ਕਿਸੇ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਖੁਦ=ਆਪਣਾ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣੋਂ। ਗੋਈ=ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਸੁਰ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪੜਦੇ ਪਿਛੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਦਸ਼ਾਹ ਪਛਾਣੋਂ, ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ੧੪੩।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੯]

ਕਸੇ ਕਾਰਿ ਬਦ ਰਾ ਨ ਗੀਰੰਦ ਬੋਇ ॥ ਕਿ ਓ ਹਸਤ ਬਬੀਨੀ ਓ ਨੇਕ ਖੋਇ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕਿਸੇ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮ। ਬਦ=ਬੁਰੇ। ਗੀਰੰਦ=ਲੈਂਦਾ। ਬੋਇ=ਵਾਸ਼ਨਾ, ਮੁਸ਼ਬੂ। ਬਬੀਨੀ=ਨੌਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਨੌਕ=ਚੰਗਾ। ਖੋਇ=ਸੁਭਾਵ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਦੀ ਮੁਸ਼ਬੂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਉਹ ਨੌਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੪੪।

ਨ ਹਉਲਿ ਦਿਗਰ ਹਸਤ ਗੈਰ ਅਜ ਖੁਦਾਇ ॥ ਕਿ ਹਿੰਮਤ ਵਰਾਂ ਰਾ ਦਰਾਮਦ ਜਿ ਪਾਇ ॥੮੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਉਲਿ=ਬੋਡ, ਡਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਗੈਰ=ਬਿਨਾਂ। ਅਜ=ਤੋਂ। ਖੁਦਾਇ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ। ਹਿੰਮਤ=ਬਲ। ਵਰਾਂ=ਵਾਲਿਆਂ। ਦਰਾਮਦ=ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਜਿ=ਵਿਚ। ਪਾਇ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਬਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਵਡੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੧੪੫।

ਬ ਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਯਦ ਹਮਹ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥ ਕਿ ਕੋਸ਼ਕ ਕੁਨੱਦ ਪਾਇ ਬ ਤੀਰੇ ਤੁਢੰਗ ॥੮੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ। ਆਯਦ=ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਕੋਸ਼ਕ=ਯਤਨ, ਉੱਦਮ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰੇ। ਪਾਇ=ਪੈਰ। ਬ=ਨਾਲ। ਤੁਢੰਗ=ਬੰਦੂਕ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਢਿੱਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੀਰਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ (ਚਲਾਉਣ ਦਾ) ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੪੬।

ਕਿ ਦਰ ਕਾਰਿ ਇਨਸਾਫ਼ ਓ ਹਿੰਮਤ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਦਰ ਪੇਸ਼ ਗੁਰਬਾਇ ਓ ਆਜਿਜ਼ ਅਸਤ ॥੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮ। ਇਨਸਾਫ਼=ਨਿਆਂ। ਹਿੰਮਤ=ਲੱਕ ਬੰਨੀ ਰੱਖਦਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਦਰ ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ, ਅਗੇ। ਗੁਰਬਾਇ=ਗਾਰੀਬਾਂ। ਆਜਿਜ਼=ਮੁਹਤਾਜ਼, ਅਧੀਨ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਕ ਬੰਨੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗਾਰੀਬਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਗਾਰੀਬ ਹੈ। ੧੪੭।

ਨ ਹੀਲਹ ਕੁਨਦ ਵਕਤ ਦਰ ਕਾਰਜਾਰ ॥ ਨ ਹੈਬਤ ਕੁਨਦ ਦੁਸ਼ਮਨਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥੮੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੀਲਹ=ਬਹਾਨਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਕਾਰਜਾਰ=ਜੁੱਧ, ਲੜਾਈ। ਹੈਬਤ=ਡਰ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੈਗੀ ਦੀ ਅਣਗਿਣਤ ਫੌਜ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੪੮।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਜੀਂ ਹਸਤ ਗਾੜੀ ਬਵਦਾ ॥ ਬਕਾਰੇ ਜਹਾਂ ਰਜਮ ਸਾੜੀ ਭੁਨਦਾ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ=ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ। ਜੀਂ=ਇਸ ਤੋਂ। ਗਾੜੀ=ਸੂਰਮਾ, ਬਹਾਦਰ। ਬਵਦਾ=ਹੋਵੇ। ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ। ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ। ਰਜਮ=ਸੁਧ, ਜੰਗ। ਸਾੜੀ=ਤਿਆਰੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੁੱਧ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪੯।

ਕਸੇ ਰਾ ਕਿ ਈਂ ਕਾਰ ਆਯਦ ਪਸੰਦ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਹਿ ਬਾਸਦ ਜਹਾਂ ਅਰਜਮੰਦ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ ਰਾ ਕਿ=ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਆਯਦ=ਆਵੇ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਬਾਸਦ=ਹੋਵੇ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਪਸੰਦ ਆਵੇ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ੫੦।

ਮੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਦਉਰਿ ਦਾਨਾ ਵਜੀਰ ॥ ਕਿ ਅਕਲ ਸ਼ਨਾਸ ਅਸਤ ਪੋਜਸ਼ ਪਜੀਰ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਨੀਦ=ਸੁਣ ਲਈ। ਈਂ=ਇਸ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਦਉਰਿ=ਜਮਾਨਾ। ਦਾਨਾ=ਸਿਆਣਾ, ਅਕਲਮੰਦ। ਸ਼ਨਾਸ=ਪਛਾਣਾ। ਪੋਜਸ਼=ਅਰਜ, ਬੇਨਤੀ। ਪਜੀਰ=ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜਮਾਨੇ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰ ਨੇ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਜੋ ਅਕਾਲ ਵਾਲਾ, ਪਛਾਣਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੫੧।

ਕਸੇ ਰਾ ਸ਼ਨਾਸਦ ਬ ਅਕਲ ਬਹੀ ॥ ਮਰੋਗ ਬਿਦਿਹ ਤਾਜ ਤਖਤੋ ਮਹੀ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ ਰਾ=ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ। ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣ ਲਵੇਂ। ਬ=ਨਾਲ। ਬਹੀ=ਚੰਗੀ, ਬੇਹਤਰ। ਮਰੋਗ=ਠੀਕ ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਦਿਹ=ਦੇ ਦਿਓ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਵਜੀਰੇ! ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਪਛਾਣ ਲਵੇ, ਠੀਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਖਤ, ਤਾਜ ਤੇ ਛਤਰ ਦੇ ਦਿਓ। ੫੨।

ਬ ਬਖਸ਼ੀਦ ਓਰਾ ਮਹੀ ਤਖਤ ਤਾਜ ॥ ਗਰ ਓਰਾ ਸ਼ਨਾਸੀ ਕਿ ਰਧਤਿ ਨਿਵਾਜ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਬਖਸ਼ੀਦ=ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਓਰਾ=ਉਸ ਤਾਈਂ। ਮਹੀ=ਪਰਤੀ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਓਰਾ=ਉਸ ਤਾਈਂ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ। ਰਖਤਿ=ਪਰਜਾ। ਨਿਵਾਜ਼=ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤਾਈਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਖਤ ਤੇ ਤਾਜ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਤਾਈਂ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਛਾਣ ਲਵੇ। ੫੩।

ਬ ਹੈਰਤ ਦਰਾਮਦ ਬ ਪਿਸਰਾਂ ਚਹਾਰ ॥ ਕਸੇ ਗੋਇ ਗੀਰਦ ਹਮਹ ਵਕਤਿ ਕਾਰ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਹੈਰਤ=ਹੈਰਾਨਗੀ, ਅਸਚਰਜਤਾ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ। ਚਹਾਰ=ਚਾਰ। ਕਸੇ=ਕੌਣ। ਗੋਇ=ਖਿੱਚੂ, ਗੋਂਦ। ਗੀਰਦ=ਫੜਨਾ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਕਾਰ=ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਕੰਮ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੋਂਦ ਨੂੰ ਕੌਣ ਫੜੇਗਾ। ੫੪।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਰਾ ਅਕਲਿ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥ ਬਕਾਰੇ ਜਹਾਂ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਰਾ=ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ। ਯਾਰੀ=ਮਿਤ੍ਰਤਾ, ਸਹਾਇਤਾ। ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦੀ। ਕਾਮਗਾਰੀ=ਮੁਰਾਦ, ਇਛਾ ਪੂਰੀ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ ਅਕਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੫੫।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਯਾ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਦਰ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦਿਓ। ਸਾਕੀਯਾ=ਗੁਰੇ। ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ। ਸਬਜ਼=ਹਰਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਰਾ=ਮੇਰੇ। ਬਕਾਰ=ਕੰਮ ਵਿਚ। ਦਰ=ਅੰਦਰ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੇ ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਜੰਗ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੫੬।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਯਾ ਸਾਗਰੇ ਨੈਨ ਪਾਨ ॥ ਕੁਨਦ ਪੀਰ ਸਦ ਸਾਲਹ ਰਾ ਨਉ ਜਵਾਨ ॥੫੭॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨੈਨ ਪਾਨ=ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਪੀਰ=ਬੁਢਾ। ਸਦ ਸਾਲਹ=ਸੌ ਵਰਿਆਂ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਸੌ ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਬੁਢੇ ਨੂੰ ਨੈ-ਜਵਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ॥੫੭॥

ਤ੍ਰੀਸਰੀ ਹਿਕਾਯਤ-(ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ

ਹਿਕਾਯਤ ਚੌਥੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੰਦ ਅਸਤ ਰਾਜਿਕ ਰਹੀਮ ॥
ਰਹਈ ਦਿਹੋ ਰਹਿਨੁਮਾਏ ਕਰੀਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਰੋਜ਼ੀ=ਬੁਗਾਕ, ਅੰਨ। ਦਿਹੰਦ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਰਾਜਿਕ=ਰਜਾ, ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ। ਰਹੀਮ=ਦਿਆਲੂ। ਰਿਹਾਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ, ਖਲਾਸੀ। ਰਹਿਨੁਮਾਏ=ਗਾਹ ਵਿਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਆਗੂ। ਕਰੀਮ=ਕਿਪਾਲੂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਿਆਲੂ ਹੈ। ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਿਪਾਲੂ ਹੈ। ॥੧॥

ਦਿਲ ਅਫਜ਼ਾਇ ਦਾਨਿਸ਼ ਦਿਹੋ ਦਾਦਗਰ ॥
ਰਜਾ ਬਸ਼ਾ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਹਰ ਹੁਨਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਫਜ਼ਾਇ=ਵਧਾਉਣਾ। ਦਾਨਿਸ਼=ਬੁਧੀ, ਅਕਲ। ਦਾਦਗਰ=ਨਿਆਉ, ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਜਾ=ਭਾਣਾ। ਹਰ ਹੁਨਰ=ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਦਿਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਬੁਧੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਭਾਣੇ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ॥੨॥

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਯਕੇ ਨੇਕ ਜਨ ॥
ਚੁ ਸਮਸ਼ਾਦ ਕੱਦੇ ਬਜੂਏ ਚਮਨ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਯਕੇ=ਇਕ। ਨੇਕ ਜਨ=ਪਾਵਿੜ ਔਰਤ। ਚੁ=ਵਰਗੀ। ਸਮਸ਼ਾਦ=ਸਰੂ ਬਿਛ। ਕੱਦੇ=ਕੱਦ। ਬ=ਉਪਰ। ਜੂਏ=ਨਦੀ। ਚਮਨ=ਬਗੀਚੀ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਰੰਗਜੇਬ ! ਮੈਂ ਇਕ ਚੰਗੀ ਐਰਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗੂ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਭਾਵ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਪਰ ਜੋ ਬਾਗ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਗ ਦੇ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਰਗਾ ਉਸ ਐਰਤ ਦਾ ਕੱਦ ਸੀ।

ਕਿ ਓ ਰਾ ਪਿਦਰ ਰਾਜਹ ਏ ਉਤਰ ਦੇਸ ॥ ਬ ਸ਼ੀਰੀਂ ਜੁਬਾਂ ਹਮਚੁ ਇਖਲਾਸ ਕੇਸ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਓਰਾ=ਉਸ ਦਾ। ਪਿਦਰ=ਪਿਤਾ। ਏ=ਦਾ। ਉਤਰ ਦੇਸ=ਪਹਾੜੀ ਮੁਲਕ। ਬ=ਨਾਲ। ਸ਼ੀਰੀਂ=ਮਿੱਠੀ। ਜੁਬਾਂ=ਜ਼ਬਾਨ, ਜੀਭ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ, ਨਿਆਂਈ। ਇਖਲਾਸ=ਪਿਆਰਾ। ਕੇਸ=ਧਰਮ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪਹਾੜੀ ਮੁਲਕ ਉਤਰ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਧਰਮ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਕਿ ਆਮਦ ਬਰਾਏ ਹਮਹ ਰੁਸਲ ਰੰਗਾ ॥ ਚੁ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਹਮ ਚੁ ਤੀਰੇ ਤੁਫੰਗਾ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਬਰਾਏ=ਵਾਸਤੇ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਰੁਸਲ=ਇਸ਼ਨਾਨ। ਰੰਗਾ=ਰੰਗਾ। ਕੈਬਰ=ਤੀਰ। ਕਮਾਂ=ਧਨੁਖ। ਹਮ=ਭੀ। ਚੁ=ਵਰਗੀ। ਤੁਫੰਗਾ=ਬੰਦੂਕ।

ਅਰਥ—ਰੰਗਾ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਆਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਗੋਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਹਮੀਂ ਖੂਸਤ ਕਿ ਓਰਾ ਸੁਯੰਬਰ ਕੁਨਮ ॥ ਕਸੇ ਈਂ ਪਸੰਦ ਆਯਦ ਓਰਾ ਦਿਹਮ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀਂ=ਇਹ ਵੀ। ਖੂਸਤ=ਇੱਛਾ ਹੈ। ਕਿ=ਜੋ। ਓਰਾ=ਉਸਦਾ। ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਵੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਸੁਅੰਬਰ ਕਰਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸੰਦ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂ।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੦]

ਬਿਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ਦੁਖਤਰੇ ਨੇਕ ਤਨ ॥ ਕਸੇ ਤੋ ਪਸੰਦ ਆਯਦ ਓਰਾ ਬਕੁਨ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ, ਪੁੱਤਰੀ। ਨੇਕ ਤਨ=ਪਵਿਤ੍ਰ-ਆਤਮਾ। ਕਸੇ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ। ਤੋ=ਤੈਨੂੰ। ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ। ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਕੁਨ=ਪਤੀ ਕਰ ਲੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਬਚਨ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਤਮਾ ਪੁੱਤ੍ਰੀ! ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਜਾਵੇ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਕਰ ਲੈ ਭਾਵ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲੈ।

ਨਿਸ਼ਾਂਦੰਦ ਬਰ ਕਾਖ ਓ ਹਫਤ ਖਨ ॥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਮਹੀ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਾਂਦੰਦ=ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਕਾਖ=ਅਟਾਰੀ। ਓ=ਉਸ ਨੂੰ। ਹਫਤ=ਸਤ। ਖਨ=ਖਾਨੇ, ਕਮਰੇ ਭਾਵ ਛੱਤਾਂ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦਰਮੈ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ ਜਾਂ ਪੁੰਨਿਆਂ। ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ। ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ।

ਅਰਥ—ਸਤ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲੀ ਅਟਾਰੀ ਉਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਵਲਾਇਤ ਦੇਸ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਸੰਦਰ ਰੂਪੋਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ॥੮॥

ਦਹਾਨੇ ਦੁਹਲ ਰਾ ਦਹਨ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥ ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ ਉਜ਼ਰ ਬਰ ਨਿਹਾਦ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਹਾਨੇ=ਮੂੰਹ। ਦੁਹਲ=ਢੇਲ। ਦਹਨ=ਪੜਦੇ। ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ=ਬੋਲਿਆ। ਜਵਾਬੇ=ਉੱਤਰ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਉਜ਼ਰ=ਬੇਨਤੀ। ਬਰ ਨਿਹਾਦ=ਉੱਤਰ ਰਖੀ।

ਅਰਥ—ਢੇਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰੋਂ ਪੜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਉਪਰ ਰਖਿਆ ਭਾਵ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ। ॥੯॥

ਕਿ ਈਂ ਰਾਜਹੇ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ਕਿ ਵਕਤੇ ਤਰਦਦ ਬ ਆਮੋਖਤ ਕਾਰ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ=ਇਹ। ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜੇ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ। ਤਰਦਦ=ਜੁੱਧ, ਜੰਗ। ਆਮੋਖਤ=ਸਿਖੇ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਰਾਜੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੋ ਇਹ ਜੰਗ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ॥੧੦॥

ਕਸੇ ਤੋ ਪਸੰਦ ਆਯਦਤ ਈਂ ਜਮਾਂ ॥ ਵਜਾਂ ਪਸ ਬ ਦਾਮਦੀ ਆਯਦ ਹਮਾਂ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਜੇ ਕੋਈ। ਤੋ=ਤੈਨੂੰ। ਆਯਦਤ=ਆਵੇ। ਈਂ=ਇਸ। ਜਮਾਂ=ਵੇਲੇ, ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ਵਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਪਸ=ਪਿਛੋਂ। ਦਾਮਦੀ=ਜਵਾਬੀ। ਆਯਦ=ਆਵੇਗਾ। ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਵੇ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਓਹ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬੀ ਹੋ ਕੇ ਆਵੇਗਾ। ॥੧੧॥

ਨੁਮਾਦੰਦ ਬ ਓ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ਪਸੰਦਸ਼ ਨਿਯਾਮਦ ਕਸੇ ਕਾਰ ਬਾਰ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨੁਮਾਦੰਦ=ਵਿਖਾ ਦਿਤੇ । ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ । ਪਸੰਦਸ਼=ਪਸੰਦ । ਨਿਯਮਦ=ਨਾ ਆਏ । ਕਸੇ=ਕਿਸੇ ਦਾ । ਕਾਰ ਬਾਰ=ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਅਣਗਿਣਤ ਰਾਜੇ ਵਿਖਾਏ, ਪਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਇਆ । ੧੨।

ਹਮ ਆਖਿਰ ਯਕੇ ਰਾਜਿਹ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ॥ ਪਸੰਦ ਆਧਦਸ਼ ਹਮ ਚੁ ਗੁਰਰਾ ਨਿਹੰਗ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ ਆਖਿਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਗੁਰਰਾ=ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ । ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰਮੱਛ ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੇ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਜੋ ਮਗਰਮੱਛ ਵਾਂਗੂ ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ ਸੀ । ੧੩।

ਹਮਹ ਉਮਦਹੇ ਰਾਜਹਾ ਪੇਸ਼ ਖੂਅਂਦ ॥ ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ ਦੌਰਿ ਮਜਲਿਸ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਹ=ਸਾਰੇ ਹੀ । ਉਮਦਹੇ=ਸੋਹਣੇ । ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ, ਅਗੇ । ਖੂਅਂਦ=ਸੱਦ ਲਏ । ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ=ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ । ਦੌਰਿ=ਚੁਫੇਰੇ । ਮਜਲਿਸ=ਸਭਾ, ਦਰਬਾਰ । ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਅਗੇ ਸੱਦ ਲਏ । ਸਭਾ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ । ੧੪।

ਬਿ ਪੁਰਸ਼ੀਦ ਕਿ ਐ ਦੁਖਤਰੇ ਨੇਕ ਖੋਇ ॥ ਤੁਰਾ ਕਸ ਪਸੰਦ ਆਧਦ ਅਨੀਹਾਂ ਬਜੋਇ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਕਿ=ਜੋ । ਐ=ਹੋ । ਦੁਖਤਰੇ=ਬੇਟੀ, ਪੁੱਤਰੀ । ਨੇਕ=ਚੰਗੇ । ਖੋਇ=ਸੁਭਾਵ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਕਸ=ਕੋਈ । ਅਜੀਹਾਂ ਬਜੋਇ=ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ।

ਅਰਥ—ਪੁਛਿਆ, ਜੋ ਹੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ ਬੇਟੀ ! ਤੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਹੈ । ੧੫।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਜੱਨਾਰ ਦਾਰਾਨਿ ਪੇਸ਼ ॥ ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਈਂ ਰਾਜਹੇ ਉਤਰ ਦੇਸ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਜੱਨਾਰ=ਜਨੇਊ । ਦਾਰਾਨਿ=ਰਖਣ ਵਾਲੇ । ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ, ਅਗੇ । ਬਿਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜਨੇਊ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਅਗੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਬਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦਾ=ਜੋ ਇਹ ਉਤਰ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ । ੧੬।

ਕਿ ਓ ਨਾਮ ਬਸਤਸਤ ਬਛੜਾਮਤੀ ॥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਮਹੀ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤਸਤ=ਬੰਨਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼। ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਛੜਾਮਤੀ ਰਖਿਆ। ਲੜਕੀ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। ੧੭।

ਅਜੀਂ ਰਾਜਹਾਂ ਕਸ ਨਿਯਾਮਦ ਨਜ਼ਰ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਅਜੀਂ ਹਾਂ ਬੁਬੀਂ ਪੁਰ ਗੁਹਰ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜੀਂ=ਇਸ ਤੋਂ। ਕਸ=ਕੋਈ। ਨਿਯਾਮਦ=ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ=ਉਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ। ਅਜੀਂ ਹਾਂ=ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ। ਬੁਬੀਂ=ਵੇਖ। ਪੁਰ ਗੁਹਰ=ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਿਗਾਹ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੇਖ ਲੈ। ੧੮।

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਰਾਜਹਾ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥ ਪਸੰਦਸ਼ ਨਿਆਮਦ ਕਸੇ ਦਿਲ ਨਗੀਂ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ। ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜਿਆਂ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਨਾਜ਼ਕ ਸਗੀਰ ਵਾਲੀ ਨੇ। ਪਸੰਦਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ। ਦਿਲ ਨਗੀਂ=ਦਿਲ ਦਾ ਨਗੀਨਾ।

ਅਰਥ—ਨਾਜ਼ਕ ਸਗੀਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ ਉਪਰ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਦਿਲ ਦਾ ਨਗੀਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਇਆ। ੧੯।

ਸੂਰਯਬਰ ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਮਉਕੂਢ ਗਾਸਤ ॥ ਕਿ ਨਾਜ਼ਮ ਬ ਬਰਖਾਸਤ ਦਰਵਾਜ਼ਹ ਬਸਤ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼=ਉਸ ਦਿਨ। ਮਉਕੂਢ=ਹਟਾਈ। ਗਾਸਤ=ਗਈ। ਨਾਜ਼ਮ=ਪ੍ਰਬੰਧਕ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਬਸਤ=ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਿਨ ਸੂਰਯਬਰ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਉਠ ਖੜੋਤੇ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੨੦।

ਕਿ ਰੋਜ਼ੇ ਦਿਗਰ ਬਾਹ ਜ਼ੱਰੀਂ ਸਿਪਰ ॥ ਬਰ ਅਉਰੰਗ ਬਰ ਆਮਦ ਚੁ ਰੌਸ਼ਨ ਗੁਹਰ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੋਜ਼ੇ ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ ਦਿਨ । ਜੱਗਿਆਂ=ਸੁਨਹਿਰੀ । ਸਿਪਰ=ਢਾਲ । ਅਉਰੰਗ=ਤਖ਼ਤ, ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ । ਬਰ ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਰੈਸ਼ਨ=ਚਮਕੀਲੇ । ਗੁਰਹ=ਮੌਤੀ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸੁਨਹਿਰੀ ਢਾਲ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਤਖ਼ਤ ਉਤੇ ਆਇਆ । ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੌਤੀ ਵਾਂਗੂ ਹੈ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ । ੨੧।

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਹਮ ਰਾਜਹਾ ਖੁਸਤੰਦ ॥ ਦਿਗਰ ਗੁੰਨਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਰਾਸਤੰਦ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼=ਦੂਜੇ ਦਿਨ । ਹਮ=ਭੀ । ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸਤੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ । ਦਿਗਰ ਗੁੰਨਹ=ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ । ਬਾਜ਼ਾਰ=ਲੰਮੀ ਕਰਤਾਰ ਵਰਗੀ ਸਭਾ । ਆਰਾਸਤੰਦ=ਸੰਵਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ । ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨਾ ਕੀਤਾ । ੨੨।

ਨਜ਼ਰ ਕੁਨ ਬਰੂਏ ਤੋ ਐ ਦਿਲ ਰੁਬਾਇ ॥ ਕਿਰਾ ਤੋ ਨਜ਼ਰ ਦਰ ਬਿਆਯਦ ਬਜਾਇ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ ਕੁਨ=ਨਿਗਾਹ ਕਰ, ਵੇਖ । ਬਰੂਏ=ਚੇਹਰਿਆਂ ਉਤੇ । ਦਿਲ ਰੁਬਾਇ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਨ ਵਾਲੀ । ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ । ਬਿਆਯਦ=ਲਿਆਵੇ । ਬਜਾਇ=ਠੀਕ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਨ ਵਾਲੀ ਪਿਆਰੀ ਬੇਟੀ ! ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉਤੇ ਨਿਗਾਹ ਕਰਕੇ ਵੇਖ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਠੀਕ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ੨੩।

ਬ ਪੈਹਨ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਗੁਲੇ ਅੰਜਮਨ ॥ ਕਿ ਜ਼ਰ ਆਬ ਰੰਗ ਅਸਤ ਸੀਮਾਬ ਤਨ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਹਨ=ਵਿਹੜਾ, ਮੰਡਪ ਦਾ ਮੈਦਾਨ । ਆਮਦ=ਆ ਗਈ । ਗੁਲੇ=ਫੁਲ । ਅੰਜਮਨ=ਸਭਾ । ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ । ਆਬ=ਪਾਣੀ । ਸੀਮਾਬ=ਪਾਰਾ । ਤਨ=ਸਰੀਰ ।

ਅਰਥ—ਸਭਾ ਦਾ ਫੁਲ (ਛੜਾਮਤੀ) ਮੰਡਪ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ । ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਰੰਗ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਰਗਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ ਚੰਚਲ ਹੈ । ੨੪।

ਰਵਾਂ ਰਾਸਤ ਦਰ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ਗੁਲਿ ਸੁਰਖ ਚੂੰ ਗੁੰਬਜਿ ਨਉ ਬਹਾਰ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਰਾਸਤ=ਤੁਰ ਪਈ । ਦਰ=ਵਿਚ । ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜਿਆਂ । ਗੁਲਿ ਸੁਰਖ ਚੂੰ=ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗੂ ਲਾਲ । ਗੁੰਬਜਿ=ਮੁਨਾਰਾ, ਬੁਰਜ । ਨਉ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਅਣਗਿਣਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗਈ। ਮਾਨੋ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਲਾਲ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ। ੧੨੫।

ਬਿਦੁਜ਼ਦੀਦ ਦਿਲ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ਬਿਉਛਤੰਦ ਜ਼ਮੀਂ ਚੂੰ ਯਲਿ ਕਾਰਜ਼ਾਰ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੁਜ਼ਦੀਦ=ਚੁਰਾ ਲਿਆ। ਬਿਉਛਤੰਦ=ਡਿਗ ਪਏ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗ। ਯਲਿ=ਸੂਰਮੇ। ਕਾਰਜ਼ਾਰ=ਜੁੱਧ; ਲੜਾਈ।

ਅਰਥ—ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਚੁਰਾ ਲਿਆ। ਸੂਰਮੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿਗ ਪਏ, ਜਿਵੇਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਡਿਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੧੨੬।

ਬਿਜ਼ਦ ਬਾਂਗਾ ਬਰ ਵੈ ਕਿ ਖਾਤੂਨਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ ॥ ਕਿ ਈਂ ਉਮਦਹ ਏ ਰਾਜਹਾ ਉੜ੍ਹ ਦੇਸ਼ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਬਾਂਗਾ=ਬੋਲਾ, ਲਲਕਾਰਾ, ਤਾਹਨਾ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਵੈ=ਉਹਨਾਂ। ਖਾਤੂਨ=ਇਸਦੀ ਭਾਵ ਲੜਕੀ। ਸ੍ਰੇਸ਼=ਆਪਣੀ। ਉਮਦਹ=ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਤਾਹਨਾ ਮਾਰਿਆ। ਇਹ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਤਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ੧੨੭।

ਵਜ਼ਾਂ ਦੁਖਤਰੇ ਹਸਤ ਈਂ ਬਛੜਾਮਤੀ ॥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਫਲੱਕ ਹਮਚੁ ਹੂਰੋ ਪਰੀ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੀ। ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ, ਧੀ, ਬੇਟੀ। ਹਸਤ=ਹੈ। ਈਂ=ਇਹ। ਚੁ=ਵਾਂਗ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਫਲੱਕ=ਅਕਾਸ਼। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਹੂਰੋ=ਅਪੱਛਰਾਂ। ਪਰੀ=ਉਡਨ ਵਾਲੀ ਹੂਰ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਬਛੜਾਮਤੀ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਅਪੱਛਰਾਂ ਤੇ ਹੂਰ ਪਰੀ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। ੧੨੮।

ਸੂਰਯਬਰ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਮਾਹੇ ਫਲੱਕ ॥ ਫਰਿਸਤਹ ਸਿਫਤ ਓ ਚੁ ਜਾਤਸ਼ ਮਲੱਕ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਮਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਫਲੱਕ=ਅਕਾਸ਼। ਫਰਿਸਤਹ=ਦੇਵਤੇ। ਜਾਤ=ਸਰੀਰ। ਸ਼=ਉਸ ਦਾ। ਮਲੱਕ=ਦੇਵਤਾ। ਸਿਫਤ=ਗੁਣ।

ਅਰਥ—ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਸੂਰਯਬਰ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗਾ ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ੧੨੯।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੧]

ਕਿਰਾਂ ਦੌਲਤ ਇਕਬਾਲ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥ ਕਿ ਈਂ ਮਾਹਰੂਇ ਕਾਮਗਾਰੀ ਕੁਨਦ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਰਾਂ=ਕਿਸ ਦਾ । ਦੌਲਤ=ਭਾਗ । ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ । ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ । ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦੀ । ਕਿ=ਜੋ । ਈਂ=ਇਹ । ਮਾਹਰੂਇ=ਚੰਦਮਾ ਜੇਹੇ ਮੂੰਹ । ਕਾਮਗਾਰੀ=ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦੀ ।

ਅਰਥ—ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਿਸਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ? ਜੋ ਇਹ ਚੰਦਮਾ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ । ੩੦।

ਪਸੰਦ ਆਮਦ ਓਰਾ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ॥ ਕਿ ਰੌਬਨ ਤਬੀਯਤ ਸਲੀਬਤ ਮੁਦਾਮ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਰੌਬਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਤਬੀਯਤ=ਸੁਭਾਉ । ਸਲੀਬਤ=ਹਸਮੁਖ । ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜਾ ਪਸੰਦ ਆਇਆ । ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਦਾ ਹਸਮੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ੩੧।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਬਰ ਵੈ ਵਕੀਲਸ ਗਿਰਾਂ ॥ ਕਿ ਐ ਬਾਹਿ ਬਾਹਾਨ ਰੋਬਨ ਜਮਾਂ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਭੇਜ ਦਿਤੇ । ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ । ਵਕੀਲਸ=ਵਕੀਲ ਉਸ ਨੇ । ਗਿਰਾਂ=ਵਡੇ । ਜਮਾਂ=ਸਮਾਂ, ਵੇਲਾ, ਜ਼ਮਾਨਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਵਡੇ ਵਕੀਲ ਭਾਵ ਬਾਹਮਣ ਭੇਜ ਦਿਤੇ । ਜੋ ਹੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ! ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ! । ੩੨।

ਕਿ ਈਂ ਤਰਜ਼ ਲਾਲਾਇ ਬਰਗੇ ਸਮਨ ॥ ਕਿ ਲਾਇਕ ਸ਼ੁਮਾ ਹਸਤ ਈਂ ਰਾ ਬਕੁਨ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਰਜ਼=ਢੰਗ, ਤਰ੍ਹਾਂ । ਲਾਲਾਇ=ਲਾਲੇ ਦਾ ਫੁਲ । ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸ ਫਲ, ਜੋ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬਰਗੇ=ਪੱਤ੍ਰ । ਸਮਨ=ਚੰਬੇਲੀ । ਲਾਇਕ=ਜੋਗ । ਸ਼ੁਮਾ=ਤੁਹਾਡੇ । ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ । ਬਕੁਨ=ਕਰ ਲਵੋਂ

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਗੋਰ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਲਾਲੇ ਦਾ ਫੁਲ’ ਅਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਪੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਰ ਲਵੋਂ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਲਵੋਂ । ੩੩।

ਬਿਗੁਛਤਹ ਯਕੇ ਖਾਨਹ ਬਾਨੂ ਮਰਾਸਤ ॥ ਕਿ ਚਸ਼ਮੇ ਅਜੋ ਹਰ ਦੋ ਆਹੂ ਬਰਾਸਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਛਤਹ=ਆਖਿਆ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਖਾਨਹ=ਘਰ । ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ । ਮਰਾਸਤ=ਮੇਰੇ ਹੈ । ਚਸ਼ਮੇ=ਅੱਖਾਂ । ਅਜੋ=ਉਸ ਦੀਆਂ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਆਹੂ=ਹਰਨ । ਬਰਾਸਤ=ਬੱਚਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਆਖਿਆ—ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਅਗੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ । ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਹੀ ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀਆਂ ਹਨ ।੩੪।

ਕਿ ਹਰਗਿਜ਼ ਮਨ ਈਂ ਰਾ ਨ ਕਰਦਮ ਕਬੂਲ ॥ ਕਿ ਕਉਲਿ ਕੁਰਾਨ ਅਸਤ ਕਸਮੇ ਰਸੂਲ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਹਰਗਿਜ਼=ਕਦੇ ਭੀ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ । ਕਰਦਮ ਕਬੂਲ=ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਾ । ਕਉਲਿ=ਹੁਕਮ ਹੈ । ਕੁਰਾਨ=ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ । ਕਸਮੇ=ਸੌਹ । ਰਸੂਲ=ਪੈਰਾਬਰ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕਰਦਾ । ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸਹੂੰ ਹੈ ।੩੫।

ਬਗੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਅਜੀਹਾਂ ਸੁਖਨ ॥ ਬਜੁੰਬਸ ਦਰ ਆਮਦ ਜਨੇ ਨੇਕ ਤਨ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਸ਼=ਕੰਨ ਵਿਚ । ਅਜੀਹਾਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਬਜੁੰਬਸ=ਜੋਸ਼, ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜੋਸ਼, ਲਹੂ ਦਾ ਉਬਾਲ । ਦਰ=ਵਿਚ । ਆਮਦ=ਆ ਗਈ । ਜਨੇ=ਐਰਤ, ਇਸਤ੍ਰੀ । ਨੇਕ ਤਨ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਈ । ਤਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਆ ਗਿਆ ।੩੬।

ਕਸੇ ਡਤਹ ਮਾਰਾ ਕੁਨਦ ਵਕਤਿ ਕਾਰ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਹ ਮਾਰਾ ਸ਼ਵਦ ਈਂ ਦਿਆਰ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ । ਡਤਹ=ਜਿਤੇਗਾ । ਮਾ ਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਕੁਨਦ=ਕਰੇਗਾ । ਕਾਰ=ਜੱਧ, ਲੜਾਈ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਹ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਮਾਰਾ=ਮੇਰਾ । ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇਗਾ । ਈਂ=ਇਸ । ਦਿਆਰ=ਮੂਲਕ ।

ਅਰਥ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਿਤੇਗਾ । ਉਹੋ ਹੀ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੂਲਕ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਗਾ ।੩੭।

ਬਕੋਸ਼ੀਦ ਮੈਦਾਂ ਵ ਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥ ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ ਖੁਫਤਾਨ ਪਉਲਾਦ ਰੰਗ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਕੋਸ਼ੀਦ=ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ । ਜੋਸ਼ੀਦ=ਮਚਾਇਆ । ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਣ ਲਿਆ । ਖੁਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਇ । ਪਉਲਾਦ ਰੰਗ=ਲੋਹੇ ਦਾ ।

ਅਰਥ—ਲੜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜੰਗ ਮਚਾਇਆ । ਗਲ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੰਜੋਆ ਪਹਿਣ ਲਿਆ । ੩੮।

ਨਿਸ਼ਮਤਹ ਬਰਾਂ ਰਥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਮੁਨੀਰ ॥ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸ਼ਮਬੇਰ ਜੁਸਤੰਦ ਤੀਰ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਮਤ=ਬੈਠ ਗਈ । ਬਰਾਂ=ਉਹ ਉਪਰ । ਮਾਹੇ=ਚੰਦਮਾ । ਮੁਨੀਰ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਮਾਹੇ ਮੁਨੀਰ=ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦਮਾ । ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ । ਜੁਸਤੰਦ=ਢੂੰਡਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦਮਾ ਵਰਗੀ ਰਥ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਈ । ਤਲਵਾਰ (ਲੱਕ ਨਾਲ) ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਤੀਰ ਚੁਣ ਲਏ । ੩੯।

ਬ ਮੈਦਾਂ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਗੁਰਰੰਦਹ ਬੇਰ ॥ ਚੁ ਸ਼ੇਰਅਸਤ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨਓ ਦਿਲ ਦਲੇਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮੈਦਾਂ=ਚੁੱਧ ਭੂਮੀ । ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ । ਗੁਰਰੰਦਹ=ਭਬਕ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ । ਚੁ=ਜੈਸਾ, ਵਰਗਾ । ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨਓ=ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਗੱਜਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਈ । ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਦਿਲ ਦੀ ਦਲੇਰ ਹੈ । ੪੦।

ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ ਖੁਫਤਾਨ ਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥ ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ ਮੈਦਾਂ ਬ ਤੀਰ ਓ ਤੁਫੰਗ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਣ ਲਿਆ । ਖੁਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਅ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਦਾ ਕੁੜਤਾ । ਜੋਸ਼ੀਦ=ਭਾਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ । ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ=ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਤੁਫੰਗ=ਬੰਦੂਕ ।

ਅਰਥ—ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਸੰਜੋਅ ਨੂੰ ਪਹਿਣ ਲਿਆ ਤੇ ਭਾਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ । ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ (ਜਿੱਤਣ ਦੀ) ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ।

ਚੁਨਾ ਤੀਰ ਬਾਰੀਦ ਦਰ ਕਾਰਜਾਰ ॥ ਕਿ ਲਸ਼ਕਰ ਬਕਾਰ ਆਮਦਸ਼ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਬਾਰੀਦ=ਬਾਰਸ਼, ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ਕਾਰਜਾਰ=ਜੁੱਧ, ਲੜਾਈ। ਬਕਾਰ ਆਮਦਸ਼=ਕੰਮ ਆ ਗਈ, ਉਸ ਦੀ। ਬੋਸ਼੍ਨਮਾਰ=ਬੋਗਿਣਤ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਕੰਮ ਆ ਗਈ ਭਾਵ ਮਾਰੀ ਗਈ। ੧੪੨।

ਚੁਨਾ ਬਾਨ ਬਾਰੀਦ ਤੀਰੋਂ ਤੁਫ਼ੰਗ ॥ ਬਸੇ ਮਰਦਮਾਂ ਮੁਰਦਹ ਬੁਦ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥੧੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਨ=ਤੀਰ। ਬਾਰੀਦ=ਵਰਖਾ। ਤੀਰੋਂ ਤੁਫ਼ੰਗ=ਬੰਦੂਕ ਤੇ ਤੀਰ ਭਾਵ ਗੋਲੀਆਂ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਮਰਦਮਾਂ=ਬੰਦਿਆਂ। ਮੁਰਦਹ ਬੁਦ=ਮਰ ਗਏ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਮਰ ਗਏ। ੧੪੩।

ਸ਼ਹੇ ਨਾਮ ਗਜ ਸਿੰਘ ਦਰ ਆਮਦ ਬਜੰਗ ॥ ਚੁ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਹਮਚੁ ਤੀਰੋਂ ਤੁਫ਼ੰਗ ॥੧੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹੇ=ਗਜ਼ਾ। ਦਰ ਆਮਦ=ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਬਜੰਗ=ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ। ਚੁ=ਐਸੇ। ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ। ਹਮਚੁ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ—‘ਗਜ ਸਿੰਘ’ ਨਾਮ ਦਾ ਗਜ਼ਾ ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੧੪੪।

ਬਜੁੰਬਸ਼ ਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਇਫ਼ਰੀਤ ਮਸਤ ॥ ਯਕੇ ਗੁਰਜ ਅਜ਼ ਫੀਲ ਪੈਕਰ ਬ ਦਸਤ ॥੧੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਜੁੰਬਸ਼=ਕਰੋਪਵਾਨ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਇਫ਼ਰੀਤ=ਦੈਤ, ਰਾਖਸ਼। ਅਜ਼=ਵਰਗਾ। ਫੀਲ=ਹਾਥੀ। ਪੈਕਰ=ਕਲਬੂਤ, ਬਦਨ। ਬ ਦਸਤ=ਹੱਥ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਮਸਤ ਦੈਤ ਵਰਗਾ ਕ੍ਰੋਪਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ। ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਰਗਾ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗੁਰਜ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੧੪੫।

ਯਕੇ ਤੀਰ ਜ਼ਦ ਬਾਨੂਏ ਪਾਕ ਮਰਦ ॥ ਕਿ ਗਜ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ ਅਸਪ ਆਮਦ ਬਗਰਦ ॥੧੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਏ=ਨੇ। ਪਾਕ=ਪਾਵਿੜ੍ਹ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਬਗਰਦ=ਖਾਕ ਉਤੇ।

ਅਰਥ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਾਵਿੜ੍ਹ ਮਰਦ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। ਜਿਸ ਨਾਲ ‘ਗਜ ਸਿੰਘ’ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗ ਕੇ ਖਾਕ ਵਿਚ ਆਇਆ ਭਾਵ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਪਿਆ। ੧੪੬।

**ਦਿਗਰ ਰਾਜਾ ਰਨ ਸਿੰਘ ਦਰਾਮਦ ਬਰੋਸ਼ ॥
ਕਿ ਪਰਵਾਨਹੇ ਚੂੰ ਦਰਾਮਦ ਬਜੋਸ਼ ॥੪੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ। ਬਰੋਸ਼=ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ। ਪਰਵਾਨਹੇ ਚੂੰ=ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗ੍ਰੀਂ। ਬਜੋਸ਼=ਜੋਸ਼ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰਾ ਰਾਜਾ ‘ਰਨ ਸਿੰਘ’ ਬੜੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਜੋ ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗ੍ਰੀਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ (ਜੁੱਧ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਉੱਤੇ) ਆਇਆ।੪੭।

**ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਜਦ ਬਾਨੂਏ ਸ਼ੇਰ ਤਨ ॥
ਬਿਉਫਤਾਦ ਰਨ ਸਿੰਘ ਚੁ ਸਰਵਿ ਚਮਨ ॥੪੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਜਦ। ਤਨ=ਸਰੀਰ, ਸਾਥ। ਜਦ=ਮਾਰੀ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਿਆ। ਚੁ=ਵਾਂਗ੍ਰੀ। ਸਰਵਿ=ਸਰੂ ਬਿਛ। ਚਮਨ=ਬਾਗ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਰਣ ਸਿੰਘ ਬਾਗ ਦੇ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗ੍ਰੀ ਡਿਗ ਪਿਆ।੪੮।

**ਯਕੇ ਸ਼ਹਰ ਅੰਬੇਰ ਦਿਗਰ ਜੋਧ ਪੁਰ ॥
ਖਰਾਮੀਦ ਬਾਨੂ ਚੁ ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਦੁਰ ॥੪੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਅੰਬੇਰ=ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਖਰਾਮੀਦ=ਮਟਕ ਨਾਲ ਤੁਰਨਾ। ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਚੁ=ਜੈਸੇ। ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕੀਲਾ। ਦੁਰ=ਮੌਤੀ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਰਾਜਾ ‘ਅੰਬੇਰ’ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ‘ਜੋਧਪੁਰ’ ਦਾ ਸੀ, ਮੌਤੀ ਵਾਂਗ੍ਰੀ ਚਮਕੀਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਟਕ ਨਾਲ ਤੁਰ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ।੪੯।

**ਬਿਜਦ ਤੇਗ ਬਾ ਜ਼ੋਰ ਬਾਨੂ ਇ ਸਿਪਰ ॥
ਕਿ ਬਰਖਾਸਤ ਬੋਅਰਹ ਬਸੇ ਚੂੰ ਗੁਹਰ ॥੫੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜਦ=ਮਾਰੀ। ਬਾ ਜ਼ੋਰ=ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠੇ, ਨਿਕਲੇ। ਸ਼ੁਅਰਹ=ਸੋਅਲੇ, ਅੱਗ ਦੇ ਚੰਗਿਆੜੇ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗ੍ਰੀ। ਗੁਹਰ=ਮੌਤੀ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਢਾਲ ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਢਾਲ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤੀਆਂ ਵਾਂਗ੍ਰੀ ਅੱਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਿਆੜੇ ਨਿਕਲੇ।੫੦।

**ਸੋਇਮ ਰਾਜਹ ਬੁੰਦੀ ਦਰਾਮਦ ਦਲੇਰ ॥
ਚੁ ਬਰ ਬਚਹ ਆਹੂ ਚੋ ਗੁੱਰੰਦਹ ਬੇਰ ॥੫੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਸਰਾ। ਬੂੰਦੀ=ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਦਲੇਰ=ਹੌਸਲੇ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਵਾਲਾ। ਆਹੂ=ਹਰਨ। ਚੋ=ਜੈਸੇ। ਗੁਰੰਦਹ=ਭਬਕ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ—ਤੀਸਰਾ ਬੂੰਦੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੌਸਲੇ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਤੇ ਭਬਕ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੫੧। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੨]

ਚੁਨਾਂ ਤੀਰ ਜ਼ਦ ਹਰ ਦੋ ਅਬਰੂ ਸ਼ਿਕੰਜ ॥ ਬਿਉਛਤਾਦ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚੋ ਸ਼ਾਖੇ ਤਰੰਜ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਐਸਾ। ਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟੇ। ਸ਼ਿਕੰਜ=ਤਿਊੜੀ। ਬਿਉਛਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਿਆ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਸ਼ਾਖੇ=ਟਾਹਣੀ ਨਾਲੋਂ। ਤਰੰਜ=ਨਿੰਬੂ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੀ ਤਿਊੜੀ ਵਿਚ ਐਸਾ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। ਟਾਹਣੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਨਿੰਬੂ ਵਾਂਗੂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਡਿਗ ਪਿਆ। ੫੨।

ਚੁਹਮ ਰਾਜਹ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਰਾਮਦ ਮੁਸਾਫ਼ ॥ ਬਜੋਸ਼ ਅੰਦਰੂ ਬੁਦ ਚੁ ਅਜ਼ ਕੋਹ ਕਾਫ਼ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਹਮ=ਚੌਥਾ। ਮੁਸਾਫ਼=ਰਣ ਭੂਮੀ। ਬਜੋਸ਼=ਕਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ। ਅਜ਼=ਵਾਂਗੂ। ਕੋਹਕਾਫ਼=ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਚੌਥਾ ਰਾਜਾ ‘ਜੈ ਸਿੰਘ’ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ‘ਕੋਹ ਕਾਫ਼’ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ੫੩।

ਹਮਾਂ ਖੁਰਦ ਸ਼ਰਬਤ ਕਿ ਯਾਰੇ ਚੁਹਮ ॥ ਜ਼ਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਪਸੇ ਯਕ ਨਿਯਾਮਦ ਕਦਮ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਓਹੀ। ਖੁਰਦ=ਪੀਤਾ। ਜ਼ਿ=ਤੋਂ। ਪਸੇ=ਪਿਛੋਂ। ਨਿਯਾਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ। ਕਦਮ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਚੌਥੇ ਮਿੜ੍ਹ ਨੇ ਵੀ ਓਹੋ ਹੀ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਤਾ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਤ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਬਤ ਪਿਲਾਇਆ ਸੀ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਪੈਰ ਅਗੇ ਨਾ ਆਇਆ। ੫੪।

ਯਕੇ ਸ਼ਾਹ ਫਰੰਗੋ ਪਲੰਦੋ ਦਿਗਰ ॥ ਬਮੈਦਾ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਬੇਰੇ ਬਬਰ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਬਮੈਦਾਂ=ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ। ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰੰਗ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਲੰਦ ਦਾ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਆ ਗਏ। ੫੫।

ਸੋਇਮ ਬਾਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਚੂੰ ਆਫਤਾਬ ॥ ਚੁਹਮ ਬਾਹਿ ਹਬਸੀ ਚੋ ਮਗਰੇ ਦਰਾਬ ॥੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਜਾ। ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਮਗਰੇ=ਮਗਰ ਮੱਛ। ਦਰਾਬ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਤੀਸਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਚੌਥਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਬਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਮਗਰ ਮੱਛ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੫੯।

ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਨੇਜ਼ਾ ਮੁਸ਼ਤੇ ਦਿਗਰ ॥ ਸੋਇਮ ਰਾ ਬਪਾਓ ਚਹਮ ਰਾ ਸਿਪਰ ॥੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਨੇਜ਼ਾ=ਬਰਛਾ। ਮੁਸ਼ਤੇ=ਮੁੱਕਾ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਸੋਇਮ=ਤੀਜੇ। ਬਪਾਓ=ਤੈਰ ਨਾਲ। ਚੁਹਮ=ਚੌਥੇ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨੂੰ ਬਰਛਾ ਮਾਰਿਆ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰਿਆ। ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਠਿਆ, ਚੌਥੇ ਨੂੰ ਢਾਲ ਮਾਰੀ। ੫੭।

ਚੁਨਾ ਮੇ ਬਿਉਫਤਾਦ ਨ ਬਰਖਾਸਤ ਬਾਜ਼ ॥ ਸੂਏ ਆਸਮਾਂ ਜਾਨ ਪਰਵਾਜ਼ ਸਾਜ਼ ॥੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ। ਮੇ ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਿਆ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠਿਆ। ਬਾਜ਼=ਫਿਰ। ਸੂਏ=ਵਲ। ਆਸਮਾਂ=ਅਕਾਸ਼। ਪਰਵਾਜ਼=ਉਡਾਗੀ। ਪਰਵਾਜ਼ ਸਾਜ਼=ਉਡ ਗਈ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਚਾਰੇ ਬਹਾਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੱਗ ਪਏ, ਜੋ ਫਿਰ ਨਾ ਉਠ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਆਸਮਾਂਨ ਵਲ ਉਡਾਗੀ ਲਾ ਗਈ ਭਾਵ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ੫੮।

ਦਿਗਰ ਕਸ ਨਿਆਮਦ ਤਮੰਨਾਇ ਜੰਗ ॥ ਕਿ ਪੇਸ਼ੇ ਨਿਯਾਮਦ ਦਿਲਾਵਰ ਨਿਹੰਗ ॥੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਹੋਰ, ਫੇਰ। ਕਸ=ਕੋਈ। ਨਿਆਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ। ਤਮੰਨਾਇ=ਇੱਛਾ, ਫੁਰਨਾ। ਪੇਸ਼ੇ=ਸਾਹਮਣੇ। ਦਿਲਾਵਰ=ਹੌਸਲੇ ਵਾਲਾ। ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰ ਮੱਛ, ਸੰਸਾਰ।

ਅਰਥ—ਫੇਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਆਇਆ। ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਆਇਆ। ੫੯।

ਸ਼ਬੇ ਸ਼ਹਿ ਸ਼ਬਿਸਤਾਂ ਚੂੰ ਦਰ ਆਮਦ ਬਫੈਜ਼ ॥ ਸਿਪਰ ਖਾਨਹ ਆਮਦ ਹਮਹ ਮੌਜ ਮੌਜ ॥੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਬੇ=ਰਾਤ ਦਾ। ਸ਼ਹਿ=ਸਵਾਮੀ, ਚੰਦਮਾ। ਸ਼ਬਿਸਤਾਂ=ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਚੂੰ=ਜਦ। ਬਛੋਜ=ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ। ਸਿਪਹ=ਫੌਜ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਹਮਹ=ਸਾਰਿਆਂ। ਮੌਜ=ਲਹਿਰ। ਮੌਜ=ਠਾਠ।

ਅਰਥ—ਰਾਤ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚੰਦਮਾ, ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ (ਆਪਣੀ) ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਘਰ ਭਾਵ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤ ਪ੍ਰਤ ਗਈ। ੯੦

ਬਰੋਜ਼ ਦਿਗਰ ਰੌਸ਼ਨੀਅਤ ਪਨਾਹ ॥ ਬ ਅੰਰੰਗ ਦਰਾਮਦ ਚੂੰ ਅੰਰੰਗ ਸ਼ਾਹ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋਜ਼ ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ। ਰੌਸ਼ਨੀਅਤ ਪਨਾਹ=ਚਾਨਣੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੂਰਜ। ਬ=ਉਤੇ। ਅੰਰੰਗ=ਰਾਜ ਗੱਦੀ, ਤਖ਼ਤ। ਅੰਰੰਗਸ਼ਾਹ=ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਮਾਲਕ।

ਅਰਥ—ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੂਰਜ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ੯੧।

ਦੋ ਸੂਏ ਯਲਾਂ ਜੁਮਲਹ ਬਸਤੰਦ ਕਮਰ ॥ ਬ ਮੈਦਾਨ ਜੁਸਤੰਦ ਸਿਪਰ ਬਰ ਸਿਪਰ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੋ ਸੂਏ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮੇ। ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ। ਕਮਰ=ਲੱਕ। ਜੁਸਤੰਦ=ਗਏ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਗਏ, ਢਾਲਾਂ ਉਤੇ ਢਾਲਾਂ ਵੱਜੀਆਂ। ੯੨।

ਬਗੁਰੀਦਨ ਆਮਦ ਦੋ ਅਬਰੇ ਮੁਸਾਫ਼ ॥ ਯਕੇ ਗਾਸਤ ਘਾਯਲ ਯਕੇ ਗਾਸਤ ਸੂਫ਼ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰੀਦਨ=ਗੱਜਣਾ। ਆਮਦ=ਆ ਗਏ। ਅਬਰੇ=ਬੱਦਲ। ਮੁਸਾਫ਼=ਜੁੱਧ। ਗਾਸਤ=ਹੋਇਆ। ਘਾਯਲ=ਜ਼ਖਮੀ। ਸੂਫ਼=ਦੂਰ।

ਅਰਥ—ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਦੋ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦੇ ਆ ਗਏ। ਇਕ ਤਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ। ੯੩।

ਚਕਾ ਚਕ ਬਰਖਾਸਤ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥ ਖਤਾ ਖਤ ਦਰਾਮਦ ਹਮਾਂ ਰੰਗ ਰੰਗ ॥੯੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚਕ=ਘਚਾ-ਘਚ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠੀ। ਖਤਾ ਖਤ=ਕਾੜ ਕਾੜ। ਦਰਾਮਦ=ਆਏ। ਹਮਾਂ=ਸਾਰੇ। ਰੰਗ ਰੰਗ=ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਚਲਣ ਤੇ ਕਾੜ ਕਾੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲਗੀ। ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ੴ॥੪॥

ਜਿ ਤੀਰੋ ਜਿ ਤੋਧੋ ਜਿ ਤੇਰੋ ਤਬਰ ॥ ਜਿ ਨੇੜਾ ਵਨਾਚਿਖ ਵਨਾਵਕ ਸਿਪਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿ=ਤੋਂ। ਤੇਰਾ=ਤਲਵਾਰ। ਤਬਰ=ਕੁਹਾੜੇ। ਨਾਚਿਖ=ਛੋਟਾ ਬਰਛਾ। ਨਾਵਕ=ਲੋਹੇ ਦਾ ਤੀਰ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ, ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕੁਹਾੜਿਆਂ ਨਾਲ, ਛੋਟੇ, ਵੱਡੇ ਬਰਛਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਢਾਲਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ। ੫॥

ਯਕੇ ਦੇਵ ਆਮਦ ਕਿ ਜਾਰੋ ਨਿਸ਼ਾਂ ॥ ਚੋ ਗੁਰਰੰਦਹ ਸ਼ੇਰ ਹਮਚੋ ਪੀਲੇ ਦਮਾਂ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਦੇਵ=ਰਾਖਸ਼, ਦੈਤ। ਜਾਰੋ=ਕਾਂ। ਨਿਸ਼ਾਂ=ਨਿਆਈਂ ਵਰਗਾ। ਚੋ=ਜੈਸੇ। ਗੁਰਰੰਦਹ=ਗਰਜਨ। ਹਮਚੋ=ਵਰਗਾ। ਪੀਲੇ=ਹਾਥੀ। ਦਮਾਂ=ਮਤਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦੈਤ ਆਇਆ, ਜੋ ਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਕਾਲਾ ਸੀ। ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਣ ਲੱਗਾ, ਹਾਥੀ ਵਰਗਾ ਮਤਵਾਲਾ ਸੀ। ੬॥੬॥

ਕੁਨਦ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਚੌ ਬਾਰਾਨਿ ਮੇਘ ॥ ਬਰਖਸ਼ ਅੰਦਰਾਂ ਅਬਰ ਚੂੰ ਬਰਕ ਤੇਗ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ਼। ਬਾਰਾਨਿ=ਬਰਖਾ ਦੀ। ਮੇਘ=ਬੱਦਲ। ਬਰਖਸ਼=ਚਮਕੀ। ਅਬਰ=ਬੱਦਲ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗ। ਬਰਕ=ਬਿਜਲੀ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਬੱਦਲ ਦੀ ਬਰਖਾ ਵਾਂਗ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਲਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕੀ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ। ੭॥

ਬਜੋਸ਼ ਅੰਦਰਾਮਦ ਦਹਾਨੇ ਦੁਹਲ ॥ ਚੋ ਪੁਰ ਗਸ਼ਤ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਏ ਅਜ਼ਲ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਜੋਸ਼=ਬੜੇ ਜੋਸ਼। ਦਹਾਨੇ=ਮੂੰਹ। ਦੁਹਲ=ਢੋਲ। ਪੁਰ ਗਸ਼ਤ=ਭਰ ਗਿਆ। ਬਾਜ਼ਾਰ=ਮੇਲਾ। ਜਾਏ=ਜਗ੍ਹਾ। ਅਜ਼ਲ=ਕਿਆਮਤ ਭਾਵ ਮੌਤ।

ਅਰਥ—ਢੋਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਜੁੱਧ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭਰ ਗਿਆ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰ ਗਏ। ੮॥

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਪੱਗਾ ਸ਼ਵਦ ਤੀਰਿ ਬਸਤ ॥ ਬ ਸੂਦ ਪਹਿਲੂਏ ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ ਗੁਜ਼ਾਸਤ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ। ਪੱਗ ਸਵਦ=ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ। ਜ਼ਸਤ=ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਸੁਦ=ਸੌ। ਪਹਿਲੂ=ਪਸਲੀ। ਏ=ਦੀ। ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ=ਹਾਥੀ ਵਰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ, ਵਡੇ ਭੀਲ ਭੌਲ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ। ਗੁਜ਼ਸਤ=ਲੰਘ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਵੱਜਾ ਉਹ ਹਾਥੀਆਂ ਵਰਗੇ ਬੜੀ ਵਡੀ ਭੀਲ ਭੌਲ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੌ ਪਸਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ। ੧੬੯।

ਹਮਾਂ ਕਸ ਬਸੇ ਤੀਰ ਜ਼ਦ ਬਰ ਕਜ਼ਾਂ ॥ ਬਿ ਉਫ਼ਤਾਦ ਦੇਵੇ ਚੋ ਕਾਖੇ ਗਿਰਾਂ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ ਕਸ=ਉਸ ਨੇ ਵੀ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਬਰ ਕਜ਼ਾਂ=ਉਸਦੇ ਉਤੇ। ਬਿਉਫ਼ਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਦੇਵੇ ਚੋ=ਦੇਉ ਵਾਂਗ। ਕਾਖੇ=ਅਟਾਰੀ ਵਾਂਗ। ਗਿਰਾਂ=ਵੱਡੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੀਰ ਮਾਰੇ। ਉਚੀ ਅਟਾਰੀ ਵਾਂਗੂ ਦੈਤ ਡਿਗ ਪਿਆ। ੧੦।

ਦਿਗਰ ਦੇਵ ਗਰਗਸ਼ਤ ਆਮਦ ਬਜੰਗ ॥ ਚੋ ਬੇਰਿ ਅਜੀਮ ਹਮਚੋ ਪਰ ਰਾ ਪਲੰਗ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਗਰਗਸ਼ਤ=ਇੱਲ ਜਾਂ ਗਿਰਝ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਹਮ ਚੋ=ਵਰਗਾ। ਪਰ ਰਾ=ਉਡਨ ਵਾਲਾ। ਪਲੰਗ=ਚਿੜਾ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰਾ ਦੈਤ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਰਝ ਵਾਂਗੂ ਆਇਆ। ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਵੱਡਾ ਤੇ ਚਿੜੇ ਵਾਂਗੂ ਉਡਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੧੧।

ਚੁਨਾ ਜਖਮ ਗੋਪਾਲ ਅੰਦਾਖਤ ਸਖਤ ॥ ਬਿ ਉਫ਼ਤਾਦ ਦਾਨੋ ਚੂੰ ਬੇਖ ਅਜ ਦਰਖਤ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ। ਗੋਪਾਲ=ਗੋਪੀਆ, ਗੁਲੇਲਾ। ਅੰਦਾਖਤ=ਮਾਰਿਆ। ਸਖਤ=ਕਰੜਾ। ਬਿ ਉਫ਼ਤਾਦ=ਡਿੱਗਿਆ। ਦਾਨੋ=ਦੈਤ। ਚੂੰ=ਜਿਵੇਂ, ਵਾਂਗੂ। ਬੇਖ=ਜੜ੍ਹ। ਅਜ=ਤੋਂ। ਦਰਖਤ=ਬਿਛ।

ਅਰਥ—ਅਜਿਹਾ ਕਰੜਾ ਗੁਲੇਲਾ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਖਮ ਨਾਲ ਦੈਤ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬਿਛ ਫਿਗਦਾ ਹੈ। ੧੨।

ਦਿਗਰ ਕਸ ਨਿਆਮਦ ਅਜੋ ਆਰਜੂ ॥ ਕਿ ਆਯਦ ਬਜੰਗੇ ਚੁਨੀਂ ਮਾਹਰੂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਫੇਰ, ਹੋਰ। ਕਸ=ਕੋਈ ਵੀ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਆਰਜੂ=ਇੱਛਾ। ਆਯਦ=ਆਵੇ। ਚੁਨੀਂ=ਅਜਿਹੀ। ਮਾਹਰੂ=ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ।

ਅਰਥ—ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਿਉਂ? ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ । ੧੩।

ਸ਼ਾਹਿ ਚੀਨ ਸਰ ਤਾਜ ਰੰਗੀਂ ਨਿਹਾਦ ॥ ਬਲਾਇ ਗੁਬਾਰਸ਼ ਦਿਹੱਨ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਚੀਨ=ਚੜ੍ਹਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਤਾਜ=ਮੁਕਟ। ਨਿਹਾਦ=ਰਖ ਦਿਤਾ। ਬਲਾਇ=ਚੁੜੇਲ। ਗੁਬਾਰ=ਹਨੇਰਾ। ਸ਼=ਉਸ। ਦਿਹੱਨ=ਮੂੰਹ। ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ=ਪੋਲ੍ਹ ਲਿਆ।

ਅਰਥ—ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਰੰਗੀਨ ਭਾਵ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਾਜ ਲਾਹ ਕੇ ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਚੁੜੇਲ ਨੇ (ਆਪਣਾ) ਮੂੰਹ ਪੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਫੁਬ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਫੈਲ ਗਿਆ । ੧੪। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੩]

ਸ਼ਬ ਆਮਦ ਯਕੇ ਫੌਜ ਰਾ ਸਾਜ਼ ਕਰਦ ॥ ਜਿ ਦੀਗਰ ਵਜ਼ਰ ਬਾਜੀ ਆਗਾਜ਼ ਕਰਦ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਬ=ਰਾਤ। ਆਮਦ=ਆਈ। ਕਰਦ=ਕਰਕੇ। ਵਜ਼ਰ=ਢੰਗ। ਬਾਜੀ=ਖੇਡ। ਆਗਾਜ਼=ਅਰੰਭ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਫੌਜ ਦਾ ਬਨਾਉ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਆ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਦੂਸਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ । ੧੫।

ਕਿ ਅਫਸੋਸ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਹਾਤ ਹਾਤ ॥ ਅਜੀਂ ਉਮਰ ਵਜੀਂ ਜਿੰਦਗੀ ਜੀਂ ਹਯਾਤ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਅਫਸੋਸ=ਸ਼ੋਕ। ਹਾਤ ਹਾਤ=ਹਾਇ ਹਾਇ। ਅਜੀਂ=ਇਸ। ਜੀਂ=ਇਸ। ਹਯਾਤ=ਜੀਵਨ, ਉਮਰ।

ਅਰਥ—ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਸ਼ੋਕ ਭਾਵ ਲਾਹਨਤ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ, ਇਸ ਜਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਉਤੇ । ੧੬।

ਬ ਰੋਜੇ ਦਿਗਰ ਰੌਸ਼ਨੀਯਤ ਫਿਕਰ ॥ ਬਰ ਅੰਰੰਗ ਦਰਮਦ ਚੂ ਸ਼ਾਹੇ ਦਿਗਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੋਜੇ=ਦਿਨ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰੇ। ਰੌਸ਼ਨੀਯਤ ਫਿਕਰ=ਚਾਨਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ਬਰ ਅੰਰੰਗ=ਗੱਦੀ ਉਤੇ। ਦਰਮਦ=ਆਇਆ। ਚੂ=ਵਾਂਗੂ। ਸ਼ਾਹੇ ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਚਾਨਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਸੁਰਜ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਦੂਸਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਂਗੂ ਆ ਗਿਆ । ੧੧।

ਸਿਪਹਿ ਸੂ ਦੁ ਬਰਖਾਸਤ ਅਜ਼ ਜੋਸ਼ ਜੰਗ ॥ ਰਵਾਂ ਸੁਦ ਬ ਹਰ ਗੋਸ਼ਹ ਤੀਰ ਤੁਢੰਗ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿਪਹਿ=ਸੈਨਾ, ਛੌਜ । ਸੂ ਦੁ=ਦੋ ਪਾਸੇ । ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੀ । ਅਜ਼=ਨਾਲ । ਜੋਸ਼=ਦਿਲ ਦੇ ਉਬਾਲ । ਰਵਾਂ ਸੁਦ=ਚਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ । ਹਰ ਗੋਸ਼ਹ=ਸਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਛੌਜ ਦਿਲ ਦੇ ਉਬਾਲ ਭਾਵ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ ਉਠ ਖੜੋਤੀ । ਸਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿਚ ਧਨੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ । ੧੯।

ਰਵਾਂ ਰਉ ਸੁਦਰ ਕੈਬਰਿ ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼ ॥ ਕਿ ਬਾਜੂਇ ਮਰਦਾਂ ਬਰਾਵੁਰਦ ਜੋਸ਼ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਰਉ=ਦਬਾ ਦਬ । ਸੁਦਰ=ਹੋਏ, ਚਲੇ । ਕੈਬਰਿ=ਤੀਰ । ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼=ਬੁਰਾ ਯਤਨ, ਬੁਰਾਈ । ਬਾਜੂਇ=ਬਾਹਾਂ, ਡੌਲੇ । ਮਰਦਾਂ=ਸੂਰਮੇ । ਬਾਵੁਰਦ=ਬਾਹਰ । ਜੋਸ਼=ਗੁੱਸਾ ।

ਅਰਥ—ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਦਬਾ ਦਬ ਚਲੇ । ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਿਆਂ ਡੌਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਸਾ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ । ੧੯।

ਚੁ ਲਸ਼ਕਰ ਤਮਾਮੀ ਦਰਾਮਦ ਬਕਾਮ ॥ ਯਕੇ ਮਾਂਦ ਓ ਰਾ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਲਸ਼ਕਰ=ਛੌਜ । ਤਮਾਮੀ=ਸਾਰੀ ਹੀ । ਦਰਾਮਦ=ਆ ਗਈ । ਬਕਾਮ=ਕੰਮ ਵਿਚ ਭਾਵ ਮਰ ਗਈ । ਯਕੇ=ਇਕੋ ਹੀ । ਮਾਂਦ=ਰਹਿ ਗਿਆ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਸਾਰੀ ਹੀ ਛੌਜ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਭਾਵ ਮਰ ਗਈ । ਇਕੋ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ' ਸੀ । ੨੦।

ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਬਾਹਿ ਰੁਸਤਮ ਜਮਾਂ ॥ ਤੁ ਮਾਰਾ ਬਿਕੁਨ ਯਾ ਬਗੀਗੀ ਕਮਾਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ । ਰੁਸਤਮ=ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਨ । ਜਮਾਂ=ਜਮਾਨਾ । ਬਿਕੁਨ=ਕਰ । ਬਗੀਗੀ=ਫੜ । ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ, ਧਨੁਖ ।

ਅਰਥ—ਕਿਹਾ, ਜੋ ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਜਮਾਨੇ ਦੇ ਰੁਸਤਮ! ਤੂ ਮੈਨੂੰ ਕਰ ਲੈ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਲੈ ਜਾਂ ਕਮਾਨ ਫੜਕੇ ਧੁੱਧ ਕਰ । ੨੧।

ਬ ਗਜ਼ਬ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਧਿਆਂ ॥ ਨ ਪੁਸ਼ਤੇ ਦਿਹਮ ਬਾਨੂ ਏ ਹਮ ਚੁਨਾਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਜ਼ਬ-ਕਰੋਧ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂੰ । ਯਿਆਂ=ਡਰਾਉਣਾ । ਪੁਸ਼ਤੇ=ਪਿੱਠਾਂ । ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾਂਗਾ । ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ । ਹਮ=ਮੈਂ । ਚੁਨਾਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਅਰਥ—ਡਰਾਉਣੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਸੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ । ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ-ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ ॥੮੨॥

ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ ਖੁਫਤਾਨ ਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥ ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ ਚੁੰ ਸ਼ੇਰ ਮਰਦਾਂ ਨਿਹੰਗ ॥੮੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਨ ਲਿਆ । ਖੁਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਇ । ਜੋਸ਼ੀਦ=ਮਚਿਆ । ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ=ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ, ਯਤਨ ਕੀਤਾ । ਚੁੰ=ਵਾਂਗੂੰ । ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰ ਮੱਛ ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਜੋਅ ਪਹਿਨ ਲਿਆ । ਸ਼ੇਰ ਮਰਦ (ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਰਗਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ॥੮੩॥

ਬ ਚਾਲਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਬੇਰੇ ਅਜੀਮ ॥ ਬ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਕਰਦ ਬਾਰਸ਼ ਕਰੀਮ ॥੮੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਾਲਸ਼=ਚਾਲ, ਤੌਰ । ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ । ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ । ਕੈਬਰ=ਤੌਰ । ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ । ਕਰਦ=ਕੀਤਾ । ਬਾਰਸ਼=ਮੀਂਹ । ਕਰੀਮ=ਵਡੀ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂੰ । ਬ=ਸਾਥ, ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਵਡੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂੰ ਚਲ ਕੇ (ਜੰਗ) ਵਿਚ ਆਇਆ । ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿਤਾ ॥੮੪॥

ਚਹੋ ਰਾਸਤ ਓ ਕਰਦ ਖਮ ਕਰਦ ਰਾਸਤ ॥ ਗਰੇਵੇਂ ਕਮਾਂ ਚਰਖ ਚੀਨੀ ਬਿਖਾਸਤ ॥੮੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਹੋ ਰਾਸਤ=ਖੱਬਾ ਤੇ ਸੱਜਾ । ਖਮ=ਵਿੰਗਾ, ਟੇਢਾ । ਕਰਦ=ਕੀਤਾ । ਰਾਸਤ=ਸਿੱਧਾ । ਗਰੇਵੇਂ=ਖੜਾਕ । ਚਰਖ=ਅਕਾਸ਼ । ਬਿਖਾਸਤ=ਉਠਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖੱਬਾ ਤੇ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਕੀਤਾ, ਵਿੰਗਾ ਤੇ ਸਿੱਧਾ (ਵੀ) ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ । ਚੀਨ ਦੀ ਕਮਾਨ ਦਾ ਖੜਾਕ ਅਕਾਸ਼ ਤਕ ਉਠਿਆ ॥੮੫॥

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਨੇਜ਼ਹ ਬਿਉਫਤਾਦ ਮੁਬਤ ॥ ਦੋਂ ਤਾ ਗਸਤ ਮਸਤ ਹਮੀਂ ਚਾਰ ਗਸਤ ॥੮੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ । ਨੇਜ਼ਹ=ਬਰਛਾ । ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗਾ । ਮੁਬਤ=ਮੁਠੀ । ਦੋ ਤਾ=ਦੂਹਰਾ । ਗਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ । ਹਮੀਂ=ਉਹ ਵੀ । ਚਾਰ ਗਸਤ=ਚਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਮੁਠ ਦਾ ਬਰਛਾ ਵੀ ਡਿੱਗਾ । ਉਹ ਦੂਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਂ ਉਹ ਚਾਰ ਮੁਠਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ॥੮੬॥

ਬਿਯਾਵਖਤ ਬਾ ਦੀਗਰੇ ਬਾਜ਼ ਪਰ ॥

ਚੁ ਸੁਰਖ ਅਜ਼ਦਹਾ ਬਰ ਹਮੀ ਬੇਰ ਨਰ ॥੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਯਾਵਖਤ=ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਚੰਬੜੀ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਦੀਗਰੇ=ਦੂਜੇ । ਬਾਜ਼=ਫੇਰ । ਪਰ=ਪਿਛੇ । ਚੁ=ਵਾਂਗ । ਸੁਰਖ=ਲਾਲ । ਅਜ਼ਦਹਾ=ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਸੱਪ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਸੇਰ ਨਰ=ਸੂਰਮੇ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਪਿਛੇ (ਦੀ ਹੋ ਕੇ) ਦੂਜੇ ਨਾਲ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਚੰਬੜ ਗਈ । ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਸਰਾਲ ਸੂਰਮੇ ਉਤੇ (ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ।੮੭।

ਚੁਨਾਂ ਬਾਨ ਉਫਤਾਦ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥

ਜ਼ਮੀਕੁਸ਼ਤ ਗਾਨਸ਼ ਸੁਦਹ ਲਾਲ ਰੰਗ ॥੮੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾਂ=ਅਜਿਹਾ । ਬਾਨ=ਚੋਟ । ਉਫਤਾਦ=ਲਗਾ । ਕੁਸ਼ਤਗਾਨ=ਮੁਰਦਿਆਂ । ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਈ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਵੱਜੀਆਂ । (ਜੋ) ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਪਰਤੀ ਵੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ।੮੮।

ਕੁਨਦ ਤੀਰ ਬਾਰਾਨ ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ ॥

ਕਸੇ ਰਾਨ ਗਾਸ਼ਤੀਦ ਮਕਸੂਦ ਕਾਮ ॥੮੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕੀਤੀ । ਬਾਰਾਨ=ਵਰਖਾ, ਬਾਰਸ । ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ=ਸਾਰਾ ਦਿਨ । ਕਸੇ ਰਾ=ਕਿਸੇ ਦਾ । ਗਾਸ਼ਤੀਦ=ਹੋਇਆ । ਮਕਸੂਦ=ਪੂਰੀ ਹੋਈ । ਕਾਮ=ਕੰਮ, ਇੱਛਾ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ । ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਜਿੱਤ ਹਾਰ ਨਾ ਹੋਈ ।੮੯।

ਅਜੋ ਜੰਗਜੋ ਮਾਂਦਰਗੀ ਮਾਂਦਹ ਗਾਸ਼ਤ ॥

ਬਿਉਫਤਾਦ ਹਰ ਦੋ ਦਰਾਂ ਪਹਨ ਦਸ਼ਤ ॥੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ । ਜੰਗਜੋ=ਲੜਾਕੇ, ਜੋਧੇ । ਮਾਂਦਰਗੀ=ਬਕੇਵੇਂ ਨਾਲ । ਮਾਂਦਹ ਗਾਸ਼ਤ=ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ । ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ । ਦਰਾਂ=ਉਸ ਵਿਚ । ਪਹਨ=ਚੌੜੇ । ਦਸ਼ਤ=ਉਜਾੜ ।

ਅਰਥ—ਜੋਧੇ (ਜੁੱਧ ਦੇ) ਬਕੇਵੇਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ । ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਉਸ ਚੌੜੇ ਉਜਾੜ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਏ ।੯੦।

ਸ਼ਾਹਨ ਸ਼ਾਹਿ ਰੂਮੀ ਸਿਪਰ ਦਾਦ ਰੂਇ ॥

ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਸੁਦਹ ਨੇਕ ਝੂਇ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੂੰਮੀ=ਤੂੰਮੁੰ ਦਾ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ। ਦਾਦ=ਦਿੱਤੀ। ਤੂੰਇ=ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ। ਨੇਕ=ਚੰਗਾ। ਖੂਇ=ਸੁਭਾਵ।

ਅਰਥ—ਤੂੰਮੁੰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਢਾਲ ਰਖ ਲਈ। ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਦੂਸਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੴ॥੧॥

ਨ ਦਰ ਜੰਗ ਆਸੂਦਹ ਸ਼ੁਦ ਯਕ ਜਮਾਂ ॥ ਬਿਉਫਤਾਦ ਹਰ ਦੋ ਚੁਨੀ ਕੁਸ਼ਤਰਗਾਂ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਸੂਦਹ=ਸੁਖ। ਸ਼ੁਦ=ਹੋਇਆ। ਯਕ=ਇਕ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਏ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। ਚੁਨੀ=ਵਾਂਗੂ। ਕੁਸ਼ਤਰਗਾਂ=ਮੁਰਦੇ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਛਿਗ ਪਏ। ੯੨

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਬਰਖਾਸਤ ਹਰ ਦੋ ਬਜੰਗ ॥ ਬਿ ਆਵੇਖਤ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਸੂੰ ਨਿਹੰਗ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼=ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਆਵੇਖਤ=ਚੰਬੜ ਗਏ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ। ਨਿਹੰਗ=ਸੰਸਾਰ, ਮਗਰ ਮੱਛ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਲੜਾਈ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਗਏ। ੯੩।

ਬ ਜਾਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ਕੂੜਹਗਾਨੇ ਸ਼ੁਦਹ ॥ ਕਜਾਂ ਸੀਨਹ ਗਾਹੀਨ ਅਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ॥੯੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ। ਤਨ=ਸਰੀਰ। ਕੂੜਹਗਾਨੇ=ਕੁਬ। ਕਜਾਂ=ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ। ਸੀਨਹ ਗਾਹੀਨ=ਛਾਤੀਆਂ। ਅਰਵਾਂ=ਲਾਲ। ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕੁਬੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਲਾਲ ਸੂਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਭਾਵ ਲਹੂ ਲਹਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। ੯੪।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੋ ਮੁਸ਼ਕੀਂ ਨਿਹੰਗ ॥ ਬਸੇ ਬੰਗਸੀ ਯੁਜੂ ਬੋਰੋ ਪਲੰਗ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਰਖਸ਼=ਨਚਣਾ। ਆਮਦ=ਆਏ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਮੁਸ਼ਕੀਂ=ਕਾਲਾ। ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰ ਮੱਛ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬੰਗਸੀ=ਬੰਗਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ਯੁਜੂ=ਚਿੜਾ। ਬੋਰੋ=ਪੋੜਾ। ਪਲੰਗ=ਤੰਦੂਆ।

ਅਰਥ—ਕਾਲੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਾਂਗੂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੰਗਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿਤਰੇ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਤੰਦੂਏ ਨੱਚਣ

ਵਿਚ ਆਏ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੁੰਹੇ ਤੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਨਚਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣ ਭੂਮੀ
ਵਿਚ ਬੰਗਸ ਦੇਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨਚਣ ਲਗੇ। ॥੯॥

ਕਿ ਅਬਲਕ ਸਿਯਾਹ ਅਬਲਕੋ ਯੁਜੂ ਬੋਰ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੋ ਤਾਊਸ ਮੋਰ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਬਲਕ=ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ, ਇਰਾਕੀ ਘੋੜਾ। ਸਿਯਾਹ=ਕਾਲਾ। ਅਬਲਕੋ=ਗਦਰਾ। ਯੁਜੂ=ਚਿੜਾ। ਬੋਰ=ਘੋੜਾ। ਤਾਊਸ=ਮੋਰ, ਨਰ ਮੋਰ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਬਰਖਸ਼=ਨਾਚ, ਮੋਰ ਦੀ ਪੈਲ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ ਭਾਵ ਇਰਾਕੀ ਘੋੜਾ ਕਾਲਾ, ਗਦਰਾ ਤੇ ਚਿੜਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਨਰ ਮੋਰ
ਵਾਂਗੂ ਨਾਚ ਵਿਚ ਆਇਆ ਭਾਵ ਕੁਦਨ ਲਗ ਪਿਆ। ॥੯੯॥

*ਜ਼ਿਰਹ ਪਾਰਹ ਸ਼ੁਦ ਖੋਦੋ ਖੁਫਤਾਂ ਬਜੰਗਾ ॥ ਜ਼ਿ ਬਕਤਰ ਜ਼ਿ ਬਰਗਸਤਵਾਂ ਬ ਖੁਦੰਗਾ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜ਼ਿਰਹ=ਸੰਜੋਆ। ਪਾਰਹ ਸ਼ੁਦ=ਫੀਤਾ ਫੀਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੋਦੋ=ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ। ਖੁਫਤਾਂ=ਚਿਲਤਾ। ਬਕਤਰ=ਸੰਜੋਆ। ਬਰਗਸਤਵਾਂ=ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੰਜੋਆ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਖੁਦੰਗਾ=ਤੀਰ।

ਅਰਥ—ਸੰਜੋਆਂ, ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੋਪ ਅਤੇ ਚਿਲਤੇ, ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਜੋਆਂ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿਚ
ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਈਆਂ। ॥੧੦॥

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੪]

ਚੁਨਾ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਕਾਰਜਾਰ ॥ ਜ਼ਿ ਬਕਤਰ ਜ਼ਿ ਜ਼ਿਰਹਾ ਬਰਾਰਦ ਸ਼ਿਰਾਰ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹੀ। ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ਼। ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋਈ। ਕਾਰਜਾਰ=ਜੁੱਧ, ਜੰਗ। ਬਰਾਰਦ=
ਕਢੇ। ਸ਼ਿਰਾਰ=ਚੰਗਿਆੜੇ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵਿਚ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਖਾ ਹੋਈ। ਸੰਜੋਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਦੇ ਚੰਗਿਆੜੇ ਨਿਕਲ
ਪਏ। ॥੧੧॥

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੋ ਸ਼ੇਰਿ ਨਿਹੰਗਾ ॥ ਜ਼ਮੀ ਗਾਸਤ ਸੁਮ ਹਮਚੋ ਪੁਸ਼ਤੇ ਪਲੰਗਾ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਨਚਣ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਸ਼ੇਰਿ=ਸ਼ੇਰ ਦੇ। ਨਿਹੰਗਾ=ਸੂਰਮੇ। ਸੁਮ=ਘੋੜੇ ਦਾ ਪੈੜ,
ਖੁਰ। ਗਾਸਤ=ਹੋਈ। ਪੁਸ਼ਤੇ=ਪਿੰਠ। ਪਲੰਗਾ=ਚਿੜਾ।

ਅਰਥ—ਸੂਰਮੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਨਚਣ ਕੁਦਨ ਲਗ ਪਏ। ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਚਿਤਰੇ
ਦੀ ਪਿੰਠ ਵਰਗੀ ਡੱਬ ਖੜੱਬੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ॥੧੨॥

* ਜ਼ਿਰਹ, ਬਕਤਰ ਤੇ ਖੁਫਤਾਨ—ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਸੰਜੋਆ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ
ਕੁਝ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੁਨਾ ਜਿਆਦਹ ਸੁਦ ਆਤਿਸ਼ੇ ਤੀਰ ਬਾਰ ॥ ਕਿ ਅਕਲ ਅਜ਼ ਮਗਜ਼ ਰਫਤ ਹੋਸ਼ ਅਜ਼ ਦਿਮਾਗ ॥੧੦੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹੀ । ਜਿਆਦਹ=ਬਹੁਤ । ਸੁਦ=ਹੋਈ । ਆਤਿਸ਼ੇ=ਅੱਗ । ਬਾਰ=ਬਾਰਸ਼ । ਅਕਲ=ਬੁਧੀ । ਰਫਤ=ਗਈ । ਅਜ਼=ਤੋਂ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ । ਅਕਲ ਤੋਂ ਹੋਸ਼ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਮਗਜ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਹੋਸ਼ ਚਲੀ ਗਈ ।੧੦੦

ਚੁ ਆਵੇਖਤ ਹਰ ਦੋ ਹਮਾਂ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥ ਕਿ ਤੇਰਾ ਅਜ਼ ਮਿਯਾਂ ਰਾਸ਼ਤ ਤਰਕਸ਼ ਖਦੰਗ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਅਜੇਹੇ । ਆਵੇਖਤ=ਘੇਰੇ ਗਏ, ਉਲਝ ਗਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ । ਜਾਇ ਜੰਗ=ਜੁਧ ਭੂਮੀ । ਮਿਯਾਂ=ਮਿਆਨ । ਕਿ=ਜੋ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਤਰਕਸ਼=ਭੱਥਾ । ਖਦੰਗ=ਤੀਰ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਜੁਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਉਲਝ ਗਏ । ਜੋ ਮਿਆਨ ਤੋਂ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਭੱਥੇ ਚੌਂ ਤੀਰ ਚਲ ਗਏ ਭਾਵ ਤਲਵਾਰਾਂ ਟੁਟ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਖਾਲੀ ਮਿਆਨ ਅਤੇ ਤੀਰ ਮੁਕ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਭੱਥੇ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ।੧੦੧

ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਕਰਦੰਦ ਸੁਧਹ ਤਾ ਬ ਸ਼ਾਮ ॥ ਬਿਊਫਤਾਦ ਮੂਰਛਤ ਨ ਖੁਰਦੰਦ ਤੁਆਮ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ । ਸੁਧਹ=ਸਵੇਰ । ਤਾ=ਤੋਂ । ਬ ਸ਼ਾਮ=ਸੰਝ ਤਕ । ਬਿਊਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਏ । ਮੂਰਛਤ=ਬੇ-ਹੋਸ਼ । ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧੀ । ਤੁਆਮ=ਰੋਟੀ ।

ਅਰਥ—ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਅਜਿਹਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ । ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਾ ਖਾਧੀ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੇ-ਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏ ।੧੦੨

ਜਿ ਖੁਦ ਮਾਂਦਰ ਸੁਦ ਹਰ ਦੋ ਦਰ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਯਿਆਨੇ ਦੋ ਬਾਜ਼ੋ ਪਲੰਗ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦ=ਆਪ । ਮਾਂਦਰ ਸੁਦ=ਬੱਕ ਗਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ ਹੀ । ਦਰ=ਵਿਚ । ਜਾਇ ਜੰਗ= ਜੁਧ ਭੂਮੀ । ਯਿਆਨੇ=ਡਰਾਉਣੇ । ਬਾਜ਼ੋ ਪਲੰਗ=ਬਾਜ਼ ਤੇ ਚਿਤਰੇ ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਅੰਦਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਆਪ ਹੀ ਬੱਕ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਡਰਾਉਣੇ ਦੋ ਸ਼ੇਰਾਂ, ਦੋ ਬਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਦੋ ਚਿਤ੍ਰਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਜੁਧ ਕੀਤਾ ।੧੦੩

ਚੁ ਹਬਸੀ ਬੁਰੱਦ ਦੁਜ਼ਦ ਦੀਨਾਰ ਜ਼ਰਦ ॥ ਜਹਾਂ ਗਾਸਤ ਚੁੰ ਗੁੰਬਜ਼ੇ ਦੂਦ ਗਰਦ ॥੧੦੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ | ਹਬਸੀ=ਹਬਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ਬੁਰੱਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਦੁਜ਼ਦ=ਚੋਰ। ਦੀਨਾਰ=ਮੋਹਰ। ਜ਼ਰਦ=ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਦੀ। ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਜਗਤ। ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁੰਬਜ਼ੇ=ਬੁਰਜ। ਦੂਦ=ਧੂੰਆਂ। ਗਰਦ=ਧੂੜ, ਧੂੰਪ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਹਬਸੀ ਚੋਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ। ਸੰਸਾਰ ਧੂੰਏ ਤੇ ਧੂੜ ਦੇ ਬੁਰਜ ਵਾਂਗੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਾਵ—ਸੂਰਜ ਛੁਬ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਗਿਆ। ੧੦੪।

ਸੋਇਮ ਰੋਜ਼ ਚੌਗਾਂ ਬਿਬੁਰਦ ਆਫ਼ਤਾਬ ॥ ਜਹਾਂ ਗਾਸਤ ਚੁੰ ਰੋਸ਼ਨਸ਼ ਮਾਹਤਾਬ ॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ ਰੋਜ਼=ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ। ਚੌਗਾਂ=ਖੂੰਡੀ। ਬਿਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਆਫ਼ਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਰੋਸ਼ਨਸ਼=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ। ਮਾਹਤਾਬ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਬਾਜ਼ੀ ਲੈ ਗਿਆ ਭਾਵ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੦੫।

ਬਿ ਬਰਖਾਸਤ ਹਰ ਦੋ ਅੜੀਂ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਹਰ ਸੂਇ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥੧੦੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਰਵਾਂ=ਕਰਦ=ਚਲਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਹਰ ਸੂਇ=ਸਭ ਪਾਸੀਂ।

ਅਰਥ—ਰਿਹ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਸਭ ਪਾਸੇ ਤੀਰ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ (ਚਲਾਉਣੀਆਂ) ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ੧੦੬।

ਚੁਨਾ ਗਰਮ ਸ਼ੁਦ ਆਤਿਸ਼ੇ ਕਾਰਜ਼ਾਰ ॥ ਕਿ ਫੀਲੇ ਦੋ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਮਦ ਬਕਾਰ ॥੧੦੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਸ਼ੁਦ=ਹੋਈ। ਆਤਿਸ਼ੇ=ਅੱਗ ਵਾਂਗੂ। ਕਾਰਜ਼ਾਰ=ਜੁਧ। ਫੀਲੇ=ਹਾਥੀ। ਦੋ ਦਹ=ਬਾਹੁਂ। ਆਮਦ=ਆਏ। ਬਕਾਰ=ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਜਦ ਅੱਗ ਵਾਂਗੂ ਗਰਮ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਹੁਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ (ਜੰਗ ਵਿਚ) ਕੰਮ ਆਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ। ੧੦੭।

ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ ਅਸਪ ਹਫਤ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਹਮਰ ਜ੍ਰਾਨ ਸਾਇਸਤਹ ਏ ਨਾਮਦਾਰ ॥੧੦੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ=ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ । ਹਫਤ=ਸਤ । ਸੂਦ=ਸੌ । ਹਫਤ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਸਤ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸੁੰਦਰ ।

ਅਰਥ—ਸਤ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਸਤ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਕੰਮ ਆਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ । ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਵਾਨ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ । ੧੦੭।

ਜਿ ਸਿੰਧੀ ਵ ਅਰਬਾਂ ਵ ਅਰਾਕ ਜਾਇ ॥

ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ ਅਸਪ ਚੂੰ ਬਾਦ ਪਾਇ ॥੧੦੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਰਾਕ ਜਾਇ=ਅਰਾਕ ਦੇ ਜੰਮੇ ਹੋਏ, ਅਰਾਕੀ ਘੋੜੇ । ਬਾਦ ਪਾਇ=ਹਵਾ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਚਲਣ ਵਾਲੇ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਿੰਧ, ਅਰਬ, ਅਰਾਕ ਦੇਸ ਦੇ ਅਤੇ ਹਵਾ ਤੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਆ ਗਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ । ੧੦੯।

ਬਸੇ ਕੁਸ਼ਤਹ ਸਰਹੰਗ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਬੇਰ ॥

ਬਵਕਤੇ ਤਰਦਦ ਬਕਾਰੇ ਦਲੇਰ ॥੧੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਕੁਸ਼ਤਹ=ਮਾਰੇ ਗਏ । ਸਰਹੰਗ=ਤਲੰਗ, ਛੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸੋਹਣੇ, ਬੁਬਸੂਰਤ । ਵਕਤ=ਸਮਾਂ । ਤਰਦਦ=ਜੁੱਧ । ਬ=ਵਿਚ । ਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ । ਦਲੇਰ=ਸੂਰਮੇ ।

ਅਰਥ—ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ । ਜੋ ਲੋੜ ਪੈਣ ਉਤੇ ਜੁਧ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ । ੧੧੦।

ਬ ਗੁਰਰੀਦਨ ਆਮਦ ਦੋ ਅਬਰੇ ਸਿਆਹ ॥

ਨਮੇ ਖੂੰਨ ਮਾਹੀ ਤਫੇ ਤੇਗ ਮਾਹ ॥੧੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਰੀਦਨ=ਗਰਜਨਾ । ਆਮਦ=ਆਏ । ਦੋ ਅਬਰੇ=ਦੋ ਬੱਦਲ । ਸਿਆਹ=ਕਾਲਾ । ਨਮੇ=ਬੂੰਦ । ਏ=ਦੀ । ਖੂੰਨ=ਲਹੂ । ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ । ਤਫੇ=ਚਮਕਦੀ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਮਾਹ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਦੋ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਗਰਜਦੇ ਹੋਏ ਆ ਗਏ । ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮੱਛੀ ਤਕ ਭਾਵ ਪਾਤਾਲ ਤਕ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਚਮਕ ਚੰਦਰਮਾ ਤਕ ਭਾਵ ਅਕਾਸ਼ ਤਕ ਪੁਜ ਗਈ । ੧੧੧।

ਬਜੰਗ ਅੰਦਰੂ ਗੌਗਾਹ ਇ ਗਾਜ਼ੀਆਂ ॥

ਜ਼ਮੀ ਤੰਗ ਬੁਦ ਅਜ਼ ਸੁੰਮੇ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ॥੧੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੌਗਹ=ਡੰਡ ਰੌਲਾ। ਗਾਜ਼ੀਆਂ=ਪਰਮ ਜੁਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜੁਧ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ ਸੁਰਮੇ ਨੂੰ ਗਾਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੰਗ=ਦੁਖੀ। ਸੁਮੇ=ਪੈਰ। ਤਾਜ਼ੀਆਂ=ਘੋੜੇ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵਿਚ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦਾ ਡੰਡ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੰਮਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੁਖੀ ਹੋਈ। ੧੧੩।

ਸੁਮੇ ਬਾਦ ਪਾਇਆਂ ਡੌਲਾਦ ਨਾਲ ॥ ਜ਼ਮੀ ਗਾਸਤ ਪੁਸਤੇ ਪਲੰਗੇ ਮਸਾਲ ॥੧੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਮੇ=ਸੁੰਮ, ਖੁਰ। ਬਾਦ ਪਾਇਆਂ=ਪੌਣ ਵੇਰੀ ਘੋੜਿਆਂ। ਡੌਲਾਦ ਨਾਲ=ਲੋਹੇ ਦੀ ਖੁਰੀ, ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੁੰਮ ਨਾਲ ਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀ=ਧਰਤੀ। ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਈ। ਪੁਸਤੇ=ਪਿੱਠ। ਪਲੰਗੇ= ਚਿਤਰੇ ਦੀ। ਮਸਾਲ=ਵਰਗੀ।

ਅਰਥ—ਪੌਣ ਵੇਰੀ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਖੁਰੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਚਿਤਰੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ੧੧੩।

ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਨੇ ਖੁਮੇ ਬਾਦਹ ਖੁਰਦ ॥ ਸਰੇ ਤਾਜ ਦੀਗਰ ਬਿਰਾਦਰ ਸਪੁਰਦ ॥੧੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਰਾਗੇ=ਦੀਵੇ ਨੇ। ਜਹਾਨੇ=ਜਗਤ ਦੇ। ਖੁਮੇ=ਮਟ, ਘੜਾ। ਬਾਦਹ=ਸਰਾਬ, ਮਦ। ਖੁਰਦ=ਖਾ ਲਿਆ, ਪੀ ਲਿਆ। ਸਰੇ=ਸਿਰ ਦਾ। ਦੀਗਰ=ਦੂਜੇ। ਬਿਰਾਦਰ=ਭਰਾ। ਸਪੁਰਦ=ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਏਨੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੀਵੇ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਘੜਾ ਪੀ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਛੁਥ ਗਿਆ ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਦਾ ਤਾਜ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ। ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ੧੧੪।

ਬਰੋਜ਼ ਚਹਾਰਮ ਤਪੀਦ ਆਫਤਾਬ ॥ ਬ ਜਲਵਹ ਦਰ ਆਵੇਖਤ ਜੱਰੀਂ ਤਨਾਬ ॥੧੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੋਜ਼=ਦਿਨ ਵਿਚ। ਚਹਾਰਮ=ਚੌਬੇ। ਤਪੀਦ=ਤਪਿਆ। ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਜਲਵਹ=ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਆਵੇਖਤ=ਖਿੱਚ ਲਈਆਂ। ਜੱਰੀਂ=ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ। ਤਨਾਬ=ਤਨਾਵਾਂ, ਕਿਰਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਚੌਬੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਤਪਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨਾਂ ਖਿੱਚ ਲਈਆਂ। ੧੧੫।

ਦਿਗਰ ਰਵਸ਼ਿ ਮਰਦਾਨਹ ਬਸਤੰਦ ਕਮਰ ॥ ਯਮਾਨੀ ਕਮਾਂ ਦਸਤ ਬਰ ਰੂਇ ਸਿਪਰ ॥੧੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਫਿਰ | ਰਵਸ਼ਿ=ਢੰਗ | ਮਰਦਾਨਹ=ਸੂਰਮਤਾਈ | ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ | ਕਮਰ=ਲੱਕ | ਯਮਾਨੀ=ਯਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ | ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ | ਦਸਤ=ਹੱਥ | ਬਰ=ਉਪਰ | ਰੂਇ=ਚਿਹਰੇ | ਸਿਪਰ=ਢਾਲ।

ਅਰਥ—ਫੇਰ ਸੂਰਮਤਾਈ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਯਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਢੜ ਲਈ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਢਾਲ ਕਰ ਲਈ। ੧੧੯।

ਚੁ ਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਬਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥ ਬਰੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਪਲੰਗ ॥੧੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ | ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ | ਆਮਦ=ਆਈ | ਬਜੋਸ਼ੀਦ=ਕਰੋਪਵਾਨ | ਬਰੋਸ਼=ਕਰੋਧ ਵਿਚ | ਚੁ=ਵਾਂਗੂ | ਕੋਸ਼ਸ਼=ਛੁਰਤੀ | ਪਲੰਗ=ਚਿਤ੍ਰਾ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਅੰਦਰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਚਿਤ੍ਰੇ ਵਾਂਗੂ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਛੁਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੨੦।

ਚੁਅਮ ਰੋਜ਼ ਕੁਸ਼ਤੰਦ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਫੀਲ ॥ ਦੋ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਥੋ ਚੋ ਦਰਿਆਇ ਨੀਲ ॥੧੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਅਮ=ਚੌਥੇ | ਕੁਸ਼ਤੰਦ=ਮਾਰੇ ਗਏ | ਫੀਲ=ਹਾਥੀ | ਅਸਥੋ=ਘੋੜੇ | ਚੋ=ਵਰਗੇ | ਦਰਿਆਇ ਨੀਲ=ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਵਰਗੇ ਤੇਜ਼।

ਅਰਥ—ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਵਰਗੇ ਤੇਜ਼ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ੧੨੧।

ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ ਪਿਆਦਹ ਸਿ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਜਵਾਂ ਮਰਦ ਬੇਰਾਨ ਆਜ਼ਮੂਦਹ ਕਾਰ ॥੧੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਆਦਹ=ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ। ਸਿ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ। ਸ਼ੇਰਾਨ=ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੂਰਮੇ। ਆਜ਼ਮੂਦਹ ਕਾਰ=ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਜ਼ਮਾਏ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਪੈਦਲ ਫੌਜ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਜੁਆਨ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਜ਼ਮਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ੧੨੨।

ਕੁਨਦ ਜ਼ਰੁਰਹ ਏ ਰਥ ਚਹਾਰੋ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਬਸ਼ੇਰ ਅਫਗਨੋ ਜੰਗ ਆਮੁਖਤਹਕਾਰ ॥੧੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕਰ ਦਿਤੇ । ਜ਼ੱਗਰਹ=ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ । ਚਹਾਰੋ=ਚਾਰ । ਅਫਗਾਨੋ=ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ । ਆਮ੍ਰਖਤਹ=ਸਿਖੇ ਹੋਏ । ਕਾਰ=ਕੰਮ ।

ਅਰਥ—ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰਬਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ । ੧੨੦

ਕਿ ਅੜ੍ਹ ਚਾਰ ਤੀਰ ਅਸਪ ਕੁਸ਼ਤਹ ਚਹਾਰ ॥

ਦਿਗਰ ਤੀਰ ਕੁਸ਼ਤਸ਼ ਸਰੇ ਬਹਲਦਾਰ ॥੧੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅੜ੍ਹ=ਨਾਲ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ । ਕੁਸ਼ਤਹ=ਮਾਰ ਸੁਟੇ । ਦਿਗਰ=ਹੋਰ । ਕੁਸ਼ਤਸ਼=ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਨੇ । ਸਰੇ=ਸਿਰ ਵਿਚ । ਬਹਲਦਾਰ=ਰਖਵਾਹੀ ।

ਅਰਥ—ਚਾਰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਰੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰ ਸੁਟੇ ਅਤੇ ਢੂਜਾ ਤੀਰ ਉਸ ਨੇ ਰਬ-ਵਾਹੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ । ੧੨੧

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੫]

ਸੋਇਮ ਤੀਰ ਜ਼ਦ ਹਰ ਦੋ ਅਬਰੂ ਸ਼ਿਕੰਜ ॥

ਕਿ ਮਾਰੇ ਬਿਪੇਚਦ ਜ਼ ਸਉਦਾਇ ਗੰਜ ॥੧੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਜਾ । ਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ । ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟਿਆਂ । ਸ਼ਿਕੰਜ=ਤੀਉੜੀ । ਮਾਰੇ=ਸੱਪੇ । ਬਿਪੇਚਦ=ਵਲ ਖਾਂਦਾ, ਤੜਫਦਾ । ਸਉਦਾਇ=ਚਿੰਤਾ, ਗਾਮ । ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ, ਧਨ ।

ਅਰਥ—ਤੀਜਾ ਤੀਰ ਦੋਹਾਂ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਭਾਵ ਤਿਉੜੀ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ । ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਲਾਂ ਵਾਲਾ ਸੱਪ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ । ੧੨੨

ਚਹਾਰਮ ਬਿਜ਼ਦ ਤੀਰ ਬਬਰਸ਼ ਨਿਯਾਫਤ ॥

ਕਿ ਭਰਮਸ਼ ਬਬਰਖਾਸਤ ਧਰਮਸ਼ ਨ ਤਾਫਤ ॥੧੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੌਥਾ =ਚੌਥਾ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਬਬਰਸ਼=ਸੂਰਤ, ਉਸਨੇ । ਨਿ-ਯਾਫਤ=ਨਾ ਆਈ । ਭਰਮਸ਼=ਭੁਲੇਖਾ ਉਸ ਦਾ । ਬ ਬਰਖਾਸਤ=ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ । ਧਰਮਸ਼=ਧਰਮ ਉਸ ਦਾ । ਤਾਫਤ=ਚਮਕਿਆ ।

ਅਰਥ—ਚੌਥਾ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ (ਤਾਂ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਹੀ ਨਾ ਆਈ ਭਾਵ ਬੇ-ਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਨਾ ਆਈ । ੧੨੩

ਬਿਜ਼ਦ ਚੂੰ ਚੁਅਮ ਕੈਬਰੇ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥

ਬਖੁਰਦੰਦ ਬਹ ਰਗ ਬਿਉਫਤੰਦ ਜ਼ਮੀਂ ॥੧੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਚੂੰ=ਜਦ । ਚੁਅਮ=ਚੌਥਾ । ਕੈਬਰੇ=ਤੀਰ । ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਨਾਜ਼ਕ ਬਦਨ ਵਾਲੀ । ਬਖੁਰਦੰਦ=ਲਗਾ । ਬਹ ਰਗ=ਗਿਚੀ ਦੀ ਨਾਜ਼ੀ । ਬਿਉਫਤੰਦ=ਛਿਗਾ ।

ਅਰਥ—ਕੋਮਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ (ਬਛੜਾਮਤੀ) ਨੇ ਜਦੋਂ ਚੌਥਾ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। ਉਸਦੀ ਸਹ ਰਗ ਵਿਚ ਲਗਾ (ਅਤੇ ਉਹ) ਪਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ੧੨੪।

ਬਿਦਾਨਿਸਤ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਪੜਮੁਰਦਹ ਗ਼ਸਤ ॥ ਬਿਉਫਤਾਦ ਬੂਮ ਹਮ ਚੁਨੀ ਸ਼ੇਰ ਮਸਤ ॥੧੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਿਸਤ=ਜਾਣ ਲਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ=ਇਹ। ਪੜਮੁਰਦਹ=ਅਧਮੋਇਆ। ਰਾਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗਾ। ਬੂਮ=ਧਰਤੀ। ਹਮ ਚੁਨੀ=ਵਾਂਗੂ, ਵਰਗਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ (ਬਛੜਾਮਤੀ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟ (ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ) ਅਧਮੋਇਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਸਤ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈ। ੧੨੫।

ਕਿ ਅਜ਼ ਰਥ ਬਿਆਮਦ ਬਰਾਮਦ ਜਮੀਂ ॥ ਖਰਾਮੀਦਹ ਬੁਦ ਪੈਕਰੇ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥੧੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਬਿਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਬਰਾਮਦ=ਬਾਹਰ ਆਈ। ਜਮੀਂ=ਧਰਤੀ। ਖਰਾਮੀਦਹ ਬੁਦ=ਤੁਰ ਪਈ। ਪੈਕਰੇ=ਪੁਤਲੀ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਨਾਜ਼ਕ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਰਥ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆ ਗਈ। ਕੋਮਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਪੁਤਲੀ ਤੁਰ ਪਈ। ੧੨੬।

ਬਯਕ ਦਸਤ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਯਕ ਪਿਆਲਹ ਆਬ ॥ ਬਨਿਜ਼ਦਿ ਸ਼ਹਿ ਆਮਦ ਚੋ ਪਰਰਾ ਉਕਾਬ ॥੧੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਯਕ=ਇਕ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਬਰਦਾਸ਼ਤ=ਚੁਕਿਆ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬਨਿਜ਼ਦਿ=ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ। ਸ਼ਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਪਰਰਾ=ਉਡਨ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਚੁਕਿਆ। ਉਕਾਬ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗੂ ਉਡਾਗੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ। ੧੨੭।

ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਿ ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਦ ॥ ਚਿਰਾ ਖੁਫਤਹ ਹਸਤੀ ਤੋ ਦਰ ਖੂਨੇ ਗਰਦ ॥੧੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਆਖਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਐ=ਹੇ। ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਆਜ਼ਾਦ=ਅਲੌਕਿਕ, ਬੇਮਿਸਾਲ, ਅਸਚਰਜ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਖੁਫਤਹ=ਸੁਤਾ ਪਿਆ। ਹਸਤੀ=ਹੈਂ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਖੂਨੇ ਗਰਦ=ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਠੀ।

ਅਰਥ—ਆਖਿਆ, ਜੋ ਹੇ ਅਸਚਰਜ ਸੂਰਮੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਹੈਂ? ੧੨੮।

ਹਮਾਂ ਜਾਨ ਜਾਨੀ ਤੋਅਮ ਨੌ ਜਵਾਂ॥ ਬਦੀਦਨ ਤੁਰਾ ਆਮਦਮ ਈਂ ਜ਼ਮਾਂ॥੧੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਉਹੋ ਹੀ। ਜਾਨ=ਜਿੰਦ। ਜਾਨੀ=ਪਿਆਰੀ। ਤੋਅਮ=ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਹਾਂ। ਦੌ ਜਵਾਂ=ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ। ਬਦੀਦਨ=ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ। ਆਮਦਮ=ਆਈ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਈਂ=ਇਸ। ਜ਼ਮਾਂ=ਸਮੇਂ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲੇ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰੇ! ਮੈਂ ਉਹੋ ਹੀ ਤੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਹਾਂ। ੧੨੯॥

ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਬਾਨੂਏ ਨੇਕ ਬਖਤ॥ ਚਿਰਾ ਆਮਦੀ ਤੋ ਦਰੀਂ ਜਾਇ ਸਖਤ॥੧੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਐ=ਹੋ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀਏ। ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਡਾਗ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਆਮਦੀ=ਆਈ ਹੈਂ। ਦਰੀਂ ਜਾਇ=ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਸਖਤ=ਕਠਨ, ਦੁਖਦਾਈ।

ਅਰਥ—(ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਕਿਹਾ—ਜੋ ਹੇ ਡਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀਏ! ਤੂੰ ਇਸ ਦੁਖਦਾਈ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਆਈਂ ਹੈਂ? ੧੩੦॥

ਅਗਰ ਮੁਰਦਾ ਬਾਸੀ ਬਿਆਚੇਮ ਲਾਸ਼॥ ਵਗਰ ਜ਼ਿੰਦਹ ਹਸਤੀ ਬਖਜ਼ਦਾਂ ਸਿਪਾਸ॥੧੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਮੁਰਦਾ=ਮਰ ਗਿਆ। ਬਾਸੀ=ਹੋਵੇਂ। ਬਿਆਚੇਮ=ਮੈਂ ਲੈ ਆਵਾਂ। ਲਾਸ਼=ਲੋਥ। ਵਗਰ=ਜੇਕਰ। ਜ਼ਿੰਦਹ ਹਸਤੀ=ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਭੂ। ਸਿਪਾਸ=ਧੰਨਵਾਦ।

ਅਰਥ—(ਬਛੜਾਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ)—ਜੇਕਰ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੋਥ ਲੈ ਆਵਾਂ, ਜੇਕਰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਾਂ। ੧੩੧॥

ਅਜ਼ਾਂ ਗੁਫ਼ਤਨੀਹਾ ਖੁਸ਼ ਆਮਦ ਸੁਖਨ॥ ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ਸੀਮ ਤਨ॥੧੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਗੁਫ਼ਤਨੀਹਾ=ਕਰੇ ਹੋਏ। ਖੁਸ਼ ਆਮਦ=ਚੰਗੇ ਲਗੇ। ਸੁਖਨ=ਬੋਲ, ਗੱਲਾਂ। ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਕੌਮਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ। ਸੀਮ=ਪਾਰੇ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਚਾਂਦੀ। ਤਨ=ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ (ਦੇ ਮੂੰਹ) ਤੋਂ ਕਰੇ ਹੋਏ ਬੋਲ (ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਚੰਗੇ ਲਗੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੋ ਹੇ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗੇ ਕੌਮਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ। ੧੩੨॥

ਹਰਾਂ ਚਿ ਕਿ ਖਾਹੀ ਬਿਗੋ ਮਨ ਦਿਹਮ ॥ ਕਿ ਐ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ ਮਨ ਗੁਲਾਮੇ ਤੁਆਮ ॥੧੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਿ=ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ । ਖਾਹੀ=ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ । ਬਿਗੋ=ਕਹੁ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾਂ । ਗੁਲਾਮੇ=ਗੁਲਾਮ, ਦਾਸ । ਤੁਆਮ=ਤੇਰਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਾਂ । ਕਿਉਂਕਿ ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ।੧੩੩।

ਬੁਦਾਵੰਦ ਬਾਸੀ ਤੋ ਐ ਕਾਰ ਸਖਤ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਿ ਯਕ ਬਾਰ ਕੁਨ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੧੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਦਾਵੰਦ=ਪਤੀ, ਸ਼ੌਹਰ । ਬਾਸੀ=ਹੋਵੇਂ । ਤੋ=ਤੂੰ । ਕਾਰ ਸਖਤ=ਕਠੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ਮਾਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਬਿ=ਵੀ । ਯਕ ਬਾਰ=ਇਕ ਵਾਰੀ । ਕੁਨ=ਕਰ । ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਕਠੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਹੋ ਜਾਹ । ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰ ਦੇਹ ।੧੩੪।

ਬਿਜ਼ਦ ਪੁਸ਼ਤ ਪਾਓ ਕੁਸ਼ਾਦਸ਼ ਦੋ ਚਸ਼ਮ ॥ ਹਮਾਂ ਰਵਸ਼ ਸ਼ਾਹਾਨਿ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਰਸ਼ਮ ॥੧੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ । ਪਾਓ=ਪੈਰ । ਕੁਸ਼ਾਦਹ=ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ । ਚਸ਼ਮ=ਅੱਖਾਂ । ਹਮਾਂ=ਓਹੀ । ਰਵਸ਼=ਤਰੀਕਾ, ਮਰਯਾਦਾ । ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਪਹਿਲੇ ਹੈ ਚੁਕੇ । ਰਸ਼ਮ=ਗੀਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਪੈਰ ਮਾਰਿਆ । ਓਹੀ ਤਰੀਕਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਗੀਤੀ ਪਹਿਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਭਾਵ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਲਾਵਾਂ-ਫੇਰੇ ਲੈ ਲਏ ।੧੩੫।

ਬਿਉਫਤਾਦ ਬਰ ਰਥ ਬਿਆਵੁਰਦ ਜਾਂ ॥ ਬਿਜ਼ਦ ਨੌਬਤਸ਼ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹੇ ਜਮਾਂ ॥੧੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਉਫਤਾਦ=ਪੈ ਗਿਆ । ਬਰ ਰਥ=ਰਥ ਉਤੇ । ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲੈ ਆਈ । ਜਾਂ=ਜਗ੍ਹਾ, ਘਰ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ, ਵਜਾਈ । ਨੌਬਤਸ਼=ਧੌਂਸਾ, ਨਗਾਰਾ । ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ । ਸ਼ਾਹੇ ਜਮਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ।

ਅਰਥ—(ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ) ਰਥ ਉਤੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ, (ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ) ਘਰ ਲੈ ਆਈ । ਜਗਤ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਧੌਂਸਾ ਵਜਾਇਆ ।੧੩੬।

ਬਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਦੋ ਚਸ਼ਮਸ਼ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥ ਬਿਗੋਯਦ ਕਿਰਾ ਜਾਇ ਮਾਰਾ ਨਿਹਾਦ ॥੧੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਚਸ਼ਮਸ਼=ਅੱਖ ਉਸ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੋਲ੍ਹੀ। ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਕਿਰਾ ਜਾਇ=ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਨਿਹਾਦ=ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਗਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ। ਕਿਹਾ—ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਦੇ ਘਰ ਲਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ? |੧੩੭|

ਬਗੋਯਦ ਤੁਰਾ ਜ਼ਫਰ ਜੰਗ ਯਾਫਤਮ ॥ ਬਕਾਰੇ ਸੁਮਾ ਕਿਤ ਖੁਦਾ ਯਾਫਤਮ ॥੧੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਜ਼ਫਰ=ਜ਼ਿੱਤ। ਯਾਫਤਮ=ਪਾਈ ਹੈ। ਮ=ਮੈਂ। ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਨਾਲ। ਸੁਮਾ=ਤੁਹਾਡੇ। ਕਿਤ ਖੁਦਾ=ਖਾਵੰਦ, ਪਤੀ। ਯਾਫਤਮ=ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਬਛੜਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਧ ਵਿਚ ਜ਼ਿੱਤ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਭਾਵ ਬਚਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। |੧੩੮|

ਪਸੇਮਾਂ ਸੁਦਰ ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਹ ਫਜੂਲ ॥ ਹਰਾਂ ਚਿਹ ਕਿ ਗੋਈ ਤੋ ਬਰ ਮਨ ਕਬੂਲ ॥੧੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਸੇਮਾਂ=ਪਸੇਮਾਨ, ਪਛਤਾਵੇ ਵਾਲਾ। ਸੁਦਰ=ਹੋਇਆ। ਗੁਫਤਹ=ਕਹਿਣ। ਫਜੂਲ=ਚਿਅਰਥ, ਨਿਕਮਾ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ, ਇਕਗਰ। ਹਰਾਂ ਚਿਹ=ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ। ਗੋਈ=ਆਖੇ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕਬੂਲ=ਮਨਜ਼ੂਰ, ਪਰਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਨਿਕਮੇ ਕਰੋ ਹੋਏ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ (ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ) ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਪਸੇਮਾਨ ਭਾਵ ਸ਼ਗਰਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਮੈਨੂੰ ਓਹੋ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਹੁਣ ਭਲਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਲਾਵਾਂ ਫੇਰੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। |੧੩੯|

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਜਾਮਿ ਫੀਰੋਜਹ ਫਾਮ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ ॥੧੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਮਿ=ਪਿਆਲਾ। ਫੀਰੋਜਹ=ਹਰਾ। ਫਾਮ=ਰੰਗਤ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਕਾਰ ਅਸਤ=ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ=ਸਾਰੇ ਦਿਨ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਾਕੀ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। |੧੪੦|

ਤੋ ਮਾਰਾ ਬਿਦੇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਵਮ ਤਾਜ਼ਹ ਦਿਲ ॥ ਕਿ ਗੌਹਰ ਬਿਆਰੇਮ ਆਲੂਦਹ ਗਿਲ ॥੧੪੧॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਬਿਦੇਹ=ਦੇਹ । ਸ਼ਵਮ=ਹੋਵੇਗਾ । ਤਾਜ਼ਹ=ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਰਫੁਲਤ । ਗੌਹਰ=ਮੇਤੀ । ਬਿਆਰੇਮ=ਲਿਆਵਾਂ । ਆਲੂਦਹ=ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ । ਗਿਲ=ਮਿੱਟੀ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇਗਾ । (ਫਿਰ ਮੈਂ) ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮੇਤੀ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ । ੧੪੧।੪।

ਚੌਥੀ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ

ਹਿਕਾਯਤ ਪੰਜਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਤੁਈ ਰਹਿਨੁਮਾ ਓ ਤੁਈ ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ ॥ ਤੁਈ ਦਸਤਗੀਰ ਅੰਦਰ ਹਰ ਦੋ ਸਰਾਇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਈ=ਤੂੰ ਹੈ । ਰਹਿਨੁਮਾ=ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਓ=ਅਤੇ । ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ=ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ । ਹਰ ਦੋ ਸਰਾਇ=ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਹੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ੧।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੬]

ਤੁ ਰੱਜਾਕ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਕਰੀਮੇ ਖਤਾ ਬਖਸ਼ ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜ਼ੀਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ=ਤੂੰ । ਰੱਜਾਕ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ=(ਰੋਜ਼ੀ, ਖੁਰਾਕ) ਖਾਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਦਸਤਗੀਰ=ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਕਰੀਮੇ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । ਖਤਾ=ਗੁਨਾਹ, ਭੁਲਾਂ । ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜ਼ੀਰ=ਜਾਣੀ ਜਾਣ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਭੇਦ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਰਾਜਕ ਹੈਂ, ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ

ਹੈ, ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਭੇਦ ਜਾਣਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ੧।

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਯਕੇ ਕਾਜ਼ੀਅਸ਼ ॥ ਕਿ ਬਰਤਰ ਨ ਦੀਦਮ ਕਜ਼ੋ ਦੀਗਰਸ਼ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ। ਯਕੇ=ਇਕ। ਕਾਜ਼ੀਅਸ਼=ਕਾਜ਼ੀ ਹੈਗਾ ਸੀ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਰਤਰ=ਵਧੀਆ। ਦੀਦਮ=ਵੇਖਿਆ। ਕਜ਼ੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਦੀਗਰਸ਼=ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ੩।

ਧਕੇ ਖਾਨਹ ਓ ਬਾਨੂਏ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਕਿ ਕੁਰਬਾਂ ਸ਼ਵਦ ਹਰ ਕਸੇ ਨਾਜ਼ਦਾਂ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਨੌ ਜਵਾਂ=ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ। ਕੁਰਬਾਂ=ਕੁਰਬਾਨ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ। ਹਰ ਕਸੇ=ਸਭ ਕੋਈ। ਨਾਜ਼ਦਾਂ=ਨਖਰਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ (ਕਾਜ਼ੀ) ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਖਰਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਸਭ ਕੋਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੪।

ਕਿ ਸੋਸਨ ਸਰੇ ਰਾ ਫਿਰੋ ਮੇਜ਼ਦਹ ॥ ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਰਾ ਦਾਗ ਦਰ ਦਿਲ ਬੁਦਹ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਸਨ=ਇਕ ਫਲ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੇ=ਸਿਰ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਫਿਰੋ=ਹੇਠਾਂ। ਮੇਜ਼ਦਹ=ਸੁਟਦਾ ਸੀ। ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ=‘ਲੱਲੇ’ ਦਾ ਛੁੱਲ। ਦਾਗ=ਧੱਬਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਬੁਦਹ=ਹੁੰਦਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੋਸਨ ਸਿਰ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਲੱਲੇ ਦੇ ਛੁੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੫।

ਕਜ਼ਾਂ ਸੂਰਤੇ ਮਾਹ ਰਾ ਬੀਮ ਬੁਦ ॥ ਰਸਕ ਸੋਖਤਹ ਅਜ਼ ਮਿਆਂ ਨੀਮ ਬੁਦ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਸੂਰਤੇ=ਸ਼ਕਲ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ। ਰਾ=ਤਾਈ। ਬੀਮ=ਡਰ। ਬੁਦ=ਹੋਇਆ। ਰਸਕ=ਈਰਖਾ। ਸੋਖਤਹ=ਸੜ ਕੇ। ਮਿਆਂ=ਵਿਚਾਲੇ। ਨੀਮ=ਅੱਧਾ। ਬੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤਾਈਂ ਡਰ ਹੋਇਆ। ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਅੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮੱਧਮ ਹੋ ਗਿਆ। ੬।

ਬਕਾਰ ਅਜ਼ ਸੂਏ ਖਾਨਹ ਬੇਰੂੰ ਰਵਦ ॥ ਬ ਦੋਸ਼ੇ ਜੁਲਡ ਸ਼ੋਰ ਸੁੰਬਲ ਸ਼ਵਦ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਕਾਰ=ਕੰਮ ਲਈ । ਅਜ਼=ਤੌਂ । ਸੂਏ=ਪਾਸੇ । ਖਾਨਹ=ਘਰ । ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਰਵਦ=ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਦੋਸ਼ੇ=ਮੋਢੇ । ਬ=ਉਤੇ । ਸ਼ੋਰ=ਕੁਕ । ਸੁੰਬਲ=ਇਸ਼ਕ-ਪੇਚਾ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੰਮ ਲਈ ਘਰ ਤੌਂ ਬਾਹਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੱਛਿਆਂ ਉਤੇ ਜੁਲਡਾਂ ਲਮਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ਼ਕ ਪੇਚਾ* ਕੁਕਾਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ।੧।

ਗਰ ਆਬੇ ਬ ਦਰਿਆਇ ਬਸੋਯਦ ਰੁਖਸ਼ ॥ ਹਮਹ ਭਾਰਿ ਮਾਹੀ ਬਵਦ ਗੁਲ ਰੁਖਸ਼ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਆਬੇ=ਪਾਣੀ । ਬਸੋਯਦ=ਧੋਵੇ । ਰੁਖਸ਼=ਮੂੰਹ, ਉਹ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਭਾਰਿ=ਕੰਡੇ, ਚਾਨੇ । ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ । ਬਵਦ=ਹੁੰਦੇ । ਗੁਲ=ਫੁੱਲ । ਰੁਖਸ਼=ਰੂਪ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਉਹ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਧੋਂਦੀ ਸੀ (ਤਾਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਫੁੱਲ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਦੇ ਛੂਹੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਵੀ ਫੁੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।੮।

ਬਖੁਮ ਉਛਤਾਦਹ ਹਮਾਂ ਸਾਯਹ ਆਬੇ ॥ ਜਿ ਮਸਤੀ ਬੁਦਹ ਨਾਮ ਨਰਗਸ ਸ਼ਰਾਬੇ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਖੁਮ=ਮਟ, ਘੜਾ । ਉਛਤਾਦ=ਪੈ ਗਿਆ । ਹਮਾਂ=ਓਹੀ । ਸਾਯਹ=ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ । ਆਬੇ=ਪਾਣੀ । ਜਿ=ਨਾਲ । ਮਸਤੀ=ਨਸ਼ਾ, ਅਸਲ । ਬੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ । ਨਰਗਸ ਸ਼ਰਾਬ=ਅੰਗੂਰੀ ਸ਼ਰਾਬ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਘੜੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ । (ਜਿਸ) ਨਾਲ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਸੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਨਰਗਸ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ’ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ।੯।

ਬਦੀਦਸ਼ ਯਕੇ ਰਾਜਹੇ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਂ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦਸ਼=ਵੇਖਿਆ ਉਸ ਨੇ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਰਾਜਹੇ=ਰਾਜੇ ਨੂੰ । ਕਿ=ਜੋ । ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ=ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ।੧੦।

*ਇਸ਼ਕ-ਪੇਚਾ ਦੀ ਵੇਲ ਸੱਪ ਵਾਂਗੂ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ।

ਬਿਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਰਾਜਹੇ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥ ਤੋ ਮਾਰਾ ਬਿਦੇਹ ਜਾਇ ਨਜ਼ਦੀਕਿ ਤਖਤ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ। ਨੇਕ=ਚੰਗੇ। ਬਖਤ=ਭਾਗ। ਮਾਰਾ=ਮੇਰੇ। ਬਿਦੇਹ=ਦਿਓ। ਜਾਇ=ਜਗਾ। ਨਜ਼ਦੀਕਿ=ਨੇੜੇ।

ਅਰਥ—(ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ)—ਹੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ! ਤੂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਖਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦੇਹੁ ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰ ਲੈ ।੧੧।

ਨਖੁਸਤੀਂ ਸਰਿ ਕਾਜੀ ਆਵਰ ਤਰਾਸਤ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਕਿ ਈਂ ਖਾਨਹ ਮਾ ਅਜ਼ ਤੁਰਾਸਤ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਖੁਸਤੀਂ=ਪਹਿਲੇ। ਸਰਿ=ਸਿਰ। ਆਵਰ=ਲਿਆਓ। ਤਰਾਸਤ=ਵੱਡਕੇ। ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ=ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਖਾਨਹ ਮਾ=ਮੇਰਾ ਘਰ। ਤੁਰਾਸਤ=ਤੇਰਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ)—ਪਹਿਲੋਂ ਤੂ ਆਪਣੇ ਖਾਵੰਦ ਕਾਜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਕੇ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਘਰ ਤੇਰਾ ਹੈ ।੧੨।

ਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਨਿਹਾਦ ॥ ਨ ਰਾਜੇ ਦਿਗਰ ਪੇਸ਼ਿ ਅੰਰਤ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ। ਈਂ=ਇਹ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਨਿਹਾਦ=ਰੱਖ ਲਈ। ਰਾਜੇ=ਭੇਦ ਨੂੰ। ਦਿਗਰ ਪੇਸ਼ਿ=ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੌਲਿਆ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਲਈ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਢੂਸਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਖੌਲਿਆ ।੧੩।

ਬਵਕਤੇ ਸ਼ੋਹਰਿ ਚੋ ਖੁਸ਼ ਖੁਫਤਹ ਦੀਦ ॥ ਬਿਜਦ ਤੇ.ਗ ਖੁਦ ਦਸਤ ਸਰਿ ਓ ਬੁਰੀਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਵਕਤੇ=ਸਮੇਂ ਸਿਰ। ਸ਼ੋਹਰਿ=ਖਾਵੰਦ, ਪਤੀ। ਚੋ=ਜਦ। ਖੁਸ਼ ਖੁਫਤਹ=ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੁਤਾ। ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ। ਬਿਜਦ=ਮਾਰੀ। ਖੁਦ ਦਸਤ=ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ। ਸਰਿ ਓ ਬੁਰੀਦ=ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਲਿਆ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਲਿਆ ।੧੪।

ਬੁਰੀਦਹ ਸਰਿ ਓ ਰਵਾਂ ਜਾਇ ਗਾਬਤ ॥ ਦਰਾਂ ਜਾ ਸਬਲ ਸਿੰਘ ਬਿਨਬਸਤਹ ਅਸਤ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਰੀਦਹ=ਵੱਡ ਕੇ । ਸਰਿ ਓ=ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ । ਰਵਾਂ=ਤੁਰ ਪਈ । ਜਾਇ ਰਾਸ਼ਤ=ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਗਈ । ਦਰਾਂ ਜਾ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ । ਸਬਲ ਸਿੰਘ=(ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਮੋਹਰ ਹੋਈ ਸੀ) । ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ । ਅਸਤ=ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ ਜਾ ਪੁਜੀ । ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ, ‘ਸਬਲ ਸਿੰਘ’ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧੫।

ਤੁ ਗੁਫਤੀ ਮਰਾ ਹਮ ਚੁਨੀ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਬਪੇਸ਼ ਤੁ ਈਂ ਸਰ ਮਨ ਆਵੁਰਦਹ ਅਮ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ ਗੁਫਤੀ=ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਹਮ ਚੁਨੀ=ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ । ਬਪੇਸ਼ ਤੁ=ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ । ਈਂ ਸਰ=ਇਹ ਸਿਰ । ਆਵੁਰਦਹ ਅਮ=ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਰਾਜਾ ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ । ੧੬।

ਅਗਰ ਸਰ ਤੁ ਖੂਹੀ ਸਰ ਤੋ ਮੇ ਦਿਹਮ ॥ ਬਜਾਨੋ ਦਿਲੇ ਬਰ ਤੋ ਆਸ਼ਕ ਬੁਦਮ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਤੁ=ਤੂੰ । ਖੂਹੀ=ਚਾਹੋਂ । ਤੋ=ਤੈਨੂੰ । ਮੇ ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ । ਬਜਾਨ=ਜਾਨ ਨਾਲ । ਬਰ ਤੋ=ਤੇਰੇ ਉਤੇ । ਬੁਦਮ=ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਵੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੋਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ? (ਕਿਉਂਕਿ) ਦਿਲ ਜਾਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ । ੧੭।

ਕਿ ਇਮ ਬਥ ਕੁਨ ਆਂ ਅਹਿਦ ਤੋ ਬਸਤਹਈ ॥ ਬ ਗ੍ਰਾਮਜ਼ਹ ਚਸਮ ਜਾਨਿ ਮਨ ਕੁਝਤਹਈ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਇਮ ਬਥ=ਇਸ ਰਾਤ । ਕੁਨ=ਕਰ । ਆਂ=ਓਹ । ਅਹਿਦ=ਬਚਨ । ਤੋ=ਤੂੰ । ਬਸਤਹਈ=ਬੰਨਿਆ ਹੈ । ਬ=ਨਾਲ । ਗ੍ਰਾਮਜ਼ਹ ਚਸਮ=ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ । ਜਾਨਿ=ਜਿੰਦ । ਮਨ=ਮੇਰੀ । ਕੁਝਤਹਈ=ਕੋਹ ਦਿਤੀ, ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਪਿਆਰੇ ! ਜੋ ਤੂੰ ਬਚਨ ਬੰਨਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰ । ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਹੈ । ੧੮।

ਚੋ ਦੀਦਿਸ਼ ਸਰੇ ਰਾਜਹੇ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਬਿਤਰਸੀਦ ਵ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਏ ਬਦਨਿਸ਼ਾਂ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਦ = ਜਦ | ਦੀਦਸ਼=ਉਸ ਨੇ ਡਿੱਠਾ | ਸਰੇ=ਸਿਰ ਵਲ | ਤਰਸੀਦ=ਭਰ ਗਿਆ |
ਵ=ਅਤੇ | ਗੁਹਡਤਹ=ਆਖਿਆ | ਏ=ਹੋ | ਬਦਨਿਸ਼ਾਂ=ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿਰ ਵਲ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ-ਜੋ ਹੋ
ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀਏ। ੧੯੯

ਚੁਨਾ ਬਦ ਤੋ ਕਰਦੀ ਖੁਦਾਵੰਦ ਖੇਸ਼ ॥

ਕਿ ਮਾਰਾ ਚਿਹ ਆਰੀ ਅਜ਼ੀਂ ਕਾਰ ਬੇਸ਼ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ | ਬਦ=ਬੁਰਾ | ਤੋ ਕਰਦੀ=ਤੂੰ ਕੀਤਾ | ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ | ਕਿ=ਜੋ |
ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ | ਚਿਹ=ਕੀ | ਆਰੀ=ਲਿਆਵੇਂਗੀ | ਅਜ਼ੀਂ ਕਾਰ=ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ | ਬੇਸ਼=ਵਧੀਕ | ਖੁਦਾਵੰਦ=
ਪਤਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮੈਨੂੰ ਕੀ
ਲਿਆ ਦੇਵੇਂਗੀ ? ੨੦

ਭਾਵ—ਜਦ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ
ਕਰੇਗੀ।

ਜ਼ਿ ਤੋ ਦੋਸਤੀ ਮਨ ਬ ਬਾਜ਼ ਆਮਦਮ ॥

ਜ਼ਿ ਕਰਦਹ ਤੋ ਮਨ ਦਰ ਨਿਆਜ਼ ਆਮਦਮ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜ਼ਿ=ਤੋਂ | ਤੋ=ਤੇਰੀ | ਮਨ=ਮੈਂ | ਬਾਜ਼ ਆਮਦਮ=ਬਾਜ਼ ਆਇਆ, ਭਾਵ ਪਿਛੇ ਹਟ
ਗਿਆ। ਕਰਦਹ=ਕੰਮ | ਮਨ=ਮੈਂ | ਦਰ=ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂਤੇਰੀ ਯਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆਇਆ, ਭਾਵ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਯਾਰੀ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੀਆਂ
ਇਹਨਾਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਡਰ ਆਇਆ ਹੈ। ੨੧।

ਚੁਨੀ ਬਦ ਤੋ ਕਰਦੀ ਖੁਦਾਵੰਦ ਕਾਰ ॥

ਮਰਾ ਕਰਦਹ ਬਾਬੀ ਚੁਨੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨੀ=ਅਜਿਹਾ | ਬਦ=ਬੁਰਾ | ਤੋ ਕਰਦੀ=ਤੂੰ ਕੀਤਾ | ਖੁਦਾਵੰਦ=ਖਾਵੰਦ | ਕਾਰ=
ਕੰਮ | ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ | ਬਾਬੀ=ਹੋਵੇਗਾ | ਚੁਨੀ=ਐਸਾ | ਰੋਜ਼ਗਾਰ=ਵਰਤਾਉ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਅਜਿਹਾ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ
ਹੀ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ੨੨।

ਭਾਵ—ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸਲੂਕ ਕਰੋਗੇ।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੭

ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਸਰ ਰਾ ਦਰਾਂ ਜਾ ਜ਼ਿ ਦਸਤ ॥

ਬਰੇ ਸੀਨਹ ਓ ਸਰ ਬਿਜ਼ਦ ਹਰ ਦੁ ਦਸਤ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਸਰ ਰਾ=ਸਿਰ ਨੂੰ। ਦਰਾਂ ਜਾ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਜਿ=ਤੋਂ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਬਰੇ ਸੀਨਹ=ਛਾਤੀ ਉਤੇ। ਓ=ਅਤੇ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਹਰ ਦੁ ਦਸਤ=ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ।

ਅਰਥ—ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਮਾਰੇ ਭਾਵ ਪਿੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੨੩।

ਮਰਾ ਪੁਸ਼ਤ ਦਾਦੀ ਤੁਰਾ ਹਕ ਦਿਹਦ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਮੌਲਾਇ ਕਾਜ਼ੀ ਸ਼ਵਦ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ। ਦਾਦੀ=ਦਿਤੀ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਹੱਕ=ਖੁਦਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇਗਾ। ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼=ਉਸ ਦਿਨ। ਮੌਲਾਇ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇਗਾ। ਕਾਜ਼ੀ=ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰੂਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਪਿੱਠ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ੨੪।

ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਸਰ ਖਾਨਹ ਆਮਦ ਬਬਾਜ਼ ॥ ਬਿਆਂ ਲਾਸ਼ ਕਾਜ਼ੀ ਬ ਖੁਸ਼ਪਦ ਦਰਾਜ਼ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਅੰਦ=ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਬਬਾਜ਼=ਮੁੜ ਕੇ। ਬਿਆਂ=ਉਸ ਕੌਲ। ਲਾਸ਼=ਮੁਰਦਾ ਲੋਥ। ਖੁਸ਼ਪਦ=ਸੌਂ ਗਈ। ਦਰਾਜ਼=ਲੰਮੀ।

ਅਰਥ—ਸਿਰ ਨੂੰ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਆਪ ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਈ। ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋਥ ਕੌਲ ਹੀ ਲੰਮੀ ਪੈ ਕੇ ਸੌਂ ਗਈ। ੨੫।

ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਬਰ ਸਰ ਜਿ ਖੁਦ ਦਸਤ ਖਾਕ ॥ ਬਿਗੁਫਤਾ ਕਿ ਖੇਜੇਦ ਯਾਰਾਨਿ ਪਾਕ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਪਾਈ। ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ। ਜਿ=ਨਾਲ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਖਾਕ=ਖੋ, ਮਿੱਟੀ। ਬਿਗੁਫਤਾ=ਕਿਹਾ। ਖੇਜੇਦ=ਉਠੋ। ਯਾਰਾਨਿ ਪਾਕ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਤਰੋ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਪਵਿਤਰ ਮਿਤਰੋ! ਉਠੋ। ੨੬।

ਚਿਹ ਬਦ ਕਾਰ ਕਰਦ ਈਂ ਕਸੇ ਸ਼ੋਰ ਬਖਤ ॥ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਬਜਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਯਕ ਜਖਮ ਸਖਤ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿਹੁ=ਕੀ। ਬਦ ਕਾਰ=ਬੁਰਾ ਕੰਮ। ਕਰਦ=ਕੀਤਾ। ਈਂ=ਇਹ। ਕਸੇ=ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ।
ਸੋਏ ਬਖਤ=ਮੰਦ ਭਾਗੀ ਚੰਦਰੇ। ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੀ। ਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ। ਯਕ ਜਖਮ=ਇਕੋ ਘਾਉ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਚੰਦਰੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇਹ ਕੀ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ? ਜੋ ਇਕ ਹੀ ਸਖਤ ਸੱਟ ਨਾਲ
ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਨੇ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ। ੨੧।

ਬ-ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਯਾਬੇਦ ਖੂਨਸ਼ ਨਿਸ਼ਾਂ ॥ ਹਮਾਂ ਰਾਹ ਗੀਰੰਦ ਹਮਹ ਮਰਦੁਮਾਂ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਹਰ ਜਾ=ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ, ਜਿਥੇ। ਯਾਬੇਦ=ਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਖੂਨਸ਼=ਉਸ
ਲਹੂ। ਨਿਸ਼ਾਂ=ਨਿਸ਼ਾਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ਹਮਾਂ ਰਾਹ=ਉਸ ਰਾਹ। ਗੀਰੰਦ=ਫੜ ਲਿਆ। ਹਮਹ=ਸਭਨਾਂ। ਮਰਦੁਮਾਂ=ਆਦਮੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਲਹੂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਰਾਹ
ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ੨੮।

ਬ ਆਂ ਜਾ ਜਹਾਂ ਖਲਕ ਇਸਤਾਦਹ ਕਰਦ ॥ ਬਜਾਇ ਸਰੇ ਕਾਜ਼ੀ ਉਛਤਾਦਹ ਕਰਦ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਆਂ=ਉਸ। ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾ। ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ, ਮੁਲਕ। ਖਲਕ=ਖਲਕਤ, ਲੋਕ।
ਇਸਤਾਦਹ ਕਰਦ=ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਬਜਾਇ=ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਸਰੇ=ਸਿਰ। ਉਛਤਾਦਹ=ਸੁਟਿਆ
ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਰਥ—ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਥੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰ ਸੁਟਿਆ
ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨੯।

ਬਿਦਾਨਿਸਤ ਹਮ ਔਰਤੇ ਮਰਦੁਮਾਂ ॥ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬਿਕੁਸ਼ਤ ਅਸਤ ਰਾਜਹ ਹਮਾਂ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਾਨਿਸਤ=ਜਾਣ ਲਿਆ। ਹਮ=ਵੀ। ਔਰਤੇ ਮਰਦੁਮਾਂ=ਐਰਤਾਂ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ।
ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਬਿਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਵੱਡਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਹ ਹਮਾਂ=ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਅਰਥ—ਐਰਤਾਂ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਜਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ
ਹੈ। ੩੦।

ਗਿੜਤੰਦ ਓ ਰਾ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸਖਤ ॥ ਕਿ ਜਾਇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ ਤਖਤ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗ੍ਰੰਥਤੰਦ=ਫੜ ਲਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਸਖਤ=ਕੱਸ ਕੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ। ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੱਸ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਹਾਂ ਗੀਰ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੩੧।

ਬਿਗੁਫਤੰਦ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਹਵਾਲਹ ਕੁਨਦ ॥ ਬ ਦਿਲ ਹਰ ਚਹ ਦਾਰਦ ਸਜਾਇਸ਼ ਦਿਹਦ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤੰਦ=ਕਿਹਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਹਵਾਲਹ ਕੁਨਦ=ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬ=ਵਿਚ। ਹਰ ਚਹ= ਜੋ ਕੁਝ। ਦਾਰਦ=ਰੱਖਦਾ। ਸਜਾਇਸ਼=ਦੰਡ ਜਾਂ ਬਦਲਾ ਉਸ ਨੂੰ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇਗੀ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਾਜ਼ਿਆਨੀ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇਗੀ। ੩੨।

ਬਿਫਰਮੂਦ ਜੱਲਾਦ ਰਾ ਸ਼ੋਰ ਬਖਤ ॥ ਕਿ ਈਂ ਸਰ ਜੁਦਾ ਕੁਨ ਬ ਯਕ ਜਖਾਮਿ ਸਖਤ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਫਰਮੂਦ=ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਜੱਲਾਦ ਰਾ=ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ਸ਼ੋਰ ਬਖਤ=ਬੁਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ ਸਰ=ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ। ਜੁਦਾ ਕੁਨ=ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦੇਹੁ। ਬ ਯਕ ਜਖਾਮਿ ਸਖਤ=ਇਕ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸੱਟ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਜੱਲਾਦ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ—ਜੋ ਇਸ ਬੁਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਇਕੋ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸੱਟ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦੇਹੁ। ੩੩।

ਚੁ ਸਮਸ਼ੇਰ ਰਾ ਦੀਦ ਆਂ ਨੌਜਵਾਂ ॥ ਬ ਲਰਜ਼ਹ ਦਰਮਦ ਚੋ ਸਰਵੇ ਗਿਰਾਂ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਸਮਸ਼ੇਰ=ਤਲਵਾਰ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ। ਆਂ=ਉਸ। ਲਰਜ਼ਹ=ਕਾਂਬਾ, ਕੰਬਣੀ। ਦਰਮਦ=ਆਈ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਸਰਵੇ ਗਿਰਾਂ=ਭਾਰੇ ਸਰੂ ਬਿੜ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਭਾਗੀ ਸਰੂ ਬਿੜ ਵਾਂਗੂ ਕੰਬਣੀ ਆ ਗਈ। ੩੪।

ਬਿਗੁਫਤਹ ਕਿ ਮਨ ਕਾਰਿ ਬਦ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਬਕਾਰੇ ਸ਼ੁਮਾ ਤੌਰ ਖੁਦ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਹਤਹ=ਆਖਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕਾਰਿ ਬਦ=ਬੁਰਾ ਕੰਮ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ। ਸ਼੍ਰਮਾ=ਤੇਰੇ। ਤੌਰ=ਮੁਤਾਬਿਕ, ਅਨੁਸਾਰ। ਖੁਦ=ਆਪ।

ਅਰਥ—ਕਿਹਾ, ਜੋ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩੫॥

ਨਮੂਦਹ ਇਸ਼ਾਰਤ ਬਚਸ਼ਮੇ ਬਿਆਂ ॥ ਕਿ ਐ ਬਾਨੂਏ ਸਰਵਰਿ ਬਾਨੂਆਂ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਮੂਦ=ਕੀਤੀ। ਇਸ਼ਾਰਤ=ਸੈਨਤ। ਬਚਸ਼ਮੇ=ਅੱਖ ਨਾਲ। ਬਿਆਂ=ਉਸ ਨੂੰ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਸਰਵਰਿ=ਸਿਰਤਾਜ਼। ਬਾਨੂਆਂ=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਅੱਖ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਤਾਜ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ! ਹੇ ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਾਣੀ। ੩੬॥

ਜਿ ਹੁਕਮਿ ਬੁਮਾਂ ਮਨ ਖਤਾ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਕਿ ਕਾਰ ਈਂ ਬ ਬੇਮਸਲਿਹਤ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿ=ਤੇ। ਬੁਮਾਂ=ਤੇਰਾ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਖਤਾ=ਗੁਨਾਹ, ਭੁਲ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਾਰ ਈਂ=ਇਹ ਕੰਮ। ਬੇਮਸਲਿਹਤ=ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਕੰਮ ਮੈਂ ਸੌਚੇ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩੭॥

ਖਿਲਾਸ਼ਮ ਬਿਦਿਹ ਅਹਿਦ ਕਰਦਮ ਕਬੂਲ ॥ ਕਿ ਅਹਿਦਿ ਖੁਦਾ ਅਸਤ ਕਸਮੇ ਰਸੂਲ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਿਲਾਸ਼ਮ=ਖਲਾਸੀ ਮੈਨੂੰ, ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੈਨੂੰ। ਬਿਦਿਹ=ਦੇਹ। ਅਹਿਦ=ਬਚਨ। ਕਰਦਮ=ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਬੂਲ=ਮਨਜ਼ੂਰ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਹਿਦਿ=ਸੌਂਹ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਕਸਮੇ=ਸੌਂਹ, ਸੁਗੰਧ। ਰਸੂਲ=ਮੁਹੰਮਦ, ਪੈਰਬਿਰ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬਚਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸੌਂਹ ਹੈ। ੩੮॥

ਗੁਨਹ ਬਖਸ਼ ਤੋ ਮਨ ਖਤਾ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਕਿ ਐ ਜਿਗਰਿ ਜਾਂ ਮਨ ਗੁਲਾਮਿ ਤੁਅਮ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਨਹ=ਭੁਲ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਖਤਾ=ਗੁਨਾਹ, ਗਲਤੀ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਗਰਿ=ਜਿੰਦ। ਗੁਲਾਮਿ=ਦਾਸ, ਨੌਕਰ। ਤੁਅਮ=ਤੇਰਾ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਭੁਲ ਬਖਸ਼, ਮੈਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਹੇ ਜਿੰਦ ਜਾਨ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨੌਕਰ ਹਾਂ। ੩੯॥

ਬਿਗੁਫਤਰ ਗਰ ਈਂ ਰਾਜਹ ਪਾਂ ਸਦ ਕੁਸ਼ਮ ॥ ਨ ਕਾਜੀ ਮਰਾ ਜਿੰਦਰ ਦਸਤ ਆਯਦਮ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤਰ=ਆਖਿਆ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਈਂ=ਇਸ। ਪਾਂ ਸਦ=ਪੰਜ ਸੌ। ਕੁਸ਼ਮ=ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਆਯਦਮ=ਆਵੇਗਾ।

ਅਰਥ—ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰਾਜੇ ਵੀ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ। ਤਦ ਵੀ ਕਾਜੀ ਮੈਨੂੰ ਜੀਊਂਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ੪੦।

ਕਿ ਓਂ ਕੁਸ਼ਤਰ ਸ਼ੁਦ ਮਨ ਚਰਾ ਈਂ ਕੁਸ਼ਮ ॥ ਕਿ ਖੁਨਿ ਅਜੀਂ ਬਰ ਸਰਿ ਖੁਦ ਕੁਨਮ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜਦ। ਕੁਸ਼ਤਰ ਸ਼ੁਦ=ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਚਰਾ=ਕਿਉਂ। ਈਂ=ਇਸ ਨੂੰ। ਕੁਸ਼ਮ=ਮਾਰਾਂ। ਖੁਨਿ=ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ। ਅਜੀਂ=ਇਸ ਦਾ। ਬਰ ਸਰਿ=ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਕੁਨਮ=ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਓਹ (ਕਾਜੀ) ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਾਂ? ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂ। ੪੧।

ਚਿਹ ਖੁਸ਼ਤਰ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਖਲਾਸੀ ਦਿਹਮ ॥ ਵ ਮਨ ਹਜਰਤੇ ਕਾਬਹ ਅੱਲਹ ਰਵਮ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿਹ=ਕੇਹੀ। ਖੁਸ਼ਤਰ=ਚੰਗੀ ਗੱਲ। ਖਲਾਸੀ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾਂ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕਾਬਹ=ਮੱਕਾ। ਰਵਮ=ਮੈਂ ਚਲੀ।

ਅਰਥ—ਕੇਹੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਅੱਲਾਹ (ਦੇ ਘਰ) ਕਥੇ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ। ੪੨।

ਬਿਗੁਫਤ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਵ ਕਰਦਸ਼ ਖਿਲਾਸ ॥ ਬਖਾਨਹ ਖੁਦ ਆਮਦ ਜਮਹ ਕਰਦ ਖਾਸ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ। ਕਰਦਸ਼ ਖਿਲਾਸ=ਅਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਖਾਨਹ=ਘਰ ਵਿਚ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਜਮਹ ਕਰਦ=ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਖਾਸ=ਚੰਗੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ੪੩।

ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਬਾਰੋ ਤਿਆਰੀ ਕੁਨਦ ॥ ਕਿ ਏਜਦ ਮਰਾ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਬਾਰੋ=ਭਾਰ ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤੀ। ਏਜ਼ਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਮਰੀ=ਮੇਰੀ। ਕਾਮਗਾਰੀ=ਇੱਛਾ, ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇ।

ਅਰਥ—ਭਾਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। 1881

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੯]

ਦਰੇਗ ਅਜ਼ ਕਬਾਇਲ ਜੁਦਾ ਮੇ ਸ਼ੂਮ ॥

ਅਗਰ ਜਿੰਦਹ ਬਾਸਮ ਬ ਬਾਜ਼ ਆਮਦਾਮ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗ=ਅਵਸੋਸ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਕਬਾਇਲ=ਕਬੀਲੇ, ਭਾਈਚਾਰਾ। ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰੀ। ਮੇ ਸ਼ੂਮ=ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਅਗਰ=ਸੇਕਰ। ਜਿੰਦਹ=ਜੀਉਂਦੀ। ਬਾਸਮ=ਰਹੀ। ਬਾਜ਼=ਵਾਪਸ। ਆਮਦਾਮ=ਆਵਾਂਗੀ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਅਵਸੋਸ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗੀ। 1854।

ਮਤਾਇ ਨਕਦ ਜਿਨਸ ਰਾ ਬਾਰ ਬਸਤ ॥

ਰਵਾਨਾ ਸੂਏ ਕਾਬਹ ਅੱਲਹ ਬੁਦਸਤ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਤਾਇ=ਜੇਵਰ ਆਦਿਕ ਪੂਜੀ। ਨਕਦ=ਰੋਕ। ਜਿਨਸ=ਚੀਜ਼ਾਂ। ਰਾ=ਦਾ। ਬਾਰ=ਭਾਰ। ਬਸਤ=ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ਰਵਾਨਾ=ਤੁਹਾ। ਸੂਏ=ਤਰਫ। ਕਾਬਹ=ਮੱਕਾ। ਅੱਲਹ=ਰੱਬ। ਬੁਦਸਤ=ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੇਵਰ, ਰੁਪੈ ਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਘਰ, ਮੱਕੇ ਵਲ ਤੁਰ ਪਈ। 1854।

ਚੋ ਬੇਰੂੰ ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਸਿਹ ਮੰਜ਼ਲਸ ॥

ਬਯਾਦ ਆਮਦਹ ਖਾਨਹ ਅਜ਼ਾਂ ਦੋਸਤਸ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਬਰਾਮਦ=ਆਈ। ਦੋ ਸਿਹ=ਦੋ ਤਿੰਨ। ਮੰਜ਼ਲਸ=ਪੜਾਉ ਉਹ। ਬ ਯਾਦ=ਚੇਤੇ ਵਿਚ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਦੋਸਤਸ=ਯਾਰ ਉਸ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਹ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪੜਾਉ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਯਾਰ ਦਾ ਘਰ ਚੇਤੇ ਆਇਆ। 1854।

ਬ ਬਾਜ਼ ਆਮਦਹ ਨੀਮ ਸ਼ਬ ਖਾਨਹ ਆਂ ॥

ਨਿਆਮਤ ਅਜ਼ੀਮੇ ਵ ਦੌਲਤ ਗਿਰਾਂ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਜ਼ ਆਮਦਹ=ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਆਈ। ਨੀਮ ਸ਼ਬ=ਅੱਧੀ ਰਾਤ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਆਂ=ਉਸ। ਨਿਆਮਤ=ਪਦਾਰਥ, ਸੁਗਾਤਾਂ। ਅਜ਼ੀਮੇ=ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ। ਦੌਲਤ=ਧਨ ਮਾਲ। ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਅੱਪੀ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਸ ਮਿੱਠ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਆਈ । ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ ਸੁਗਾਤਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ-ਮਾਲ ਵੀ ਲੈ ਆਈ । ੧੪੮ ।

ਬਿ ਦਾਨਿਸਤ ਆਲਮ ਕੁਜਾ ਜਾਇ ਰਾਸਤ ॥ ਚਿ ਦਾਨਦ ਕਿ ਕਸ ਹਾਲ ਬਰ ਸਰ ਗੁਜ਼਼ਬਤ ॥੧੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਿਸਤ=ਜਾਣਿਆ । ਆਲਮ=ਜਗਤ । ਕੁਜਾ=ਕਿਸ । ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ । ਰਾਸਤ=ਗਈ ਹੈ । ਚਿਹ=ਕੀ । ਦਾਨਦ=ਜਾਣਦਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਕਸ=ਕੀ । ਹਾਲ=ਸਮਾਂ । ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ । ਗੁਜ਼਼ਬਤ=ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਇਹ ਨਾ ਜਾਣਿਆ, ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਗਈ ਹੈ । (ਕੋਈ) ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧੪੯ ।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਪਿਆਲਹ ਫੀਰੋਜ਼ਹ ਫਾਮ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਵਕਤਿ ਤੁਆਮ ॥੧੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦਿਓ । ਸਾਕੀਆ=ਹੇ ਸਾਕੀ । ਫੀਰੋਜ਼ਹ ਫਾਮ=ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ । ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਦਾ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਵਕਤਿ=ਵੇਲੇ ਸਿਰ । ਤੁਆਮ=ਰੋਟੀ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ । ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ । ੧੫੦ ।

ਬ ਮਨ ਦਿਹ ਕਿ ਖੁਸ਼ਤਰ ਦਮਾਗੋ ਕੁਨਮ ॥ ਕਿ ਰੌਸ਼ਨ ਤਬੈ ਚੂੰ ਚਰਾਗੋ ਕੁਨਮ ॥੧੫੧॥ਧਾ

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ । ਖੁਸ਼ਤਰ=ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ । ਦਮਾਗੋ=ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ । ਕੁਨਮ=ਕਰਾਂ । ਰੌਸ਼ਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਤਬੈ=ਤਬਾਅ, ਚਿੱਤ । ਚੂੰ=ਵਾਂਗ । ਚਰਾਗੋ=ਦੀਵੇ ਦੇ ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਦਿਹੁ ਜੋ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ । ਜੋ ਚਿਤ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਕਰ ਦੇਵੇ । ੧੫੧॥ਧਾ

ਪੰਜਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ ।

ਹਿਕਾਯਤ ਛੇਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹੁ ॥

ਬੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ ॥

ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹ ਓ ਰਹਨਮਾਇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਦਾਵੰਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ=ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ।
ਰਜਾ ਬਖਸ਼=ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ। ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹ=ਅੰਨ ਦਾਤਾ। ਰਹਨਮਾਇ=ਆਗੂ।

ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ॥੧॥

ਨ ਫੌਜੈ ਨ ਫਰਸ਼ ਓ ਫੌਰ ਓ ਨਫੂਰ ॥

ਬੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਹੁਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਰਸ਼=ਗਲੀਚੇ। ਫੌਰ=ਪਦਾਰਥ। ਨਫੂਰ=ਨੈਕਰ। ਬੁਦਾਵੰਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਜ਼ਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ।
ਅਰਥ—ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਹੈ, ਨਾ ਗਲੀਚੇ ਹਨ, ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਨੈਕਰ
ਹਨ। ਜੇਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਸੱਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ॥੨॥

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥

ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲਸਤ ਰੋਸਨ ਜ਼ਮੀਰ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਹੁਸਨਲ=ਖੂਬਸੂਰਤੀ।
ਜਮਾਲਸਤ=ਬਹੁਤ ਸੁਦਰ ਹੈ। ਰੋਸਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ। ਜ਼ਮੀਰ=ਅਕਲ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਂਗੰਜੇਬ! ਇਕ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਦਰ
ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਕਲ ਵਾਲੀ ਸੀ। ॥੩॥

ਵਜ਼ਾਂ ਕੈਸਰੋ ਸ਼ਾਹਿ ਰੂਮੀ ਕੁਲਾਹ ॥

ਦਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਸਮਸੋ ਬਰਖਸਿੰਦਹ ਮਾਹ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਕੈਸਰੋ=ਚੱਕਰਵਰਤੀ। ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜਾ। ਰੂਮੀ=ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀ। ਕੁਲਾਹ=ਟੋਪੀ। ਦਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ। ਏ=ਵਾਂਗੂ। ਸਮਸੋ=ਸੁਰਜ। ਬਰਖਸਿੰਦਹ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ਮਾਹ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਗੁਮੀ ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਚੱਕੜਵਰਤੀ ਰਾਜਾ। ਸੁਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਉਸਦਾ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੪।

ਯਕੇ ਰੋਜ਼ ਰੌਸ਼ਨ ਬਰਾਮਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ॥ ਹਮਹ ਯੂਜ਼ ਅਜ਼ ਬਾਜ਼ ਬਹਰੀ ਹਜ਼ਾਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ ਰੋਜ਼=ਇਕ ਦਿਨ। ਰੌਸ਼ਨ=ਚਾਨਣ ਹੁੰਦੇ। ਰੋਜ਼ ਰੌਸ਼ਨ=ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਨਾਲ। ਬਰਾਮਦ=ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਯੂਜ਼=ਚਿਤਰਾ। ਅਜ਼=ਆਦਿਕ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦਿਨ ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਚੱਡਾ, ਬਾਜ਼ ਤੇ ਬਹਿਰੀ ਆਦਿਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਏ। ੫।

ਬ ਪਹਨ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਬ ਨਖਚੀਰ ਗਾਹ ॥ ਬਿਜ਼ਦ ਗੋਰ ਅਹੂ ਬਸੇ ਬੇਰ ਬਾਹ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਪਹਨ=ਉਜਾੜ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਨਖਚੀਰ ਗਾਹ=ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਗੋਰ=ਗੋਰਖਰ, ਰੋਝ। ਆਹੂ=ਹਰਨ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬਾਹ=ਰਾਜਾ।

ਅਰਥ—ਉਜਾੜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੋਝ, ਹਰਨ ਅਤੇ ਬੇਰ ਵੀ ਮਾਰ ਗਏ। ੬।

ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹਿ ਮਗਰਬ ਦਰ ਆਮਦ ਦਲੇਰ ॥ ਚੋ ਰਖਸ਼ਿੰਦਰ ਮਾਹੋ ਚੁ ਗੁਰਰਿੰਦਰ ਬੇਰ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹਿ=ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜਾ। ਮਗਰਬ=ਲਹਿੰਦਾ, ਪੱਛਮ। ਦਰ ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਰਖਸ਼ਿੰਦਰ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਮਾਹੋ=ਚੰਦਰਮਾ। ਗੁਰਰਿੰਦਰ=ਗਰਜਨਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਛਮ ਦਾ ਦਲੇਰ ਰਾਜਾ ਆਇਆ। ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬੇਰ ਵਾਂਗੂ ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੭।

ਦੋ ਬਾਹ ਦਰਾਮਦ ਬ ਯਕ ਜਾਇ ਸਖਤ ॥ ਕਿਰਾ ਤੇਗ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੋ ਬਾਹ=ਦੋ ਰਾਜੇ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ। ਸਖਤ=ਤੁੰਗ, ਔਖੀ, ਕਠੋਰ। ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ। ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ, ਮਦਦ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇਰੀ। ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਕ ਤੁੰਗ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਕਿਸ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇਰੀ ?। ੮।

ਕਿਰਾ ਰੋਜ਼ਿ ਇਕਬਾਲ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਕਿਰਾ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਦਾ । ਰੋਜ਼ਿ=ਦਿਨ । ਇਕਬਾਲ=ਤੇਜ਼-ਪ੍ਰਤਾਪ, ਵਾਧਾ । ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ, ਮਦਦ । ਯਜ਼ਦਾਂ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਕਾਮਗਾਰੀ=ਜਿੱਤ, ਛਤਹ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਦਿਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ? ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਛਤਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।੯।

ਬ ਜੁੰਬਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਸ਼ਹਿ ਦਲੇਰ ॥ ਕਿ ਬਰ ਆਹੂ ਏ ਯਕ ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁੰਬਸ਼=ਦਿਲ ਦਾ ਜੋਸ਼, ਗੁਸੇ ਦਾ ਵੇਗ । ਆਹੂ=ਹਰਨ । ਬਰਾਮਦ=ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਦੌਵੇਂ ਬਹਾਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ । ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਹਰਨ ਉਤੇ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਆ ਪਏ ਹਨ ।੧੦।

ਬ ਗੁਰਰੀਦਨ ਆਮਦ ਦੋ ਅਬਰੇ ਸਿਯਾਹ ॥ ਸਨਾਨਿ ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਨੇਜ਼ਾ ਚੋ ਕਾਹ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਰੀਦਨ=ਗਰਜਨ । ਆਮਦ=ਆਏ । ਅਬਰੇ=ਬੱਦਲ । ਸਿਯਾਹ=ਕਾਲਾ । ਸਨਾਨਿ=ਬਰਛੇ ਦਾ ਫਲ । ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਸੁਟਿਆ । ਕਾਹ=ਘਾਹ ।

ਅਰਥ—ਦੋ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਗਰਜਦੇ ਆ ਗਏ । ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਪੂਲੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਬਰਛੇ ਦੇ ਫਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ ਸੁਟੇ ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ ਬਰਛਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ।੧੧।

ਚੁਨਾਂ ਤੀਰ ਬਾਰਾਨਿ ਪੱਰਾ ਸ਼ੁਦਹ ॥ ਜਮੀ ਆਸਮਾਂ ਪੁਰ ਜ਼ਿ ਕਰਗਸ਼ ਸ਼ੁਦਹ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾਂ=ਅਜੇਹੀ । ਬਾਰਾਨਿ=ਬਾਰਸ਼ । ਪੱਰਾ=ਉਡਣ ਵਾਲੇ । ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋਈ । ਜਮੀ=ਪਰਤੀ । ਆਸਮਾਂ=ਆਕਾਸ਼, ਅਸਮਾਨ । ਪੁਰ ਜ਼ਿ=ਭਰ ਗਿਆ । ਕਰਗਸ਼=ਗਿਰਝਾਂ ।

ਅਰਥ—ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਗਿਰਝਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ।੧੨।

ਚਕਾ ਚੱਕ ਬਰਖਾਸਤ ਨੌਕਿ ਸਨਾਂ ॥ ਯਕੇ ਰੁਸਤਖੇਜ਼ ਅਜ਼ ਬਰਾਮਦ ਜਹਾਂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚੱਕ=ਘਚਾ ਘੱਚ | ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠੀ | ਨੋਕਿ ਸਨਾਂ=ਬਰਛੇ ਦੀ ਨੋਕ | ਰਸਤਧੇਜ਼=ਪਰਲੋ | ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲੀ | ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ।

ਅਰਥ—ਬਰਛਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘਚਾ ਘੱਚ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਠੀ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਲੋ ਜਿਹੀ ਆਂ ਗਈ । ੧੩।

[ਦ: ਗੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੯]

ਚੋ ਸੂਰਿ ਸਰਾਫੀਲ ਦਮ ਮੇਜ਼ਦਹ ॥ ਕਿ ਰੋਜ਼ੇ ਕਿਆਮਤ ਬਹਮ ਮੇਜ਼ਦਹ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਵਾਂਗੂ | ਸੂਰਿ=ਤੁਰੀ | ਸਰਾਫੀਲ=ਆਸ਼ਰਫਾਈਲ | (ਚਾਰ ਫ਼ਿਜ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਫ਼ਿਜ਼ਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ‘ਤੁਰੀ’ ਵਜ਼ਾਏਗਾ ਤੇ ਮੁਰਦੇਂ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਖਲੋਣਗੇ)। ਦਮ=ਅਵਾਜ਼ | ਮੇਜ਼ਦਹ=ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਰੋਜ਼ੇ ਕਿਆਮਤ=ਪਰਲੇ ਦੇ ਦਿਨ। ਬਹਮ=ਆਪੇ ਵਿਚ। ਮੇਜ਼ਦਹ=ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਆਸ਼ਰਫਾਈਲ ਫ਼ਿਜ਼ਤੇ ਦੀ ਤੁਰੀ ਵਾਂਗੂ ਸੂਰਮੇ ਲਲਕਾਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੇਵੇਂ ਰਾਜੇ ਹੀ ਪਰਲੇ ਦੇ ਦਿਨ, ਆਪੇ ਵਿਚ ਟਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਬਹਿਸਤ ਦੇ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਨ। ੧੪।

ਗੁਰਜਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਬ ਅਰਬੀ ਸਪਾਹ ॥ ਬ.ਗਾਲਿਬ ਦਰਾਮਦ ਹਮਾਂ ਗਰਬ ਸ਼ਾਹ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਜਸ਼=ਭਾਜ਼ | ਦਰਾਮਦ=ਆਂ ਗਈ। ਅਰਬੀ=ਅਰਬ ਦੇਸ ਦੀ। ਸਪਾਹ=ਛੌਜ। ਬਗਾਲਿਬ=ਪ੍ਰਬਲ, ਜਿੱਤ ਲਈ। ਗਰਬ=ਮਗਰਬ, ਪੱਛਮ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਅਰਬ ਦੀ ਛੌਜ ਨੂੰ ਭਾਜ਼ ਪੈ ਗਈ। ਪੱਛਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ੧੫।

ਕਿ ਤਨਹਾ ਬਿਆਂਦ ਅਸਤ ਸ਼ਾਹਿ ਅਰਬ ॥ ਬ ਵਕਤਿ ਚੋ ਪੇਸ਼ੀਨ ਸ਼ਮਸ ਚੁੰ ਗਰਬ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਨਹਾ=ਇਕੋ ਇਕ, ਇਕੱਲਾ। ਬਿਆਂਦ=ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਚੋ=ਜਦ। ਪੇਸ਼ੀਨ=ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ, ਸੰਧਯਾ। ਸ਼ਮਸ=ਸੂਰਜ। ਗਰਬ=ਛਿਪ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅਰਬ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਦ ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ। ੧੬।

ਚੋ ਤਾਬਸ਼ ਨ ਮਾਨਦ ਸ਼ਵਦ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਚੋ ਦੁਜ਼ਦੇ ਸ਼ਵਦ ਵਕਤਿ ਸ਼ਬ ਰਾ ਅਸੀਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦ। ਤਾਬਸ਼=ਗਰਮੀ, ਤਾਕਤ। ਸ=ਉਸ। ਨ ਮਾਨਦ=ਨਾ ਰਹੀ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋ ਗਿਆ। ਦਸਤਗੀਰ=ਕੈਦੀ। ਦੁਜ਼ਦੇ=ਚੋਰ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ। ਸ਼ਬ=ਰਾਤ। ਅਸੀਰ=ਕੈਦੀ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੈਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਭੱਜਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਤਦ ਉਹ ਕੈਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੧।

ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਬੁਰਦੰਦ ਸ਼ਾਹ ਨਿਜ਼ਦਿ ਸ਼ਾਹ ॥ ਚੁ ਮਾਹ ਅਫਗਨੋ ਹਮਚੋ ਬੁਰਦੰਦ ਮਾਹ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਏ। ਨਿਜ਼ਦਿ=ਨੇੜੇ, ਕੋਲ। ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਮਾਹ ਅਫਗਨੋ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਡੇਗਨ ਵਾਲਾ। ਬੁਰਦੰਦ=ਛੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਹ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਹੂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਛੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧੯।

ਬਖਾਨਹ ਖਬਰ ਆਮਦਹ ਸ਼ਾਹ ਬਸਤ ॥ ਹਮਰ ਕਾਰ ਦੁਜ਼ਦੀ ਵ ਮਰਦੀ ਗੁਜ਼ਬਤ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਆਮਦਹ=ਆ ਰਾਈ। ਬਸਤ=ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਹਮਰ=ਸਾਰੇ। ਕਾਰ=ਕੰਮ, ਤਰੀਕੇ। ਦੁਜ਼ਦੀ=ਚੋਰੀ। ਵ=ਅਤੇ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ। ਗੁਜ਼ਬਤ=ਲੰਘ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਘਰ ਵਿਚ ਖਬਰ ਆ ਰਾਈ (ਕਿ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੋਰੀ ਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੧੯।

ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਮਜ਼ਲਿਸ ਜ਼ ਦਾਨਾਇ ਦਿਲ ॥ ਸੁਖਨ ਰਾਂਦ ਪਿਨਹਾਂ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ਹ ਖਜ਼ਲ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠੇ। ਮਜ਼ਲਿਸ=ਸਭਾ। ਦਾਨਾਇ ਦਿਲ=ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ, ਬੁਧੀਮਾਨ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਰਾਂਦ=ਚਲਾਈ। ਪਿਨਹਾਂ=ਗੁਪਤ, ਲਾ-ਪਤਾ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਖਜ਼ਲ=ਲੱਜਾਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜੁੜ ਬੈਠੇ ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਲਾ-ਪਤਾ ਹੋਏ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਾਈ ਭਾਵ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੈਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ੨੦।

ਚੋ ਬਿਸੁਨੀਦ ਈਂ ਖਬਰ ਦੁਖਤਰ ਵਜ਼ੀਰ ॥ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਜੁਸਤੰਦ ਤੀਰ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦੋਂ। ਬਿਸੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ=ਤਲਵਾਰ। ਜੁਸਤੰਦ=ਲਭ ਲਏ।

ਅਰਥ—ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਤੀਰ ਲਭ ਲਏ। ੨੧।

ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ ਜ਼ਰ ਬਛਤ ਰੂਮੀ ਕਬਾਇ ॥ ਬਜੀਂ ਬਰ ਨਸ਼ਸਤੋ ਬਿਆਮਦ ਬਜਾਇ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਣ ਲਈ। ਜ਼ਰ ਬਛਤ=ਸੁਨਹਿਗੀ। ਰੂਮੀ ਕਬਾਇ=ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ। ਕਬਾਇ=ਚੋਗਾ। ਬ=ਜੀਂ=ਜੀਨ, ਕਾਠੀ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਨਸ਼ਸਤੋ=ਬੈਠੀ। ਬਿਆਮਦ=ਆਈ। ਬ=ਜਾਇ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀ ਸੁਨਹਿਗੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਣ ਲਈ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ੨੨।

ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ ਸੂਏ ਬਾਹਿ ਮਗਰਿਬ ਚੋ ਬਾਦ ॥ ਕਮਾਨੇ ਕਿਯਾਨੀ ਬਤਰਕਸ਼ ਨਿਹਾਦ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ=ਤੁਰ ਪਈ। ਸੂਏ=ਵੱਲ। ਬਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਮਗਰਿਬ=ਲਹਿੰਦਾ ਦੇਸ। ਬਾਦ=ਹਵਾ। ਕਮਾਨੇ=ਕਮਾਨ। ਤਰਕਸ਼=ਭੱਥਾ। ਨਿਹਾਦ=ਰੱਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਪੱਛਮ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲ ਹਵਾ ਵਾਂਗੂ ਤੁਰ ਪਈ। ‘ਕੈਅ’ ਮਾਨਦਾਨ ਵਾਲੀ ਕਮਾਨ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੱਥਾ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਰੱਖਿਆ। ੨੩।

ਬਪੇਸ਼ੇ ਸ਼ਾਹਿ ਮਗਰਿਬ ਆਮਦ ਦਲੇਰ ॥ ਚੁ ਗੁਰਰਿੰਦਾ ਅਬਰੋ ਚੋ ਦਰਰਿੰਦਹ ਸ਼ੇਰ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਪੇਸ਼ੇ=ਸਾਹਮਣੇ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਗੁਰਰਿੰਦਾ=ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ। ਅਬਰੋ=ਬੱਦਲ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਦਰਰਿੰਦਹ=ਵੱਡ ਖਾਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਪੱਛਮ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਆ ਗਈ। ਗਰਜਨ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ਤੇ ਵੱਡ ਖਾਣੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ। ੨੪।

ਦੁਆ ਕਰਦ ਕਿ ਐ ਬਾਹਿ ਆਜ਼ਾਦ ਬਖਤ ॥ ਸਜ਼ਾਵਾਰਿ ਦੈਹੀਮ ਓ ਬਾਯਾਨਿ ਤਖਤ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁਆ ਕਰਦ=ਸਲਾਮੀ ਕੀਤੀ। ਆਜ਼ਾਦ ਬਖਤ=ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ। ਸਜ਼ਾਵਾਰਿ=ਯੋਗ, ਲਾਇਕ। ਦੈਹੀਮ=ਛੜ੍ਹ। ਬਾਯਾਨਿ=ਯੋਗ।

ਅਰਥ—ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੋ ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! (ਤੂੰ) ਛੜ੍ਹ-ਚੌਰ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈਂ। ੨੫।

ਮਰਾ ਕਾਹੀਆਂ ਆਮਦ ਅਜ ਬਹਰਿ ਕਾਹ ॥ ਦੋ ਸਿਹ ਸਦ ਸਵਾਰੋ ਯਕ ਅਜ ਬਕਲਿ ਬਾਹ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੇਰੇ । ਕਾਹੀਆਂ=ਘਾਹੀ । ਆਮਦ=ਆਏ । ਅਜ਼ ਬਹਰਿ=ਵਾਸਤੇ । ਕਾਹ=ਘਾਹ ।
ਦੋ ਸਿਹ ਸਦ=ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੌ । ਸ਼ਕਲਿ ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ।

ਅਰਥ—ਮੇਰੇ ਘਾਹੀ ਘਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਸਨ । ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੌ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਸਨ,
ਇਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਰਗੀ ਹੈ । ੨੬੧

ਕਿ ਬਿਹਤਰ ਹਮਾਂ ਅਸਤ ਆਂ ਰਾ ਬਿਦਿਹ ॥ ਵਗਰਨਹ ਖੁਦਸ਼ ਮੌਤ ਬਰ ਸਰ ਬਿਨਿਹ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਬਿਹਤਰ=ਚੰਗਾ । ਹਮਾਂ=ਉਹੀ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਆਂ ਰਾ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । ਬਿਦਿਹ=
ਮੌਤ ਦਿਓ । ਵਗਰਨਹ=ਨਹੀਂ ਤਾਂ । ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਬਿਨਿਹ=ਵੇਖੋ, ਰਖੋ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਏਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਸਿਰ ਉਤੇ ਵੇਖ ਲਵੋ । ੨੭

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਜ ਮਨ ਸ਼ਾਹ ਗਰ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਹਮਾਨਾ ਤੁਰਾ ਬੇਖ ਬਰਕੰਦ ਬੁਨ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ ਈਂ=ਸੁਣ ਲਈ । ਜ ਮਨ=ਮੈਥੋਂ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ ।
ਹਮਾਨਾ=ਸਚਮੁਚ । ਤੁਰਾ ਬੇਖ=ਤੇਰੀ ਜੜ੍ਹ । ਬਰਕੰਦ=ਪੁਟ ਸੁਟੇਗਾ । ਬੁਨ=ਮੂਲ, ਮੁਢ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ । ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਤੇਰੀ ਜੜ੍ਹ
ਮੁਢ ਤੋਂ ਪੁਟ ਸੁਟੇਗਾ । ੨੮

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹ ਛੋਲਾਦ ਤਨ ॥ ਬਿ ਲਰਜੀਦ ਬਰ ਖੁਦ ਚੋ ਬਰਗੇ ਸਮਨ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਬਚਨ । ਛੋਲਾਦ=ਲੋਹਾ । ਤਨ=ਸਰੀਰ । ਬਿ
ਲਰਜੀਦ=ਕੰਬ ਗਿਆ । ਬਰ ਖੁਦ=ਆਪਣੇ ਆਪ । ਚੋ=ਵਾਂਗੂ । ਬਰਗੇ=ਪੱਤਾ । ਸਮਨ=ਚੰਬੇਲੀ ।

ਅਰਥ—ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ । ਚੰਬੇਲੀ ਦੇ ਪਤੇ ਵਾਂਗੂ
ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ । ੨੯

ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਕਰਦੰਦ ਈਂ ਕਾਹੀਆਂ ॥ ਨ ਦਾਨਮ ਮਗਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਸ਼ਦ ਜਵਾਂ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ । ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ ਹੈ । ਈਂ=ਇਨ੍ਹਾਂ । ਕਾਹੀਆਂ=ਘਾਹੀਆਂ । ਨ ਦਾਨਮ=
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਮਗਰ=ਭਾਵੇਂ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਬਾਸ਼ਦ=ਹੋਵੇਗਾ । ਜਵਾਂ=ਸੂਰਬੀਰ ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਾਹੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੁਰਖੀਰ ਹੋਵੇਗਾ। ੩੧॥

ਨ ਦਾਨਮ ਮਗਰ ਬਾਹੁ ਹਸਤਸ਼ ਜਵਾਂ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਗੀਰਦ ਜਿ ਮਾਧੰਦਰਾਂ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨ ਦਾਨਮ=ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਮਗਰ=ਜੇਕਰ, ਭਾਵੇਂ। ਹਸਤਸ਼=ਹੈ। ਸ਼=ਉਹਨਾਂ। ਜਵਾਂ=ਯੋਧਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਗੀਰਦ=ਫੜ ਲਵੇ। ਜਿ=ਤੋਂ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਏਨਾ ਜਵਾਨ ਹੈ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਮਾਧੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਫੜ ਲਿਆਵੇ। ੩੧॥

ਜਿ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਏ ਬਾਹੁ ਵਜੀਰਾਂ ਬਿਖਾਦ ॥ ਸੁਖਨਹਾਏ ਪੋਸ਼ੀਦਹ ਬਾ ਓ ਬਿਰਾਂਦ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਸਾਹਮਣੇ। ਏ=ਦੇ। ਬਿਖਾਦ=ਬੁਲਾ ਲਏ। ਸੁਖਨਹਾਏ=ਗੱਲਾਂ। ਪੋਸ਼ੀਦਹ=ਗੁਪਤ, ਲੁਕਵੀਆਂ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਓ=ਉਹਨਾਂ। ਰਾਂਦ=ਤੌਰੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤੋਰ ਦਿਤੀਆਂ। ੩੨॥

ਤੁ ਦੀਦੀ ਚੁਨਾਂ ਕਾਹੀਆਂ ਜੰਗ ਕਰਦ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਮੁਲਕ ਯਜ਼ਦਾਂ ਬਰਾਵੁਰਦ ਗਰਦ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ ਦੀਦੀ=ਤੁਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਚੁਨਾਂ=ਅਜਿਹਾ। ਕਾਹੀਆਂ=ਘਸਿਆਰਿਆਂ। ਕਰਦ=ਕੀਤਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਮੁਲਕਿ=ਦੇਸ ਦੀ। ਯਜ਼ਦਾਂ=ਪ੍ਰਾਤਮਾ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਲੈ ਆਂਦਾ। ਗਰਦ=ਖਾਕ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਵਜੀਰੋ! ਤੁਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, (ਜੋ ਇਹਨਾਂ) ਘਾਹੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਖਾਕ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਭਾਵ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੩੩॥

ਮੁਬਾਦਾ ਕੁਨਦ ਤਾਖਤ ਬਰ ਮੁਲਕ ਸਖਤ ॥ ਦਿਹਮ ਕਾਹੀਆਂ ਰਾ ਅਜ਼ਾਂ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਬਾਦਾ=ਰੱਬ ਨਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰੇ। ਤਾਖਤ=ਚੜ੍ਹਾਈ। ਬਰ ਮੁਲਕ=ਦੇਸ ਉਤੇ। ਸਖਤ=ਤੰਗ। ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨੂੰ। ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਰੱਬ ਨਾ ਕਰੇ, ਜੇਕਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਦੇਸ ਉਤੇ ਤੰਗੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਘਾਹੀ ਮੇੜ ਦੇਵਾਂ। ੩੪॥

ਹਮਾਂ ਬਾਹ ਮਹਬੂਸੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਖੁਣਦ ॥ ਹਵਾਲਹ ਨਮੂਦਿਸ਼ ਕਿ ਓ ਰਾ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਤੁਰੰਤ, ਝੱਟ ਪਟ। ਮਹਬੂਸੀਆਂ=ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਇਆਂ। ਪੇਸ਼=ਕੋਲ। ਖੁਣਦ=ਬੁਲਾਇਆ।
ਹਵਾਲਹ=ਸੌਂਪਣਾ। ਨਮੂਦ=ਕੀਤੇ। ਸ਼=ਉਸ। ਕਿ=ਜੇ ਅਤੇ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬਿਠਾਇਆ।
ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਘਾਹੀਆਂ) ਨੂੰ ਝੱਟ ਪਟ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ।
ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।੩੫।

ਤੋ ਆਜ਼ਾਦ ਗਾਸਤੀ ਅਜੀਂ ਸਹਿਲ ਚੀਜ਼ ॥ ਬਿਗੀਰ ਐ ਬਰਾਦਰ ਤੁ ਅਜ਼ ਜਾਂ ਅਜੀਜ਼ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋ=ਤੂੰ। ਆਜ਼ਾਦ=ਵਿਹਲਾ। ਗਾਸਤੀ=ਹੋ ਗਿਆ। ਅਜੀਂ=ਇਸ ਤੋਂ। ਸਹਿਲ=ਸੁਖੱਲਾ,
ਸੋਖ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ। ਚੀਜ਼=ਕੰਮ। ਬਿਗੀਰ=ਫੜ। ਐ=ਹੋ। ਬਰਾਦਰ=ਭਰਾ, ਭਾਈ। ਅਜ਼=ਨਾਲੋਂ। ਜਾਂ=
ਜਾਨ। ਅਜੀਜ਼=ਪਿਆਰਾ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋ ਭਾਈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ,
ਤੂੰ (ਮੈਨੂੰ) ਜਾਨ ਤੋਂ ਫਿਆਰਾ ਹੈ।੩੬।

ਜ਼ਨੇ ਪੇਚ ਦਸਤਾਰ ਰਸਤਾਰ ਰਾ ਤਾਬ ਦਾਦ ॥ ਦਿਗਰ ਦਸਤ ਬਰ ਮੁਸਤਿ ਤੇਗਾਸ਼ ਨਿਹਾਦ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜ਼ਨੇ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। ਪੇਚ=ਪੱਗ ਦੇ ਲਪੇਟ। ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਤਾਬ ਦਾਦ=
ਸਵਾਰ ਲਿਆ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਮੁਸਤਿ=ਮੁਠੀ, ਕਬਜ਼ਾ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ।
ਸ਼=ਉਸ। ਨਿਹਦਾ=ਰਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ (ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ) ਪੱਗ ਦੇ ਪੇਚ ਨੂੰ ਘੁਟ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸਵਾਰ
ਲਿਆ। ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਉਸ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਉਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ।੩੭। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੦]

ਬਿਜ਼ਦ ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ ਬ ਹਰ ਚਾਰ ਚਾਰ ॥ ਵ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਬੇਖਬਰ ਬੇਮੁਹਾਰ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ=ਚਾਬਕ। ਬ ਹਰ=ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ। ਵ=ਅਤੇ। ਗੁਫਤਹ=
ਕਿਹਾ। ਬੇ ਖਬਰ=ਚਿਨ ਪਤਾ, ਲਾ-ਪਤਾ।

ਅਰਥ—ਚਾਰ ਚਾਰ ਕੌਰੜੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ-ਹੋ ਬੇ-ਅਕਲੋ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ
ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ?।੩੮।

ਕਿਆਮਦ ਦਰੀਂ ਜਾ ਵਜ਼ਾਂ ਕਾਹ ਨੇਸਤ || ਕਿ ਏਜ਼ਦ ਗਵਾਰ ਅਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਯਕੇਸਤ ||੩੯||

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਏ। ਦਰੀਂ ਜਾ=ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਥੇ। ਕਾਹ=ਘਾਹ। ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਜ਼ਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾਂ=ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਖ। ਯਕੇਸਤ=ਇਕ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹੋ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਘਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੇਰਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ੩੯।

ਦਰੋਗੇ ਮਰਾ ਬਰ ਗਹੁਰੇ ਗਵਾਹ ਅਸਤ || ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਮਾਰਾ ਪਨਾਹਿ ਭੁਦਾ ਅਸਤ ||੪੦||

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੋਗੇ=ਝੂਠ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਗਹੁਰੇ=ਖਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਪਨਾਹ=ਆਸਰਾ, ਓਟ। ਭੁਦਾ ਅਸਤ=ਭੁਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਓਟ ਤੇ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ੪੦।

ਰਿਹਾਈ ਦਿਹਦ ਭੁਦ ਭੁਦਾਵੰਦਿ ਤਖਤ || ਬਿਦਾ ਰਾਸਤ ਜਾਂ ਮੰਜ਼ਲੇ ਜਾਇ ਸਖਤ ||੪੧||

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਿਹਾਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਭੁਦ=ਆਪਣੇ। ਭੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ। ਤਖਤ=ਰਾਜਗੱਦੀ। ਬਿਦਾ=ਵਿਦੈਗੀ। ਗਾਸ਼ਤ=ਹੋਈ। ਜਾਂ ਮੰਜ਼ਲੇ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ। ਜਾਇ=ਸਖਤ=ਕਠੋਰ ਜਗ੍ਹਾ।

ਅਰਥ—ਰਾਜਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਔਖੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਈ। ੪੧।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਪਾਨ || ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ਅਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਨ ||੪੨||

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦੇਹੋ। ਸਾਕੀਆ=ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ, ਕਟੋਰਾ। ਸਬਜ਼ ਪਾਨ=ਹਰਾ ਰੰਗ। ਸ਼ਉਰ=ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਮਾਲਕ ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੪੨।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਜਾਮ ਫੀਰੋਜ਼ਹ ਰੰਗ || ਕਿ ਦਰ ਵਕਤਿ ਸ਼ਬ ਚੂੰ ਮੁਸ਼ੇ ਰੋਜ਼ੇ ਜੰਗ ||੪੩॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ। ਫੌਰੋਜ਼ਹ=ਨੀਮ ਸਬਜ਼। ਸ਼ਬ=ਰਾਤ। ਖੁਸ਼ੇ=ਆਨੰਦ। ਰੋਜ਼ੇ=ਦਿਨ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਫੌਰੋਜ਼ੀ ਰੰਗ ਦਾ ਭਾਵ ਹਗੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਰਾਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਤੇ ਜੁਧ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੪੩।

ਛੇਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਯਤ ਸਤਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥

ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਜਹੂਰ ਅਸਤ ਸਾਹਿਬ ਦਿਯਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਬੇਸੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ। ਕਿ=ਜੋ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਜਹੂਰ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਦਿਯਾਰ=ਦੇਸ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਣਗਿਣਤ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ੧।

ਤਬੀਅਤ ਬਹਾਲ ਅਸਤ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ॥

ਚਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲੋ ਫਜ਼ੀਲਤ ਕਮਾਲ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਬੀਅਤ=ਚਿੱਤ, ਹਾਲਾਤ। ਬਹਾਲ=ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ। ਹੁਸਨਲ=ਸਰੂਪ। ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ਫਜ਼ੀਲਤ=ਅਕਲ, ਬੁਧੀ। ਕਮਾਲ=ਹੋਦ ਸੰਪੂਰਨ।

ਅਰਥ—ਚਿੱਤ ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ, ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜਲਵਾ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ। ਜੋ ਸਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਪੂਰਨ ਹੈ। ੨।

ਕਿ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ਰਮਤ ਬੁਰਦ ॥

ਨਸਥ ਨਾਮਹ ਏ ਖੁਦ ਬ ਬਹਮਨ ਸਪੁਰਦ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜਦੋਂ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ। ਰਮਤ=ਸਾਜ ਸਾਮਾਨ। ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਨਸਥ ਨਾਮਹ=ਰਾਜ ਗੱਦੀ। ਖੁਦ=ਆਪ। ਸਪੁਰਦ=ਸੌਂਪਣਾ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਸਾਜੋਂ-ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ‘ਬਹਮਨ’ ਨਾਮੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਗਿਆ। ੩।

ਅਜਾਂ ਦੁਖਤਰੇ ਹਮਚੁ ਪਰ ਹੁਮਾਇ ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲਸਤ ਦੌਲਤ ਫਿਜਾਇ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜਾਂ=ਉਸ ਦੀ । ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੁ । ਪਰ=ਖੰਡ । ਹੁਮਾਇ=ਹੁਮਾਉ
ਪੰਛੀ । ਜਮਾਲਸਤ=ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੈ । ਫਿਜਾਇ=ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਬਹਮਨ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ, ਹੁਮਾਉ ਪੰਛੀ ਦੇ ਖੰਡ ਵਰਗੀ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ
ਵਾਲੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਾਲੀ ਸੀ ।੪।

ਚੁ ਬਹਮਨ ਸ਼ੁਦੋ ਜੀਂ ਜਹਾਂ ਬੁਰਦ ਰਖਤ ॥ ਬ ਦੁਖਤਰ ਸਪੁਰਦੰਦ ਆਂ ਤਾਜ ਤਖਤ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ । ਸ਼ੁਦੋ=ਚਲਾ ਗਿਆ । ਜੀਂ=ਇਸ । ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ । ਬੁਰਦ ਰਖਤ=ਸਾਜ-
ਸਾਮਾਨ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਸਪੁਰਦੰਦ=ਦੇ ਦਿਤਾ । ਤਾਜ ਤਖਤ=ਰਾਜ ਗੱਢੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ‘ਬਹਮਨ’ ਵੀ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਸਾਜ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ
ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜ ਗੱਢੀ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ।੫।

ਨਸ਼ਸਤਰਦ ਬਰ ਤਖਤ ਰੂਮੀ ਹੁਮਾਇ ॥ ਕਿ ਬੁਸਤਾਂ ਬਹਾਰ ਅਸਤ ਸੂਰਤ ਫਿਜਾਇ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਸ਼ਸਤਰਦ=ਬੈਠੀ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਤਖਤ=ਰਾਜ-ਗੱਢੀ । ਰੂਮੀ=ਰੂਮ ਦੀ । ਹੁਮਾਇ=ਹੁਮਾਉ
ਪੰਛੀ ਵਰਗੀ । ਬੁਸਤਾਂ=ਬਾਗ । ਬਹਾਰ=ਬਸਤ ਰੁਤ । ਸੂਰਤ=ਸਰੂਪ । ਫਿਜਾਇ=ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਹੁਮਾਉ ਪੰਛੀ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰ ਭਾਵ ਮਨ-ਬਾਣੀਛਤ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰੂਮ ਦੀ ਰਾਜ-
ਗੱਢੀ ਉਤੇ ਬੈਠੀ ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।੬।

ਚੁ ਬਿਗੁਜਸਤ ਬਰ ਵੈ ਜ ਦਹ ਸਾਲ ਚਾਰ ॥ ਕਿ ਪੈਦਾ ਸ਼ੁਦਹ ਸਬਜ਼ਹ ਏ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੇ । ਬਿਗੁਜਸਤ=ਬੀਤੇ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਵੈ=ਉਸ ਨੂੰ । ਦਹ=ਦਸ । ਪੈਦਾ ਸ਼ੁਦਹ=
ਉਗ ਪਈ । ਸਬਜ਼ਹ=ਹਰਿਆਵਲ । ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਜਦੇ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਚੌਦਾਂ ਵਰੇ ਗੁਜਰ ਗਏ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚੌਦਾਂ ਵਿਉਆਂ ਦੀ ਹੋ
ਗਈ । ਤ੍ਰਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਗੀਰ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵ ਜਵਾਨੀ ਆ
ਗਈ ।੭।

ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ ਬ ਨੌਬਤ ਰਸੀਦ ॥ ਚੁ ਬੁਸਤਾਂ ਗੁਲੇ ਸੁਰਖ ਬੇਰੂ ਕਸੀਦ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ-ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਬਹਾਰ। ਨੌਬਤ=ਹਾਲਤ। ਰਸੀਦ=ਪੁਜ ਗਈ। ਬੁਸਤਾਂ=ਬਹੀਚੀ। ਗੁਲੇ ਸੁਰਖ-ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਛੁਲ। ਬੇਤ੍ਤੇ-ਬਾਹਰ। ਕਸੀਦ=ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਹੁਲਾਗਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਪੁਜ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਬਹੀਚੀ ਅੰਦਰ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਛੁਲ ਖਿੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਬ ਹੁਸਨ ਆਮਦ ਬ ਤੂਤੀਏ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥ ਚੁ ਮਾਹਿ ਕਿ ਬਰ ਖੁਦ ਕੁਨਦ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਹੁਸਨ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ। ਆਮਦ=ਆਈ। ਸ਼=ਉਸ। ਤੂਤੀਏ=ਤੋਤੀ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵਾਂ ਜੋਬਨ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਬਰ ਖੁਦ=ਆਪਣੇ ਉਤੇ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਹੁਸਨ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਰੂਪ ਤੋਤੀ ਲਈ (ਜੁਆਨੀ ਰੂਪ) ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ। (ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਇਉਂ ਹੋ ਗਿਆ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਜਾਜਸ ਜ਼ ਤਿਫਲੀ ਬਿਰੁੰ ਦਰ ਰਸੀਦ ॥ ਜਵਾਨੀ ਜ਼ ਆਗਾਜ਼ ਬਰ ਵੈ ਕਸੀਦ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਿਜਾਜ=ਸੁਭਾਉ। ਸ਼=ਉਸ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਤਿਫਲੀ=ਅੰਵਾਣਪੁਣ। ਬਿਰੁੰ=ਬਾਹਰ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਰਸੀਦ=ਪੁਜ ਗਿਆ। ਆਗਾਜ਼=ਮੁਢ, ਆਰੰਭ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉਤੇ। ਕਸੀਦ=ਖਿੱਚਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚੋਂ ਅੰਵਾਣ ਪੁਣ ਬਾਹਰ ਪੁਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਉਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਮੁਢ ਦਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ। ੧੦।

ਬਿਦਾ ਸ਼ੁਦ ਅਜੋ ਹਾਲਿ ਤਿਫਲੀ ਮਿਜਾਜ ॥ ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਬਾਜ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਾ ਸ਼ੁਦ=ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਹਾਲਿ=ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ। ਤਿਫਲੀ=ਬਾਲਪੁਣ। ਮਿਜਾਜ=ਸੁਭਾਉ। ਬਹਾਰੇ=ਮੌਸਮ। ਬਾਜ=ਫੇਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਬਾਲਪੁਣ ਦਾ ਢੰਗ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਆ ਗਿਆ। ੧੧।

ਕਿ ਬਿਨਸ਼ਸਤ ਬਰ ਤਖਤਿ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਹੀ ॥ ਬ ਕਲਮ ਅੰਦਰ ਆਵੇਖਤ ਕਾਗਜ ਮਹੀ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜਦੋਂ। ਬਿਨਸ਼ਸਤ=ਬੈਠੀ। ਬਰ ਤਖਤਿ=ਗਜ ਸਿੱਧਾਸਨ ਦੇ ਉਤੇ। ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਹੀ=ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਹੀ, ਚੱਕੜਵਰਤੀ। ਆਵੇਖਤ=ਲਟਕਾਇਆ। ਮਹੀ=ਜਥੇਦਾਰੀ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤੱਤ ਉਤੇ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਕਲਮ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਲਿਖਣ ਲਗੀ, ਜੋ ਜਬੇਦਾਰੀ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਲਟਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੧੩।

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਬਚਹ ਗੌਹਰ ਨਿਗਾਰ ॥

ਕਿ ਬੁਰਦ ਅੰਦਰੂਨ ਸ਼ਵਕਤਿ ਗੁਬਾਰ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਨਿਗਾਰ ਕੀਤੀ, ਵੇਖਿਆ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਗੌਹਰ ਨਿਗਾਰ=ਮੌਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਰਥੂ, ਜੋਹਰੀ । ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਈ । ਗੁਬਾਰ=ਹਨੇਰਾ । ਬਚਹ=ਪੁਤਰ । ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜੋਹਰੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਉਤੇ ਨਿਗਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਈ । ੧੩।

ਬਿਆਵੇਖਤ ਬਾ ਓ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਮਾਹ ॥

ਕਿ ਬਿਕਮਸ਼ ਫਿਰੋਮਾਂਦ ਅਜ਼ ਤੁਖਮਿ ਸਾਹ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੇਖਤ=ਫਸੀ ਰਹੀ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਚੀ ਮਿਚੀ ਰਹੀ । ਬਾ ਓ=ਉਸ ਨਾਲ । ਦੋ ਸਿਹ=ਦੋ ਤਿੰਨ । ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ । ਬਿਕਮ=ਛਿੱਡ, ਗਰਭ, ਹਮਲ । ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ । ਫਿਰੋਮਾਂਦ=ਹੋ ਗਿਆ, ਠਹਿਰ ਗਿਆ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਤੁਖਮਿ=ਬੀਜ, ਬੀਰਜ । ਸਾਹ=ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ।

ਅਰਥ—ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਭਾਵ ਨੋਂ ਮਹੀਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਫਸੀ ਰਹੀ । ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਭ ਠਹਿਰ ਗਿਆ । ੧੪।

ਚੋ ਨਹਿ ਮਾਹ ਗਾਸ਼ਤਹ ਬ ਆਬਿਸਤਨੀ ॥

ਬਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਰਗੇ ਖੁਸ਼ਤਨੀ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦੋਂ । ਨਹਿ ਮਾਹ=ਨੋਂ ਮਹੀਨੇ । ਗਾਸ਼ਤਹ=ਲੰਘ ਗਏ । ਆਬਿਸਤਨੀ=ਹਮਲ ਠਹਿਰਿਆ । ਬਿ=ਵਿਚ । ਕੋਸ਼ਿਸ਼=ਫੜਕਨਾ, ਹਿਲਨਾ । ਰਗੇ=ਨਾੜੀ, ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਨਾੜੀ । ਖੁਸ਼ਤਨੀ=ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ । ਦਰਾਮਦ=ਆਈ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਗਰਭ ਠਹਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਂ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ । ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਨਾੜੀ ਫੜਕਣ ਲਗ ਪਈ । ੧੫।

ਤਵੱਲੁਦ ਸੁਦਹ ਕੋਦਕੇ ਸੀਰ ਖਾਰ ॥

ਕਿ ਖੁਦ ਸ਼ਾਹੇ ਸ਼ਾਹ ਅਫਗਾਨੋ ਨਾਮਦਾਰ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਵੱਲੁਦ ਸੁਦਹ=ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਕੋਦਕੇ=ਲੜਕਾ, ਪ੍ਰਤ੍ਵ । ਸੀਰ ਖਾਰ=ਦੂਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਖੁਦ=ਆਪ । ਸ਼ਾਹੇ=ਰਾਜਾ । ਸ਼ਾਹ ਅਫਗਾਨ=ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਾ । ਨਾਮਦਾਰ=ਪ੍ਰਗਟ, ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਜੋ ਆਪ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੧੬।

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੧]

ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਨ ਕਰਦੰਦ ਸਿਰਰੇ ਜਹਾਂ ॥ ਬ ਸੰਦੂਕ ਓ ਰਾ ਨਿਗਾਹ ਦਾਸ਼ਤ ਆਂ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ । ਨ ਕਰਦੰਦ=ਨਾ ਕੀਤਾ । ਸਿਰਰੇ=ਉਹਦੇ ਭੇਦ । ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਜਗਤ । ਬ=ਵਿਚ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਨਿਗਾਹ=ਨਜ਼ਰ । ਦਾਸ਼ਤ=ਰਖਿਆ । ਆਂ=ਉਸ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ (ਆਪਣੀ) ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ । ੧੭ ॥

ਜ ਮੁਸ਼ਕੋ ਇਤਰ ਅੰਬਰ ਆਵੇਖਤੰਦ ॥ ਬਰੋ ਉਦ ਅਜ਼ ਜਾਅਫਰਾਂ ਰੇਖਤੰਦ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਸ਼ਕੋ=ਕਸਤੂਰੀ । ਇਤਰ=ਅਤਰ । ਅੰਬਰ=ਮੁਸ਼ਕੰਬਰ । ਉਦ=ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਧੀ ਵਾਲੀ ਲੱਕੜੀ । ਜਾਅਫਰਾਂ=ਕੇਸਰ । ਆਵੇਖਤੰਦ=ਲਪੇਟਿਆ । ਰੇਖਤੰਦ=ਛਿੜਕਿਆ ।

ਅਰਥ—ਕਸਤੂਰੀ, ਮੁਸ਼ਕੰਬਰ ਤੇ ਅਤਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਲੇਪ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਉਪਰ ਕੇਸਰ ਘੋਲ ਕੇ ਡੇਲਿਆ ਤੇ ਧੂਪ ਵੀ ਧੁਖਾਇਆ । ੧੮ ॥

ਬ ਦਸਤ ਅੰਦਰੂੰ ਦਾਸ਼ਤ ਓ ਰਾ ਅਕੀਕ ॥ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਸੰਦੂਕ ਦਰੀਆ ਅਮੀਕ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਅੰਦਰੂੰ=ਅੰਦਰ । ਦਾਸ਼ਤ=ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਦੇ । ਅਕੀਕ=ਲਾਲ । ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਰੋੜ੍ਹ ਦਿਤਾ । ਦਰੀਆ=ਨਦੀ । ਅਮੀਕ=ਤੂੰਘੀ

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਇਕ ਲਾਲ ਭਾਵ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਤੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿਤਾ । ੧੯ ॥

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਓ ਰਾ ਕੁਨਦ ਜਾਮਹ ਚਾਕ ॥ ਨਜ਼ਰ ਦਾਸ਼ਤ ਬਰ ਸ਼ੁਕਰਿ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਰੋੜ੍ਹ ਦਿਤਾ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ । ਜਾਮਹ=ਕਪੜੇ । ਚਾਕ=ਲੀਰੇ ਲੀਰ । ਨਜ਼ਰ ਦਾਸ਼ਤ=ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ । ਸ਼ੁਕਰਿ=ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ । ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਕਪੜੇ ਲੀਰੇ ਲੀਰ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਹੁਣ ਤੂੰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈਂ । ੨੦ ॥

ਨਸ਼ਮਤੰਦ ਬਰ ਰੋਦ ਲਬ ਗਾਜ਼ਰਾਂ ॥ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਸੰਦੂਕ ਦਰਿਆ ਰਵਾਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਸ਼ਸਤਦੰਦ=ਬੈਠੇ ਸਨ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਰੋਦ=ਨਦੀ । ਲਬ=ਕੰਢੇ । ਗਾਜ਼ਰਾਂ=ਪੈਥੀ । ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਵੇਖਿਆ । ਰਵਾਂ=ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਪੈਥੀ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੰਦੂਕ ਵੇਖਿਆ । ੨੧।

ਹਮੀਂ ਖਾਸਤ ਕਿ ਓ ਰਾ ਬਦਸਤ ਆਵਰੰਦ ॥

ਕਿ ਸੰਦੂਕ ਬਸਤਹ ਸ਼ਿਕਸਤ ਆਵਰੰਦ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀ ਖਾਸਤ=ਚਾਹਿਆ । ਕਿ=ਜੋ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬਦਸਤ=ਹੱਥ ਵਿਚ । ਆਵਰੰਦ=ਲਿਆਈਏ । ਬਸਤਹ=ਬੰਦ ਕੀਤੇ । ਸ਼ਿਕਸਤ ਆਵਰੰਦ=ਤੌੜ ਸੁਟੀਏ ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆਈਏ । ਜੋ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਤੌੜ ਸੁਟੀਏ । ੨੨।

ਚੋ ਬਾਜੂ ਬਿਕੋਸ਼ ਦਰਮਦ ਅਜਾਂ ॥

ਬਦਸਤ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਮਤਾਏ ਗਿਰਾਂ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦੋ । ਬਾਜੂ=ਬਾਹੋ । ਕੋਸ਼=ਯਤਨ । ਦਰਮਦ=ਆਏ । ਅਜਾਂ=ਉਸ ਵਿਚੋਂ । ਬਦਸਤ=ਹੱਥ ਵਿਚ । ਆਮਦ=ਆ । ਗਿਰਾਂ=ਮਤਾਏ । ਮਤਾਏ=ਪਦਾਰਥ । ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਹੋਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਇਆ । ੨੩।

ਸ਼ਿਕਸਤਦੰਦ ਮੋਹਰਸ਼ ਬਰਾਏ ਮਤਾ ॥

ਪਦੀਦ ਆਮਦਹ ਜਾਂ ਚੋ ਰਖਬਿੰਦਹ ਮਾਹ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਿਕਸਤਦੰਦ=ਤੌੜ ਦਿਤੀ । ਮੋਹਰ=ਸੀਲ । ਸ਼=ਉਸ ਦੀ । ਬਰਾਏ=ਵਾਸਤੇ । ਮਤਾ=ਧਨ, ਪਦਾਰਥ । ਪਦੀਦ ਆਮਦਹ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ । ਜਾਂ=ਉਸ ਵਿਚੋਂ । ਚੋ=ਵਾਂਗੂ । ਰਖਬਿੰਦਹ=ਸਮਕੀਲਾ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੀਲ ਮੋਹਰ ਤੌੜ ਦਿਤੀ । ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗਾ (ਬਾਲਕ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ । ੨੪।

ਵੇ ਜਾਂ ਗਾਜ਼ਰਾਂ ਖਾਨਹ ਕੋਦਕ ਚੋ ਨੇਸਤ ॥

ਖੁਦਾ ਮਨ ਪਿਸਰ ਦਾਦ ਈਂ ਹਮਹ ਬਸੋਸਤ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵ=ਅਤੇ । ਜਾਂ=ਉਹਨਾਂ । ਗਾਜ਼ਰਾਂ=ਪੈਥੀਆਂ । ਖਾਨਹ=ਘਰ । ਕੋਦਕ=ਲੜਕਾ । ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮਨ=ਮੈਨੂੰ । ਪਿਸਰ=ਪੁਤਰ । ਦਾਦ=ਦਿਤਾ ਹੈ । ਈਂ=ਇਹ । ਹਮ=ਸਾਨੂੰ । ਬਸੋਸਤ=ਬਹੁਤ

ਹੈ।

ਅਰਥ—ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਧੋਬੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁਦਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਏਹੋ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈ। ੨੫॥

ਬਿਆਵੁਰਦ ਓ ਰਾ ਗ੍ਰਹਤ ਆਂ ਅਮੀਕ ॥

ਸੁਕਰ ਕਰਦ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਆਜ਼ਮ ਅਕੀਕ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲਿਆਏ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਗ੍ਰਹਤ=ਫੜ ਕੇ। ਆਂ=ਉਹ। ਅਮੀਕ=ਛੁੱਪਾ ਪਾਣੀ। ਸੁਕਰ ਕਰਦ=ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਯਜ਼ਦਾਨ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਆਜ਼ਮ=ਵੱਡਾ। ਅਕੀਕ=ਹੀਰਾ ਵੇਲਾਲ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਛੁੱਪੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਹੀਰਾ ਭਾਵ ਬੱਚਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ੨੬॥

ਕੁਨਦ ਪਰਵਰਸ਼ ਰਾ ਚੁ ਪਿਸਰਿ ਅਜੀਮ ॥

ਬ ਯਾਦੇ ਖੁਦਾਇ ਕਿਬਲਹ ਕਾਬਹ ਕਰੀਮ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਰਸ਼=ਪਾਲਣਾ। ਪਿਸਰਿ=ਪੁੱਤਰ ਦੇ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਬ ਯਾਦੇ=ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ। ਕਿਬਲਹ=ਪੂਜਯ ਜਗ੍ਹਾ। ਕਾਬਹ=ਮੱਕਾ। ਕਰੀਮ=ਕਿਰਪਾਲੂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਪੁਤਰ ਵਾਂਗ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਮੱਕਾ ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਮੁਦਾ ਦਾ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੨੭॥

ਚੁ ਬਿਗੁਜਸ਼ਤ ਦਰ ਵੈ ਦੋ ਸਿਹ ਸਾਲ ਮਾਹ ॥

ਕਜ਼ੋ ਦੁਖਤਰੇ ਖਾਨਹ ਆਵੁਰਦ ਸ਼ਾਹ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਬਿਗੁਜਸ਼ਤ=ਗੁਜਰ ਗਏ। ਦੋ ਸਿਹ=ਦੋ ਤਿੰਨ। ਸਾਲ=ਵਰੇ। ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ। ਕਜ਼ੋ=ਉਸ ਦੀ। ਆਰਵੁਦ=ਲਿਆਈ। ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਰੇ ਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜਰ ਗਏ। ਤਦ ਉਸ ਧੋਬੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਆਈ। ੨੮॥

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਵੈ ਹੁਮਾਇ ਅਜੀਮ ॥

ਬਿਯਾਦ ਆਮਦਸ਼ ਪਿਸਰੇ ਗਾਜ਼ਰ ਕਰੀਮ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉਤੇ। ਬਿਯਾਦ=ਯਾਦ ਵਿਚ। ਆਮਦ=ਆਗਿਆ। ਪਿਸਰੇ=ਪੁਤਰ। ਗਾਜ਼ਰ=ਧੋਬੀ।

ਅਰਥ—‘ਹੁਮਾਇ ਅਜੀਮ’ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। (ਜੋ) ‘ਕਰੀਮ’ ਧੋਬੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ੨੯।

ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਜਨ ॥ ਕੁਜਾ ਯਾਫਤੀ ਪਿਸਰ ਖੁਸ਼ ਖੋਇ ਤਨ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ=ਪਾਸੋਂ। ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆਣ। ਓ=ਉਸ ਨੂੰ। ਐ=ਹੋ। ਨੇਕ ਜਨ=ਚੰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਕੁਜਾ=ਕਿਥੋਂ। ਯਾਫਤੀ=ਤੂੰ ਲੱਭਾ ਹੈ। ਪਿਸਰ=ਪੁੱਤਰ। ਖੁਸ਼ ਖੋਇ=ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ। ਤਨ=ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲੜਕੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆਹੋ ਹੋ ਚੰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਜੋ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ੩੦।

ਬਿਦਾਨੇਮ ਖਾਨੇਮ ਸ਼ਨਾਸੇਮ ਮਨ ॥ ਯਕੇ ਮਨ ਸ਼ਨਾਸਮ ਨ ਦੀਗਰ ਸੁਖਨ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨੇਮ=ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਖਾਨੇਮ=ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਸ਼ਨਾਸੇਮ=ਪਛਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਯਕੇ ਮਨ=ਇਕੋ ਮੈਂ। ਸ਼ਨਾਸਮ=ਪਛਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਨ=ਨਹੀਂ। ਦੀਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ—ਇਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਇਕ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਸ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ੩੧।

ਦਵੀਦੰਦ ਮਰਦੁਮ ਕਿ ਖਾਹੰਦ ਜੋ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਖਾਨਹ ਏ ਗਾਜ਼ਰਾਨਸ ਅਜੋ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਵੀਦੰਦ=ਦੌੜ। ਮਰਦੁਮ=ਲੋਕ। ਖਾਹੰਦ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਗਾਜ਼ਰਾਨਸ=ਉਹਨਾਂ ਧੋਬੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਲੜਕਾ ਲੈ ਆਈਏ, ਉਹ ਧੋਬੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਦੌੜ ਗਏ। ੩੨।

ਬਿਖਾਦੰਦ ਓ ਰਾ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸਖਤ ॥ ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਖਾਦੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਸਖਤ=ਪੱਕਾ, ਘੁੱਟ ਕੇ। ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ। ਤੂੰ ਇਹ ਲੜਕਾ ਕਿਸੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ੩੩।

ਬਿਗੋਯਮ ਤੁਰਾ ਹਮ ਚੁਨੀ ਯਾਫਤੇਮ ॥ ਨਮਾਯਮ ਬ ਤੋ ਹਾਲ ਚੁੰ ਸਾਖਤੇਮ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੋਯਮ=ਕਿਹਾ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਹਮ ਚੁਨੀ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਯਾਫਤੇਮ=ਲੱਭਾ ਹੈ। ਨਮਾਯਮ=ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬ ਤੋ=ਤੈਨੂੰ। ਹਾਲ=ਬਿਤਾਂਤ। ਚੁੰ=ਜੈਸਾ। ਸਾਖਤੇਮ=ਅਸਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩੪।

ਕਿ ਸਾਲੇ ਫਲਾਂ ਮਾਹ ਦਰ ਵਕਤਿ ਸ਼ਾਮ ॥ ਕਿ ਈਂ ਕਾਰ ਰਾ ਕਰਦਹ ਅਮ ਮਨ ਤਮਾਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਸਾਲੇ=ਵਰ੍਷ੇ। ਫਲਾਂ=ਫਲਾਣੇ, ਅਮਕੇ। ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ। ਵਕਤਿ ਸ਼ਾਮ=ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ। ਈਂ ਕਾਰ=ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਫਲਾਣੇ ਵਰ੍਷ੇ ਤੇ ਅਮਕੇ ਮਹੀਨੇ ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਵੇਲੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੩੫।

ਗਿਫਤੇਮ ਸੰਦੂਕ ਦਰੀਆ ਅਮੀਕ ॥ ਯਕੇ ਦਸਤ ਜੋ ਯਾਫਤਮ ਈਂ ਅਕੀਕ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਿਫਤੇਮ=ਮੈਂ ਫੜਿਆ। ਅਮੀਕ=ਤੂੰਘੇ ਪਾਣੀ। ਯਾਫਤਮ=ਮੈਂ ਲੱਭਿਆ। ਅਕੀਕ=ਹੀਰਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਤੂੰਘੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਸੰਦੂਕ ਫੜਿਆ। ਜਦ ਸੰਦੂਕ ਖੋਲਿਆ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਲੜਕਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਹੀਰਾ ਲੱਭਿਆ। ੩੬।

ਬਿਦੀਦੰਦ ਗੌਹਰ ਗਿਫਤੰਦ ਅਜਾਂ ॥ ਬਨਾਸੰਦ ਕਿ ਈਂ ਪਿਸਰ ਹਸਤ ਆਂ ਹੁਮਾ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੀਦੰਦ=ਵੇਖ ਕੇ। ਗੌਹਰ=ਮੋਤੀ। ਗਿਫਤੰਦ=ਫੜ ਲਿਆ। ਅਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਸਨਾਸੰਦ=ਪਛਾਣ। ਪਿਸਰ=ਲੜਕਾ। ਹੁਮਾ=ਓਹੀ।

ਅਰਥ—ਮੋਤੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਓਹੀ ਲੜਕਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰੋੜ੍ਹਿਆ ਸੀ)। ੩੭।

ਬਰੋ ਤਾਜ਼ਹ ਸੁਦ ਸੀਰ ਪਿਸਤਾਂ ਅਜੋੜੇ ॥ ਬਿਜ਼ਦ ਸੀਨਹ ਖੁਦ ਹਰ ਦੋ ਦਸਤਾਂ ਅਜੋੜੇ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋ=ਉਸ ਦੇ । ਤਾਜ਼ਹ ਸੁਦ=ਸਜ਼ਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਗਣ ਲਗ ਪਿਆ । ਸੀਰ=ਦੂਧ । ਪਿਸਤਾਂ=(ਪਿਸਤਾਨ) ਬਣਾਂ । ਅਜੋੜੇ=ਉਸ ਨੇ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਸੀਨਹ=ਛਾਤੀ । ਖੁਦ=ਆਪਣੀ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ । ਦਸਤਾਂ=ਹੱਥਾਂ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਦੂਧ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਦੂਧ ਉਤਰ ਆਇਆ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਰਖ ਲਿਆ । [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੨]

ਸ਼ਨਾਸਦ ਅਜੋੜੇ ਹਰ ਦੋ ਲਬ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥ ਕਿ ਜਾਹਰ ਨ ਕਰਦਸ਼ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਨਿਹਾਦ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ । ਅਜੋੜੇ=ਉਸ ਦੇ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਲਬ=ਹੋਠ । ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਕਰਦਸ਼=ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ । ਨਿਹਾਦ=ਰਖਿਆ ।

ਅਰਥ—ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੋਠ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਭਾਵ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਮੂੰਹ ਥੱਲਿਆ । (ਪਰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ) ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ (ਆਪਣੇ) ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਖਿਆ । [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੯]

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਰਫ਼ਤੰਦ ਜੌਜ਼ਹ ਫਲਾਂ ॥

ਮਰਾ ਖੂਾਬ ਦਾਦਹ ਬਜ਼ੁਰਗੇ ਹਮਾਂ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼=ਦੂਜੇ ਦਿਨ । ਰਫ਼ਤੰਦ=ਚਲੀ ਗਈ । ਜੌਜ਼ਹ ਫਲਾਂ=ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਖੂਾਬ=ਸੁਪਨਾ [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੫ਾ] ਦਾਦਹ=ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਚਲੀ ਗਈ । ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ (ਦਰਸ਼ਨ) ਦਿਤਾ ਹੈ । [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੧]

ਤੁਰਾ ਮਨ ਕਿ ਫਰਜ਼ੰਦ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥

ਚਰਾਗੇ ਕਿਆਂ ਰਾ ਦਰਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਕਿ=ਜੋ । ਫਰਜ਼ੰਦ=ਪੁੜ । ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ=ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਚਰਾਗੇ=ਦੀਵਾ । ਕਿਆਂ=ਕੈਅਂ ਖਾਨਦਾਨ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਦਰਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ=ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ, ਮੈਂ ਜੋ ਪੁੜ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ‘ਕੈਅਂ’ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਭਾਵ ‘ਕੈਅ’ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ । [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੧]

ਜ਼ ਰੰਜੇ ਜ਼ਰ ਸ਼ ਰੰਹਰੋ ਤਖਤ ਦਾਦ ॥

ਵਜ਼ਾਂ ਪਿਸਰ ਰਾ ਖਾਨਹ ਏ ਖੁਦ ਨਿਹਾਦ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੰਜੇ=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਜਰ=ਸੌਨਾ। ਗੈਹਰੋ=ਮੌਤੀ। ਦਾਦ=ਦਿਤਾ। ਪਿਸਰ ਰਾ=ਲੜਕੇ ਨੂੰ। ਖਾਨਹ ਏ=ਘਰ ਵਿਚ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਨਿਹਾਦ=ਰਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸੌਨਾ, ਮੌਤੀ ਤੇ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ। ੧੪੨।

ਬਿਗੁਛਤਸ਼ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਜ਼ ਦਰੀ ਆਫਤਮ ॥

ਕਿ ਦਾਰਾਬ ਨਾਮਸ਼ ਅਜ਼ਾਂ ਸਾਖਤਮ ॥੧੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ। ਸ਼=ਉਸ ਨੇ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਜ਼=ਦਰੀਆਫਤਮ=ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਾ ਮੈਂ। ਸਾਖਤਮ=ਰਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਦਾਰਾਬ’ ਰਖਿਆ। ੧੪੩।

ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਜਹਾਂ ਰਾ ਬਦੋ ਮੇ ਦਿਹਮ ॥

ਵਜ਼ਾਂ ਤਾਜਿ ਇਕਬਾਲ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਮ ॥੧੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹੀ=ਰਾਜ। ਜਹਾਂ ਰਾ=ਜਗਤ ਦਾ। ਬਦੋ=ਉਸ ਨੂੰ। ਮੇ ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੇ। ਤਾਜਿ=ਛੜ, ਚੌਰ। ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ। ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ। ਨਿਹਮ=ਰਖਦੀ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਛੜ੍ਹ ਤੇ ਚੌਰ ਮੈਂ ਰਖਦੀ ਹਾਂ। ੧੪੪।

ਮਰਾ ਖੁਸ਼ਤਰ ਆਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ਸੂਰਤਸ਼ ॥

ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਖੁਸ਼ ਸੂਰਤਸ਼ ॥੧੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਖੁਸ਼ਤਰ=ਪਿਆਰਾ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਅਜ਼ਾਂ=ਇਸ ਕਰਕੇ। ਸੂਰਤ=ਸ਼ਕਲ। ਸ਼=ਉਸਦੀ। ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੜੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੂਰਤ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ੧੪੫।

ਕਿ ਅਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਓ ਚੂੰ ਖਬਰ ਯਾਫਤਸ਼ ॥

ਕਿ ਦਾਰਾਬ ਨਾਮਸ਼ ਮੁਕਰਰ ਸ਼ੁਦਸ਼ ॥੧੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਓ=ਉਹ। ਚੂੰ=ਜਦ। ਖਬਰ ਯਾਫਤ=ਪਤਾ ਲਗਾ। ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ। ਨਾਮਸ਼=ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ। ਮੁਕਰਰ=ਪੱਕਾ, ਕਾਇਮ। ਸ਼ੁਦਸ਼=ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੋ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਦਾਰਾਬ’ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧੮੬॥

ਅਜਾਂ ਸੇਰ ਸੁਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾਰਾਬਿ ਦੀਨ ॥ ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸ ਅਸਤ ਐਨਲ ਯਕੀਨ ॥੧੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਸੇਰ=ਸੂਰਮਾ , ਜੋਧਾ । ਸੁਦ=ਹੋਇਆ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਦਾਰਾਬਿ=ਰਖਿਅਕ । ਦੀਨ=ਧਰਮ । ਹਕੀਕਤ=ਸਚਿਆਈ । ਸ਼ਨਾਸ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਐਨਲ=ਪ੍ਰੱਤੱਕ । ਯਕੀਨ=ਨਿਸਚਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਸੂਰਮੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਇਆ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਰਖਿਅਕ ਹੈ । ਸੱਚ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਨਿਸਚੇ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੮੭॥

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸੁਰਖ ਫਾਮ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਸਤ ਵਕਤੇ ਮੁਦਾਮ ॥੧੮੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ । ਸੁਰਖ=ਲਾਲ । ਫਾਮ=ਰੰਗ । ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਦਾ । ਮੁਦਾਮ=ਹਮੇਸ਼ਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਮੈਨੂੰ ‘ਲਾਲ’ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ । ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ । ੧੮੮॥

ਬਿਦਿਹ ਪਿਆਲਹ ਫੀਰੋਜਹ ਰੰਗੀਨ ਰੰਗ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਖੁਸ਼ ਆਮਦ ਬਸੇ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥੧੮੯॥੭॥

ਅਰਥ—ਫੀਰੋਜੀ ਰੰਗ ਦੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਜਾਪਿਆ ਹੈ । ੧੮੯॥੭॥

ਸੱਤਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ।

ਹਿਕਾਯਤ ਅੱਠਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਬਿੰਦਹ ਏ ਦਿਲ ਕਰਾਰ ॥

ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਨਉ ਬਹਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਬਖਬਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਕਰਾਰ=ਸਚਿਰਤਾ । ਰਜਾ=ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ । ਨਉ ਬਹਾਰ=ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਅੰਨ ਦਾਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।।੧।

ਕਿ ਮੀਰ ਅਸਤ ਪੀਰਸਤ ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ ॥

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਬਿੰਦਹ ਹਰ ਯਕ ਅਮਾਂ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੀਰ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਪੀਰ=ਮੁਰਸ਼ਦ, ਗੁਰੂ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਸਤ=ਹੈ। ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ=ਦੌਰਾਂ ਲੋਕਾਂ। ਹਰ ਯਕ=ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਅਮਾਂ=ਸੁਖ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੈ। ਉਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।।੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਬੁਨੀਦੇਮ ਸ਼ਾਹੇ ਅਜਮ ॥

ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲਸਤ ਸਾਹਿਬ ਕਰਮ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ। ਬੁਨੀਦੇ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਹੇ ਅਜਮ=ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਅਜਮ’ ਸੀ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮਾਲ=ਚਿਹਰਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਕਰਮ=ਦਾਤ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਂਗਜੇਬ! ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ‘ਅਜਮ’ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ ਸੀ।।੩।

ਕਿ ਸੂਰਤ ਜਮਾਲਸਤ ਹੁਸਨਲ ਤਮਾਮ ॥

ਹਮਹ ਰੋਜ਼ ਆਸਾਇਸ਼ ਰੋਦ ਓ ਜਾਮ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੂਰਤ=ਸ਼ਕਲ। ਜਮਾਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਤ=ਹੈ। ਹੁਸਨਲ ਤਮਾਮ=ਪੂਰਨ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਹਮਹ= ਸਾਰਾ। ਰੋਜ਼=ਦਿਨ। ਆਸਾਇਸ਼=ਸੁਖ। ਰੋਦ ਓ ਜਾਮ=ਰਾਗ ਤੇ ਪਿਆਲਾ।

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਦੀ) ਸ਼ਕਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਤੇ ਪਿਆਲਾ ਪੀਣ ਵਿਚ ਬੀਤਦਾ ਸੀ।।੪।

ਕਿ ਸਰਹੰਗ ਦਾਨਿਸ਼ ਜ਼ ਫਰਜ਼ਾਨਗੀ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਮਸਲਿਹਤ ਮੌਜਿ ਮਰਦਾਨਗੀ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਹੰਗ=ਸੂਰਬੀਰ। ਦਾਨਿਸ਼=ਬੁਧਿਮਾਨ। ਜ਼=ਵਿਚ। ਫਰਜ਼ਾਨਗੀ=ਬੁਧੀ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਮਸਲਿਹਤ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਮੌਜਿ=ਠਾਠ। ਮਰਦਾਨਗੀ=ਸੂਰਮਤਾਈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੂਰਬੀਰ ਅਕਲ ਭਾਵ ਸਿਆਣਪ ਕਰ ਕੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਸੀ। ਜੋ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਠਾਠ ਵਿਚ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਸੋਭਦਾ ਸੀ)।।੫।

ਵਜ਼ਾਂ ਬਾਨੂਏ ਹਮਚੁ ਮਾਹਿ ਜਵਾਂ ॥

ਕਿ ਕੁਰਬਾਂ ਬਵਦ ਹਰ ਕਸੇ ਨਾਜ਼ਦਾਂ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾ=ਉਸਦੀ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦਰਮਾ। ਜਵਾਂ=ਪੁਰਨ, ਭਾਵ ਪੁੰਨਿਆਂ। ਕਿ=ਜੋ। ਕੁਰਬਾਨ=ਕੁਰਬਾਨ। ਹਰ ਕਸੇ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ। ਨਾਜ਼ਦਾਂ=ਸੂਖਮ ਪ੍ਰੰਧਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਬਗੀਕ ਬੀਨੀ ਦੀ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ॥੫॥

ਕਿ ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ਖੁਸ਼ ਖੋਇ ਓ ਖੁਸ਼ਬੂ ਜਮਾਲ ॥ ਖੁਸ਼ ਆਵਾਜ਼ ਖੁਸ਼ ਖਾਰਗੀ ਖੁਸ਼ ਖਿਆਲ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ। ਰੰਗ=ਵਰਨ। ਖੋਇ=ਸੁਭਾਉ। ਖੁਸ਼ਬੂ=ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ। ਜਮਾਲ=ਸਰੂਪ। ਖਾਰਗੀ=ਭੋਗਣ ਵਾਲੀ। ਖਿਆਲ=ਵਿਚਾਰ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਚੰਗੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਚੰਗੀ ਅਵਾਜ਼, ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਸੀ। ॥੬॥

ਬਦੀਦਨ ਕਿ ਖੁਸ਼ ਖੋਇ ਖੁਬੀ ਜਹਾਂ ॥ ਜ਼ ਹਰਫਾਤ ਕਰਦਨ ਖੁਸ਼ੋ ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ। ਖੁਸ਼ ਖੋਇ=ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੀ। ਖੁਬੀ=ਸੋਹਣੀ। ਹਰਫਾਤ ਕਰਦਨ=ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ। ਖੁਸ਼ੋ=ਚੰਗੀ ਅਤੇ। ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ=ਮਿਠੀ ਜਬਾਨ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀ। ਜੋ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਅਤੇ ਮਿਠੀ ਜੁਬਾਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ॥੭॥

ਦੌ ਪਿਸਰਾਂ ਅਜਾਂ ਬੂਦ ਚੂੰ ਸ਼ਮਸ ਮਾਹਿ ॥ ਕਿ ਰੌਸ਼ਨ ਤਬੀਅਤ ਹਕੀਕਤ ਗਵਾਹਿ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੜ। ਅਜਾਂ=ਉਸ ਦੇ। ਬੂਦ=ਹੋਏ। ਸ਼ਮਸ=ਸੂਰਜ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦਰਮਾ। ਚੂੰ=ਵਰਗੇ। ਰੌਸ਼ਨ ਤਬੀਅਤ=ਖੁਸ਼ ਮਿਜ਼ਾਜ। ਹਕੀਕਤ ਗਵਾਹ=ਸੱਚ ਦੀ ਪਰਖ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਉਸ ਦੇ ਦੌ ਪੁਤਰ ਹੋਏ। ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪਰਖ ਵਾਲੇ ਸਨ। ॥੮॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੩]

ਕਿ ਗੁਸਤਾਖ ਦਸਤ ਅਸਤ ਚਾਲਾਕ ਜੰਗਾ ॥ ਬ ਵਕਤਿ ਤਰੱਦਦ ਚੋ ਸ਼ੇਰੋ ਨਿਹੰਗਾ ॥੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਸਤਾਖ=ਚਲਾਕ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਅਸਤ=ਹੈਸਨ। ਚਾਲਾਕ=ਤੀਖਣ ਬੁਧਿ ਵਾਲੇ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ। ਤਰੱਦਦ=ਯਤਨ, ਉਪਾਉ। ਸ਼ੇਰੋ ਨਿਹੰਗਾ=ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਮਗਰ ਮੱਛ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਚਲਾਕ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਨ। ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਰਗੇ ਸਨ। ੧੦।

ਦੌ ਪੀਲ ਅਫਗਾਨੋ ਹਮਚੁ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨ ਅਸਤ ॥

ਬ ਵਕਤਿ ਵਗਾਂ ਸ਼ੇਰ ਰੋਈਂ ਤਿਨ ਅਸਤ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੀਲ=ਹਾਬੀ। ਅਫਗਾਨੋ=ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੇ। ਵਗਾਂ=ਜੁਧ। ਰੋਈਂ ਤਨ=ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇ ਹਾਬੀ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਰ ਸਨ। ੧੧।

ਯਕੇ ਖੂਬ ਰੂਇ ਦਿਗਰ ਤਨ ਸੁ ਸੀਮ ॥

ਦੋ ਸੂਰਤ ਸਜ਼ਾਵਾਰ ਆਜ਼ਮ ਅਜ਼ਮ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ ਤਾਂ। ਖੂਬ=ਸੋਹਣਾ। ਰੂਇ=ਚੇਹਰਾ। ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ। ਸੂਰਤ=ਸ਼ਕਲਾਂ। ਸਜ਼ਾਵਾਰ=ਸੋਭਾ ਵਾਲੀਆਂ। ਆਜ਼ਮ=ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ। ਅਜ਼ਮ=ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਤਾਂ ਚਿਹਰਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਚੂਜਾ ਸਰੀਰ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ੧੨।

ਵਜ਼ਾਂ ਮਾਦਰੇ ਬਰ ਕਸ ਆਸੂਫਤਹ ਰਾਸਤ ॥

ਚੁ ਮਰਦ ਗੁਲ ਹਮ ਚੁਨੀ ਗੁਲ ਪ੍ਰਸਤ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਮਾਦਰੇ=ਮਾਂ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਕਸੇ=ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ। ਆਸੂਫਤਹ=ਮੋਹਤ। ਰਾਸਤ=ਹੋ ਗਈ। ਗੁਲ=ਫੁਲ। ਚੁ=ਜੈਸਾ। ਹਮ ਚੁਨੀ=ਅਜਿਹੀ। ਗੁਲ ਪ੍ਰਸਤ=ਫੁਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। (ਉਹ) ਮਰਦ ਫੁਲ ਵਰਗਾ ਸੀ (ਅਤੇ) ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਜਿਹੇ ਫੁਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ੧੩।

ਬਬਾਂ ਗਾਹ ਦਰ ਖੂਬ ਗਾਹ ਆਮਦੰਦ ॥

ਕਿ ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਦਰ ਨਿਗਾਹ ਆਮਦੰਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਬਾਂ ਗਾਹ=ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਖੂਬ ਗਾਹ=ਸੌਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ। ਆਮਦੰਦ=ਆਏ। ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ=ਬਲਵਾਨ। ਦਰ ਨਿਗਾਹ=ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੌਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਜੋ ਬੜੇ ਬਲ ਵਾਲੇ (ਦੋਵੇਂ ਪੁੜ੍ਹ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਏ। ੧੪।

ਬਬਾਦੰਦ ਪਸ ਪੇਸ਼ ਖੁਰਦੋ ਕਲਾਂ ॥

ਮੈ ਓ ਰੋਦ ਰਾਮਸ਼ ਗਰਾਰਾਂ ਹਮਾ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖਾਦੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਪਸ=ਪਿਛੇ। ਪੇਸ਼=ਅਗੇ। ਖੁਰਦੇ=ਛੋਟਾ। ਕਲਾਂ=ਵੱਡਾ।
ਮੈ= (ਮਜ) ਸ਼ਰਾਬ। ਓ=ਅਤੇ। ਰੋਦ=ਰਾਗ। ਰਾਮਸ਼ ਰਾਰਾਂ=ਗਵਾਯੇ ਲੋਕਾਂ।

ਅਰਥ—ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਗਵਾਈਏ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰਾਗ ਸੁਣਿਆ
ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਆ ਕੇ ਮਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੧੫।

ਬਿਦਾਨਿਸ਼ਤ ਕਿ ਅਜ਼ ਮਸਤੀਅਸ਼ ਮਸਤ ਗਾਸਤ ॥ ਬਿਜਦ ਤੇਗ ਖੁਦ ਦਸਤ ਹਰ ਦੋ ਬਿਕਸਤ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਿਸ਼ਤ=ਜਾਣਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਮਸਤੀ=ਸ਼ਰਾਬ, ਅਮਲ। ਅਸ਼=ਉਸ।
ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ। ਗਸਤ=ਹੋ ਗਏ। ਬਿਜਦ=ਮਾਰੀ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ। ਖੁਦ ਦਸਤ=ਆਪਣੇ ਹੱਥ।
ਸ਼ਿਕਸਤ=ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤੇ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ
ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੧੬।

ਬਿਜਦ ਹਰ ਦੋ ਦਸਤਾ ਸਰੇ ਖੇਡ ਜੋਰ ॥ ਬ ਜੁੰਬਾ ਦਰਾਮਦ ਬਿ ਕਰਦੰਦ ਸ਼ੋਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜਦ=ਮਾਰੇ। ਹਰ ਦੋ ਦਸਤ=ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। ਸ਼=ਉਸ। ਸਰੇ=ਸਿਰ ਉਤੇ। ਖੇਡ=ਆਪਣੇ।
ਜੋਰ=ਬਲ। ਜੁੰਬਾ=ਹਿਲਣਾ, ਕੰਬਣਾ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ। ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ। ਸ਼ੋਰ=ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਭਾਵ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗ ਪਈ।
ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਲਗੀ ਤੇ ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ ਪਾਉਣਾ ਕੀਤਾ। ੧੭।

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਮੁਸਲਮਾਨਾਨ ਪਾਕ ॥

ਚਰਾ ਚੂੰ ਕਿ ਕੁਸ਼ਤੀ ਅਜ਼ੀਂ ਜਾਮਹ ਚਾਕ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਕ=ਪਵਿਤ੍ਰ। ਚਰਾ=ਕਿਉਂ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗ੍ਰੀ। ਕਿ=ਕਿਸੇ ਨੇ। ਕੁਸ਼ਤੀ=ਵੱਡ ਸੁਟਿਆ।
ਅਜ਼ੀਂ=ਇਹਨਾਂ। ਜਾਮਹ=ਕੱਪੜੇ। ਚਾਕ=ਲੀਠਾਂ।

ਅਰਥ—ਕਹਿਣ ਲਗੀ, ਜੋ ਹੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ। ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਲੀਠਾਂ ਕਰਨ ਵਾਂਗ੍ਰੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਉਂ ਵੱਡ ਸੁਟਿਆ ਹੈ। ੧੮।

ਬਿ ਖੁਰਦੰਦ ਮੈ ਹਰ ਦੋ ਆਂ ਮਸਤ ਗਾਸਤ ॥

ਗਿਰਫਤਾਂਦ ਸ਼ਮਸੇਰਿ ਪੌਲਾਦ ਦਸਤ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਰਦੰਦ=ਪੀ ਲਈ। ਮੈ=(ਮਜ) ਸ਼ਰਾਬ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ। ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ। ਗਸਤ=
ਹੋ ਗਏ। ਗਿਰਫਤਾਂਦ=ਫੜ ਲਈਆਂ। ਸ਼ਮਸੇਰਿ=ਤਲਵਾਰਾਂ। ਦਸਤ=ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ ਅਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ। (ਫਿਰ) ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੌਲਾਦੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਫੜ ਲਈਆਂ। ੧੯੧।

ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਆਂ ਬ ਈਂ ਆਂ ਜਿਦੰਦ ॥ ਬ ਦੀਦਹ ਮਰਾ ਹਰ ਦੁ ਈਂ ਕੁਸ਼ਤਰ ਅੰਦ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੇ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਆਂ=ਉਸਨੇ। ਬ ਈਂ=ਇਸ ਨੂੰ। ਆਂ=ਉਸ। ਜਿਦੰਦ=ਮਾਰਿਆ। ਦੀਦਹ=ਵੇਖਦਿਆਂ। ਹਰ ਦੁ=ਦੋਵੇਂ। ਈਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕੁਸ਼ਤਰ ਅੰਦ=ਕਤਲ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਕਤਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ੨੦।

ਦਰੇਗਾ ਮਰਾ ਜਾ ਜ਼ਮੀਂ ਹਮ ਨ ਦਾਦ ॥ ਨ ਦਹਲੀਜ਼ ਦੋਜ਼ਖ ਮਰਾ ਰਹ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾ। ਹਮ=ਭੀ। ਨ ਦਾਦ=ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਦਹਲੀਜ਼=ਦਲੀਜ਼ ਭਾਵ ਬੂਝਾ। ਰਹ=ਰਸਤਾ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੁਲਾ।

ਅਰਥ—ਹਾਇ! ਅਫਸੋਸ! ਮੈਨੂੰ ਧਰਤੀ ਨੇ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਖੁਲਾ। ੨੧।

ਦੁ ਚਸਮੇ ਮਰਾ ਬ੍ਰੂੰ ਚਿਹ ਗਰਦੀਦਹ ਈਂ ॥ ਕਿ ਈਂ ਦੀਦਹੇ ਖੁੰਨਿ ਈਂ ਦੀਦਹ ਈਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁ=ਦੋਵੇਂ। ਚਸਮੇ=ਅੱਖਾਂ। ਮਰਾ=ਮੇਰੀਆਂ। ਬ੍ਰੂੰ=ਵੇਖਦੀਆਂ। ਚਿਹ=ਕੀ। ਗਰਦੀਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ। ਈਂ=ਇਹ। ਕਿ=ਜੋ। ਦੀਦਹ=ਅੱਖਾਂ। ਖੁੰਨਿ=ਕਤਲ, ਮਰਨਾ। ਦੀਦਹ=ਵੇਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਮੇਰੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ੨੨।

ਬਿਹਲ ਮਨ ਤਨੇ ਤਰਕ ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਨਮ ॥ ਛਕੀਰੇ ਸਵਮ ਮੁਲਕਿ ਚੀਂ ਮੇ ਰਵਮ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਹਲ=ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਤਨੇ=ਸਰੀਰ। ਤਰਕ=ਤਿਆਗ। ਕੁਨਮ=ਕਰਾਂ। ਸਵਮ=ਹੋਵਾਂ। ਮੁਲਕਿ ਚੀਂ=ਚੀਨ ਦੇਸ ਵਲ। ਮੇ ਰਵਮ=ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੁਸਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਭਾਵ ਛਕੀਰਨੀ ਹੈ ਕੇ ਚੀਨ ਦੇਸ ਵਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ੨੩।

**ਬਿਗੁਢਤ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਕੁਨਦ ਜਾਮਹ ਚਾਕ ॥
ਰਵਾਂ ਸੂਦ ਸੂਏ ਦਸਤ ਮਤ ਚਾਕ ਚਾਕ ॥੨੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਢਤ=ਆਖੀ। ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ। ਜਾਮਹ=ਕੱਪੜੇ। ਚਾਕ=ਲੀਂਗ, ਪਾੜਨਾ। ਰਵਾਂ ਸੂਦ=ਤੁਰ ਪਈ। ਸੂਏ=ਵਲ, ਤਰਫ। ਦਸਤ=ਉਜਾੜ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾੜ ਕੇ ਲੀਂਗ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਜਾੜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ। ੨੪।

**ਕਿ ਆਂ ਜਾ ਬਿਦੀਦੰਦ ਖੁਸ਼ ਖੂਾਬਗਾਹ ॥
ਨਿਸ਼ਮਤਹ ਅਸਤ ਬਰ ਗਾਓ ਬਾ ਜਨ ਚੁ ਮਾਹ ॥੨੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਆਂ=ਉਸ। ਜਾ=ਜਗਾ। ਬਿਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਖੁਸ਼=ਸੋਹਣਾ। ਖੂਾਬਗਾਹ=ਸੌਣ ਦੀ ਜਗਾ। ਨਿਸ਼ਮਤਹ=ਬੈਠੀ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਗਾਓ=ਬਲਦ, ਬੈਲ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਜਨ=ਐਰਤ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ ਜਗਾ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੌਣ ਦੀ ਇਕ ਚੰਗੀ ਜਗਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਉਥੇ ਬਲਦ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਸ਼ਿਵਜੀ ਛਿੱਠਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ। ੨੫।

**ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਜਨ ॥
ਹਮਾਂਧੂ ਦਰਖਤੇ ਚੁ ਸਰਵਿ ਚਮਨ ॥੨੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ। ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਨੇਕ ਜਨ=ਭਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਹਮਾਂਧੂ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ਚੁ=ਵਰਗਾ। ਸਰਵਿ=ਸਰੂ ਬਿੜ। ਚਮਨ=ਬਗੀਚੀ।

ਅਰਥ—ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਹੇ ਭਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ! ਬਗੀਚੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰੂ ਬਿੜ ਵਾਂਗੂ ਤੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕੌਣ ਹੈ? ੨੬।

**ਕਿ ਹੂਰੇ ਪਰੀ ਤੋ ਚੁ ਨੂਰੇ ਜਹਾਂ ॥
ਕਿ ਮਾਹਿ ਛਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਾਂ ॥੨੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦਰਮਾ। ਛਲਕ=ਅਕਾਸ਼। ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ। ਯਮਾਂ=ਯਮਨ, ਜਗਤ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੂੰ ਹੂਰ ਹੈਂ ਜਾਂ ਪਰੀ ਹੈਂ। ਜਾਂ ਜਗਤ ਦੇ ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ। ਜਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਚੰਦਰਮਾ ਹੈਂ ਜਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੈਂ। ੨੭।

**ਨ ਹੂਰੇ ਪਰੀ ਆਮ ਨ ਨੂਰਿ ਜਹਾਂ ॥
ਮਨਮ ਦੁਖਤਰੇ ਸਾਹਿ ਜਾਬਿਲਸਤਾਂ ॥੨੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨਮ=ਮੈਂ ਹਾਂ। ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ। ਜਾਬਿਲਸਤਾਨ=ਜਾਬਿਲਸਤਾਨ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਹੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ! ਨਾ ਮੈਂ ਹੂਰ ਹਾਂ, ਨਾ ਪਗੀ ਹਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਾਬਿਲਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹਾਂ। ੨੯॥

ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਦਰਾਮਦ ਪਰਸਤਸ਼ ਨਮੂਦ ॥ ਬ ਨਿਜਦਸ਼ ਜਬਾਂ ਰਾ ਬਢੁਰਸਤ ਕਸੂਦ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਣਾ। ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ। ਪਰਸਤਸ਼=ਨਮਸ਼ਕਾਰ। ਨਮੂਦ=ਕੀਤੀ। ਨਿਜਦਸ਼=ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ। ਜਬਾਂ=ਜਬਾਨ, ਜੀਭ। ਫੁਰਸਤ=ਵਿਹਲ। ਕਸੂਦ=ਖੋਲ੍ਹਿਆ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਜਬਾਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਭਾਵ ਬੱਚੇ ਠੁਮੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ੨੯॥

ਬਦੀਦਨ ਤੁਰਾ ਮਨ ਬਸ ਅਜੂਰਦਹ ਅਮ ॥ ਬਿਗੋਈ ਤੋਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਬਸ=ਬਹੁਤ। ਅਜੂਰਦਹ ਅਮ=ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਬਿਗੋਈ=ਆਖੇ।

ਅਰਥ—(ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਭਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ!) ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂ? ੩੦॥

ਬਹੰਗਾਮਿ ਪੀਰੀ ਜਵਾਂ ਮੇ ਸ਼ਵਮ ॥ ਬਮੁਲਕਿ ਹਮਾਂ ਯਾਰ ਮਨ ਮੇ ਰਵਮ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹੰਗਾਮਿ=ਸਮਾਂ, ਉਮਰਾਂ ਤੋਂ। ਪੀਰੀ=ਬੁਢੇਪਾ। ਜਵਾਂ=ਜਵਾਨ। ਮੇ ਸ਼ਵਮ=ਮੈਂ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਹਮਾਂ=ਉਸੇ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਮੇ ਰਵਮ=ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਬਿਰਧ ਉਮਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸੇ ਹੀ ਯਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ। ੩੧॥

ਬਿ ਦਾਨਿਸ਼ ਤੋ ਦਾਨੀ ਵਗਰ ਈਂ ਵਫਾ ॥ ਬਿਯਾਦ ਆਮਦਸ਼ ਬਦਤਰੀਂ ਬੇਵਫਾ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ=ਨਾਲ। ਦਾਨਿਸ਼=ਬੁਧੀ। ਦਾਨੀ=ਜਾਣਦੀ ਹੈਂ। ਵਗਰ=ਜੇਕਰ। ਈਂ=ਇਹ। ਵਫਾ=ਭਲਾ ਕੰਮ। ਬਿਯਾਦ=ਚੇਤੇ। ਆਮਦਸ਼=ਆਇਆ। ਬਦਤਰੀਂ=ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ। ਬੇਵਫਾ=ਖੋਟਾ।

ਅਰਥ—ਤਾਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਗਾ ਤੇ ਖੇਟਾ ਬਿਆਲ ਚਿਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੩੨। [ਦ: ਗੁ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੪]

ਕਜ਼ਾਂ ਜਾ ਬਿਯਾਮਦ ਬਗਿਰਦੇ ਚੁ ਚਾਹ ॥ ਕਜ਼ਾਂ ਜਾ ਅਜੋ ਬੁਦ ਨਖਜ਼ੀਰਗਾਹ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਜ਼ਾਂ ਜਾ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ । ਬਿਯਾਮਦ=ਆਈ । ਗਿਰਦ=ਨੇੜੇ । ਚੁ=ਜਦ । ਚਾਹ=ਖੂਹ । ਕਜ਼ਾਂ ਜਾ=ਜੋ ਜਗ੍ਹਾ । ਅਜੋ ਬੁਦ=ਉਸ ਦੀ ਸੀ । ਨਖਜ਼ੀਰਗਾਹ=ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਿਵਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਰ ਲੈ ਕੇ ਜਦ ਖੂਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਮਿਤਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ (ਖੇਡਣ) ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ। ੩੩।

ਬ ਸੈਰੇ ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਆਮਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ॥ ਚੁ ਮਿਨਕਾਲ ਅਜੜ ਬਾਸ਼ਹ ਏ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਾਸਤੇ । ਸੈਰੇ=ਸੈਰ । ਮਿਨਕਾਲ=ਚੁੰਝ । ਬਾਸ਼ਹ=ਬਾਜ ਵਰਗੇ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਨੌ ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਖੂਡ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਮਿਤਰ ਸੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ । ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਦੇ ਬਾਸੇ ਪੰਛੀ ਦੀ ਲਾਲ ਚੁੰਝ ਵਰਗਾ ਸੀ। ੩੪।

ਕਿ ਬਰਖਾਸਤ ਪੇਸ਼ਸ ਗਵਜ਼ਨੇ ਅਜੜੀਮ ॥ ਰਵਾਂ ਕਰਦੁ ਅਸਪ ਹਮਚੁ ਬਾਦੇ ਨਸੀਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠਿਆ । ਪੇਸ਼ਸ=ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ । ਗਵਜ਼ਨੇ=ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਗਊ। ਅਜੜੀਮ=ਵੱਡੀ । ਰਵਾਂ ਕਰਦੁ=ਤੋਰਿਆ । ਅਸਪ=ਘੋੜਾ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਬਾਦੇ=ਹਵਾ । ਨਸੀਮ=ਸਵੇਰਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਜੰਗਲੀ ਗਊ ਉਠ ਭਜੀ । ਸਵੇਰ ਦੀ ਹਵਾ ਵਾਂਗੂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਘੋੜਾ ਤੋਰ ਦਿਤਾ। ੩੫।

ਬਸੇ ਦੂਰ ਗਸ਼ਤਸ਼ ਨ ਮਾਂਦਹ ਦਿਗਰ ॥ ਅ ਆਬੋ ਨ ਤੋਸਹ ਨ ਅਜੜ ਖੁਦ ਖਬਰ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਗਸ਼ਤਸ਼=ਚਲੇ ਗਏ, ਉਹ । ਨ ਮਾਂਦਹ=ਨਾ ਰਿਹਾ । ਦਿਗਰ=ਹੋਰ । ਆਬੋ=ਪਾਣੀ । ਤੋਸਹ=ਖੁਰਾਕ । ਅਜੜ ਖੁਦ=ਆਪਣਾ ਆਪ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ । ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਖਬਰ ਰਹੀ। ੩੬।

ਰਵਾਂ ਓ ਸ਼ੁਦਹ ਬਾ ਤਨੇ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਨ ਹੂਰੋ ਪਰੀ ਆਫਤਾਬੇ ਜਹਾਂ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਓ ਸ਼ੁਦਹ=ਉਹ ਤੁਰ ਪਈ । ਬ=ਨਾਲ । ਤਨੇ=ਸਰੀਰ ਦੇ । ਆਫਤਾਬੇ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਸੂਰਜ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ । ਐਸਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਨਾ ਹੂਰ ਤੇ ਪਰੀ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਹਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੈ ।੩੭।

ਬਦੀਦਨ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਹ ਆਸੁਫਤਹ ਗਸਤ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਖੁਦ ਖਬਰ ਰਫਤ ਵ ਅਜ਼ ਹੋਸ਼ ਦਸਤ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਣ ਨਾਲ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨੂੰ । ਸ਼ਾਹ=ਗਾਜਾ । ਆਸੁਫਤਹ=ਮੋਹਤ । ਗਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ । ਖੁਦ ਖਬਰ ਰਫਤ=ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ । ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ । ਦਸਤ=ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗਾਜਾ ਮੋਹਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਜੋ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼ ਮਾਰੀ ਗਈ ਤੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਸੁਰਤ ਵੀ ਚਲੀ ਗਈ ।੩੮।

ਕਿ ਕਸਮਿ ਖੁਦਾ ਮਨ ਤੁਰਾ ਮੇ ਕੁਨਮ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਜਾਨਿ ਜਾਨੀ ਤੋਂ ਬਰਤਰ ਕੁਨਮ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨ=ਮੈਂ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਅਜ਼=ਨਾਲੋਂ । ਜਾਨਿ ਜਾਨੀ=ਜਿੰਦ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ । ਬਰਤਰ=ਵਧਕੇ ।

ਅਰਥ—ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਹੂੰ ਹੈ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ । ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਜਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।੩੯।

ਉਜ਼ਰ ਕਰਦ ਓ ਚੂੰ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਬਾਰ ॥ ਹਮ ਆਖਰ ਬਿਗੁਫਤਨ ਵਜ਼ਾਂ ਕਰਦ ਕਾਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਜ਼ਰ=ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ । ਕਰਦ=ਕੀਤੀ । ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ=ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ । ਬਾਰ=ਵਾਰੀ । ਹਮ ਆਖਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ । ਬਿਗੁਫਤਨ=ਕਹਿਣਾ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ ਕੀਤੀ । ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ।੪੦।

ਬਿ ਬੀਂ ਗਰਦਸ਼ ਬੇਵਫਾਏ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਕਿ ਖੁੰਨਿ ਸਿਤਾਦਸ਼ ਨ ਮਾਂਦਸ਼ ਨਸਾਂ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੀਂ=ਵੇਖ । ਗਰਦਾਸ਼ੁਚੱਕ੍ਰ, ਤੌਰ । ਬੇਵਫਾਏ ਜ਼ਮਾਂ=ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਬੇ ਵਫਾਈ । ਮਾਂਦਸ=ਰਿਹਾ । ਨਸ਼ਾਂ=ਨਿਸ਼ਾਨ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਆੰਦੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਬੇਵਫਾਈ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਵੇਖ । ਜੋ ‘ਸਿਤਾਦਸ਼’ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ । ੪੧ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਕੈ ਖੁਸਰੋ ਓ ਜਾਮ ਜਮ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਆਦਮ ਮੁਹੰਮਦ ਖਤਮ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ । ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ । ਜਮ=ਜਮਸ਼ੈਦ । ਆਦਮ=ਬਾਬਾ ਆਦਮ, ਕੁਗਨ ਦੇ ਕਬਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮਨੁਖ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਖਤਮ=ਅਖੀਰਲਾ (ਪੈਰਿਬਰ) ।

ਅਰਥ—ਕਿਥੇ ਹੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖੁਸਰੋ ਅਤੇ ਜਮਸ਼ੈਦ ਤੇ ਕਿਥੇ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ? ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ੪੨ ॥

ਫਿਰੇਦੂੰ ਕੁਜਾ ਬਹਮਨ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ॥

ਨ ਦਾਰਾਬ ਦਾਰਾ ਦਰਾਮਦ ਬੁਮਾਰ ॥੪੩॥

ਅਰਥ—ਫਿਰੇਦੂੰ, ਬਹਮਨ ਤੇ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ਨਾਮੀ ਤਿੰਨੇ ਨਾਮੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹਨ ? ਨਾ ਦਾਰਾਬ ਹੈ, ਨਾ ਦਾਰਾ ਹੈ । ਗਿਣਤੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ੪੩ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਅਸਕੰਦਰ ਓ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥

ਕਿ ਯਕ ਹਮ ਨ ਮਾਂਦਸਤ ਜਿੰਦਾ ਬ ਜਾਹ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ=ਭੀ । ਨ ਮਾਂਦਸਤ=ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਬ ਜਾਹ=ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਆੰਦੰਗਜ਼ੇਬ ! ਅਸਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਜੋ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਇਕ ਵੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ੪੪ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹ ਤੈਮੂਰ ਬਾਬਰ ਕੁਜਾਸਤ ॥

ਹਮਾਯੂੰ ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਅਕਬਰ ਕੁਜਾਸਤ ॥੪੫॥

ਅਰਥ—ਤੈਮੂਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਬਾਬਰ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਹਮਾਯੂੰ ਕਿਥੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਚਲਿਆ ਹੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੈ । ੪੫ ॥

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸੁਰਖ ਰੰਗੇ ਫਿਰੰਗ ॥

ਖੁਸ਼ ਆਮਦ ਮਰਾ ਵਕਤਿ ਜਦ ਤੇਰਾ ਜੰਗ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਿਰੰਗ=ਇਕ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ। ਮਗਾ=ਮੈਨੂੰ। ਜ਼ਦ ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨੀ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ। ਫਿਰੰਗ ਦੇਸ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੁ ਧ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ੧੪੬॥

ਬ ਮਨ ਦਿਹ ਕਿ ਖੁਦ ਰਾ ਪਯੋਹਸ਼ ਕੁਨਮ ॥

ਬ ਤੇਗ ਆਜਮਾਈ ਸੁਕੋਹਸ਼ ਕੁਨਮ ॥੧੪੭॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਖੁਦ ਰਾ=ਆਪ ਨੂੰ। ਪਯੋਹਸ਼=ਢੂੰਡ, ਵਿਚਾਰ। ਤੇਗ ਆਜਮਾਈ=ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣੀ। ਸੁਕੋਹਸ਼=ਦਬਾਉਣਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਦੇਹੁ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ। ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅਸੁਗੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਕਰਾਂ। ੧੪੭॥੮॥

ਅੱਠਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਯਤ ਨੌਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਕਮਾਲਸ਼ ਕਰਮਾਤ ਆਜਮ ਕਰੀਮ ॥

ਰਜ਼ਾ ਬਸ਼ਸ਼ ਰਾਜਿਕ ਰਿਹਾਕੋ ਰਹੀਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਮਾਲ=ਪੂਰਨ। ਸ਼ਾ=ਉਹ। ਕਰਮਾਤ=ਬਰਕਤ, ਵਡਿਆਈ ਪੂਰਨ ਤਾਕਤਾਂ। ਆਜਸ਼=ਵੱਡਾ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਰਾਜਿਕ=ਰਿਜਕ ਦਾਤਾ। ਰਿਹਾਕੋ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਰਹੀਮ=ਰਹਿਮ ਦਿਲ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਰਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੇ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ। ਭਾਣੇ ਦੇ ਬਸ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਰਿਜਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਹੈ। ੧।

ਬ ਜਾਕਿਰ ਦਿਹਦ ਈਂ ਜਮੀਨੋ ਜਮਾਂ ॥

ਮਲੂਕੋ ਮਲਾਇਕ ਹਮਰ ਆਂ ਜਹਾਂ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਕਿਰ=ਜਪਣ ਵਾਲਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਈਂ=ਇਸ। ਜਮਾਂ=ਅਕਾਸ਼। ਮਲੂਕੋ=ਗਜੇ। ਮਲਾਇਕ=ਦੇਵਤੇ। ਹਮਰ=ਸਾਰੇ। ਆਂ=ਉਸ। ਜਹਾਂ=ਜਗਤ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ (ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਬਣਾ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹਿਕਾਇਤ ਬੁਨੀਦੇਮ ਸ਼ਾਹਿ ਫਿਰੰਗ ॥ ਚੁ ਬਾ ਜਨ ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਪੁਸ਼ਤਿ ਪਲੰਗ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਬਾ ਜਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ। ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁਸ਼ਤਿ ਪਲੰਗ=ਮੰਜੇ ਉਤੇ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਂਹੰਜ਼ੇਬੇ! ‘ਫਰੰਗ’ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਮੈਂ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਣੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ੩।

ਨਦਰ ਕਰਦ ਬਰ ਬਚਹ ਗੌਹਰ ਨਿਗਾਰ ॥ ਬਦੀਦਨ ਹਮਾਯੂ ਜਵਾਂ ਉਸਤਵਾਰ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਦਰ ਕਰਦ=ਪਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਬਰ ਬਚਹ=ਪੁਤ੍ਰ ਉਤੇ। ਗੌਹਰ=ਮੌਤੀ। ਨਿਗਾਰ=ਪਾਰਖ। ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ। ਹਮਾਯੂ=ਸੁੰਦਰ। ਉਸਤਵਾਰ=ਤਕੜਾ।

ਅਰਥ—ਮੌਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੌਹੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਉਹ ਲੜਕਾ ਸੁੰਦਰ, ਜਵਾਨ ਤੇ ਤਕੜਾ ਦਿਸਿਆ। ੪।

ਬਵਕਤਿ ਸ਼ਬ ਓ ਰਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥ ਬਦੀਦਨ ਹਮਾਯੂ ਬ ਬਾਲਾਏ ਬੇਸ਼ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਵਕਤਿ=ਵੇਲੇ, ਸਮੇਂ। ਸ਼ਬ=ਰਾਤ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਖਾਦੰਦ=ਸੱਦਿਆ। ਪੇਸ਼=ਅਗੇ, ਸਾਹਮਣੇ। ਬਾਲਾਏ=ਉਚਿਆਈ। ਬੇਸ਼=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਜੋ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਤੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਜਵਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ੫।

ਬਿਆਵੇਖਤ ਬਾ ਓ ਹਮਰ ਯਕ ਦਿਗਰ ॥ ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਸ਼ਵਦ ਹੋਸ਼ੇ ਹੈਬਤ ਹੁਨਰ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੇਖਤ=ਰਚ ਮਿਚ ਗਏ। ਹਮਰ=ਸਾਰੇ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ। ਬਾ ਓ=ਆਪੇ ਵਿਚ। ਹੋਸ਼ੇ=ਬੁਧੀ। ਹੈਬਤ=ਦਬਾਉ ਵਾ ਵੱਡਿਆਈ। ਹੁਨਰ=ਵਿਦਿਆ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਇਕ ਢੂਜੇ ਨਾਲ ਆਪੇ ਵਿਚ ਰਚ ਮਿਚ ਗਏ। ਜੋ ਅਕਲ, ਵੱਡਿਆਈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ। ੬।

[ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੫]

ਯਕੇ ਮੂਇ ਚੀਂ ਰਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਮੂਇ ਚੀਨੀ ਬਰਾਵੁਰਦ ਰੇਸ਼ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਮੂਇ ਚੀਂ=ਵਾਲ ਚੁਗਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਨਾਈ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਬਿਖਾਦੰਦ=ਸੱਦਿਆ। ਪੇਸ਼=ਕੋਲ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਮੂਇ ਚੀਨੀ=ਵਾਲ ਸੰਦ, ਮੋਚਨਾ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਲਿਆਵੇ। ਰੇਸ਼=

ਵੱਛਣਾ, ਮੁੰਨ ਕੇ ਸਾਡ ਕਰਨਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨਾਈ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ। ਜੋ ਮੇਚਨੇ ਨਾਲ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੱਛ ਭਾਵ ਮੁੰਨ ਕੇ ਸਾਡ ਬਣਾ ਦੇਵੇ।।੧॥

ਬਰੋ ਹਰ ਕਿ ਬੀਨਦ ਨ ਦਾਨਦ ਸੁਖਨ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਰੂਇ ਮਰਦੋ ਬੁਦਹ ਸ਼ਕਲਿ ਜਨ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋ=ਉਤੇ, ਉਸ। ਹਰ ਕਿ=ਜੋ ਕੋਈ। ਬੀਨਦ=ਵੇਖਦਾ। ਨ ਦਾਨਦ=ਨ ਜਾਣਦਾ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਰੂਇ ਮਰਦ=ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਚਿਹਨ। ਸ਼ਕਲਿ=ਸੂਰਤ। ਜਨ=ਐਰਤ। ਬੁਦਹ=ਹੋ ਗਈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ, ਅਸਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਐਰਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।।੯॥

ਬਿਦੀਦੰਦ ਹਰ ਕਸ ਕਿ ਈਂ ਹਮ ਜਨ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਦਰ ਪੈਕਰਿ ਚੂੰ ਪਰੀ ਰੌਬਨ ਅਸਤ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੀਦੰਦ=ਜਾਣਿਆ। ਹਰ ਕਸ=ਸਭ ਕਿਸੇ। ਈਂ ਹਮ=ਇਹ ਭੀ। ਜਨ ਅਸਤ=ਐਰਤ ਹੈ। ਕਿ=ਜੋ। ਦਰ ਪੈਕਰਿ=ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗੂ। ਰੌਬਨ=ਚਮਕੀਲੀ। ਅਸਤ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਜੋ ਇਹ ਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰੀ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕੀਲੀ ਸੀ।।੯॥

ਬਿਦੀਦੰਦ ਓ ਰਾ ਯਕੇ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਹਿ ॥ ਕਿ ਮਕਬੂਲ ਸੂਰਤ ਚੋ ਰਖਸਿੰਦਹ ਮਾਹ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੀਦੰਦ=ਜਾਣਿਆ ਭਾਵ ਵੇਖਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਤਾਈਂ। ਮਕਬੂਲ=ਪਿਆਰੀ। ਰਖਸਿੰਦਹ=ਚਮਕੀਲਾ। ਮਾਹ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦਿਨ ਰਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਜੋ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੀ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਚਮਕੀਲੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੀ ਹੈ।।੧੦॥

ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥ ਸਜਾਵਾਰ ਸ਼ਾਹੀਸਤ ਸ਼ਾਯਾਨਿ ਤਖਤ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਸਜਾਵਾਰ=ਯੋਗ, ਲਾਇਕ। ਸ਼ਾਹੀਸਤ=ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਯਾਨਿ=ਲਾਇਕ। ਤਖਤ=ਰਾਜ-ਗੱਦੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਜੋ ਹੋ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਏ! ਤੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਤਖਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈ।।੧੧॥

**ਕਿ ਜਨ ਤੋ ਕੁਦਾਮੀ ਕਿਰਾ ਦੁਖਤਰੀ ॥
ਕਿ ਮੁਲਕੇ ਕਿਰਾ ਤੋ ਕਿਰਾ ਖੂਹਰੀ ॥੧੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਨ=ਐਂਡਤ | ਕੁਦਾਮੀ=ਕਿਸ ਦੀ | ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਦੀ | ਦੁਖਤਰੀ=ਬੇਟੀ, ਲੜਕੀ | ਮੁਲਕੇ=ਦੇਸ | ਖੂਹਰੀ=ਭੈਣ |

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੂ ਕਿਸ ਦੀ ਐਂਡਤ ਹੈ? ਕਿਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ? ਜੋ ਤੇਰਾ ਦੇਸ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਤੂ ਭੈਣ ਹੈ? ।੧੨।

**ਬ ਨਦਰ ਅੰਦਰੂੰ ਬਹਰਹ ਮੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥
ਬਦੀਦਨ ਸ਼ਰੇ ਦਿਲ ਪਸੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥੧੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਨਦਰ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ | ਬਹਰਹ ਮੰਦ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ | ਆਮਦ=ਆਈ | ਸ਼=ਉਹ | ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣ | ਸ਼ਾਹੇ=ਇਕ ਰਾਜਾ |

ਅਰਥ—ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ (ਤਾਂ) ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਗਈ। ।੧੩।

**ਕਨੀਜਕ ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥
ਸ਼ਬਾਂ ਰਾਹ ਬੁਰਦਸ਼ ਦਰੂੰ ਖਾਨਹ ਖੇਸ਼ ॥੧੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਨੀਜਕ=ਗੋਲੀ | ਯਕੇ ਰਾ=ਇਕ ਨੂੰ | ਬਿਖਾਦੰਦ=ਸ਼ਦਿਆ | ਪੇਸ਼=ਕੋਲ | ਸ਼ਬਾਂ ਗਾਹ=ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ | ਬੁਰਦਸ਼=ਲੈ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ | ਦਰੂੰ=ਅੰਦਰ | ਖਾਨਹ=ਘਰ ਵਿਚ | ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ ਅਤੇ ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ।੧੪।

**ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਸਰਵ ਕਦ ਸੀਮ ਤਨ ॥
ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੧੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ | ਐ=ਹੇ | ਸਰਵ ਕੱਦ=ਸਰੂ ਬਿੜ ਵਰਗੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ | ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ | ਤਨ=ਸਰੀਰ | ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਦੀਵਾ (ਚੰਦਰਮਾ) | ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ | ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਗਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਸਰੂ ਬਿੜ ਵਾਂਗੂ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ (ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ) ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ। ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੀਵੇ ਭਾਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲੀ। ।੧੫।

**ਵਜਾਂ ਬਹਰ ਮਾ ਰਾ ਬ ਤਪਸੀਦ ਦਿਲ ॥
ਕਿ ਮਾਹੀ ਬਿਉਫਤਾਦ ਅਜ਼ ਆਬੋ ਗਿਲ ॥੧੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜਾਂ=ਉਸ | ਬਹਰ=ਲਈ | ਮਾ ਰਾ=ਮੇਰਾ | ਤਪਸੀਦ=ਤੜ੍ਹਫ ਰਿਹਾ | ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ।

**ਕਿ ਜਨ ਤੋ ਕੁਦਾਮੀ ਕਿਰਾ ਦੁਖਤਰੀ ॥
ਕਿ ਮੁਲਕੇ ਕਿਰਾ ਤੋ ਕਿਰਾ ਖੂਹਰੀ ॥੧੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਨ=ਐਂਡਤ | ਕੁਦਾਮੀ=ਕਿਸ ਦੀ | ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਦੀ | ਦੁਖਤਰੀ=ਬੇਟੀ, ਲੜਕੀ | ਮੁਲਕੇ=ਦੇਸ | ਖੂਹਰੀ=ਭੈਣ |

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੂ ਕਿਸ ਦੀ ਐਂਡਤ ਹੈ? ਕਿਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ? ਜੋ ਤੇਰਾ ਦੇਸ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਤੂ ਭੈਣ ਹੈ? ।੧੨।

**ਬ ਨਦਰ ਅੰਦਰੂੰ ਬਹਰਹ ਮੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥
ਬਦੀਦਨ ਸ਼ਰੇ ਦਿਲ ਪਸੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥੧੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਨਦਰ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ | ਬਹਰਹ ਮੰਦ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ | ਆਮਦ=ਆਈ | ਸ਼=ਉਹ | ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣ | ਸ਼ਾਹੇ=ਇਕ ਰਾਜਾ |

ਅਰਥ—ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ (ਤਾਂ) ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਗਈ। ।੧੩।

**ਕਨੀਜਕ ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਸ਼ਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥
ਸ਼ਬਾਂ ਰਾਹ ਬੁਰਦਸ਼ ਦਰੂੰ ਖਾਨਹ ਖੇਸ਼ ॥੧੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਨੀਜਕ=ਗੋਲੀ | ਯਕੇ ਰਾ=ਇਕ ਨੂੰ | ਬਿਸ਼ਾਦੰਦ=ਸ਼ਦਿਆ | ਪੇਸ਼=ਕੋਲ | ਸ਼ਬਾਂ ਗਾਹ=ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ | ਬੁਰਦਸ਼=ਲੈ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ | ਦਰੂੰ=ਅੰਦਰ | ਖਾਨਹ=ਘਰ ਵਿਚ | ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ ਅਤੇ ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ।੧੪।

**ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਅੈ ਸਰਵ ਕਦ ਸੀਮ ਤਨ ॥
ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੧੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ | ਅੈ=ਹੇ | ਸਰਵ ਕੱਦ=ਸਰੂ ਬਿੜ ਵਰਗੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ | ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ | ਤਨ=ਸਰੀਰ | ਚਰਾਗੇ=ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਦੀਵਾ (ਚੰਦਰਮਾ) | ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ | ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਗਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਸਰੂ ਬਿੜ ਵਾਂਗੂ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ (ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ) ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ। ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੀਵੇ ਭਾਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲੀ। ।੧੫।

**ਵਜਾਂ ਬਹਰ ਮਾ ਰਾ ਬ ਤਪਸੀਦ ਦਿਲ ॥
ਕਿ ਮਾਹੀ ਬਿਉਫਤਾਦ ਅਜ਼ ਆਬੋ ਗਿਲ ॥੧੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜਾਂ=ਉਸ | ਬਹਰ=ਲਈ | ਮਾ ਰਾ=ਮੇਰਾ | ਤਪਸੀਦ=ਤੜ੍ਹਫ ਰਿਹਾ | ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ।

ਬਿਉਛਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਵੇ । ਅਜ਼=ਤੌਂ । ਆਥੋ=ਪਾਣੀ ਤੌਂ । ਗਿਲ=ਮਿੱਟੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਇਉਂ ਤੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ
ਡਿਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਤੜ੍ਹਦੀ ਹੈ । ੧੬।

ਬਿਰੋਂ ਐ ਸਬਾਪੈਕ ਗੁਲਜ਼ਾਰਿ ਮਾ ॥ ਕਿ ਦਰਪੇਸ਼ ਯਾਰੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਮਾ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਰੋਂ=ਜਾਹ । ਐ=ਹੇ । ਸਬਾਪੈਕ=ਛੁਰਤੀਲੀ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ । ਗੁਲਜ਼ਾਰਿ=ਬਗੀਚੀ ।
ਮਾ=ਮੇਰੀ । ਦਰਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ । ਵਫ਼ਾਦਾਰ=ਬਚਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮੇਰੇ (ਦਿਲ ਦੀ) ਫੁਲਵਾਜੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜਾਹ । ਮੇਰੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਯਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਜਾਹ । ੧੭।

ਤੋ ਗਰ ਪੇਸ਼ ਓ ਰਾ ਬਿਆਰੀ ਮਰਾ ॥ ਬਿਬਖਸ਼ਮ ਸਰਿ ਬਸਤਰ ਗੰਜੇ ਤੁਰਾ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋਂ=ਤੂੰ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬਿਆਰੀ=ਲੈ ਆਵੇ । ਮਰਾ=ਮੇਰੇ । ਬਿਬਖਸ਼ਮ=
ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਸਰਿ ਬਸਤਰ=ਮੂੰਹੋਂ ਮੂੰਹ ਤਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ । ਗੰਜੇ=ਖਜ਼ਾਨਾ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਮੂੰਹ ਤਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ । ੧੮।

ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ ਕਨੀਜ਼ ਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਬਿਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ਰਾ ਜਿ ਸਰ ਤਾ ਬ ਬੁਨ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ=ਤੁਰ ਪਈ । ਕਨੀਜ਼=ਗੋਲੀ । ਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣਦਿਆਂ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ ।
ਬਿਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਸੁਖਨ ਰਾ=ਗੱਲ ਨੂੰ । ਜਿ=ਤੌਂ । ਸਰ ਤਾ=ਸਿਰ ਤੌਂ । ਬ ਬੁਨ=ਪੈਰਾਂ ਤਕ ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਗੋਲੀ ਤੁਰ ਪਈ । ਸਿਰ ਤੌਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿ
ਦਿਤੀ । ਭਾਵ ਆਦਿ ਤੌਂ ਅੰਤ ਤਕ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ । ੧੯।

ਜਬਾਨੀ ਕਨੀਜ਼ਕ ਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਬਿ ਪੇਚੀਦ ਬਰ ਖੁਦ ਜਿ ਪੋਸ਼ਾਕ ਜਨ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ । ਕਨੀਜ਼ਕ=ਗੋਲੀ ਦੀ । ਪੇਚੀਦ=ਵੱਟ ।
ਬਰ ਖੁਦ=ਆਪਣੇ ਉਤੇ । ਜਿ=ਤੌਂ । ਜਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ।

ਅਰਥ—ਗੋਲੀ ਦੀ ਜਬਾਨੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੈਨੂੰ ਵਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ
ਉਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਤੌਂ ਵੱਟ ਖਾਧਾ ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਬਾਸ ਤੌਂ ਨਫਰਤ ਕੀਤੀ । ੨੦।

ਕਿ ਜ਼ਾਹਰ ਕੁਨਾਨੀਦ ਅਸਬਾਬਿ ਖੇਸ਼ ॥ ਕਿ ਦੀਦਨ ਜਹਾਂ ਰਾ ਬਿ ਕਿਰਦਾਰੇ ਖੇਸ਼ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਜ਼ਾਹਰ=ਪ੍ਰਗਟ । ਕੁਨਾਨੀਦ=ਕਰਾ ਲਿਆ । ਅਸਬਾਬਿ=ਭੇਦ, ਪਾਜ । ਖੇਸ਼=ਆਪਣਾ । ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ । ਜਹਾਂ ਰਾ=ਜਗਤ ਦਾ । ਬਿ=ਉਪਰ । ਕਿਰਦਾਰੇ=ਕਰਤਥ

ਅਰਥ—ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਵੇਖਿਆ ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਕਰਤਥ ਹੈ ? ।੨੧।

ਬਿ ਖਾਹਦ ਮਰਾ ਸ਼ਾਹਿ ਐ ਯਾਰਿ ਮਾ ॥ ਮਰਾ ਮਸਲਿਹਤ ਦੇਹ ਵਡਾਦਾਰਿ ਮਾ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਾਹਦ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਸ਼ਾਹਿ=ਗਾਜਾ । ਮਾ=ਮਰੇ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਮਸਲਿਹਤ=ਸਲਾਹ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ! ਹੋ ਮੇਰੀ ਵਡਾਦਾਰ ! ਗਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਹ ਜੋ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ ? ।੨੨।

ਤੁ ਗੋਈ ਮਨ ਈਂ ਜਾ ਗੁਰੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ ॥ ਕਿ ਇਮ ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ ਜਾਇ ਖੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ ਗੋਈ=ਤੂੰ ਆਖੇਂ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਈਂ ਜਾ=ਇਸ ਤੋਂ । ਗੁਰੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ=ਗ੍ਰੰਥ ਹੋ ਜਾਵਾਂ । ਇਸ ਰੋਜ਼=ਅਜ । ਅਜ਼ ਜਾਇ=ਇਸ ਤੋਂ । ਖੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ=ਉਠ ਜਾਵਾਂ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ? ਜਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਅਜ਼ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤੁਰ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹੇ ਜਾਵੇਗਾ ? ।੨੩।

ਨ ਤਰਸੀ ਇਲਾਜ ਤੁਰਾ ਮਨ ਕੁਨਮ ॥ ਬਦੀਦਨ ਵਜ਼ਾਂ ਚਾਰਿ ਮਾਹਿ ਨਿਹਮ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਰਸੀ=ਡਰ । ਇਲਾਜ=ਉਪਾਵ । ਕੁਨਮ=ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਦੇ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੇ । ਮਾਹੇ=ਮਹੀਨੇ । ਨਿਹਮ=ਰੱਖਾਂਗੀ ।

ਅਰਥ—ਡਰ ਨਾ ਤੇਰਾ ਉਪਾਵ ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ਉਸ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖਾਂਗੀ ।੨੪।

ਚੁ ਖੁਸ਼ਪੀਦ ਯਕ ਜਾਇ ਚੂੰ ਬੇਖਬਰ ॥ ਖਬਰ ਰਾਸ਼ਤ ਸੁਦ ਸ਼ਾਹ ਓ ਸ਼ੇਰ ਨਰ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ-ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਖੁਸ਼ਪੀਦ=ਸੌਂ ਗਏ। ਯਕ ਜਾਇ=ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ। ਗਸ਼ਤ=ਹੋਈ। ਸੁਦ=ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਹ=ਗਾਜਾ।

ਅਰਥ-ਜਦ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਸੁਤੇ ਪਏ ਹੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਤਦ ਸ਼ੇਰ ਮਰਦ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ। ੨੫।

ਦਹਾਨਿ ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਕਨੀਜ਼ਕ ਸੁਖਨ ॥

ਬਜੁੰਬਸ਼ ਬ ਲਰਜ਼ੀਦ ਸਰ ਤਾ ਬ ਬੁਨ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ-ਦਹਾਨਿ=ਮੂੰਹ ਤੋਂ। ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ। ਈਂ=ਇਹ। ਕਨੀਜ਼ਕ=ਦਾਸੀ। ਬ ਜੁੰਬਸ਼=ਗੁਸੇ ਨਾਲ। ਬ ਲਰਜ਼ੀਦ=ਕੰਬ ਗਿਆ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਤਾ=ਤੋਂ। ਬ ਬੁਨ=ਜੜ੍ਹ ਭਾਵ ਪੈਰ ਤਕ।

ਅਰਥ-ਦਾਸੀ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ। ੨੬।

ਬਿਆਮਦ ਕਜੋ ਜਾਇ ਓ ਖੁਫਤਹ ਦੀਦ ॥

ਜ ਸਰ ਤਾ ਕਦਮ ਹਮਚੁ ਮੇਹਰਬਿ ਤਪੀਦ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ-ਬਿਆਮਦ=ਆਇਆ। ਕਜੋ=ਉਸ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ। ਓ=ਉਸ। ਖੁਫਤਹ=ਸੁਤਾ। ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ। ਜ=ਤੋਂ। ਕਦਮ=ਪੈਰ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮੇਹਰਬਿ=ਸੁਰਜ। ਤਪੀਦ=ਤਪ ਗਿਆ।

ਅਰਥ-ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਆਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸੁਤੇ ਪਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਸੁਰਜ ਵਾਂਗੂ ਤਪ ਗਿਆ। ੨੭।

ਬਿ ਦਾਨਿਸ਼ਤ ਈਂ ਰਾ ਖਬਰਦਾਰ ਬੁਦ ॥

ਬਿਰੋਜ਼ ਅਜ਼ਾ ਈਂ ਖਬਰਦਾਰ ਬੁਦ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ-ਦਾਨਿਸ਼ਤ=ਜਾਣਿਆ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਖਬਰਦਾਰ=ਖਬਰ ਵਾਲੀ। ਬੁਦ=ਹੋ ਗਈ। ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ਾ=ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਖਬਰ=ਸਾਵਧਾਨ। ਸੁਦ=ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਰਥ-ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਖਬਰਦਾਰ ਭਾਵ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ੨੮।

ਬਿ ਖੁਸ਼ਪੀਦ ਯਕ ਜਾਇ ਯਕੇ ਖੂਾਬਗਾਹ ॥

ਮਰਾ ਦਾਉ ਉਛਤਦ ਨ ਯਜ਼ਦਾਂ ਗਵਾਹ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ-ਖੁਸ਼ਪੀਦ=ਸੁੱਡੀ। ਯਕ ਜਾਇ=ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ। ਖੂਾਬਗਾਹ=ਸੈਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ। ਯਜ਼ਦਾਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਅਰਥ-ਇਕੋ ਸੈਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ, ਇਕ ਹੀ ਥਾਂ ਸੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਮਰਾ ਦਾਅ ਨਹੀਂ ਫਿਥਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਵਾਹ ਹੈ। ੨੯।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੬]

ਜੁਦਾ ਗਰ ਬਿ ਬੀਨਮ ਅਜ਼ੀਂ ਖਾਬਗਾਹ ॥ ਯਕੇ ਜੁਫਤਹ ਬਾਸਮ ਚੁ ਖੁਰਸੈਦ ਮਾਹ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁਦਾ=ਵਖਰੇ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਬੀਨਮ=ਵੇਖ ਲਵਾਂ । ਅਜ਼ੀਂ=ਇਸ ਨੂੰ । ਖਾਬਗਾਹ=ਮੰਜਾ । ਜੁਫਤਹ=ਜੋੜਾ । ਬਾਸਮ=ਹੋ ਜਾਵਾਂ । ਖੁਰਸੈਦ=ਸੂਰਜ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਜੇ ਉਤੇ ਵੱਖਰੀ ਸੂਤੀ ਹੋਈ ਵੇਖ ਲਵਾਂ, ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਦਮ ਜੋੜਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੦।

ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਗਾਸਤ ਓ ਬਿਆਮਦ ਦਿਗਰ ॥ ਹਮਾਂ ਖੁਫਤਹ ਦੀਦੰਦ ਯਕ ਜਾਇ ਬਬਰ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ । ਰੋਜ਼=ਦਿਨ । ਗਾਸਤ=ਚਲਾ ਗਿਆ । ਬਿਆਮਦ=ਆਇਆ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ । ਹਮਾਂ=ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਖੁਫਤਹ=ਸੂਤੇ ਪਿਆਂ । ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ । ਬਬਰ=ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਿਨ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਇਆ । ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਸੂਤੇ ਪਿਆਂ ਵੇਖਿਆ । ੩੧।

ਦਰੇਗਾ ਅਜ਼ੀਂ ਗਰ ਜੁਦਾ ਯਾਛਤਮ ॥ ਯਕੇ ਹਮਲਹ ਚੁੰ ਸ਼ੇਰਿ ਨਰ ਸਾਖਤਮ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ । ਅਜ਼ੀਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰਾ । ਯਾਛਤਮ=ਪਾਉਂਦਾ । ਹਮਲਹ=ਹੱਲਾ । ਸਾਖਤਮ=ਮੈਂ ਕਰਦਾ ।

ਅਰਥ—ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਪਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਨਰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ । ੩੨।

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਰਫਤਸ਼ ਸਿਵਮ ਆਮਦਸ਼ ॥ ਬਿ ਦੀਦੰਦ ਯਕ ਜਾਇ ਬਰਤਾਫਤਸ਼ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ । ਰੋਜ਼=ਦਿਨ । ਰਫਤ=ਗਿਆ । ਸ਼=ਉਹ । ਸਿਵਮ=ਤੀਜੇ । ਆਮਦਸ਼=ਆਇਆ । ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ । ਬਰਤਾਫਤਸ਼=ਮੁੜ ਆਇਆ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਗਿਆ ਤਦ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਆਇਆ । ਫਿਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੜ ਆਇਆ । ੩੩।

ਬਰੋਜੇ ਚੁਵਮ ਆਮਦ ਦੀਦੰਦ ਜੁਫਤ ॥ ਬ ਹੈਰਤ ਫਿਰੋ ਰਫਤ ਬਾ ਦਿਲ ਬਿਗੁਫਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਵਮ=ਚੌਥੇ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖੇ । ਜੁਫਤ=ਇਕੱਠੇ । ਹੈਰਤ=ਹੈਰਾਨ । ਫਿਰੋ ਰਫਤ=ਓਹ ਫਿਰ ਚਲਿਆ ।

ਅਰਥ—ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਸੁਤੇ ਪਏ ਵੇਖੇ । ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਚਲਿਆ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ । ੩੪।

ਕਿ ਹੈਡ ਅਸਤ ਆਂ ਰਾ ਜੁਦਾ ਯਾਫਤਮ ॥

ਕਿ ਤੀਰੋ ਕਮਾਂ ਅੰਦਰੂੰ ਸਾਖਤਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੈਡ ਅਸਤ=ਅਫਸੋਸ ਹੈ । ਆਂ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਜੁਦਾ=ਵਖਰਿਆਂ । ਯਾਫਤਮ=ਮੈਂ ਪਾਉਂਦਾ । ਤੀਰੋ=ਤੀਰ ਨੂੰ । ਅੰਦਰੂੰ=ਵਿਚ । ਸਾਖਤਮ=ਮੈਂ ਰਖ ਦੇਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰਿਆਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ । ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਤੀਰ ਟਿਕਾ ਦੇਂਦਾ । ਭਾਵ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਨਾਲ ਭੇਗ ਕਰਦਾ । ੩੫।

ਨ ਦੀਦੇਮ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਦੋਜ਼ਮ ਬ ਤੀਰ ॥

ਨ ਕੁਝਤਮ ਅਦੂ ਰਾ ਨ ਕਰਦਮ ਅਸੀਰ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ । ਦੋਜ਼ਮ=ਪ੍ਰੋਤਾ, ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ । ਕੁਝਤਮ=ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ । ਅਦੂ ਰਾ=ਵੈਰੀ, ਬੁਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ । ਅਸੀਰ=ਕੈਦ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਮੈਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਨਾ ਤੀਰ ਵਿਚ ਪੱਤਾ । ਨਾ ਹੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੩੬।

ਸ਼ਸ਼ਮ ਰੋਜ਼ ਆਮਦ ਬਦੀਦਹ ਵਜ਼ਾਂ ॥

ਬ ਪੇਚਸ਼ ਦਰ ਆਵੇਖਤ ਗੁਫਤ ਅਜ਼ ਜਬਾਂ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵੇਂ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਬਦੀਦਹ=ਡਿੱਠਾ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਪੇਚਸ਼=ਵੱਟ । ਆਵੇਖਤ=ਲਪੇਟਿਆ । ਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਜਬਾਨ=ਜਬਾਨ ।

ਅਰਥ—ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਫਿਰ ਆਇਆ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੇਖਿਆ । ਫਿਰ ਵੱਟ ਖਾਣ ਲਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਜਬਾਨ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣ ਲੱਗਾ । ੩੭।

ਨ ਦੀਦੇਮ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਿ ਰੇਜੇਮ ਖੁੰ ॥

ਦਰੇਗਾ ਨ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਅੰਦਰੂੰ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ । ਰੇਜੇਮ=ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ । ਖੁੰ=ਮੂਨ, ਕਤਲ । ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ । ਕੈਬਰ=ਤੀਰ । ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ । ਅੰਦਰੂੰ=ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਮੈਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਜੋ ਮੂਨ (ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ) ਮੈਂ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਦਾ । ਜੇ ਮੈਂ

ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਵੇਖਦਾ ਤਾਂ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਲਹੂ-ਲਹਾਣ ਕਰ ਦੇਂਦਾ। ਅੰਫਸੇਸ! (ਮੈਂ) ਕਮਾਨ ਵਿਚ
ਤੀਰ ਨਹੀਂ (ਧਰ ਸਕਿਆ) ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਤੀਰ (ਲਿੰਗ) ਕਮਾਨ ਵਰਗੀ ਭਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖ
ਸਕਿਆ। ੩੮॥

ਦਰੇਗਾ ਬਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਆਵੇਖਤਮ ॥ ਦਰੇਗਾ ਨ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਰੇਖਤਮ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਵੇਖਤਮ=ਚੰਬਜ਼ਿਆਂ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਰੇਖਤਮ=ਛੁਲ੍ਹੇ।

ਅਰਥ—ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਚੰਬਜ਼ਿਆ ਨਹੀਂ। ਅਫਸੋਸ (ਕਿ) ਇਕ ਢੂਜੇ ਨਾਲ (ਜੱਫੀ
ਪਾ ਕੇ) ਛੁਲ੍ਹੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਇਕ ਢੂਜੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੩੯॥

ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸਦ ਨ ਹਾਲੇ ਦਿਗਰ ॥ ਕਿ ਮਾਇਲ ਬਸੇ ਗਾਸਤ ਓ ਤਾਬ ਸਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਕੀਕਤ=ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਸੱਚ ਸਰੂਪ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣਿਆ। ਹਾਲੇ=
ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ। ਮਾਇਲ=ਮੋਹਤ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਗਾਸਤ=ਹੋਇਆ। ਤਾਬ=ਤਕ।

ਅਰਥ—ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਢੂਜੇ ਢੰਗ ਵਿਚ, ਉਹ ਸਿਰ ਤਕ ਬਹੁਤ
ਹੀ ਮੋਹਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ੪੦॥

ਬਿਬੀਂ ਬੇਖਬਰ ਰਾ ਚਿ ਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ॥ ਕਿ ਕਾਰਿ ਬਦਸ਼ ਇਖਤਿਆਰੇ ਕੁਨਦ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਬੀਂ=ਵੇਖ। ਬੇਖਬਰ=ਬੇਸੁਰਤ, ਕਮਲਾ। ਚਿ ਕਾਰੇ=ਕਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ। ਕਿ=ਜੋ। ਕਾਰਿ=
ਕੰਮ ਨੂੰ। ਬਦਸ਼=ਬੁਰਾ ਹੈ। ਇਖਤਿਆਰੇ=ਪ੍ਰਵਾਨ, ਮਨਜ਼ੂਰ, ਹੱਕ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਂਗੰਜੇਬ! ਤੂੰ ਇਸ ਕਮਲੇ ਜੀਵ ਵਲ ਵੇਖ! ਕੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਬੁਰਾ
ਕੰਮ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪੧॥

ਬਿਬੀਂ ਬੇਖਬਰ ਬਦ ਖਰਾਸੀ ਕੁਨਦ ॥ ਕਿ ਬੇ ਆਬ ਸਰ ਖੁਦ ਤਰਾਸੀ ਕੁਨਦ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਬੀਂ=ਵੇਖ। ਬੇਖਬਰ=ਸੁਰਤ ਤੋਂ ਹੀਣਾ। ਬਦ=ਬੁਰਾ। ਖਰਾਸੀ=ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
ਬੇ=ਬਿਨਾਂ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਖੁਦ=ਆਪਣਾ। ਤਰਾਸੀ=ਛਿਲਣਾ, ਮੁੰਣਣਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਓ ਸੁਰਤ ਤੋਂ ਹੀਣੇ! ਵੇਖ, (ਤੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ
ਹੈ? ਜੋ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਛਿਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ੪੨॥

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਜਾਮ ਸਬਜ਼ੇ ਮਰਾ ॥ ਕਿ ਸਰ ਬਸਤਹ ਮਨ ਗੰਜ ਬਖਸ਼ਮ ਤੁਰਾ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦਿਓ । ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ । ਸਬਜ਼ੇ=ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਸਰ ਬਸਤਹ=ਬੰਦ ਦਾ ਬੰਦ, ਭਰਿਆ ਭਰਾਇਆ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਗੰਜ=ਮੜਾਨਾ । ਬਖਸ਼ਮ=ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ । ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਭਰਿਆ ਭਰਾਇਆ ਮੜਾਨਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ ।੪੩।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਛਾਮ ॥ ਕਿ ਮੱਸਮ ਅਫ਼ਗਾਨੀ ਵਕਤ ਹਸਤਸ ਬਕਾਮ ॥੪੪॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ । ਛਾਮ=ਵਰਨ, ਰੰਗ । ਮੱਸਮ=ਵੈਗੀ । ਅਫ਼ਗਾਨੀ=ਢਾਹੁਣ ਦੇ । ਵਕਤ=ਵੇਲੇ । ਹਸਤਸ=ਹੈਗਾ ਹੈ । ਬਕਾਮ=ਕੰਮ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ । ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਟਕਾਊਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।੪੪।੯।

ਨੌਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ।

ਹਿਕਾਯਤ ਦਸਵੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਗਾਫੂਰੇ ਗੁਨਹ ਬਖਸ਼ ਗਾਫ਼ਲ ਕੁਝ ਅਸਤ ॥ ਜਹਾਂ ਰਾ ਤੋਈ ਬਸਤ ਈਂ ਬੰਦੋਬਸਤ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਾਫੂਰੇ=ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ । ਗੁਨਹ=ਐਗੁਣ, ਬੁਰੇ ਕੰਮ । ਬਖਸ਼=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ । ਗਾਫ਼ਲ=ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ, ਬੋਹੇਸ਼ ਹੋ ਚੁਕੇ । ਕੁਝ ਅਸਤ=ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜਹਾਂ=ਜਗਤ । ਰਾ=ਦਾ । ਤੋਈ=ਤੂੰਹੀਂ । ਬਸਤ ਈਂ=ਬੰਨਿਆ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਦਿਆਲੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਗੁਣ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੁੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਹੇ ਔਰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਪ੍ਰਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।੧।

ਨ ਪਿਸਰੋ ਨ ਮਾਦਰ ਬਿਰਾਦਰ ਪਿਦਰ ॥ ਨ ਦਾਮਾਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਯਾਰੇ ਦਿਗਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰ=ਪੁੱਤਰ। ਮਾਦਰ=ਮਾਂ। ਬਿਰਾਦਰ=ਭਰਾ। ਪਿਦਰ=ਪਿਉ। ਦਾਮਾਦ=ਜਵਾਬੀ। ਯਾਰੇ=ਮਿੱਤਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਨਾ ਮਾਂ ਹੈ, ਨਾ ਭਰਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਉ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬੀ ਹੈ, ਨਾ ਦੂਸਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਮਿਤਰ ਹੈ। ॥੨॥

ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਸੁਖਨ ਬਾਹਿ ਮਾਜ਼ਿੰਦਰਾਂ ॥ ਕਿ ਰੌਬਨ ਦਿਲੋ ਨਾਮ ਬੁਰਦਸ਼ ਜਮਾਂ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ, ਵਾਰਤਾ, ਕਹਾਣੀ। ਬਾਹਿ=ਗਾਜੇ ਦੀ। ਬੁਰਦ=ਲੈਦਾ। ਸ਼ੁ=ਉਸ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਂਗੰਜੋਬ ! ਅਸਾਂ ਮਾਜ਼ਿੰਦਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਰੋਸ਼ਨ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ॥੩॥

ਕਿ ਨਾਮਸ਼ ਵਜੀਰ ਅਸਤ ਸਾਹਿਬ ਬਉਰਿ ॥ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਦਮਾਗ ਅਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਾਮਸ਼=ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਜ਼ਹੂਰ=ਬੁਧੀਮਾਨ। ਸਾਹਿਬ ਦਮਾਗ=ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਜ਼ਹੂਰ=ਜਲਵਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਵਜੀਰ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਸਾਹਿਬ’ ਸੀ। ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਸੀ। ॥੪॥

ਕਿ ਪਿਸਰੇ ਅਜ਼ਾਂ ਬੂਦ ਰੋਸ਼ਨ ਜਮੀਰ ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਸਾਹਿਬ ਅਮੀਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰੇ=ਪੁੱਤਰ। ਅਜ਼ਾਂ ਬੂਦ=ਉਸ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮਾਲ=ਚਿਹਰਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ।

ਅਰਥ—‘ਰੋਸ਼ਨ ਜਮੀਰ’ (ਨਾਮ ਵਾਲਾ) ਉਸ ਦਾ ਪੁੜ੍ਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ॥੫॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੭]

ਕਿ ਰੌਬਨ ਦਿਲੇ ਬਾਹ ਓ ਨਾਮ ਬੂਦ ॥ ਅਦੂ ਰਾ ਜ ਮਰਦੀ ਬਰ ਆਵੁਰਦ ਦੂਦ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਹ=ਗਜਾ। ਬੂਦ=ਸੀ। ਅਦੂ=ਵੈਗੀ, ਦੂਸਰਨ। ਰਾ=ਦਾ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ। ਜ=ਨਾਲ। ਬਰ ਆਵੁਰਦ=ਕਵਿਆ। ਦੂਦ=ਧੂਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਗਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਲ’ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਵੈਗੀਆਂ ਦਾ ਧੂਆਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਸੀ। ॥੬॥

ਵਜੀਰੇ ਯਕੇ ਬੂਦ ਜੋ ਹੋਸ਼ ਮੰਦ ॥ ਰੱਯਤ ਨਵਾਜ਼ ਅਸਤ ਦੁਸ਼ਮਨ ਗਜ਼ੰਦ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੂਦ=ਸੀ। ਹੋਸ਼ ਮੰਦ=ਅਕਲ ਵਾਲਾ। ਰੱਯਤ=ਪਰਜਾ। ਨਵਾਜ਼=ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ਗਜ਼ੰਦ=ਦੁਖਦਾਈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਕ ਵਜੀਰ ਬੜਾ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜੋ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੭।

ਵਜ਼ਾਂ ਦੁਖਤਰੇ ਹਸਤ ਰੌਸ਼ਨ ਚਰਾਗ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਜ਼ਾਂ ਬੂਦ ਰੌਸ਼ਨ ਦਮਾਗ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੀ। ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ। ਚਰਾਗ=ਦੀਵਾ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦਾ। ਬੂਦ=ਸੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵਜੀਰ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ ਦੀਵੇਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ (ਸਮਾਨ) ਹੈਗੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ‘ਰੌਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ’ ਸੀ। ੮।

ਬ ਮਕਤਬਿ ਸਪੁਰਦੰਦ ਹਰ ਦੋ ਤਿਫਲ ॥ ਕਿ ਤਿਫਲਸ਼ ਬਸੇ ਰੋਜ਼ ਗਾਬਤੰਦ ਖਿਜਲ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਮਕਤਬਿ=ਮਦਰਸਾ। ਸਪੁਰਦੰਦ=ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਤਿਫਲ=ਬਾਲ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਰੋਜ਼=ਦਿਨ। ਗਾਬਤੰਦ=ਹੋਏ, ਫਿਰਦੇ। ਖਿਜਲ=ਅਵਾਰਾ ਗਰਦ।

ਅਰਥ—ਮਦਰਸੇ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਬਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਅਵਾਰਾ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ੯।

ਨਿਸ਼ਮਤੰਦ ਦਾਨਾਇ ਮਉਲਾਇ ਰੂਮ ॥ ਕਿ ਦਿਰਮਸ਼ ਬ ਬਮਸੀਦ ਆਂ ਮਰਜ਼ ਬੂਮ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਮਤੰਦ=ਬੈਠੇ। ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣ। ਮਉਲਾਇ=ਮੌਲਾਣਾ, ਵਿਦਵਾਨ। ਦਿਰਮਸ਼=ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਂ=ਉਸ ਨੂੰ। ਮਰਜ਼=ਧਰਤੀ। ਬੂਮ=ਦੇਸ, ਜਾਗੀਰ।

ਅਰਥ—ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਮੌਲਾਣੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ। ਉਸਨੂੰ ਨਕਦ ਦੌਲਤ ਤੇ ਜਮੀਨ ਦੀ ਜਗੀਰ ਬਸ਼ਤ ਦਿਤੀ। ੧੦।

ਨਿਸ਼ਮਤੰਦ ਦਰਾਂ ਜਾਇ ਤਿਫਲਾਂ ਬਸੇ ॥ ਬਖਾਂਦੇ ਸੁਖਨ ਅਜ਼ ਕਿਤਾਬ ਹਰ ਕਸੇ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਮਤੰਦ=ਬੈਠੇ। ਦਰਾਂ ਜਾਇ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਤਿਫਲਾਂ=ਲੜਕੇ, ਮੁੰਡੇ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬਖਾਂਦੇ=ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਸੁਖਨ=ਵਾਰਤਾ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਹਰ ਕਸੇ=ਸਭ ਕੋਈ।

ਅਰਥ—ਉਥੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੜਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਭ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਭਾਵ ਸੰਥਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ੧੧।

ਬ ਬਗਲ ਅੰਦਰ ਆਰੰਦ ਹਰ ਯਕ ਕਿਤਾਬ ॥ ਜ਼ ਤੌਰੇਤ ਅੰਜੀਲ ਵਜਹੇ ਅਦਾਬ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗਲ=ਕੱਛ। ਆਰੰਦ=ਲੈ ਆਉਂਦੇ। ਜ਼=ਵਰਗੈਰਾ। ਤੌਰੇਤ=ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਵਜਹੇ=ਗੀਤੀ। ਅੰਜੀਲ=ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਅਦਾਬ=ਵਰਤਾਰਾ।

ਅਰਥ—ਹਰ ਇਕ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਲੜਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕੱਛ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਤੌਰੇਤ ਅਤੇ ਅੰਜੀਲ ਆਦਿਕ (ਉਤੇ ਭੀ ਇਸੇ) ਗੀਤੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੧੨।

ਭਾਵ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਛੇ ਮਾਰ ਕੇ ਗੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਦੋ ਮਕਤਬਿ ਕੁਨਾਨੀਦ ਹਫਤ ਅਜ਼ ਜੁਬਾਂ ॥ ਯਕੇ ਮਰਦ ਬੁਖਾਂਦੰਦ ਦੀਗਰ ਜ਼ਨਾਂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਕਤਬਿ=ਮਦਰਸੇ, ਸਕੂਲ। ਕੁਨਾਨੀਦ=ਬਣਾਏ ਗਏ। ਹਫਤ=ਸੱਤ। ਅਜ਼=ਵਾਸਤੇ। ਜੁਬਾਂ=ਬੋਲੀਆਂ। ਬੁਖਾਂਦੰਦ=ਪੜ੍ਹਦੇ। ਯਕੇ=ਇਕ ਵਿਚ। ਜ਼ਨਾਂ=ਐਰਤਾਂ।

ਅਰਥ—ਸੱਤਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਇਕ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਐਰਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਸੱਤਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ੧੩।

ਕਿ ਤਿਫਲਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਮੁਲਾਂ ਬੁਸ਼ਸ਼ ॥ ਜ਼ਨਾਂ ਰਾ ਬਿਖਾਨਦ ਜ਼ਨੇ ਫਾਜ਼ਿਲਸ਼ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਿਫਲਾ=ਲੜਕਿਆਂ। ਬਿਖਾਦੰਦ=ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਬੁਸ਼ਸ਼=ਉਹ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਜ਼ਨਾਂ=ਐਰਤਾਂ। ਬਿਖਾਨਦ=ਪੜ੍ਹਾਂਦੀ ਸੀ। ਜ਼ਨੇ=ਇਕ ਜ਼ਨਾਨੀ। ਫਾਜ਼ਿਲਸ਼=ਪੂਰੀ ਵਿਦਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਮੁਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਐਰਤਾਂ ਭਾਵ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜ਼ਨਾਨੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਸੀ। ੧੪।

ਵਜੀਂ ਦਰਮਿਆਂ ਬੂਦ ਦੀਵਾਰ ਅਜੀਂ ॥ ਯਕੇ ਆਂ ਤਰਫ ਬੂਦ ਯਕੇ ਤਰਫ ਈਂ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜੀਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ। ਦਰਮਿਆਂ=ਵਿਚਾਲੇ। ਬੂਦ=ਸੀ। ਦੀਵਾਰ=ਕੰਧ। ਅਜੀਂ=ਇਸ ਵਾਸਤੇ। ਯਕੇ=ਇਕ। ਆਂ ਤਰਫ=ਉਸ ਪਾਸੇ। ਤਰਫ ਈਂ=ਇਸ ਪਾਸੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਧ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਕ ਉਸ ਪਾਸੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੜਕੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ। ੧੫।

ਸਬਕ ਬੁਰਦ ਹਰ ਦੋ ਜ਼ ਹਰ ਯਕ ਹੁਨਰ ॥

ਇਲਮ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਕਰਦ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਬਕ=ਵਾਧਾ। ਬੁਰਦ=ਲੋਦੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਜ਼=ਨਾਲੋਂ। ਹਰ ਯਕ=ਹਰ ਇਕ। ਹੁਨਰ=ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗੁਣ। ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ। ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਕਰਦ=ਖਿੱਚਾ ਖਿੱਚੀ ਕਰਦੇ। ਬਾ=ਨਾਲੋਂ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਦੂਜੇ।

ਅਰਥ—ਹਰ ਇਕ ਗੁਣ ਸਿਖਣ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਵਾਧਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਖਿੱਚਾ ਖਿੱਚੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੧੬।

ਸੁਖਨ ਹਰ ਯਕੇ ਰਾਂਦ ਹਰ ਯਕ ਕਿਤਾਬ ॥

ਜ਼ਬਾਂ ਫਰਸ ਅਰਬੀ ਬਿਗੋਯਦ ਜਵਾਬ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਹਰ ਯਕੇ=ਕੱਲਾ ਕੱਲਾ। ਰਾਂਦ=ਪੜ੍ਹਦਾ। ਹਰ ਯਕ=ਵੱਖੋ ਵੱਖ। ਜ਼ਬਾਂ=ਬੋਲੀ। ਫਰਸ=ਫਾਰਸੀ। ਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ।

ਅਰਥ—ਹਰ ਕੋਈ ਹਰ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ੧੭।

ਇਲਮ ਰਾ ਸੁਖਨ ਰਾਂਦ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ॥

ਜ਼ਿ ਕਾਮਿਲ ਜ਼ਿ ਜਾਹਿਲ ਜ਼ਿ ਨਾਦਰ ਸਿਯਰ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ। ਰਾ=ਦੀ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਰਾਂਦ=ਚਲਾਈ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਦੂਜੇ। ਜ਼ਿ=ਨਾਲ। ਕਾਮਿਲ=ਪੂਰਨ। ਜਾਹਿਲ=ਮੂਰਖ। ਨਾਦਰ=ਸੋਹਣਾ ਸੁਭਾਉ। ਸਿਯਰ=ਭੈੜੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਾਈ। ਪੂਰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਨਾਲ। ੧੮।

ਕਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਿ ਇਲਮੋ ਅਲਮ ਬਰ ਕਸ਼ੀਦ ॥

ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ ਬ ਹਰ ਦੋ ਰਸੀਦ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਿ=ਤਲਵਾਰ ਦੀ। ਇਲਮੋ=ਵਿਦਿਆ ਦਾ। ਅਲਮ=ਝੰਡਾ। ਬਰ=ਉੱਚਾ। ਕਸ਼ੀਦ=ਚੁਕ ਲਿਆ। ਬਹਾਰੇ=ਰੁੱਤ, ਮੌਸਮ। ਰਸੀਦ=ਪੁਜ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉੱਚਾ ਚੁਕ ਲਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਲਕ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਉੱਤੇ ਪੁਜ ਗਏ ਭਾਵ ਦੋਵੇਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਏ। ੧੯।

ਬਹਾਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਗੁਲੇ ਬੋਸਤਾਂ ॥ ਬਜੁਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਸ਼ਾਹੇ ਚੀਸਤਾਂ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ | ਸ਼ਾ=ਉਹਨਾਂ | ਗੁਲ=ਫੁੱਲ | ਬੋਸਤਾਂ=ਫੁੱਲਵਾੜੀ | ਬਜੁਬਸ਼=ਹਿਲਣਾ | ਸ਼ਾਹੇ=ਗਾਜਾ | ਚੀਸਤਾਂ=ਚੀਨ ਦੇਸ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਫੁੱਲਵਾੜੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੇ ਗਜ਼ੇ ਨੇ ਵੀ ਹਿਲਦੁਲ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਵਧ ਗਿਆ। ੨੦।

ਬਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਸ਼ਾਹਿਨ ਸ਼ਾਹਿ ਚੀਂ ॥ ਬਖੂਬੀ ਦਰਾਮਦ ਤਨਿ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਖਸ਼=ਚਮਕ | ਆਮਦ=ਆਇਆ | ਸ਼ਾਹਿਨਸ਼ਾਹਿ=ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ | ਚੀਂ=ਚੀਨ | ਬਖੂਬੀ=ਸੁੰਦਰਤਾ | ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ | ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਸੂਖਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਅਰਥ—ਚੀਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਮਕ ਦਮਕ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਆ ਗਈ। ੨੧।

ਬਖੂਬੀ ਦਰਾਮਦ ਗੁਲੇ ਬੋਸਤਾਂ ॥ ਬ ਐਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਮਿਲਿ ਦੋਸਤਾਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖੂਬੀ=ਸੁੰਦਰਤਾ | ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਏ | ਗੁਲੇ=ਫੁੱਲ | ਬੋਸਤਾਂ=ਫੁੱਲਵਾੜੀ | ਐਸ਼=ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਫੁੱਲਵਾੜੀ ਦਾ ਫੁਲ ਭਾਵ ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਮਾਣਨ ਲਗੇ। ੨੨।

ਜ ਦੀਵਾਰਿ ਓ ਅੰਦਰੂੰ ਮੂਸ ਹਸਤ ॥ ਜ ਦੀਵਾਰਿ ਓ ਹਮਚੁ ਸੂਰਾਖ ਗਾਸਤ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਵਾਰਿ=ਕੰਧ ਦੇ | ਮੂਸ=ਚੂਹਾ | ਹਸਤ=ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ | ਹਮਚੁ=ਜੇਹਾ | ਸੂਰਾਖ=ਛੇਕ। ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਕੰਧ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਚੂਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਕੰਧ ਵਿਚ ਛੇਕ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੩।

ਬਦੀਦੇ ਅਜਾਂ ਅੰਦਰੂੰ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ॥ ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦੇ=ਵੇਖਦੇ ਸੀ। ਅਜਾਂ ਅੰਦਰੂਂ=ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਹਰ ਦੋ ਤਨ=ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ। ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ (ਚੰਦਰਮਾ)। ਆਫ਼ਤਾਂਥਿ ਯਮਨ=ਯਮਨ ਦਾ ਸੂਰਜ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਲੜਕੀ ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾ ਅਤੇ ਲੜਕਾ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਸੀ। ੨੪।

ਚੁਨਾ ਇਸ਼ਕ ਆਵੇਖਤ ਹਰ ਦੋ ਨਿਹਾਂ ॥ ਕਿ ਇਲਮਸ਼ ਰਵਦ ਦਸਤ ਹੋਸ਼ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਆਵੇਖਤ=ਛਸ ਗਿਆ, ਚੰਬੜ ਗਿਆ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਨਿਹਾਂ=ਲੁਕਵਾਂ। ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ। ਸ਼ਾ=ਉਸ ਦਾ। ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ। ਰਵਦ=ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਜ਼ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਤੋਂ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਗੀ ਚੌਗੀ ਦੋਵੇਂ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਜਹਾਨ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਚਲੀ ਗਈ। ੨੫।

ਚੁਨਾ ਹਰ ਦੋ ਆਵੇਖਤ ਬਾਹਮ ਰਗੇਬ ॥ ਕਿ ਦਸਤ ਅਜ਼ ਇਨਾਂ ਰਫ਼ਤ ਪਾਂ ਅਜ਼ ਰਕੇਬ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਆਵੇਖਤ=ਛਸ ਗਏ। ਬਾਹਮ=ਆਪੋ ਵਿਚ। ਰਗੇਬ=ਵਡੀ ਇੱਛਾ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਇਨਾਂ=ਵਾਂਗ। ਰਫ਼ਤ=ਗਿਆ। ਪਾਂ ਅਜ਼=ਪੈਰ ਤੋਂ। ਰਕੇਬ=ਰਕਾਬ (ਪੈਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਰੂਪ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੜਾ ਜਿਹਾ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜੀਨ ਨਾਲ ਲਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਫਸ ਗਏ। ਜੋ (ਦੋਹਾਂ ਦੇ) ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਵਾਗ ਅਤੇ ਪੈਰ ਵਿਚੋਂ ਰਕਾਬ ਨਿਕਲ ਗਈ। ੨੬।

ਬਿ ਪੁਰਸ਼ੀਦ ਹਰ ਦੋ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਖੋਇ ॥ ਕਿ ਏ ਆਫ਼ਤਾਂਥਿ ਜਹਾਂ ਮਾਹ ਰੋਇ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਛਿਆ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ। ਆਫ਼ਤਾਂਥਿ=ਸੂਰਜ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ। ਰੋਇ=ਮੁਖ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਹੋ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜ! ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਚੰਦ ਮੁਖੜੇ! ਜੋ (ਤੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ) ਹੈ। ੨੭।

ਕਿ ਈਂ ਹਾਲ ਗੁਜ਼ਰਦ ਬ ਆਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ॥ ਬਿ ਪੁਰਸ਼ੀਦ ਅਖਵੰਦ ਵ ਅਖਵੰਦ ਜਨ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜ਼ਰਦ=ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਬ ਆਂ=ਉਹਨਾਂ। ਹਰ ਦੋ ਤਨ=ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ। ਪੁਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਛਿਆ। ਅਖਵੰਦ=ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਸਟਰ। ਵ=ਅਤੇ। ਅਖਵੰਦ ਜਨ=ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਅਰਥ—ਊਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਾਸਟਰ ਤੇ ਮਾਸਟਰਨੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। ੨੯॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੮]

ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫ਼ਤਾਬਿ ਜਹਾਂ ॥ ਚਿਰਾ ਲਾਗਾਰੀ ਗਾਸ਼ਤ ਵਜਹੇ ਹਮਾਂ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੀਵੇ ਭਾਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਆਫ਼ਤਾਬਿ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦੇ ਸੂਰਜ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਲਾਗਾਰੀ=ਕਮਜ਼ੋਰ, ਲਿੱਸੇ। ਗਾਸ਼ਤ=ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਵਜਹ=ਕਾਰਨ। ਹਮਾਂ=ਊਹ ਭੀ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸੂਰਜ! ਤੁਸੀਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਊਹ ਕਾਰਨ ਦਸੋ! ੨੯॥

ਚਿ ਆਜ਼ਾਰ ਗਾਸ਼ਤਹ ਬਿਗੋ ਜਾਨਿ ਮਾ ॥ ਕਿ ਲਾਗਿਰ ਚਿਰਾ ਗਾਸ਼ਤੀ ਏ ਜਾਨਿ ਮਾ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਆਜ਼ਾਰ=ਦੁਖ। ਗਾਸ਼ਤਹ=ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਿਗੋ=ਕਹੁ। ਜਾਨਿ ਮਾ=ਮੇਰੀ ਜਾਨ। ਲਾਗਿਰ=ਲਿੱਸੇ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਗਾਸ਼ਤੀ=ਹੋ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ! ਦਸ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ! ਕਹੁ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਏ ਹੋ? ੩੦॥

ਅਜ਼ਾਰਸ਼ ਬਿਗੋ ਤਾ ਇਲਾਜਸ਼ ਕੁਨਮ ॥ ਕਿ ਦਰਦਿ ਸੁਮਾ ਰਾ ਦਵਾਇਸ਼ ਕੁਨਮ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਾਰ=ਦੁਖ। ਬਿਗੋ=ਦਸੋ। ਤਾ=ਤਦ। ਸ਼=ਉਸ ਦਾ। ਕੁਨਮ=ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਦਰਦਿ=ਦਰਦ ਦਾ। ਸੁਮਾ ਰਾ=ਤੁਹਾਨੂੰ। ਦਵਾਇਸ਼=ਉਸਦੀ ਦਵਾਈ। ਕੁਨਮ=ਮੈਂ ਕਰਾਂ।

ਅਰਥ—ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਦਸੋ ਤਦ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਦ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਦਵਾਈ ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ੩੧॥

ਸੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਨ ਦਾਦਸ਼ ਜਵਾਬ ॥ ਫਿਰੋ ਬੁਰਦ ਹਰ ਦੋ ਤਨੇ ਇਸ਼ਕ ਤਾਬ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ। ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ=ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। ਨ ਦਾਦਸ਼=ਨਾ ਦਿਤਾ ਊਹਨਾਂ। ਫਿਰੋ ਬੁਰਦ=ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਹਰ ਦੋ ਤਨੇ=ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ। ਇਸ਼ਕ=ਪ੍ਰੇਮ। ਤਾਬ=ਝਾਲ, ਦਬਾਓ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਊਹਨਾਂ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਦਬਾਓ ਨਾਲ ਧੌਣ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਲਈ। ੩੨॥

ਚੁ ਗੁਜ਼ਰੀਦ ਬਰ ਵੈ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਰੋਜ਼ ॥ ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਤਨ ਹਰ ਦੋ ਗੇਤੀ ਫਿਰੋਜ਼ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜ਼ਰੀਦ=ਬੀਤ ਗਏ। ਬਰ ਵੈ=ਉਤੇ। ਰੋਜ਼=ਦਿਨ। ਸਿਹ=ਤਿੰਨ। ਬਰਾਮਦ=ਆਏ। ਗੇਤੀ=ਜਗਤ। ਫਿਰੋਜ਼=ਪ੍ਰਗਟ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਚੌਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ।੩੩।

ਬਰੋ ਦੂਰ ਗਾਸ਼ਤੰਦ ਤਿਛਲੀ ਗੁਬਾਰ ॥ ਕਿ ਮਿਹਰਸ਼ ਬਰਾਵੁਰਦ ਚੂੰ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੋਂ। ਦੂਰ ਗਾਸ਼ਤ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਿਛਲੀ=ਅੰਝਾਣ ਪੁਣਾ। ਗੁਬਾਰ=ਹਨੇਰਾ। ਮਿਹਰਸ਼=ਸੂਰਜ ਉਹ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੋਂ ਅੰਝਾਣਪੁਣੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।੩੪।

ਵਜ਼ਾਂ ਫਾਜ਼ਿਲਸ਼ ਬੂਦ ਦੁਖਤਰ ਯਕੇ ॥ ਕਿ ਸੂਰਤ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਦਾਨਿਸ਼ ਬਸੇ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਫਾਜ਼ਿਲ=ਵਿਦਵਾਨ। ਸ਼=ਉਸ। ਬੂਦ=ਸੀ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ਦਾਨਿਸ਼=ਸਿਆਣੀ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਜੋ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਆਣੀ ਸੀ।੩੫।

ਬਨਾਸੀਦ ਓ ਰਾ ਜ਼ ਹਾਲਤ ਵਜ਼ਾਂ ॥ ਬ ਖਲਵਤ ਦਰੂੰ ਗੁਫਤਸ਼ ਆਂ ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਨਾਸੀਦ=ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੇ। ਖਲਵਤ=ਨਵੇਕਲੇ। ਗੁਫਤਸ਼=ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਆਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ। ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ=ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।੩੬।

ਕਿ ਐ ਸਰਵ ਕੱਦ ਮਾਹ ਰੂਇ ਸੀਮ ਤਨ ॥ ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਵ=ਸਰੂ ਬਿਛ | ਮਾਹ ਰੂਇ=ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ | ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ | ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ=ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਦੀਵੇ | ਆਫਤਾਗਿ ਯਮਨ=ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ |

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਰੂ ਵਰਗੇ ਕੱਦ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਮੁੰਹ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਸਮਾਨ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ, ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਦੀਵੇ ਅਤੇ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ! ੩੭।

ਜੁਦਾਈ ਮਰਾ ਅਜ਼ ਤੁਰਾ ਕਤਰਹ ਨੇਸਤ || ਬਦੀਦਨ ਦੋ ਕਾਲਿਬ ਬਗੁਛਤਨ ਯਕੇਸਤ ||੩੮||

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁਦਾਈ=ਵਿਛੋੜਾ | ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ | ਅਜ਼ ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ | ਕਤਰਹ=ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ | ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ | ਬਦੀਦਨ=ਦੇਖਣ ਵਿਚ | ਕਾਲਿਬ=ਵਜੂਦ, ਸਰੀਰ |

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜਨਾ ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ (ਭੀ ਚੰਗਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਦੋ ਸਰੀਰ ਹਨ, (ਪਰ) ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ੩੮।

ਬਮਨ ਹਾਲ ਗੋ ਤਾ ਚਿਹ ਗੁਜ਼ਰਦ ਤੁਰਾ || ਕਿ ਸੋਜ਼ਦ ਹਮਹ ਜਾਨ ਜਿਗਰੇ ਮਰਾ ||੩੯||

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਮਨ=ਮੈਨੂੰ | ਗੋ=ਦਸ | ਚਿਹ=ਕੀ | ਗੁਜ਼ਰਦ=ਬੀਤਦਾ ਹੈ | ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ | ਸੋਜ਼ਦ=ਸੜਦਾ ਹੈ | ਹਮਹ=ਸਾਰੇ |

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹਾਲ ਦੱਸ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ। (ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ) ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਤੇ ਜਿਗਰ ਸਦਾ ਹੀ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ੩੯।

ਕਿ ਪਿਨਹਾਂ ਸੁਖਨ ਕਰਦ ਯਾਰਾਂ ਖਤਾਸਤ || ਅਗਰ ਰਾਸਤ ਗੋਈ ਤੁ ਬਰ ਮਨ ਰਵਾਸਤ ||੪੦||

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਨਹਾਂ=ਲੁਕਾਉਣਾ | ਖਤਾਸਤ=ਭੁਲ ਹੈ | ਅਗਰ=ਜੇਕਰ | ਰਾਸਤ ਗੋਈ=ਸੱਚ ਆਖਿਆ | ਰਵਾਸਤ=ਠੀਕ ਹੈ |

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਿਡ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਗੱਲ ਲੁਕਾਉਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਗੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਕਹਿ ਦੇਵੋ, (ਤਾਂ ਇਹ) ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ ੪੦।

ਕਿ ਦੀਗਰ ਮਗੋਯਮ ਮਰਾ ਰਾਸਤ ਗੋ ||

ਕਿ ਅਜ਼ ਖੂਨ ਜਿਗਰੇ ਮਰਾ ਤੋ ਬਿਸੋ ||੪੧||

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਗਰ=ਦੂਜੇ | ਮਗੋਯਮ=ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ | ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ | ਰਾਸਤ ਗੋ=ਸੱਚ ਕਹੁ | ਬਿਸੋ=ਪੋ ਦੇਹੁ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸ ਦੇਹੁ ਜੋ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗੀ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜਿਗਰ ਉੱਤੋਂ ਖੂਨ ਨੂੰ ਧੋ ਦੇਹ ੪੧।

ਸੁਖਨ ਦੁਜ਼ਦਗੀ ਕਰਦ ਯਾਰਾਂ ਖਤਾਸਤ ॥ ਅਮੀਰਾਨ ਦੁਜ਼ਦੀ ਵਜੀਰਾਂ ਖਤਾਸਤ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁਜ਼ਦਗੀ=ਚੌਗੀ ਚੌਗੀ । ਕਰਦ=ਕਰਨੀ । ਖਤਾਸਤ=ਪਾਪ ਹੈ । ਅਮੀਰਾਨ=ਰਾਜਿਆਂ ।
ਦੁਜ਼ਦੀ=ਚੌਗੀ ।

ਅਰਥ—ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਪਸੋਂ ਚੌਗੀ ਚੌਗੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਵਜੀਰਾਂ
ਤੋਂ ਚੌਗੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਭੀ ਪਾਪ ਹੈ ।੪੨।

ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਨੋ ਰਾਸਤ ਗੁਫਤਨ ਖੁਸ਼ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਹੱਕ ਗੁਫਤਨੋ ਹਮਚੁ ਸਾਡੀ ਦਿਲ ਅਸਤ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਨੋ=ਆਖਣੀ । ਰਾਸਤ=ਸੱਚ । ਗੁਫਤਨ=ਆਖਣਾ । ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ । ਹੱਕ=ਸੱਚ ।
ਗੁਫਤਨੋ=ਬੋਲਣਾ ਹੀ । ਸਾਡੀ ਦਿਲ=ਸੁੱਧ ਮਨ । ਅਸਤ=ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਕਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਜੋ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, (ਏਹੋ ਹੀ)
ਸੁੱਧ ਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ।੪੩।

ਬਸੇ ਬਾਰ ਗੁਫਤਸ਼ ਜਵਾਬੋ ਨ ਦਾਦ ॥ ਜਵਾਬਿ ਜ਼ਬਾਂ ਸੁਖਨ ਸ਼ੀਰਿੰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਬਾਰ=ਵਾਰੀ । ਗੁਫਤਸ਼=ਕਿਹਾ ਉਸ ਨੇ । ਦਾਦ=ਦਿੱਤਾ । ਸ਼ੀਰਿੰ=ਮਿੱਠੀ ।
ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੋਲ੍ਹੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਆਖਿਆ (ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ) ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ । ਉੱਤਰ
ਵਾਸਤੇ (ਹੀ ਉਸ ਨੇ) ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨ ਖੋਲ੍ਹੀ ਸੀ ।੪੪।

ਯਕੇ ਮਜਲਿਸ ਆਰਾਸਤਹ ਰੋਦ ਜਾਮ ॥ ਕਿ ਹਮ ਮਸਤ ਸ਼ੁਦ ਮਜਲਿਸੇ ਓ ਤਮਾਮ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਜਲਿਸ=ਸਭਾ । ਆਰਾਸਤਹ=ਬਣਾਈ । ਰੋਦ=ਰਾਗ । ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ । ਹਮ=ਸਾਰੇ ।
ਮਸਤ ਸ਼ੁਦ=ਬੋਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ । ਮਜਲਿਸੇ=ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ । ਤਮਾਮ=ਸਾਰੇ ਹੀ ।

ਅਰਥ—(ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਸਭਾ ਬਣਾਈ, (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਰਾਗ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪਿਆਲਾ ਵੰਡਿਆ
ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੋਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ ।੪੫।

ਬ ਕੈਫ ਸ਼ ਹਮਹ ਹਮ ਚੁਨਾ ਆਵੇਖਤੰਦ ॥ ਕਿ ਜ਼ਖਮੇ ਜਿਗਰ ਬਾ ਜੁਬਾਂ ਰੇਖਤੰਦ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ । ਕੈਡ=ਸ਼ਰਾਬ । ਸ਼=ਉਹ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਹਮ ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ । ਆਵੇਖਤੰਦ=ਪਏ, ਡਿਗੇ, ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਕਿ=ਜੋ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਰੇਖਤੰਦ=ਸੁੱਟਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਜੋ ਜਿਗਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ (ਬਾਹਰ) ਸੁੱਟਿਆ ਭਾਵ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ । ੧੯੬।

**ਸੁਖਨ ਬਾ ਜ਼ਬਾਂ ਹਮਚੁ ਗੋਯਦ ਮੁਦਾਮ ॥
ਨ ਗੋਯਦ ਬਜੁਜ਼ ਸੁਖਨ ਮਹਬੂਬ ਨਾਮ ॥੪੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਖਨ=ਗੱਲਾਂ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਹਮਚੁ=ਅਜੇਹਾ । ਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦੇ । ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ । ਬਜੁਜ਼= ਬਿਨਾਂ । ਮਹਬੂਬ=ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਿਆਰੇ ।

ਅਰਥ—ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ੧੯੭।

**ਦਿਗਰ ਮਜ਼ਲਿਸ ਆਰਾਸਤ ਬਾ ਰੋਦ ਚੰਗਾ ॥
ਜਵਾਨਗਨ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਏ ਖੂਬ ਰੰਗਾ ॥੪੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੀ । ਮਜ਼ਲਿਸ=ਸਭਾ । ਆਰਾਸਤ=ਕੀਤੀ । ਰੋਦ=ਵਾਜੇ ਅਤੇ । ਚੰਗਾ=ਸਾਰੰਗੀ । ਜਵਾਨਗਨ=ਜੁਆਨਾਂ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸਜੀਲੇ । ਖੂਬ ਰੰਗ=ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਮੁਲਾਣੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਦੂਜੀ ਸਭਾ ਵਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸਾਰੰਗੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਸਜੀਲੇ ਜੁਆਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ । ੧੯੮।

**ਹਮਹ ਮਸਤ ਖੋ ਸ਼ੁਦ ਹਮਹ ਖੂਬ ਮਸਤ ॥
ਇਨਾਨੇ ਡਜੀਲਤ ਬਿਰੂੰ ਸ਼ੁਦ ਜ ਦਸਤ ॥੪੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਹ ਸਾਰੇ । ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ । ਖੋ=ਸੁਭਾਵ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਏ । ਖੂਬ=ਚੰਗੇ । ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ । ਇਨਾਨੇ=ਵਾਗ ਡੌਰ । ਡਜੀਲਤ=ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗੁਣ । ਬਿਰੂੰ ਸ਼ੁਦ=ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ । ਜ਼=ਤੋਂ । ਦਸਤ=ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਵਾਗਡੌਰ ਤੋਂ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ । ੧੯੯।

**ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਅਜ਼ ਇਲਮ ਸੁਖਨਸ਼ ਬਿਰਾਂਦ ॥
ਕਿ ਅਜ਼ ਬੇਖਦੀ ਨਾਮਿ ਹਰ ਦੋ ਬਿਖਾਂਦ ॥੫੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਅਜ਼ ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ ਦੀ। ਸ਼=ਉਹਨਾਂ। ਬਿਗਾਂਦ=ਚਲਾਈ। ਬੇਖੁਦੀ=ਮਸਤੀ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਬਿਖਾਂਦ=ਬੋਲਦੇ ਸਨ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਗੀ। ਦੋਵੇਂ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਢੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ॥੫੦॥

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੯]

ਚੁ ਇਲਮੋ ਛੜੀਲਤ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਗਸ਼ਤ ॥ ਬਿਖਾਂਦ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਨਾਮ ਮਸਤ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਇਲਮੋ ਛੜੀਲਤ=ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਚੁਤੁਰਾਈ। ਫਰਾਮੋਸ਼ ਗਸ਼ਤ=ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਬਿਖਾਂਦ=ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਨਾਮ=ਇਕ ਢੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ।

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਚੁਤੁਰਾਈ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਢੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ॥੫੧॥

ਹਰਾਂਕਸ ਕਿ ਦੇਰੀਨਹ ਏ ਹਸਤ ਦੋਸਤ ॥ ਜਬਾਂ ਖੁਦ ਕੁਸ਼ਾਇੰਦਹ ਅਜ਼ ਨਾਮਿ ਓਸਤ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੇਰੀਨਹ=ਚਿਰਾਕਾ। ਹਸਤ=ਹੈਰਾਗ ਸੀ। ਖੁਦ=ਆਪਣੀ। ਕੁਸ਼ਾਇੰਦਹ=ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈਰਾਗ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਭਾਵ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ॥੫੨॥

ਸ਼ਨਾਸਦ ਕਿ ਈਂ ਗੁਲ ਸੁਖਨ ਆਸ਼ਕ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਗੁਫਤਨ ਹਮਾਯੂ ਸੁਬਕ ਤਨ ਖੁਸ਼ ਅਸਤ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਈਂ ਗੁਲ=ਇਹ ਲੜਕਾ। ਗੁਫਤਨ=ਕਿਹਾ। ਹਮਾਯੂ=ਸੁਭ ਲਗਨ। ਸੁਬਕ=ਕੋਮਲ। ਖੁਸ਼=ਚੰਗੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਇਹ ਲੜਕਾ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਸੁਭ ਲਗਨ ਵਾਲਾ, ਕੋਮਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਹੈ। ॥੫੩॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਇਸ਼ਕ ਅਜ਼ ਮੁਸ਼ਕ ਅਜ਼ ਖਮਰ ਖੂੰ ॥ ਕਿ ਪਿਨਹਾਂ ਨ ਮਾਂਦ ਅਸਤ ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਇਸ਼ਕ=ਪ੍ਰੇਮ। ਮੁਸ਼ਕ=ਵਾਸ਼ਨਾ। ਖਮਰ=ਮਦ, ਸ਼ਰਾਬ। ਖੂੰ=ਖੂਨ ਕਰਨਾ। ਪਿਨਹਾਂ=ਲੁਕਣਾ। ਨ ਮਾਂਦ=ਰਹਿੰਦੇ। ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ=ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੇ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪਰੇਮ, ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਛਿਪਾਇਅਂ ਛਿਪੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ॥੫੪॥

**ਬ ਸ਼ਹਰ ਅੰਦਰੂੰ ਗਾਸ਼ਤ ਸ਼ੁਹਰਤ ਪਦੀਦ ॥
ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ੁਦ ਸ਼ਾਹ ਓ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥੫੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਾਸ਼ਤ=ਫਿਰ ਗਈ। ਸ਼ੁਹਰਤ=ਰੌਲਾ, ਖਬਰ। ਪਦੀਦ=ਪਰਗਠ। ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ੁਦ=ਖੁਲ੍ਹਮ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ।

ਅਰਥ—ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖਬਰ ਪ੍ਰਗਠ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜੇ (ਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਤੇ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹਮ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ੫੪।

**ਸੁਨੀਦ ਬੀਂ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹ ਦੁ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਿਖਾਂਦ ॥
ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ ਹਰ ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੫੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਦੁਕਿਸ਼ਤੀ=ਦੋ ਬੇੜੀਆਂ। ਬਿਖਾਂਦ=ਮੰਗਵਾਈਆਂ। ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅਰਥ—ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋ ਬੇੜੀਆਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਬੇੜੀ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ੫੫।

**ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਓ ਰਾ ਬ ਦਰੀਯਾ ਅਜੀਮ ॥
ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਯਕੇ ਸ਼ੁਦ ਹਮਰ ਮੌਜ ਬੀਮ ॥੫੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੌਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਜੀਮ=ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ। ਯਕੇ ਸ਼ੁਦ=ਇਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੌਜ=ਲਹਿਰਾਂ। ਬੀਮ=ਡਰਾਉਣੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬੇੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਬੇੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ੫੬।

**ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਯਕੇ ਸ਼ੁਦ ਬਹੁਕਮਿ ਅਲਾਹ ॥
ਬ ਯਕ ਜਾ ਦਰਾਮਦ ਹੁਮਾ ਸਮਾਸ ਮਾਹ ॥੫੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਈਆਂ। ਬ=ਨਾਲ। ਯਕ ਜਾ=ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ। ਸਮਾਸ ਮਾਹ=ਸੂਰਜ ਚੰਦ।

ਅਰਥ—ਅਲਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਬੇੜੀਆਂ ਇਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੜਕਾ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂੰ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਇਕ ਬੇੜੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ੫੭।

**ਬਿ ਬੀਂ ਕੁਦਰਤ ਕਿਰਦਗਾਰਿ ਅਲਾਹ ॥
ਦੋ ਤਨ ਰਾ ਯਕੇ ਕਰਦ ਅਜ਼ ਹੁਕਮਿ ਸ਼ਾਹਿ ॥੫੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਬੀ=ਵੇਖ । ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ । ਕਿਰਦਗਾਰਿ=ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ । ਦੋ ਤਨ ਰਾ=ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਕੀਰ ਨੂੰ । ਕਰਦ=ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲ ਵੇਖ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਪਈ

ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਯਕ ਜਾ ਦੋ ਤਨ ॥

ਚਰਾਗਿ ਅਰਥ ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ ॥੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਸ਼ਤੀ=ਬੇੜੀ । ਦਰਾਮਦ=ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ । ਦੋ ਤਨ=ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰ । ਚਰਾਗਿ=ਦੀਵਾ । ਆਫਤਾਬਿ=ਸੂਰਜ ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ । ਅਰਥ ਦਾ ਦੀਵਾ ਤੇ ਯਮਨ ਦਾ ਸੂਰਜ । ਭਾਵ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੜਕਾ । ੬੦।

ਬ ਰਫਤੰਦ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬ ਦਰਯਾਇ ਗਾਰ ॥

ਬ ਮੌਜ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਬਰਗਿ ਬਹਾਰ ॥੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਫਤੰਦ=ਤੁਰ ਪਈ । ਦਰਯਾਇ ਗਾਰ=ਛੂੰਘੀ ਨਦੀ । ਮੌਜ=ਲਹਿਰ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂੰ । ਬਰਗਿ=ਪੱਤੇ । ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਬੇੜੀ ਤੁਰ ਪਈ ਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ । ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਆ ਗਈ । ੬੧।

ਯਕੇ ਅਜ਼ਦਹਾ ਬੂਦ ਆਂ ਜਾ ਨਿਸਤ ॥

ਬ ਖੁਰਦਨ ਦਰਾਮਦ ਵਜਾਂ ਕਰਦ ਜਸਤ ॥੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਦਹਾ=ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਸੱਪ, ਸਰਾਲ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਨਿਸਤ=ਬੈਠਾ । ਖੁਰਦਨ=ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ । ਜਸਤ=ਝੱਪਟ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਬੇੜੀ ਵੱਡੀ ਸਰਾਲ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਹ ਝੱਪਟ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈ । ੬੨।

ਦਿਗਰ ਪੇਸ਼ਤਰ ਬੂਦ ਕਹਰੇ ਬਲਾ ॥

ਦੁ ਦਸਤਸ਼ ਸਤ੍ਤੁ ਕਰਦ ਬੇ ਸਰ ਨਮਾ ॥੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੀ । ਪੇਸ਼ਤਰ=ਸਾਹਮਣੇ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਕਹਰੇ=ਡਰਾਉਣੀ । ਬਲਾ=ਡਾਇਣ । ਦਸਤਸ਼=ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ । ਸਤ੍ਤੁ=ਬੰਸੁ । ਬੇ ਸਰ ਨਮਾ=ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਇਕ ਡਰਾਉਣੀ ਡਾਇਣ ਨਜ਼ਰ ਆਈ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਸੁ ਵਾਂਗੂੰ ਉਤਾਂਹ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਸਨ । ੬੩।

ਮਿਥਾਂ ਰਫ਼ਤਹ ਸ਼ੁਦ ਕਿਸ਼ਤੀਏ ਹਰ ਦੋ ਦਸਤ ॥ ਬਨੇਸੇ ਦੁ ਮਾਨਦ ਅੜੇ ਮਾਰ ਮਸਤ ॥੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਿਥਾਂ=ਵਿਚਾਲੇ । ਰਫ਼ਤਹ=ਚਲੀ ਗਈ । ਬ=ਤੋਂ । ਨੇਸੇ=ਡੰਗ । ਦੁ=ਦੋ, (੨) ।
ਮਾਨਦ=ਬਚ ਗਏ । ਅਜ਼=ਉਸ । ਮਾਰ=ਸੱਪ । ਮਸਤ=ਮਤਾ ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਬੇੜੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਤੋਂ ਚਲੀ ਗਈ । ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਮਸਤ ਹੋਏ ਸੱਪ
ਦੇ ਡੰਗ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ । ੬੪।

ਗ੍ਰਿਹਤੰਦ ਓ ਰਾ ਬ ਦਸਤ ਅੰਦਰੂਂ ॥ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਓ ਰਾ ਨ ਖੁਰਦੰਦ ਖੂੰ ॥੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗ੍ਰਿਹਤੰਦ=ਫੜਿਆ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬ ਦਸਤ=ਹੱਥ ਦੇ । ਬਖਸ਼ੀਦ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ।
ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧਾ । ਖੂੰ=ਲਹੂ ।

ਅਰਥ—(ਬਲਾ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਬ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ । ੬੫।

ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਸ਼ੁਦ ਅਜ਼ਦਹਾ ਓ ਬਲਾ ॥ ਕਿ ਬੇਰੂ ਨਿਆਮਦ ਬ ਹੁਕਮੇ ਖੁਦਾ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ । ਜੰਗ ਸ਼ੁਦ=ਜੰਗ ਹੋਇਆ । ਅਜ਼ਦਹਾ=ਸਰਾਲ । ਬਲਾ=ਡਾਇਣ ।
ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ । ਨਿਆਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ ।

ਅਰਥ—ਸਰਾਲ ਅਤੇ ਡਾਇਣ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕੋਈ
ਭੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ । ੬੬।

ਚੁਨਾ ਮੌਜ ਖੇਜਦ ਜ ਦਰਿਆ ਅਜੀਮ ॥ ਕਿ ਦੀਗਰ ਨ ਦਾਨਿਸ਼ਤ ਜੁਜ ਯਕ ਕਰੀਮ ॥੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਮੌਜ=ਲਹਿਰ । ਖੇਜਦ=ਉੱਠਦੀ ਹੈ । ਜ=ਤੋਂ । ਅਜੀਮ=ਬੜਾ ਭਾਰੀ ।
ਦੀਗਰ=ਦੂਜਾ । ਨ ਦਾਨਿਸ਼ਤ=ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਜੁਜ=ਬਿਨਾਂ । ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ।

ਅਰਥ—ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ । ੬੭।

ਰਵਾਂ ਗਸ਼ਤ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬ ਮੌਜਿ ਬਲਾ ॥ ਬਰਾਇ ਖਲਾਸੀ ਜ ਰਹਮਤ ਖੁਦਾ ॥੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਗਸ਼ਤ=ਤੁਰ ਪਈ। ਕਿਸ਼ਤੀ=ਬੇੜੀ। ਮੌਜ਼ੀ=ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ। ਬਲਾ=ਬਾਲਾ, ਵੱਡੀਆਂ। ਬਰਾਇ=ਵਾਸਤੇ। ਮਲਾਸੀ=ਛੁਟਕਾਰੇ। ਰਹਮਤ=ਦਇਆ, ਮੇਹਰ।

ਅਰਥ—ਬੇੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੁਦਾ ਦੀ ਮੇਹਰ ਮੰਗਦੇ ਸਨ। ੯੯॥

ਬ ਆਖਿਰ ਹਮ ਅਜ਼ ਹੁਕਮਿ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ॥ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਰਾਮਦ ਜ਼ ਦਰਿਯਾ ਕਿਨਾਰ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਖਿਰ=ਅੰਤ। ਹਮ=ਨੂੰ। ਪਰਵਰਦਗਾਰ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਰਾਮਦ=ਆ ਗਈ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਕਿਨਾਰ=ਕੰਢਾ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਬੇੜੀ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਆ ਗਈ ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ੯੯॥

ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਬਰਾਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ॥ ਨਿਸ਼ਸਤਹ ਲਬਿ ਆਬਿ ਦਰਿਯਾ ਯਮਨ ॥੧੦੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਬਰਾਮਦ=ਆ ਗਏ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਹਰ ਦੋ ਤਨ=ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ। ਨਿਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠੇ। ਲਬਿ=ਕਢੇ। ਆਬਿ=ਪਾਣੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਬੇੜੀ ਵਿਚੋਂ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਯਮਨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ੧੦੦।

ਦਰਾਮਦ ਯਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਦਨ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ਬਖੁਰਦਨ ਅਜ਼ਾਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ਰਾ ਕਬਾਬ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ। ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ। ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ। ਬਖੁਰਦਨ=ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ। ਕਬਾਬ=ਮਾਸ।

ਅਰਥ—ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ੧੧।

ਜ਼ ਦਰਿਯਾ ਬਰਾਮਦ ਜ਼ ਮਗਰੇ ਅਜ਼ੀਮ ॥ ਖੁਰਮ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ਰਾ ਬ ਹੁਕਮੇ ਕਰੀਮ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਾਮਦ=ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਮਗਰੇ=ਇਕ ਮਗਰਮੱਛ। ਅਜ਼ੀਮ=ਵੱਡਾ। ਖੁਰਮ=ਖਾਣਾ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮਗਰਮੱਛ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ੧੨।

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੦

ਬ ਜਾਇਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਸ਼ੇਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ਗਜ਼ੰਦਸ਼ ਹਮੀ ਬੁਰਦ ਬਰ ਰੋਦਿ ਆਬ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਇਸ਼=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ । ਦਰਾਮਦ=ਆ ਗਿਆ । ਸ਼ੇਰੇ=ਇਕ ਸ਼ੇਰ । ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ । ਗਜ਼ੰਦਸ਼=ਉਸ ਛਾਲ । ਹਮੀ ਬੁਰਦ=ਮਾਰੀ । ਬਰ=ਉੱਤੇ । ਰੋਦਿ=ਨਦੀ । ਆਬ=ਪਾਣੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਆ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ । ੧੩।

ਬ ਪੇਚਦ ਸਰ ਓ ਅਜ਼ਾਂ ਖਤਾ ਗਾਸ਼ਤ ਬੇਰ ॥

ਬ ਦਹਨਿ ਦਿਗਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਉਛਤਦ ਦਲੇਰ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ । ਪੇਚਦ=ਫੇਰਨ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਖਤਾ=ਖੁੰਝ, ਨਿਸਫਲ । ਗਾਸ਼ਤ=ਗਿਆ । ਬ=ਵਿਚ । ਦਹਨਿ=ਮੂੰਹ ਦੇ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ । ਉਛਤਦ=ਛਿੱਗ ਪਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਫੇਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਿਸਫਲ ਗਿਆ । ਦੂਸਰਾ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਛਿੱਗ ਪਿਆ । ੧੪।

ਬ ਗੀਰਦ ਮਗਰ ਦਸਤਿ ਬੇਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥

ਬ ਬੁਰਦੰਦ ਓ ਰਾ ਕਸ਼ੀਦਹ ਦਰ ਆਬ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਗੀਰਦ=ਫੜ ਲਿਆ । ਮਗਰ=ਸੰਸਾਰ, ਮਗਰਮੱਛ । ਦਸਤਿ=ਹੱਥ ਤੋਂ । ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਿਆ । ਕਸ਼ੀਦਹ=ਖਿੱਚ ਕੇ । ਦਰ ਆਬ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਮਗਰਮੱਛ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਛੂਘੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ । ੧੫।

ਬਿ ਬੀਂ ਕੁਦਰਤਿ ਕਿਰਦਗਾਰਿ ਜਹਾਂ ॥

ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਕੁਸਤਸ਼ ਅਜ਼ਾਂ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਬੀਂ=ਵੇਖ । ਕਿਰਦਗਾਰਿ=ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ । ਜਹਾਂ=ਜੁਗਤ । ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ । ਬਖਸ਼ੀਦ=ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ । ਕੁਸਤਸ਼=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਨੂੰ । ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਜਗਤ ਦੇ ਕਰਤੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲ ਵੇਖ ! ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੧੬।

ਬਿ ਰਫ਼ਤਦ ਹਰ ਦੋ ਬ ਹੁਕਮਿ ਅਮੀਰ ॥

ਯਕੇ ਬਾਹਜ਼ਾਦਹ ਵ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਫ਼ਤਦ=ਤੁਰ ਪਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਅਮੀਰ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਬਾਹਜ਼ਾਦਹ=ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ, ਬੇਟੀ ।

ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ। ੧੭।

ਬਿ ਉਫਤਾਦ ਹਰ ਦੋ ਬ ਦਸਤਿ ਅਜੀਮ ॥ ਨ ਸਾਇਦ ਦਿਗਰ ਦੀਦ ਜੁਜ਼ ਯਕ ਕਰੀਮ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਉਫਤਾਦ=ਪੈ ਗਏ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ ਹੀ। ਦਸਤਿ=ਉਜਾੜ ਵਿਚ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡੀ। ਸਾਇਦ=ਸਕੀਦਾ। ਦੀਦ=ਵੇਖ। ਜੁਜ਼=ਬਿਨਾਂ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।

ਅਰਥ—ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਭਾਵ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ੧੮।

ਬ ਮੁਲਕਿ ਹਬਸ਼ ਆਮਦ ਆਂ ਨੇਕ ਖੂਇ ॥ ਯਕੇ ਸਾਹਜ਼ਾਦਹ ਦਿਗਰ ਖੁਬ ਰੂਇ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਲਕਿ=ਦੇਸ ਵਿਚ। ਆਮਦ=ਆਏ। ਨੇਕ ਖੂਇ=ਦੰਗੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ। ਸਾਹਜ਼ਾਦਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਖੁਬ ਰੂਇ=ਸੁੰਦਰ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੀ।

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਹ ਦੰਗੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ ਹਬਸ਼ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸੁੰਦਰ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੀ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ। ੧੯।

ਦਰਾਂ ਜਾਂ ਬਿਆਮਦ ਕਿ ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ ਬਾਹ ॥ ਨਸ਼ਸਤੰਦ ਸ਼ਬ ਰੰਗ ਜ਼ਰਰੀਂ ਕੁਲਾਹ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰਾਂ ਜਾਂ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਬਿਆਮਦ=ਆ ਗਏ। ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠਾ ਸੀ। ਬਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਨਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸ਼ਬ ਰੰਗ=ਰਾਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗੇ। ਜ਼ਰਰੀਂ=ਸੁਨਹਿਰੀ। ਕੁਲਾਹ=ਤਾਜ, ਟੋਪੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਆ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁਨਹਿਰੀ ਟੋਪੀ ਪਾ ਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂ ਕਾਲਾ ਹਬਸ਼ੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੈਠਾ ਸੀ। ੨੦।

ਬਿਦੀਦੰਦ ਓਰਾ ਬਿਖਾਂਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥

ਬ ਗੁਫਤੰਦ ਐ ਸ਼ੇਰ ਆਜ਼ਾਦ ਕੇਸ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੇ। ਬਿਖਾਂਦੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ। ਗੁਫਤੰਦ=ਕਿਹਾ। ਆਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ। ਕੇਸ=ਧਰਮ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਆਖਿਆ—ਹੋ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ!। ੨੧।

ਜ ਮੁਲਕੇ ਕਦਾਮੀ ਤੋ ਬਾ ਮਨ ਬਿਗੋਇ ॥

ਚਿ ਨਾਮੇ ਕਿਰਾ ਤੋ ਬ ਈਂ ਤਰਫ ਜੋਇ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਦਾਮੀ=ਕੈਣ, ਕੇਹੜਾ। ਬਾ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਬਿਗੋਇ=ਦੱਸ। ਚਿ=ਕੀ। ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ। ਬ ਈਂ ਤਰਫ=ਇਸ ਪਾਸੇ। ਜੋਇ=ਢੂੰਢਦਾ।

ਅਰਥ—ਤੇਰਾ ਦੇਸ ਕੇਹੜਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ? ॥੮੨॥

ਵਗਰਨਹ ਮਰਾ ਤੋ ਨ ਗੋਈ ਚੁ ਰਾਸਤ ॥ ਕਿ ਮੁਰਦਨ ਸ਼ਿਤਾਬ ਅਸਤ ਏਜਦ ਗਵਾਹਸਤ ॥੮੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਗਰਨਹ=ਅਤੇ ਜੇ ਨਹੀਂ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਗੋਈ=ਦੱਸੀ। ਰਾਸਤ=ਸੱਚ। ਮੁਰਦਨ=ਮਰਨਾ। ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ। ਗਵਾਹਸਤ=ਗਵਾਹ ਹੈ। ਏਜਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਨਾ ਦੱਸੀ। ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਛੇਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ॥੮੩॥

ਬਾਹਨਸ਼ਾਹ ਪਿਸਰੇਮ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ॥ ਕਿ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ਅਸਤ ਈਂ ਨਉ ਜਵਾਂ ॥੮੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰੇਮ=ਮੈਂ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਈਂ=ਇਹ।

ਅਰਥ—ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੈਂ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ ॥੮੪॥

ਹਕੀਕਤ ਬਿਗੁਫਤਸ ਜ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਹਾਲ ॥ ਕਿ ਬਰ ਵੈ ਚੁ ਬਿਗੁਜਸਤ ਚੰਦੀਂ ਜਵਾਲ ॥੮੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਕੀਕਤ=ਬਿਤਾਂਤ। ਬਿਗੁਫਤਸ=ਕਿਹਾ ਉਸ ਨੂੰ। ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ। ਗੁਜਸਤ=ਗੁਜਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਚੰਦੀਂ=ਇਹਨਾਂ। ਜਵਾਲ=ਦੁੱਖ। ਚੋ=ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ ਬਿਤਾਂਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਜੋ ਭੀ ਦੁੱਖ ਗੁਜਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ॥੮੫॥

ਬ ਮੇਹਰਸ਼ ਦਰਮਦ ਬਿਗੁਫਤ ਅਜ ਜਬਾਂ ॥ ਮਰਾ ਖਾਨਾ ਗਾਹੇ ਜ ਖੁਦ ਖਾਨਹ ਦਾਂ ॥੮੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੇਹਰ=ਪਿਆਰ। ਬ=ਵਿਚ। ਸ਼=ਉਸ। ਬਿਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ। ਮਰਾ=ਮੇਰਾ। ਖਾਨਾ ਗਾਹੇ=ਘਰ, ਮਕਾਨ। ਖਾਨਹ=ਘਰ ਦਾ। ਦਾਂ=ਜਾਣੇ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ (ਮਨ ਵਿਚ) ਪਿਆਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਬਾਨ ਤੋਂ ਕਿਹਾ। ਜੋ ਭੀ ਮੇਰਾ ਘਰ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਘਰ ਜਾਣ ਲੈ ॥੮੬॥

ਵਜ਼ਾਰਤ ਖੁਦਸ਼ ਰਾ ਤੁਰਾ ਮੇ ਦਿਹਮ ॥ ਕੁਲਾਹੇ ਮੁਮਾਲਿਕ ਤੁ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਮ ॥੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਰਤ=ਵਜ਼ੀਰੀ। ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ। ਮੇਂ ਦਿਹਮ=ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੁਲਾਹ=ਤਾਜ਼, ਡੜ੍ਹ। ਮੁਮਾਲਿਕ=ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ। ਤੁ=ਤੇਰੇ। ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉੱਤੇ। ਨਿਹਮ=ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀ ਵਜ਼ੀਰੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਡਤਰ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ੮੭॥

ਬਿਗੁਫਤੰਦ ਈਂ ਰਾ ਓ ਕਰਦੰਦ ਵਜ਼ੀਰ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਵਜ਼ਾਂ ਬੁਦ ਰੌਸ਼ਨ ਜਮੀਰ ॥੮੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤੰਦ=ਕਿਹਾ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਤਾਈਂ। ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਆਂਥੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਰੌਸ਼ਨ ਜਮੀਰ’ ਸੀ। ੮੮॥

ਬ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਨਾਸਦ ਅਜੀਮ ॥ ਦਵੀਦੰਦ ਬਰ ਵੈ ਬ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੮੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਹਰ ਜਾ=ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਸ਼ਨਾਸਦ=ਜਾਣਿਆ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਦਵੀਦੰਦ=ਦੌੜਿਆ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭੀ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਣ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪਿਆ। ੮੯॥

ਕਿ ਖੂਨਸ ਬਰੇਜ਼ੀਦ ਵ ਕਰਦੰਦ ਜੇਰ ॥ ਦਿਗਰ ਜਾ ਸ਼ੁਨੀਦੇ ਦਵੀਦੇ ਦਲੇਰ ॥੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੂਨਸ=ਲਹੂ ਉਸ। ਬਰੇਜ਼ੀਦ=ਡੋਲਿਆ। ਕਰਦੰਦ=ਕਰ ਲਿਆ। ਜੇਰ=ਅਧੀਨ। ਸ਼ੁਨੀਦੇ=ਸੁਣਿਆ। ਦਵੀਦੇ=ਦੌੜਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਲਹੂ ਡੋਲਿਆ ਤੇ (ਵੈਗੀ ਨੂੰ) ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੁਣਿਆ (ਤਾਂ) ਦਲੇਰ (ਹੋ ਕੇ ਉਥੇ ਭੀ) ਧਾਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੯੦॥

ਬ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਤਰਕਸ਼ ਬਰੇਜ਼ੀਦ ਤੀਰ ॥ ਕਿ ਕੁਸ਼ਤੇ ਅਦੂ ਰਾ ਬਿ ਕਰਦੇ ਅਸੀਰ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਹਰ ਜਾ=ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ। ਤਰਕਸ਼=ਭੱਥਾ। ਬਰੇਜ਼ੀਦ=ਸੁੱਟਿਆ। ਕੁਸ਼ਤੇ=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਦੂ=ਵੈਗੀ। ਅਸੀਰ=ਕੈਦ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਸੁੱਟਦਾ ਭਾਵ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਵੈਗੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ੯੧॥

ਬ ਮੁੱਦਤ ਯਕੇ ਸਾਲ ਤਾ ਚਾਰ ਮਾਹ ॥ ਦਰਖਬਿੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਰਖਬਿੰਦਰ ਮਾਹ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁੱਦਤ=ਸਮਾਂ । ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ । ਸਾਲ=ਵਰ੍਷ । ਦਰਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕੀਲਾ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ ।
ਰਖਿੰਦਹ=ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਵਰ੍਷ ਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕ
ਪਿਆ । ਭਾਵ—ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੯੨

ਬ ਦੌੜੰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬ ਸੌੜੰਦ ਤਨ ॥

ਬ ਯਾਦ ਆਮਦਸ਼ ਰੋਜ਼ਗਾਰਿ ਕੁਹਨ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੌੜੰਦ=ਪੱਚੰਦਾ ਸੀ । ਸੌੜੰਦ=ਸਾੜਦਾ ਸੀ । ਬ ਯਾਦ=ਚੇਤੇ ਵਿਚ । ਆਮਦਸ਼=ਆ
ਗਿਆ ਉਹ । ਰੋਜ਼ਗਾਰਿ=ਸਮਾਂ । ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣਾ ।

ਅਰਥ—ਵੈਗੀਅਂ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪੱਚੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਾੜਦਾ ਸੀ ।
ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ । ੯੩

ਬਿ ਗੁਫਤਸ਼ ਯਕੇ ਰੋਜ਼ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥

ਕਿ ਐ ਸਾਹਿ ਸਾਹਾਨ ਰੱਬਨ ਜਮੀਰ ॥੯੪॥

ਅਰਥ—ਇਕ ਦਿਨ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਹੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ! ਰੱਸਨ
ਜਮੀਰ । ੯੪

ਬ ਯਕ ਬਾਰ ਮੁਲਕ ਤ ਫਰਮੋਸ਼ ਗਾਬਤ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਮਸਤ ਮਸਤੀ ਹਮਹ ਹੋਸ਼ ਗਾਬਤ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਯਕ ਬਾਰ=ਇਕੋ ਵੇਗੀ ਹੀ । ਮੁਲਕ=ਦੇਸ । ਤ=ਤੈਨੂੰ । ਫਰਮੋਸ਼ ਗਾਬਤ=ਭੁਲ
ਗਿਆ । ਅਜ਼=ਨਾਲ । ਹਮਹ=ਸਾਰੀ । ਗਾਬਤ=ਚਲੀ ਗਈ ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਇਕੋ ਵੇਰ ਹੀ ਦੇਸ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ ? ਜੋ ਇਸ ਮਸਤੀ ਨਾਲ (ਐਸਾ) ਮਸਤ ਹੋਇਆ
ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਸੁਰਤ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ । ੯੫

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੧]

ਤੁ ਆਂ ਮੁਲਕ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਰਾ ਯਾਦ ਕੁਨ ॥

ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਪਿਦਰ ਰਾ ਤੋ ਆਬਾਦ ਕੁਨ ॥੯੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਂ=ਉਮ । ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਪਹਿਲੇ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਪਿਦਰ=ਪਿਤਾ । ਕੁਨ=ਕਰ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ । ਜੋ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ) ਮੁੜ
ਕੇ ਆਬਾਦ ਕਰ । ੯੬

ਨਿਗਾਹ ਦਾਬਤ ਅਜ਼ ਛੌਜ ਲਾਬਕਰ ਤਮਾਮ ॥

ਬਸੇ ਗੰਜ ਬਖਸ਼ੀਦ ਬਰ ਵੈ ਮੁਦਾਮ ॥੯੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਗਾਹ ਦਾਸ਼ਤ=ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਗੰਜ=ਭਜਾਨਾ। ਬਖਸ਼ੀਦ=ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ। ਬਰ ਵੈ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ। ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ ਹੀ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਾਨੇ ਵੰਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੯੬॥

ਯਕੇ ਲਸ਼ਕਰ ਆਰਾਸਤ ਢੂ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥

ਜਿ ਖੰਜਰ ਵ ਗੁਰਜੋ ਵ ਬਖਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ॥੯੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤ=ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ। ਖੰਜਰ=ਕਟਾਰਾਂ। ਬਖਤਰ=ਸੰਜੋਆਂ।

ਅਰਥ—ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਨੌਜ਼ਾਨ ਸੂਰਮੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਕਟਾਰਾਂ, ਗੁਰਜ ਤੇ ਸੰਜੋਆਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੯੮॥

ਜਿਰਹ ਖੋਦ ਖਫ਼ਤਾਨ ਬਰਗਾਸਤਵਾਂ ॥

ਜਿ ਸ਼ਮਝੇਰ ਹਿੰਦੀ ਗਿਰਾਂ ਤਾ ਗਿਰਾਂ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿਰਹ=ਜਾਲੀਦਾਰ ਸੰਜੋਆਂ। ਖੋਦ=ਸਿਰ ਟੋਪ। ਖਫ਼ਤਾਨ=ਚਿਲਤੇ। ਬਰਗਾਸਤਵਾਂ=ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਪਾਖਰ। ਹਿੰਦੀ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ। ਸ਼ਮਝੇਰ=ਤਲਵਾਰ। ਗਿਰਾਂ=ਵੱਡੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ, ਭਾਰੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਸੰਜੋਆਂ, ਟੋਪ, ਚਿਲਤੇ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪਾਖਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਮੁੱਲ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਵਜ਼ਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ੯੯॥

ਜਿ ਬੰਦੂਕ ਮਸ਼ਹਦ ਵ ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ ॥

ਜਿਰਹ ਰੂਮ ਸ਼ਮਝੇਰਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ ॥੧੦੦॥

ਅਰਥ—ਮਸ਼ਹਦ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਕਮਾਨਾਂ ਭਾਵ ਧਨੁੱਖਾਂ, ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਸੰਜੋਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ। ੧੦੦॥

ਚਿ ਅਜ਼ ਤਾਜੀ ਅਸਪਾਨ ਪੋਲਾਦ ਨਾਲ ॥

ਹਮਹ ਯਿੰਦਹ ਛੀਲਾਨ ਅਜ਼ ਸ਼ਬ ਮਿਸਾਲ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਅਜ਼=ਤੌਂ। ਤਾਜੀ=ਅਰਥ ਦੇਸ ਦੇ ਘੋੜੇ। ਅਸਪਾਨ=ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ। ਪੋਲਾਦ ਨਾਲ=ਅਸਪਾਤੀ ਖੁਰੀਆਂ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਯਿੰਦਹ=ਮਤਵਾਲੇ। ਛੀਲਾਨ=ਹਾਥੀ। ਸ਼ਬ ਮਿਸਾਲ=ਗਾਤ ਵਰਗੇ ਕਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਕੀ ਅਰਥੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ (ਜੋ) ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਖੁਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਸਤੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ (ਜੋ) ਰਾਤ ਵਾਂਗੂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਨ। ੧੦੧॥

ਹਮਰ ਸ਼ੇਰ ਮਰਦਨੋ ਜੋਰਾਵਰਾਂ ॥ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨਾਂ ਰਾ ਬ ਸਫ਼ ਅਫਗਾਨਾਂ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਸ਼ੇਰ ਮਰਦਨੋ=ਬਹਾਦਰ ਯੋਧੇ । ਜੋਰ ਆਵਰਾਂ=ਮਹਾਂ ਬਲ ਵਾਲੇ । ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨੋ=ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ । ਬ ਸਫ਼=ਕਤਾਰ ਦੀ ਕਤਾਰ । ਅਫਗਾਨਾਂ=ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਹਾਦਰ ਯੋਧੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ ਸਨ । ਜੋ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਦੀ ਕਤਾਰ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ ਸਨ । ੧੦੨।

ਬ ਰਜ਼ਮ ਅੰਦਰੂੰ ਹਮਚੁ ਪੀਲ ਅਫਗਾਨ ਅਸਤ ॥ ਬ ਬਜ਼ਮ ਅੰਦਰੂੰ ਚਰਬ ਚਾਲਾਕ ਦਸਤ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਰਜ਼ਮ=ਲੜਾਈ । ਹਮਚੁ=ਅਜੇਹਾ । ਪੀਲ ਅਫਗਾਨ=ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈਸੀ । ਬਜ਼ਮ=ਸਭਾ । ਚਰਬ=ਮਿੱਠਾ ਬੇਲਣ ਵਾਲਾ । ਚਾਲਾਕ ਦਸਤ=ਛੁਰਤੀਲਾ ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਜੇਹਾ ਸੂਰਮਾ ਸੀ । ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਬੇਲਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਛੁਰਤੀਲਾ ਸੀ । ੧੦੩।

ਨਿਸ਼ਾਂ ਮੇਂ ਦਿਹਦ ਨੇਜ਼ਹ ਰਾ ਨੋਕ ਖੂੰ ॥ ਕਸ਼ੀਦੰਦ ਅਜ਼ ਤੇਰਾ ਜ਼ਹਰ ਆਬ ਗੁੰ ॥੧੦੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਾਂ=ਨਿਸ਼ਾਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ । ਮੇਂ ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦੀ ਕੀ । ਨੇਜ਼ਹ ਰਾ ਨੋਕ=ਨੇਜ਼ੇ ਦੀ ਨੋਕ । ਖੂੰ=ਲਹੂ । ਕਸ਼ੀਦੰਦ=ਖਿੱਚੀਆਂ । ਜ਼ਹਰ=ਖਿਬ । ਆਬ ਗੁੰ=ਪਾਨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ।

ਅਰਥ—ਨੇਜ਼ੇ ਦੀ ਨੋਕ ਦਾ ਲਹੂ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਖਿੱਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ । ੧੦੪।

ਯਕੇ ਡੌੜ ਆਰਾਸਤਹ ਹਮਚੁ ਕੋਹ ॥ ਜਵਾਨਾਨਿ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਏ ਯਕ ਗਰੋਹ ॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤਹ=ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੁੰ । ਕੋਹ=ਪਹਾੜ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸਜੀਲੇ । ਗਰੋਹ=ਜਥਾ ।

ਅਰਥ—ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਮਾਨ ਇਕੋ ਸੈਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਬੜੇ ਸਜੀਲੇ ਚੁਆਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜਥਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ । ੧੦੫।

ਬਿ ਪੋਸ਼ੀਦ ਦਸਤਾਰ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸ਼ਮਿਸੇਰ ਜੁਸਤੰਦ ਤੀਰ ॥੧੦੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੇਸ਼ੀਦਾ=ਪਹਿਨੀ। ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗ। ਦੁਖਤਰ=ਬੇਟੀ। ਬਸਤੰਦਾ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਜੁਸਤੰਦਾ=ਭਰਿਆ।

ਅਰਥ—ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪੱਗ ਪਹਿਨੀ ਭਾਵ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ (ਭੱਥੇ ਵਿਚ) ਭਰ ਲਿਆ। ੧੦੯।

ਬ ਸਰਦਾਰੀ ਏ ਕਦਰਹ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਛੌਜ ॥

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਲਭਕਰ ਚੁ ਦਰਿਆਇ ਮੌਜ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਦਾਰੀ=ਜਬੇਦਾਰੀ। ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਅੱਗੇ ਵਾਲੀ। ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੋਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੌਜ=ਲਹਿਰਾਂ।

ਅਰਥ—ਅੱਗੇ ਵਾਲੀ ਛੌਜ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਛੌਜ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀ। ੧੦੧।

ਯਕੇ ਗੋਲ ਬਸਤਹ ਚੁ ਅਬਰਿ ਸਿਆਹ ॥

ਬਿ ਲਰਜ਼ੀਦ ਬੁੰਮ ਓ ਬਿ ਲਰਜ਼ੀਦ ਮਾਹ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੋਲ=ਇਕੱਠ, ਇੱਜੜ। ਬਸਤਹ=ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਅਬਰਿ=ਬੱਦਲ ਦੀ। ਸਿਆਹ=ਕਾਲੀ। ਲਰਜ਼ੀਦ=ਕੰਬ ਗਈ। ਬੁੰਮ=ਧਰਤੀ। ਤ੍ਰਸੀਦ=ਡੋਲ ਗਿਆ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਬੱਦਲ ਦੀ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਜੱਥਾ ਬਣਾ ਕੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਗਈ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਡੋਲ ਗਿਆ। ੧੦੨।

ਬਿਆਵੁਰਦ ਲਭਕਰ ਚੁ ਵਰ ਵੈ ਹਦੂਦ ॥

ਸਲਾਹੇ ਦਿਗਰ ਤੀਰ ਤੇਗੋ ਨ ਬੂਦ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲਿਆਇਆ। ਲਭਕਰ=ਛੌਜ। ਹਦੂਦ=ਹੱਦ। ਸਲਾਹ=ਸ਼ਸਤਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰੀ। ਨ ਬੂਦ=ਨਾ ਹੋਈ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਛੌਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਉੱਤੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਤਦ ਹੋਰ ਤੀਰ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ। ੧੦੩।

ਬਿ ਆਰਾਸਤ ਲਭਕਰ ਬਸਾਜ਼ ਤਮਾਮ ॥

ਹਮਹ ਖੰਜਰੋ ਗੁਰਜ ਗੋਪਾਲ ਨਾਮ ॥੧੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤ=ਬਣਾਇਆ। ਬ ਸਾਜ਼=ਸਾਮਾਨ ਸਮੇਤ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਗੋਪਾਲ=ਗੁਲੇਲਾਂ। ਖੰਜਰੋ=ਕਟਾਰ।

ਅਰਥ—ਛੌਜ ਨੂੰ ਸਾਜ਼-ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ (ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਟਾਰ, ਗੁਰਜ, ਗੁਲੇਲ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤਰ ਲਏ ਹੋਏ ਸਨ। ੧੧੦।

ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਅਕਲੀਮ ਤਾਰਾਜ ਸਖਤ ॥ ਬਿ ਬੁਰਦਨ ਸ਼ਹੇ ਬਾਦ ਪਾਯਾਨ ਰਖਤ ॥੧੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਏ। ਅਕਲੀਮ=ਦੇਸ। ਤਾਰਾਜ=ਲੁੱਟ। ਸਖਤ=ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਸ਼ਹੇ=ਇਕ ਰਾਜਾ। ਬਾਦ=ਹਵਾ। ਪਾਯਾਨ=ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ। ਰਖਤ=ਸਾਮਾਨ, ਕੱਪੜੇ।

ਅਰਥ—ਅਕਲੀਮ ਦੇਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਇਕ ਰਾਜਾ ਹਵਾ ਵਰਗੇ ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ। ੧੧੧।

ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਕਰਦੰਦ ਆਂ ਮੁਲਕ ਰਾ ॥ ਚੁ ਬਰਗੇ ਦਰਖਤਾਂ ਜਿ ਬਾਦਿ ਖਿੜਾਂ ॥੧੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ। ਕਰਦੰਦ=ਕਰਕੇ। ਆਂ=ਉਸ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਬਰਗੇ=ਪੱਤਿਆਂ। ਬਾਦਿ=ਹਵਾ। ਖਿੜਾਂ=ਪੱਤੜੇ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਨੇ ਉਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤ-ਝੜ ਦੀ ਹਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧੧੨।

ਬਿ ਕੁਸ਼ਤਨ ਅਦੂ ਰਾ ਕੁਸ਼ਾਇਦ ਬੇਸ਼ ॥ ਬ ਬੇਰੂੰ ਜਿ ਮੁਲਕਸ਼ ਹਮਹ ਰੂਏ ਰੇਸ਼ ॥੧੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਸ਼ਤਨ=ਮਾਰਨਾ। ਅਦੂ=ਵੈਰੀ। ਕੁਸ਼ਾਇਦ=ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਪੇਸ਼=ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਾਹ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਰੂਏ=ਮੂੰਹ। ਰੇਸ਼=ਛੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ—ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਾਹ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਜੇਹੜੇ ਬਾਹਰ ਸਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਛੁੱਲ ਸੁੱਟੇ ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ, ਮੁੱਢਾਂ ਮੁੰਨ ਦਿੱਤੀਆਂ। ੧੧੩।

ਪਰੀ ਚਿਹਰਹ ਏ ਹਮਚੁ ਬੇਰਿ ਨਿਯਾਦ ॥ ਬਿ ਕੁਸ਼ਤਨ ਅਦੂ ਰਾ ਚਿ ਖੰਜਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰੀ ਚਿਹਰਹ=ਪਰੀ ਵਰਗੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੀ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਨਿਯਾਦ=ਜੋਸ਼। ਕੁਸ਼ਤਨ=ਮਾਰਨ। ਬਿ=ਵਾਸਤੇ। ਖੰਜਰ=ਕਟਾਰ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਸੂਤਿਆ।

ਅਰਥ—ਪਰੀ ਵਰਗੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਜੋਸ਼ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਟਾਰ ਨੂੰ ਸੂਤ ਲਿਆ ਭਾਵ-ਵਜੀਰ ਪੁੱਤਰੀ ਨੇ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਟਾਰ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਈ। ੧੧੪।

ਬ ਹਰ ਜਾ ਦਵੀਦੇ ਬਿ ਕੁਸ਼ਤੇ ਅਜ਼ਾਂ ॥ ਬ ਹਰ ਜਾ ਰਸੀਦੇ ਬਿ ਬਸਤੇ ਅਜ਼ਾਂ ॥੧੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰ ਜਾ=ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ । ਦਵੀਦੇ=ਧਾਵਾ ਕਰਦੀ । ਕੁਸ਼ਤੇ=ਮਾਰ ਸੁੱਟਦੀ । ਰਸੀਦੇ=ਪਹੁੰਚਦੀ । ਬਸਤੇ=ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ । ਅਜਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ ਪੈਂਦੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਦੀ । ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ । ੧੯੧੫।

ਭੁਨੀਦ ਈਂ ਅਜਾਂ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਖਿੰਦਰਾਂ ॥

ਬ ਤੁੰਦੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਜਾਇ ਹਮਾਂ ॥੧੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਭੁਨੀਦ=ਸੁਣ ਲਈ । ਈਂ=ਇਹ । ਅਜਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ । ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜੇ । ਬ=ਨਾਲ । ਤੁੰਦੀ=ਗੁਸੇ, ਕਰੋਧ । ਜਾਇ=ਜਗਾ । ਹਮਾਂ=ਉਸੇ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮਾਖਿੰਦਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ । ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਜਗਾ ਉੱਤੇ ਆ ਗਿਆ । ੧੧੬।

ਬ ਆਰਾਸਤਹ ਛੌਜ ਚੂੰ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥

ਜ ਤੋਪੇ ਤੁਫੰਗ ਖੰਜਰਿ ਆਬਦਾਰ ॥੧੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤਹ=ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਤੋਪੇ ਤੁਫੰਗ=ਤੋਪ ਤੇ ਬੰਦੂਕ । ਆਬਦਾਰ=ਪਾਨ ਚੜੀ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਾਂਗੂ ਛੌਜ ਨੂੰ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਖੜਾ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਤੋਪਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਪਾਨ ਚੜੀ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ ਲਈ ਖੜੀ ਸੀ । ੧੧੭। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੨]

ਬਪੇਸ਼ਿ ਸਫ ਆਮਦ ਚੁ ਦਰਿਯਾ ਅਮੀਕ ॥

ਜ ਸਰਤਾ ਕਦਮ ਹਮਚੁ ਆਹਨ ਗੁਰੀਕ ॥੧੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਪੇਸ਼ਿ=ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ । ਸਫ=ਕਤਾਰ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਅਮੀਕ=ਛੁੰਘੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਆਹਨ=ਲੋਹਾ । ਗੁਰੀਕ=ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਛੁੰਘੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗੂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਾਲੇ ਆਏ । ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਲੋਹੇ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ । ੧੧੮।

ਬ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਪੋ ਤਮਾਚਹ ਤੁਫੰਗ ॥

ਜਮੀਂ ਗਾਬਤ ਹਮਚੂੰ ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਰੰਗ ॥੧੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਮਾਚਹ=ਗੈਵਾਲਵਰ, ਪਿਸਤੌਲ । ਤੁਫੰਗ=ਬੰਦੂਕ । ਗਾਬਤ=ਹੋ ਗਈ । ਗੁਲੇ=ਛੁੱਲ । ਹਮਚੂੰ=ਵਰਗੀ । ਲਾਲਹ=ਇਕ ਖਾਸ ਛੁੱਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਤੋਪਾਂ, ਪਿਸਤੌਲਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ । ਰਣਭੂਮੀ 'ਲਾਲੇ' ਦੇ ਛੁੱਲ ਵਰਗੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ । ੧੧੯।

ਬ ਮੈਦਾਂ ਦਰਾਮਦ ਕਿ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥ ਬ ਯਕ ਦਸਤ ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ ਦਸਤ ਤੀਰ ॥੧੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੈਦਾਂ=ਰਣਭੂਮੀ । ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ=ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਮਾਨ ।

ਅਰਥ—ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਈ । ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੀਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੧੨੦

ਬ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਪਰੱਤਾ ਸ਼ਵਦ ਤੀਰਿ ਦਸਤ ॥

ਬ ਸਦ ਪਹਿਲੂਏ ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ ਗੁਜ਼ਬਤ ॥੧੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰ ਜਾ ਕਿ=ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ । ਪਰੱਤਾ=ਊੱਡਣਾ । ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਸਦ=ਸੌ । ਪਹਿਲੂਏ=ਪਸਲੀਆਂ । ਪੀਲ=ਹਾਥੀ । ਮਰਦਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ । ਗੁਜ਼ਬਤ=ਗੁਜ਼ਰਦੇ ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਦਾ ਤੀਰ ਊੱਡਣਾ ਹੁੰਦਾ । ਸੈਂਕੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪਸਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਭਾਵ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ੧੨੧

ਚੁਨਾ ਮੌਜ ਖੇਜਦ ਜ ਦਰਯਾ ਬਸੰਗ ॥

ਬਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਤੇਰੋ ਨਿਹੰਗ ॥੧੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਮੌਜ=ਲਹਿਰਾਂ । ਖੇਜਦ=ਊੱਛਲਦੀਆਂ । ਜ =ਵਿਚ । ਬਸੰਗ=ਪੱਥਰ ਨਾਲ । ਰਖਸ਼=ਚਮਕਣਾ । ਆਮਦ=ਆਈਆਂ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਨਿਹੰਗ=ਸੂਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਊੱਛਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਣ ਲੱਗੀਆਂ । ੧੨੨

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਯਕੇ ਤਾਬਨਾਕ ॥

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਯਕੇ ਖੂੰਨ ਖਾਕ ॥੧੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ । ਤਾਬਨਾਕ=ਚਮਕੀਲਾ । ਰਖਸ਼=ਚਮਕ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਖੂੰਨ=ਲਹੂ । ਖਾਕ=ਮਿੱਟੀ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਚਮਕੀਲਾ (ਖੜਗ) ਚਮਕਣ ਵਿਚ ਆਇਆ । (ਤਾਂ) ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਇਕੋ (ਰੰਗ) ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਚਮਕਣ ਲੱਗੇ । ੧੨੩

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਹਮਰ ਹਿੰਦ ਤੇਗ ॥

ਬਿ ਗੁਰੱਗੀਦ ਲਸਕਰ ਚੁ ਦਰਯਾਇ ਮੇਗ ॥੧੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕਣਾ । ਹਿੰਦ ਤੇਗ=ਹਿੰਦਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰ । ਗੁਰੱਗੀਦ=ਗਰਜਨਾ । ਲਸਕਰ=ਫੌਜ, ਦਲ । ਦਰਯਾਇ ਮੇਗ=ਹੜ੍ਹ ਵਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ।

ਅਰਥ—ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਹੜ੍ਹ ਵਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗੂ ਫੌਜ ਗਰਜਨ ਲੱਗ ਪਈ। ੧੨੮।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਬ ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ ॥

ਬ ਤਾਬ ਆਮਦਸ਼ ਤੇਗ ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ ॥੧੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਚਮਕ। ਤਾਬ=ਚਮਕ। ਤੇਗ ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਚੀਨੀ ਕਮਾਨ ਚਮਕ ਵਿਚ ਆਈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਚਮਕ ਵਿਚ ਆਈ। ਭਾਵ—ਵਜ਼ੀਰ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਚੀਨੀ ਕਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਚੰਗੇ ਜੋੜ ਵਿਖਾਏ। ੧੨੫।

ਗਰੇਵਹ ਬਰਾਵੁਰਦ ਚੰਦੀ ਕ੍ਰੋਹ ॥

ਲਰਜ਼ੀਦ ਦਰਯਾ ਬਿ ਦਰਰੀਦ ਕੋਹ ॥੧੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਰੇਵਹ=ਰੈਲਾ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਚੁੱਕਿਆ। ਚੰਦੀ=ਕਈ। ਕ੍ਰੋਹ=ਕੋਹ, ਮੀਲ। ਲਰਜ਼ੀਦ=ਕੰਬ ਗਿਆ। ਦਰਰੀਦ=ਪਾਟ ਗਿਆ। ਕੋਹ=ਪਹਾੜ।

ਅਰਥ—ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਗੱਜਣ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਕਈ ਕੋਹਾਂ ਤੱਕ ਸ਼ੋਰ—ਸ਼ਰਾਬਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਦਰਿਆ ਕੰਬ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਪਾਟ ਗਿਆ। ੧੨੬।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਜ਼ਮੀਨੇ ਜ਼ਮਾਂ ॥

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਤੇਗਿ ਯਮਾਂ ॥੧੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਚਮਕ। ਜ਼ਮੀਨੇ ਜ਼ਮਾਂ=ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼। ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਭੀ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਪਏ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਯਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਮਕ ਨਿਕਲੀ। ੧੨੭।

ਬ ਤੇਜ਼ ਆਮਦ ਓ ਨੇਜ਼ਹ ਏ ਬਾਸਤੀਂ ॥

ਬ ਜੁੰਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਤਨਿ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥੧੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੇਜ਼=ਛੁਰਤੀ। ਨੇਜ਼ਹ=ਬਰਛਾ। ਬਾਸਤੀਂ=ਵਾਂਸ ਵਾਲਾ। ਜੁੰਬਸ਼=ਕ੍ਰੋਧ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਪਤਲਾ ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਂਸ ਦੇ ਛੜ ਵਾਲਾ ਬਰਛਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਤਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ। ੧੨੮।

ਬ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਨਫਰਹਾਇ ਕਹਰ ॥

ਜਿ ਤੋਧੋ ਵ ਨੇਜ਼ਹ ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ ਦਹਰ ॥੧੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੋਰਸ਼=ਰੈਲਾ ਗੌਲਾ। ਨਫਰਹਾਇ=ਨੌਕਰ ਲੋਕ, ਖਿਜਮਤਗਾਰ ਸੇਵਕ, ਤਨਮਾਹਦਾਰ ਫੌਜੀ। ਕਹਰ=ਕ੍ਰੋਧ। ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ=ਲੁਕ ਗਿਆ। ਦਹਰ=ਜਗਤ।

ਅਰਥ—ਫੌਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੈਲਾ ਗੈਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤ ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਗਿਆ। ੧੨੯।

ਬ ਜੁੰਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਕਮਾਨੋ ਕਮੰਦ ॥

ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਬੁਦਹ ਤੇਗਿ ਸੀਮਾਬਹ ਹਿੰਦ ॥੧੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁੰਬਸ਼=ਹਿੱਲਣਾ। ਕਮਾਨੋ ਕਮੰਦ=ਛਾਹੀਆਂ। ਦਰਖਸ਼ਾਂ=ਚਮਕਣਾ। ਬੁਦਹ=ਹੋਈ। ਸੀਮਾਬਹ=ਪਾਰਾ। ਹਿੰਦ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ।

ਅਰਥ—ਕਮਾਨਾਂ ਤੇ ਛਾਹੀਆਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਹਿੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਪਾਰੇ ਵਰਗੀ ਚਮਕੀਲੀ ਤਲਵਾਰ ਕਟਾ ਵੱਡ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ੧੩੦।

ਬ ਜੋਸ਼ ਆਮਦਸ਼ ਖੰਜਰ ਭੂਾਰ ਖੂੰ ॥

ਜਬਾਂ ਨੇੜਰ ਮਾਰਸ਼ ਬਿਰਾਮਦ ਬਿਰੂੰ ॥੧੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਜੋਸ਼=ਰੋਹ, ਕ੍ਰੋਧ। ਖੰਜਰ=ਕਟਾਰ। ਭੂਾਰ=ਖਾਣ ਵਾਲੀ। ਖੂੰ=ਲੁਹੂ। ਜਬਾਂ=ਜੀਭ। ਨੇੜਰ=ਬਰਛਾ। ਮਾਰ=ਸੱਪ। ਸ਼=ਉਸ। ਬਰਾਮਦ=ਆਈਆਂ। ਬਿਰੂੰ=ਬਾਹਰ।

ਅਰਥ—ਲੁਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਈ। ਸੱਪ ਦੀ ਜੀਭ ਵਰਗਾ ਬਰਛਾ ਭੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਭਾਵ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਲਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਲੁਹੂ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਸਗੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈਆਂ। ੧੩੧।

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਤਬਿ ਤਾਬਨਾਕ ॥

ਯਕੇ ਸੁਰਖ ਗੋਗਿਰਦ ਬੁਦ ਖੂੰਨਿ ਖਾਕ ॥੧੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ। ਤਬਿ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣ। ਤਾਬਨਾਕ=ਚਮਕੀਲਾ। ਸੁਰਖ=ਲਾਲ। ਗੋਗਿਰਦ=ਗੰਧਕ। ਬੁਦ=ਹੋ ਗਈ। ਖਾਕ=ਮਿੱਟੀ।

ਅਰਥ—ਚਮਕੀਲੇ (ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੰਧਕ ਵਾਂਗੂੰ ਧਰਤੀ ਲੁਹੂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ। ੧੩੨।

ਦਿਹਾ ਦਿਹ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਤੀਰੋ ਤੁਢੰਗ ॥

ਹਯਾ ਹਯ ਦਰਾਮਦ ਨਿਹੰਗੋ ਨਿਹੰਗ ॥੧੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਹਾ ਦਿਹ=ਠਾਹ ਠਾਹ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਹਯਾ ਹਯ=ਹਾਇ ਹਾਇ। ਨਿਹੰਗ=ਸੂਰਮੇ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਠਾਹ ਠਾਹ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮਗਰਮੱਛ ਵਰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹਾਇ ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ੧੩੩।

ਚਕਾ ਚੱਕ ਬਰਖਾਸਤ ਤੀਰੋ ਕਮਾਂ ॥

ਬਰਾਮਦ ਯਕੇ ਰੁਸਤ ਖੇੜ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ॥੧੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚਕ=ਘਰ ਘਰ | ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠੀ | ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲ ਆਏ | ਰੁਸਤਖੇਜ਼=ਪਰਲੋ, ਕਿਆਸਤ | ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਕਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ‘ਘਚਾ ਘਚ’ ਸ਼ਬਦ ਉਠਿਆ | ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਪਰਲੋ ਆ ਗਈ ਹੈ । ੧੩੪।

ਨ ਪੋਇੰਦਹ ਰਾ ਬਰ ਜ਼ਮੀਂ ਬੁਦ ਜਾ ॥ ਨ ਪਰਿੰਦਹ ਰਾ ਦਰ ਹਵਾ ਬੁਦ ਰਾਹ ॥੧੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੋਇੰਦਹ=ਪੈਦਲ | ਬਰ=ਉੱਪਰ | ਜ਼ਮੀਂ=ਜ਼ਮੀਨ | ਬੁਦ=ਸੀ | ਜਾ=ਜਗਾ | ਪਰਿੰਦਹ=ਪੰਛੀਆਂ | ਦਰ=ਵਿਚ, ਰਾਹ=ਰਸਤਾ ।

ਅਰਥ—ਪੈਦਲਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੧੩੫।

ਚੁਨਾ ਤੇਰਾ ਬਾਰੀਦ ਖੁਦ ਦਰ ਮਿਆਨੇ ਮੁਸਾਫ਼ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਕੁਸ਼ਤਰਾਂ ਬੁਦ ਜ਼ਮੀਂ ਕੋਹ ਕਾਫ਼ ॥੧੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ। ਬਾਰੀਦ=ਬਰਸੀ। ਖੁਦ ਦਰ=ਨਿਧਕ ਹੋ ਕੇ। ਮਿਆਨੇ=ਵਿਚ। ਮੁਸਾਫ਼=ਜੰਗ। ਕੁਸ਼ਤਰਾਂ=ਮੁਰਦਿਆਂ। ਬੁਦ=ਹੋ ਗਈ। ਕੋਹ ਕਾਫ਼=ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਧਕ ਹੋ ਕੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਚਲੀ। ਜੋ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹੀ ‘ਕੋਹ ਕਾਫ਼’ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਵ—ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਏ । ੧੩੬।

ਕਿ ਪਾਓ ਸਰ ਅੰਬੋਹ ਚੰਦਾਂ ਬੁਦਹ ॥ ਕਿ ਮੈਦਾਂ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਗੋਇ ਚੌਗਾਂ ਬੁਦਹ ॥੧੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਓ=ਪੈਰ ਅਤੇ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਅੰਬੋਹ=ਢੇਰ। ਚੰਦਾਂ=ਐਨਾ। ਬੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ। ਪੁਰ=ਭਰ ਗਿਆ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਗੋਇ=ਗੋਂਦ। ਚੌਗਾਂ=ਖੂੰਡੀ, ਹਾਕੀ। ਬੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਦਾ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਢੇਰ ਹੋ ਗਿਆ (ਮਾਨੋ) ਖਿੱਦੂ ਤੇ ਖੂੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਿਰ ਖਿੱਦੂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਸਮੇਤ ਲੱਤਾਂ ਖੂੰਡੀਆਂ ਹਨ । ੧੩੭।

ਰਵਾਂ ਰਉ ਦਰਾਮਦ ਬ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥ ਕਿ ਪਾਰਹ ਬੁਦ ਖੋਦ ਖਿਫਤਾਨ ਜੰਗ ॥੧੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ=ਰਉ। ਰਉ=ਚਲੋ ਚਲੀ। ਪਾਰਹ=ਟੁਕੜੇ। ਬੁਦ=ਹੋਈ। ਖੋਦ=ਟੋਪ। ਖਿਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਇ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਚਲੋ ਚਲੀ ਹੋਈ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਟੋਪ ਤੇ ਸੰਜੋਏ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ । ੧੩੮।

ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਤਾਬਸ਼ ਤਪੀਦ ਆਫਤਾਬ ॥

ਦਰਖਤਾਂ ਬੁਦਹ ਖੁਸ਼ਕ ਦਰਯਾਇ ਆਬ ॥੧੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ। ਤਾਬਸ਼=ਤਪਸ਼। ਤਪੀਦ=ਤਪੀ। ਦਰਖਤਾਂ=ਬਿਰਛਾਂ। ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਖੁਸ਼ਕ=ਸੁਕਣਾ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬੁਦਹ=ਹੋ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਸੁਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਾਂਗੂ ਤਲਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪ ਗਈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਬਿਰਛਾਂ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ੧੩੯।

[ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੩]

ਚੁਨਾ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਬੁਦਹ ਹਮਚੁ ਬਰਕ ॥

ਕਿ ਉਫਤਾਦ ਬੁਦ ਫੀਲ ਚੂ ਫਰਕ ਫਰਕ ॥੧੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ। ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਬਰਕ=ਬਿਜਲੀ। ਉਫਤਾਦ=ਸੁਦ=ਡਿੱਗ ਪਏ। ਫੀਲ=ਹਾਥੀ। ਚੂ=ਵਰਗੇ। ਫਰਕ=ਮੁੰਡੀ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਸ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂ ਹੋਈ। ਜੋ ਹਾਥੀ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁੰਡੀ ਹੀ ਮੁੰਡੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ। ੧੪੦।

ਬ ਹਰਬ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਵਜੀਰ ਚੁ ਬਾਦ ॥

ਯਕੇ ਤੇਗਿ ਮਾਖਿੰਦਰਾਨੀ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਬ=ਲੜਾਈ। ਵਜੀਰੇ=ਇਕ ਵਜੀਰ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਬਾਦ=ਹਵਾ। ਮਾਖਿੰਦਰਾਨੀ=ਮਾਖਿੰਦਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਕੱਢੀ ਹੋਈ।

ਅਰਥ—ਹਵਾ ਵਾਂਗੂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਇਕ ਵਜੀਰ ਆਇਆ। ਇਕ ਹੱਥ ਮਾਖਿੰਦਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਸੀ। ੧੪੧।

ਦਿਗਰ ਤਰਫ ਆਮਦ ਬ ਦੁਖਤਰ ਅਜਾਂ ॥

ਬਰਹਨਹ ਯਕੇ ਤੇਗਿ ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ ॥੧੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਤਰਫ=ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਅਜਾਂ=ਉਸ ਦੀ। ਬਰਹਨਹ=ਨੰਗੀ। ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਆਈ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ੧੪੨।

ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਬੁਦਹ ਹਮਚੁਨਾ ਤੇਗਿ ਤੇਜ਼ ॥

ਅਦੂ ਰਾ ਅਜ਼ੋ ਦਿਲ ਸ਼ਵਦ ਰੇਜ਼ ਰੇਜ਼ ॥੧੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਸੁਦਹ=ਚਮਕਣ ਲੱਗੀ। ਹਮਚੁਨਾ=ਅਜਿਹੀ। ਅਦੂ=ਵੈਗੀ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ। ਰੇਜ਼ ਰੇਜ਼=ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ।

ਅਰਥ—ਤੇਜ਼ ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚਮਕਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੈਗੀ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੧੪੩।

ਯਕੇ ਤੇਗ ਜਦ ਬਰ ਸਰੇ ਓ ਸਮੰਦ ॥

ਜ਼ਮੀਨਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਕੌਹਿ ਬਲੰਦ ॥੧੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਦ=ਮਾਰੀ। ਬਰ ਸਰੇ=ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ। ਸਮੰਦ=ਘੋੜੇ। ਜ਼ਮੀਨਸ਼=ਧਰਤੀ। ਕੌਹਿ ਬਲੰਦ=ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ।

ਅਰਥ—ਉਸਦੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ। ਉਹ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ੧੪੪।

ਦਿਗਰ ਤੇਗ ਓ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਕਰਦ ਨੀਮ ॥

ਬਿਉਛਤਾਦ ਬੂਮਸ਼ ਚੁ ਕਰਖੇ ਅਜੀਮ ॥੧੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਹੀ। ਕਰਦ ਨੀਮ=ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅੱਧ ਅੱਧ। ਉਛਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਬੂਮ=ਧਰਤੀ। ਕਰਖੇ=ਅਟਾਰੀ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡੀ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੀ ਤਲਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਤੇ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਉੱਚੀ ਅਟਾਰੀ ਵਾਂਗੂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ੧੪੫।

ਦਿਗਰ ਮਰਦ ਆਮਦ ਚੁ ਪੱਰਗ ਉਕਾਬ ॥

ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਓ ਰਾ ਬਿ ਕਰਦਸ਼ ਖਰਾਬ ॥੧੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਪੱਰਗ=ਪੱਛੀ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਹੀ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਖਰਾਬ=ਨਾਸ।

ਅਰਥ—ਉਕਾਬ ਪੱਛੀ ਵਾਂਗੂ ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਦੂਸਰਾ ਸੂਰਮਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰ ਸੁਣਿਆ। ੧੪੬।

ਚੁ ਕਾਰੇ ਵਜੀਰਸ਼ ਬੀਰਾਹਤ ਰਸੀਦ ॥

ਦਿਗਰ ਮਿਹਨਤੇ ਸੋਇਮ ਆਮਦ ਪਦੀਦ ॥੧੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਸ਼=ਉਸ। ਰਾਹਤ=ਸੁਖ। ਰਸੀਦ=ਪੁੱਜਾ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਮਿਹਨਤੇ=ਐਖਿਆਈ। ਸੋਇਮ=ਤੀਜੀ। ਪਦੀਦ=ਪ੍ਰਗਟ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜੀਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਲੋਂ ਸੁਖ ਪੁੱਜਾ। ਦੂਸਰੀ ਮਿਹਨਤ ਸਫਲੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਤੀਜੀ (ਸਿਪਤਾ) ਪ੍ਰਗਟ ਆਣ ਹੋਈ। ੧੪੭।

ਸੋਇਮ ਦੇਵ ਆਮਦ ਬਗਲਤੀਦ ਖੂੰ ॥ ਜਿ ਦਹਲੀਜ਼ਿ ਦੋਜ਼ਖ ਦਰਾਮਦ ਬਰੂੰ ॥੧੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਜਾ । ਦੇਵ=ਦੈਤ । ਬਗਲਤੀਦ=ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ । ਖੂੰ=ਲਹੂ ।
ਜਿ=ਮਾਨੇ । ਦੋਜ਼ਖ=ਨਰਕ । ਦਹਲੀਜ਼ਿ=ਬੁਹੇ ਤੌਂ । ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ । ਬਰੂੰ=ਬਾਹਰ ।

ਅਰਥ—ਲਹੂ ਦਾ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤੀਜਾ ਦੈਤ ਆਇਆ । ਮਾਨੇ ਨਰਕ ਦੇ ਬੁਹੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ
ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਇਆ ।੧੪੮।

ਬਿਕੁਸ਼ਤੰਦ ਓ ਰਾ ਦੋ ਕਰਦੰਦ ਤਨ ॥ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਯਿਆਂ ਹਮਚੁ ਗੋਰਿ ਕੁਹਨ ॥੧੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਕੁਸ਼ਤੰਦ=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਕਰਦੰਦ=ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਤਨ=ਸਰੀਰ।
ਯਿਆਂ=ਵੱਡਾ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਗੋਰਿ ਕੁਹਨ=ਬੁੱਢਾ ਗਉ, ਰੋਝ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੋ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਵੱਡੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਜਾਂ ਬੁੱਢੇ ਗਉ ਰੋਝ
ਵਾਂਗੂ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਤੀਜੇ ਦੈਤ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ।੧੪੯।

ਚਹਾਰੁਮ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਬਜੰਗਾ ॥ ਚੁ ਬਰ ਬਚਹ ਏ ਗੋਰ ਗੱਰਗਾਂ ਪਲੰਗਾ ॥੧੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਹਾਰੁਮ=ਚੌਬਾ । ਚੁ=ਜਿਵੇਂ । ਬਰ ਬਚਹ=ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ । ਗੋਰ=ਗਉ ਖੁਰ, ਰੋਝ । ਗੱਰਗਾਂ=
ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ । ਪਲੰਗਾ=ਚਿੜਾ ।

ਅਰਥ—ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਚੌਬਾ ਸੂਰਮਾ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਇਆ । ਜਿਵੇਂ ਰੋਝ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਚਿੜਾ
ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।੧੫੦।

ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਬਰ ਵੈ ਬਿਜ਼ਦ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਪੁਸ਼ਤਿ ਅਸਪਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ਮੀਂ ॥੧੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਪਤਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ।
ਅਜ਼=ਤੌਂ । ਪੁਸ਼ਤਿ=ਪਿੱਠ । ਅਸਪਸ਼=ਘੋੜਾ, ਉਹ । ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ । ਜ਼ਮੀਂ=ਧਰਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਜੋ ਉਹ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੋਂ ਧਰਤੀ
ਉੱਤੇ ਆਇਆ ਭਾਵ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ।੧੫੧।

ਕਿ ਪੰਜਮ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਦੇਵੇ ਅਜ਼ੀਮ ॥ ਯਕੇ ਜ਼ਖਮ ਰਾ ਜ਼ਦ ਬ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੧੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੰਜਮ-ਪੰਜਵਾਂ । ਦਰਮਦ=ਆਇਆ । ਦੇਵੇ=ਦੈਂਤ । ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ । ਜਦ=ਮਾਰ ।
ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਵੱਡਾ ਦੈਂਤ ਆਇਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਕੋ
ਹੀ ਸੱਟ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ । ੧੫੨।

ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਬਰ ਵੈ ਜ਼ਦਹ ਖੂਬ ਰੰਗ ॥ ਜਿ ਸਰ ਤਾ ਕਦਮ ਆਮਦਹ ਜ਼ੇਰ ਤੰਗ ॥੧੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ । ਜ਼ਦਹ=ਮਾਰੀ । ਖੂਬ ਰੰਗ=ਸੁੰਦਰੀ । ਸਰ ਤਾ
ਕਦਮ=ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ । ਆਮਦਹ=ਆ ਗਈ । ਜ਼ੇਰ=ਹੇਠਾਂ । ਤੰਗ=ਪੇਟੀ ।

ਅਰਥ—ਸੁੰਦਰੀ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਜੇਹੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਆ ਕੇ ਘੋੜੇ
ਦੀ ਪੇਟੀ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈ । ੧੫੩।

ਬਸ਼ਮ ਦੇਵ ਆਮਦ ਚੁ ਇਫਰੀਤ ਮਸਤ ॥ ਚੁ ਤੀਰੇ ਕਮਾਂ ਹਮਚੁ ਕਬਜ਼ਹ ਗੁਜਸ਼ਤ ॥੧੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵਾਂ । ਦੇਵ=ਦੈਂਤ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਇਫਰੀਤ=ਰਾਖਸ਼ । ਕਬਜ਼ਹ=ਮੁੱਠ
ਭਾਵ ਚਿੱਲਾ । ਗੁਜਸ਼ਤ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਮਤਵਾਲੇ ਰਾਖਸ਼ ਵਰਗਾ ਛੇਵਾਂ ਦੈਂਤ ਆਇਆ । ਜਿਵੇਂ ਕਮਾਨ ਦੇ ਚਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੫੪।

ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਓ ਰਾ ਕਿ ਓ ਨੀਮ ਸੁਦ ॥ ਕਿ ਦਿਗਰ ਯਲਾਂ ਰਾ ਅਜੌ ਬੀਮ ਸੁਦ ॥੧੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਓ ਰਾ = ਉਸ ਨੂੰ । ਨੀਮ ਸੁਦ=ਅੱਧੋ ਅੱਧੋ ਹੋ ਗਿਆ । ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ ।
ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮੇ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਅਜੌ=ਉਸ ਤੋਂ । ਬੀਮ=ਡਰ । ਸੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ, ਉਹ ਅੱਧੋ ਅੱਧੋ ਭਾਵ ਦੋ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੂਜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ
ਉਸ ਔਰਤ ਤੋਂ ਡਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੧੫੫।

ਚੁਨੀ ਤਾ ਬ ਮਿਕਦਾਰ ਹਫਤਾਦ ਮਰਦ ॥ ਬ ਤੇਗ ਅੰਦਰ ਆਵੇਖਤ ਖਾਸ ਅੜ ਨਬਰਦ ॥੧੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨੀ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ । ਮਿਕਦਾਰ=ਗਿਣਤੀ । ਹਫਤਾਦ=ਸੱਤਰ, ੭੦ । ਆਵੇਖਤ=
ਲਟਕਾਏ । ਨਬਰਦ=ਯੁੱਧ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੭੦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਜੋਧੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਅੰਦਰ ਲਟਕਾ
ਲਏ । ੧੫੬।

ਦਿਗਰ ਕਸ ਨਿਆਮਦ ਤਮੰਨਾਇ ਜੰਗ ॥ ਕਿ ਬੇਚੁੰ ਨਿਆਮਦ ਦਿਲਾਵਰ ਨਿਹੰਗ ॥੧੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਕਸ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ । ਤਮੰਨਾ=ਇੱਛਾ, ਮਿਆਲ । ਬੇਚੁੰ=ਬਾਹਰ । ਨਿਆਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ । ਦਿਲਾਵਰ=ਦਲੇਰ ।

ਅਰਥ—ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਮਿਆਲ ਨਾ ਆਇਆ । ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਲੇਰ ਸੂਰਮੇ ਭੀ ਬਾਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਏ । ੧੫੭ ।

ਬ ਹਰਬ ਆਮਦਸ਼ ਸ਼ਾਹ ਮਾਧਿੰਦਰਾਂ ॥ ਬ ਤਾਬਸ਼ ਤਪੀਦਨ ਦਿਲ ਮਰਦਮਾਂ ॥੧੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਹਰਬ=ਯੁੱਧ । ਆਮਦਸ਼=ਆਇਆ । ਤਾਬਸ਼=ਕਰੋਧ । ਤਪੀਦਨ=ਤਪ ਗਿਆ । ਮਰਦਮਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ ।

ਅਰਥ—ਮਾਧਿੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਆਪ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਤਪਨ ਲੱਗ ਪਿਆ । ੧੫੮ ।

ਚੁ ਅਬਰਸ਼ ਤਗ ਅੰਦਾਖਤ ਦੌਰਿ ਯਲਾਂ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਜ਼ਮੀਂ ਆਸਮਾਂ ॥੧੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਅਬਰ=ਬੱਦਲ । ਤਗ=ਛਾਲ । ਅੰਦਾਖਤ=ਮਾਰੀ । ਦੌਰਿ=ਗਿਰਦ, ਚੁਫੇਰੇ । ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ । ਰਖਸ਼=ਚੱਕਰ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਚੁਫੇਰੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗ ਪਏ । ੧੫੯ ।

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਤੇਗਿ ਹਿੰਦੀ ਯਮਾਂ ॥੧੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ । ਜ਼ਮਾਂ=ਅਸਮਾਨ । ਦਰਖਸ਼ਾਂ=ਚਮਕੀਲੀ । ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋ ਗਈ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਚਮਕ ਹੋ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਯਮਨ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਮਕੀਆਂ । ੧੬੦ ।

ਚਲਾ ਚਲ ਦਰਾਮਦ ਕਮਾਨੋ ਕਮੰਦ ॥ ਹਯਾ ਹਯ ਬਰਾਮਦ ਗੁਰਜੋ ਗਜੰਦ ॥੧੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਲਾ ਚਲ=ਚਲੋ ਚਲੀ, ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ । ਕਮੰਦ=ਫਾਹੀਆਂ । ਹਯਾ ਹਯ=ਹਾਇ ਹਾਇ । ਗਜੰਦ=ਸੱਟਾਂ ਖਾ ਕੇ ।

ਅਰਥ—ਕਮਾਨਾਂ ਤੇ ਫਾਹੀਆਂ ਦੀ ਚਲੋ ਚਲੀ ਹੋਈ। ਗੁਰਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹਾਇ ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ੧੬੧। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੪]

ਚਕਾ ਚਕ ਬਰਖਾਸਤ ਤੀਰ ਓ ਤੁਢੰਗ ॥ ਜ਼ਮੀਂ ਲਾਲ ਬੁਦ ਚੂੰ ਗੁਲਿ ਲਾਲਹ ਰੰਗ ॥੧੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚਕ=ਸੂਕਰ, ਸਰੋਟਾ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉੱਠਿਆ। ਚੂੰ=ਵਰਗੀ। ਗੁਲਿ ਲਾਲਹ=ਲਾਲੇ ਦੇ ਡੁੱਲ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਸੱਗਟਾ ਉੱਠਿਆ। ਧਰਤੀ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਾਲੇ ਦੇ ਡੁੱਲ ਵਰਗੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ੧੬੨।

ਹਯਾ ਹੁ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਪਹਨ ਅੰਦਰੂੰ ॥ ਦਿਹਾ ਦੇਹ ਬੁਦਹ ਖੰਜਰੇ ਖਾਰ ਖੂੰ ॥੧੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਹਨ=ਰਣ ਭੂਮੀ। ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਦਿਹਾ ਦੇਹ=ਘਚਾ ਘਚ। ਖੂੰ=ਲਹੂ। ਖੰਜਰੇ=ਕਟਾਰ, ਹਥਿਆਰ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ ਦੀ ਘਚਾ ਘਚ ਹੋਈ (ਤਦ) ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਹਾਇ ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ। ੧੬੩।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਯਕੇ ਤਾਬ ਰੰਗ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਦੋ ਚਾਲਾਕ ਜੰਗ ॥੧੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਚਮਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਾਬ ਰੰਗ=ਚਮਕੀਲਾ ਰੰਗ। ਰਖਸ਼=ਘੋੜਾ। ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਜੰਗ=ਜੂਧ, ਲੜਾਈ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਦੋ ਛੁਰਤੀਲੇ (ਜੋਧੇ) ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ (ਚੜ੍ਹ ਕੇ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਏ। ਤਦੋਂ ਇਕ ਚਮਕੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੬੪।

ਬ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਸਰਾਫੀਲ ਸੂਰ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਤਨਿ ਖਾਸ ਹੁਰ ॥੧੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੋਰਸ਼=ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ। ਦਰਾਮਦ=ਹੋਈ। ਸਰਾਫੀਲ=ਇਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਖਾਸ ਹੁਰ=ਚੰਗੀ ਅਪੱਛਰਾਂ। ਰਖਸ਼=ਘੋੜਾ।

ਅਰਥ—(ਉਸੇ ਵੇਲੇ) ਅਸਰਾਫੀਲ ਦੀ ਤੁਰੀ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਉੱਤਮ ਅਪੱਛਰਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਘੋੜੇ (ਦੀ ਕਾਠੀ) ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਭਾਵ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਮਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਦਲ ਵਾਸਤੇ ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ੧੬੫।

ਰ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਤਨ ਦਰ ਖਰੋਸ਼ ॥ ਬ ਬਾਜੂਏ ਮਰਦਾਂ ਬਰਾਵਰਦ ਜੋਸ਼ ॥੧੯੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੋਰਸ਼=ਰੌਲਾ । ਦਰਾਮਦ=ਮਚ ਗਿਆ । ਤਨ ਦਰ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਖਰੋਸ਼=ਕ੍ਰੋਪ । ਬਾਜੂਏ=ਬਾਹਵਾਂ । ਬਰਾਵਰਦ=ਕੱਢਿਆ । ਜੋਸ਼=ਉਬਾਲ, ਗੁੱਸਾ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਪ ਜਾਗਿਆ ਤਦ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਰੌਲੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਸਾ ਭਾਵ ਉਛਾਲਾ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ । ੧੯੬੬ ।

ਯਕੇ ਫਰਸ਼ ਆਰਾਸਤ ਸੁਰਖ ਅਤਲਸੀ ॥

ਬਿ ਖਾਨਦ ਚੁ ਮਕਤਬਿ ਜ਼ਬਾਂ ਪਹਲਵੀ ॥੧੯੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਰਸ਼=ਵਿਛੋਣਾ । ਆਰਾਸਤ=ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ । ਸੁਰਖ=ਲਾਲ ਰੰਗ । ਅਤਲਸੀ=ਚਮਕਦਾਰ । ਖਾਨਦ=ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਚੁ=ਜਿਵੇਂ । ਮਕਤਬਿ=ਸਕੂਲ । ਜ਼ਬਾਂ=ਬੋਲੀ । ਪਹਲਵੀ=ਨਾਮ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਚਮਕਦਾਰ ਰੋਸ਼ਮੀ ਅਤਲਸ਼ ਦਾ ਫਰਸ਼ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ । ਮਾਨੋ ਮਦਰਸੇ ਵਿਚ (ਮੁੰਡੇ) ਪਹਲਵੀ ਬੋਲੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ । ੧੯੬੭ ।

ਬ ਮਰਦੁਮ ਚੁਨਾ ਕੁਸ਼ਤਰ ਸੁਦ ਕਾਰਜ਼ਾਰ ॥

ਜ਼ਬਾਂ ਦਰ ਗੁਜ਼ਾਰਮ ਨਿਯਾਯਦ ਸੁਮਾਰ ॥੧੯੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਮਰਦੁਮ=ਪੁਰਖਾਂ । ਚੁਨਾ=ਇਤਨੇ । ਕੁਸ਼ਤਰ ਸੁਦ=ਮਾਰੇ ਗਏ । ਕਾਰਜ਼ਾਰ=ਜੁਧ । ਜ਼ਬਾਂ=ਜੀਭ । ਦਰ ਗੁਜ਼ਾਰਮ=ਚੁੱਪ ਕਰਦਾ । ਨਿਯਾਯਦ=ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ । ਸੁਮਾਰ=ਗਿਣਤੀ ।

ਅਰਥ—ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਏਨੇ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ੧੯੬੮ ।

ਗੁਰੇਜ਼ਾਂ ਸੁਦਹ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ॥

ਬਿ ਕੁਸ਼ਤੰਦ ਲਸ਼ਕਰ ਗਿਰਾਂ ਤਾ ਗਿਰਾਂ ॥੧੯੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰੇਜ਼ਾਂ ਸੁਦਹ=ਨੱਸਦਾ ਹੋਇਆ । ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜਾ । ਕੁਸ਼ਤੰਦ=ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਲਸ਼ਕਰ=ਫੌਜ । ਗਿਰਾਂ ਤਾ ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ।

ਅਰਥ—ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਨੱਸਦਾ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਮਾਰੀ ਗਈ । ੧੯੬੯ ।

ਕਿ ਪੁਸਤ ਸ਼ ਬਿਉਫਤਾਦ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥

ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਓ ਰਾ ਵਾ ਕਰਦੰਦ ਅਸੀਰ ॥੧੯੭੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਸਤ=ਪਿੱਛੇ । ਸ਼=ਉਸ ਦੇ । ਬਿਉਫਤਾਦ=ਚੱਲ ਪਈ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ । ਅਸੀਰ=ਕੈਦ ।

ਅਰਥ—ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਰਾਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ । ੧੭੦।

ਬ ਨਿਜਦੇ ਬਿਆਵਰਦ ਜੋ ਸ਼ਾਹਿ ਖੇਸ਼ ॥

ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਾਨ ਪੇਸ਼ ॥੧੭੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਜਦੇ=ਨੇੜੇ, ਕੌਲ। ਬਿਆਵਰਦ=ਲੈ ਆਈ। ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜੇ। ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ। ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ। ਪੇਸ਼=ਪਹਿਲੇ। ਬ=ਉਸ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਭਾਵ ਪਤੀ ਦੇ ਕੌਲ ਲੈ ਆਈ। ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ! । ੧੭੧।

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ॥

ਬਿ ਬਸਤਹ ਬਿਆਵਰਦ ਨਿਜਦਿ ਬੁਮਾਂ ॥੧੭੨॥

ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਆਖਿਆ। ਐ ਸ਼ਾਹਿ=ਹੇ ਰਾਜੇ। ਬਸਤਹ=ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। ਬਿਆਵਰਦ=ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਜਦਿ=ਕੌਲ। ਬੁਮਾਂ=ਤੁਹਾਡੇ।

ਅਰਥ—(ਫਿਰ) ਆਖਿਆ—ਹੇ ਰਾਜੇ! (ਇਹ) ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੌਲ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ੧੭੨।

ਅਗਰ ਤੋ ਬਿਗੋਈ ਬਜਾਂ ਈਂ ਬਰਮ ॥

ਵ ਗਰ ਤੋ ਬਿਗੋਈ ਬਜਿੰਦਾ ਦਿਹਮ ॥੧੭੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਬਿਗੋਈ=ਆਖੇਂ। ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਤੋਂ। ਈਂ=ਇਸ ਨੂੰ। ਬਰਮ=ਲੈ ਜਾਵਾਂ। ਵ ਗਰ=ਅਤੇ ਜੇ। ਬਜਿੰਦਾ=ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜੇਹਲ। ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾਂ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਰਾਜਾ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ਭਾਵ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ ਅਤੇ ਜੇ ਆਖੇਂ (ਤਾਂ) ਜੰਦਰੇ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਭਾਵ ਕੈਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ੧੭੩।

ਬਿ ਜਿੰਦਾ ਸਪੁਰਦੰਦ ਓ ਰਾ ਅਜੀਮ ॥

ਸਤਾਨਦ ਅਜੋ ਤਾਜਿ ਸ਼ਾਹੀ ਕਲੀਮ ॥੧੭੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ=ਵਿਚ। ਜਿੰਦਾ=ਕੈਦ ਖਾਨਾ, ਬੰਦੀ ਘਰ। ਸਪੁਰਦੰਦ=ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ, ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਸਤਾਨਦ=ਲੈ ਲਿਆ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਤਾਜਿ=ਛਤਰ ਚੌਰ ਵਾ ਜਿਗਾ ਕਲਰੀ। ਸ਼ਾਹੀ=ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਕੂਮਤ। ਕਲੀਮ=ਦੇਸ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦੇਸ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਛਤਰ ਤੇ ਚੌਰ ਲੈ ਲਿਆ। ੧੭੪।

ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹਰੀ ਯਾਫਤ ਹੁਕਮਿ ਰਜ਼ਾਕ ॥

ਬਸੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾ ਰਾ ਕੁਨਦ ਚਾਕ ਚਾਕ ॥੧੭੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹਗੀ=ਚੜ੍ਹਵਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹਕੂਮਤ। ਯਾਫਤ=ਪਾ ਲਿਆ। ਰਜਾਕ=ਰਾਜਕ, ਅੰਨ ਦਾਤਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਦੁਸ਼ਮਣਾ ਰਾ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ। ਚਾਕ=ਟੁਕੜੇ।

ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਵਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਪਾ ਲਈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ੧੭੫।

ਚੁਨਾ ਕਰਦਹ ਸ਼ੁਦ ਕਸਦਿ ਮਿਹਨਤ ਕਸੇ ॥

ਕਿ ਰਹਮਤ ਬਿ ਬਖਸ਼ੰਦ ਜੋ ਰਹਮਤੇ ॥੧੭੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ। ਕਰਦਹ ਸ਼ੁਦ=ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਕਸਦਿ=ਹਮਲੇ। ਮਿਹਨਤ=ਐਖਿਆਈ, ਤਕਲੀਫ। ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਰਹਮਤ=ਦਿਇਆ। ਬਖਸ਼ੰਦ=ਕਰਦਾ। ਰਹਮਤੇ=ਦਿਆਲੂ।

ਅਰਥ—ਸਿਹਜਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਤਕਲੀਫ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਆਲੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦਿਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੭੬।

ਕਿ ਓ ਬਾਹਬਾਨੋ ਸ਼ੁਦੋ ਮੁਲਕ ਬਾਹ ॥

ਕਿ ਬਾਹੀ ਹਮੀ ਯਾਫਤ ਹੁਕਮਿ ਅਲਾਹ ॥੧੭੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹਬਾਨੋ=ਰਾਣੀ। ਸ਼ੁਦੋ=ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ। ਮੁਲਕ=ਦੇਸ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ। ਸ਼ਾਹੀ=ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਕੂਮਤ। ਹਮੀ ਯਾਫਤ=ਪਾ ਲਈ। ਹੁਕਮਿ=ਹੁਕਮ ਨਾਲ। ਅਲਾਹ=ਰੱਬ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਰਾਣੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾ ਲਈ । ੧੭੭।

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰਿ ਸਬਜ਼ ਆਬ ॥

ਕਿ ਬੇਰੂ ਬਿਉਫਤਾਦ ਪਰਦਹ ਨਿਕਾਬ ॥੧੭੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਰਿ=ਪਿਆਲਾ। ਸਬਜ਼=ਹਰਾ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਵੇ। ਪਰਦਹ=ਪੜਦਾ। ਨਿਕਾਬ=ਘੁੰਡ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਹਗੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੁੰਡ ਦਾ ਪੜਦਾ ਬਾਹਰ ਡਿੱਗ ਪਵੇ । ੧੭੮।

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਸਬਜ਼ ਰੰਗੇ ਫਰੰਗਾ ॥

ਕਿ ਵਕਤੇ ਬਕਾਰ ਅਜਤ ਅਜ ਰੋਜ਼ ਜੰਗ ॥੧੭੯॥੧੦॥

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਸੁਧ ਦੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਸੁਧ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ । ੧੭੯।੧੦।

ਦਸਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਯਤ ਯਾਰੂਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਤੋਈ ਦਸਤਗੀਰ ਅਸਤ ਦਰਮਾਂਦਗਾਂ ॥
ਤੋਈ ਕਾਰ ਸਾਜ਼ ਅਸਤ ਬੇਚਾਰਗਾਂ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋਈ=ਤੂੰਹੀ । ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ, ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈਂ ।
ਦਰਮਾਂਦਗਾਂ=ਬੱਕੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ । ਕਾਰ ਸਾਜ਼=ਕੰਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਬੇਚਾਰਗਾਂ=ਵਿਚਾਰਿਆਂ,
ਨਿਰਉਪਾਵਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਬੱਕੇ ਹਾਰੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ
ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ । ੧। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੫]

ਬਹਨਬਾਹ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਬੇਨਿਆਜ਼ ॥

ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ਰਾ ਤੋਈ ਕਾਰ ਸਾਜ਼ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ । ਬੇਨਿਆਜ਼=ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਮੰਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਜ਼ਮੀਨੋ
ਜ਼ਮਾਂ ਰਾ=ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ । ਕਾਰ ਸਾਜ਼=ਕੰਮ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ
ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ ਬਾਹਿ ਕਲਿੰਜਰ ॥

ਕੁਨਾਨੀਦ ਯਕ ਦਰ ਚੁ ਅਜ਼ ਕੋਹ ਮੰਜ਼ਰ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ । ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਣੀ । ਕਲਿੰਜਰ=ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ।
ਕੁਨਾਨੀਦ=ਬਣਵਾਇਆ । ਦਰ=ਬੂਹਾ । ਚੁ=ਵਰਗਾ । ਮੰਜ਼ਰ=ਨਜ਼ਾਰਾ, ਵੇਖਣ ਯੋਗ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਕਲਿੰਜਰ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਾੜ
ਵਰਗਾ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ । ੩।

ਯਕੇ ਪਿਸਰਿ ਓ ਬੂਦ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ॥

ਕਿ ਲਾਇਕ ਜਹਾਂ ਬੂਦ ਅਜ਼ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰ=ਪੁੱਤਰ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ । ਮੁਲਕੋ
ਮਾਲ=ਦੇਸ ਤੇ ਦੌਲਤ । ਲਾਇਕ=ਯੋਗ । ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਸ੍ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦੇ ਢੌਲਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਜੋਗ ਸੀ।

ਯਕੇ ਸ਼ਾਹ ਓ ਜਾਇ ਦੁਖਤਰ ਅੜੋ ॥ ਕਿ ਦੀਗਰ ਨ ਜਨ ਬੁਦ ਸਮਨ ਬਰਕ ਜੋ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹ=ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ਓ ਜਾਇ=ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਅੜੋ=ਉਸ ਦੀ। ਦੀਗਰ=ਦੂਜੀ। ਜਨ=ਇਸਤਰੀ। ਸਮਨ=ਚੰਬੇਲੀ। ਬਰਕ=ਪੱਤਰ। ਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ।

ਅਰਥ—ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਜੋ ਚੰਬੇਲੀ ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਰਗੀ ਕੋਮਲ ਸੀ, ਉਸ ਵਰਗੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਇਸਤਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਵਜ਼ਾਂ ਦੁਖਤਰਿ ਸ਼ਾਹ ਆਂ ਪਿਸਰਿ ਸ਼ਾਹ ॥ ਬੁਦ ਆਖੂਫਤਰ ਬਰ ਵੈ ਚੁ ਬਰ ਸ਼ਮਸ ਮਾਹ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਤੋਂ। ਦੁਖਤਰਿ=ਲੜਕੀ। ਸ਼ਾਹ=ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ਆਂ=ਉਸ। ਪਿਸਰਿ ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜ ਪੁੱਤਰ। ਬੁਦ ਆਖੂਫਤਰ=ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਚੁ=ਜੈਸਾ। ਬਰ=ਉੱਪਰ। ਸ਼ਮਸ ਮਾਹ=ਸੂਰਜ, ਚੰਦ।

ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਉਸ ਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਉੱਤੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਉੱਤੇ ਚੰਦਰਮਾ।

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹ ਮਾ ਰਾ ਬਿਕੁਨ ॥ ਕਿ ਦਹਸਤ ਕਸੇ ਮਰਦ ਦੀਗਰ ਮਕੁਨ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਮਾ ਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਿਕੁਨ=ਕਰ ਲੈ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਲੈ। ਦਹਸਤ=ਡਰ। ਕਸੇ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ। ਦੀਗਰ=ਦੂਜੇ। ਮਕੁਨ=ਨਾ ਕਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲੈ। ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾ ਲੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮਰਦ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਕਰ।

ਸੁਨੀਦਮ ਕਿ ਦਰ ਸ਼ਾਹਿ ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ ॥ ਕਿ ਨਾਮਿ ਵਜ਼ਾਂ ਬੇਰ ਸ਼ਾਹਿ ਜਵਾਂ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦਾ। ਜਵਾਂ=ਜਵਾਨ ਜੋਧਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਬਲਵਾਨ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੇਰ ਸ਼ਾਹ ਹੈ।

ਚੁਨਾਨਸਤ ਦਸਤੂਰਿ ਮੁਲਕਿ ਖੁਦਾ ॥ ਬ ਯਕ ਦਾਨਹ ਬੇਗਾਨਹ ਰੇਜ਼ਦ ਜੁਦਹ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾਨਸਤ=ਅਜੇਹਾ ਹੈ। ਦਸਤੂਰਿ=ਨਿਯਮ, ਤਰੀਕਾ। ਮੁਲਕਿ ਖੁਦਾ=ਰੱਬੀ ਦੇਸ। ਬ=ਬਰਾਬਰ। ਦਾਨਹ=ਦਾਣਾ। ਬੇਗਾਨਹ=ਦੂਜੇ ਦਾ। ਰੇਜ਼ਦ=ਸੁੱਟਦੇ, ਰੱਖਦੇ। ਜੁਦਹ=ਵੱਖਰਾ।

ਅਰਥ—(ਉਸ) ਰੱਬੀ ਦੇਸ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਕ ਇਕ ਦਾਣੇ ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ੯॥

ਬਿ ਗੀਰੰਦ ਸ਼ਾਹੀ ਬਿਉਫਤਾਦ ਤੁਰਗ ॥ ਬਪੇਸ਼ਸ਼ ਗੁਰੇਜ਼ਦ ਚੁ ਅਜ਼ ਬਾਜ਼ ਮੁਰਗ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੀਰੰਦ=ਫੜਦੇ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੀ=ਰਾਜ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਸੁੱਟਿਆ। ਤੁਰਗ=ਪੰਛੀ। ਬਪੇਸ਼ਸ਼=ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ। ਗੁਰੇਜ਼ਦ=ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਮੁਰਗ=ਕੁੱਕੜ। ਅਜ਼=ਤੌਂ।

ਅਰਥ—ਰਾਜ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਨਵਰ ਘੋੜਾ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਜਦਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ਼ ਤੌਂ ਕੁੱਕੜ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੦॥

ਬਗੀਰਦ ਅਜ਼ ਹਰ ਦੋ ਅਸਧਿ ਕਲਾਂ ॥ ਕਿ ਮੁਲਕਿ ਅਰਾਕਸ਼ ਬਿਆਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼=ਉਸ ਤੌਂ। ਬਗੀਰਦ=ਵੱਡੇ ਹਨ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਅਸਧਿ=ਘੋੜੇ। ਕਲਾਂ=ਵੱਡੇ। ਅਰਾਕਸ਼=‘ਅਰਾਕ’ ਇਕ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਬਿਆਮਦ=ਆਏ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਕੋਲ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਲਏ। ਜੋ ਅਰਾਕ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ। ੧੧॥

ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਓ ਰਾ ਬਸੇ ਜ਼ਰਦ ਫੀਲ ॥ ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਬਿਆਵੁਰਦ ਦਰਯਾਇ ਨੀਲ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖਸ਼ੀ=ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਜ਼ਰਦ=ਪੀਲਾ ਭਾਵ ਸੋਨਾ। ਫੀਲ=ਹਾਥੀ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਨੀਲ=ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸੋਨਾ ਤੇ ਹਾਥੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਜੋ ਨੀਲ ਦਰਿਆਇ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵ ਪਾਰ ਤੋਂ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ੧੨॥

ਯਕੇ ਨਾਮ ਰਾਹੋ ਸੁਰਾਹੋ ਦਿਗਰ ॥ ਚੁ ਆਹੂ ਕਲਾਂ ਪਾ ਅਜ਼ੀਮੇ ਦੋ ਨਰ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਹੂ=ਹਰਨ। ਕਲਾਂ=ਵੱਡੇ। ਪਾ=ਪੈਰ। ਅਜ਼ੀਮੇ=ਵੱਡੇ।

ਅਰਥ—ਇਕ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਹੂ ਤੇ ਢੂਜੇ ਦਾ ਸੁਰਾਹੂ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਘੋੜੇ ਹਰਨਾਂ ਵਾਂਗੀ ਵੱਡੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਮਨੁਖ ਸਨ। ੧੩।

ਅਗਰ ਅਸਪ ਹਰ ਦੋ ਅਜ਼ਾਂ ਮੇਂ ਦਿਹਦ ॥

ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਤੁਰਾ ਖਾਨਹ ਬਾਨੂ ਕੁਨਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਮੇਂ ਦਿਹਦ=ਲਿਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਵਜ਼ਾਂ=ਪਸ=ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਬਾਨੂ=ਇਸਤਰੀ। ਕੁਨਦ=ਕਰਾਂਗਾ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਘੋੜੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਲਿਆ ਦੇਵੇਂ। ਤਦ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਕਰਾਂਗਾ। ੧੪।

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਹਮੀ ਬੁਦ ਰਵਾਂ ॥

ਬਿਆਮਦ ਬ ਸ਼ਹਰਿ ਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ=ਸੂਣੀ। ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ। ਬੁਦ ਰਵਾਂ=ਤੁਰ ਪਈ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਫਿਰ ਹਿੰਦੇਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ੧੫।

ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਬਰ ਰੋਦਿ ਜਮਨਾ ਲਖਿ ਆਬ ॥

ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਬਾਦਰ ਵ ਖੁਰਦੰਦ ਕਬਾਬ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠ ਗਈ। ਬਰ=ਉੱਪਰ। ਰੋਦਿ=ਨਦੀ। ਲਖਿ=ਕਢੇ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਈ। ਬਾਦਰ=ਸ਼ਰਾਬ। ਵ=ਅਤੇ। ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧਾ। ਕਬਾਬ=ਭੁੰਨਿਆ ਮਾਸ।

ਅਰਥ—ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸ ਲੈ ਗਈ। ੧੬।

ਪਸੇ ਦੋ ਬਰਾਮਦ ਸ਼ਬੇ ਚੂੰ ਸਿਆਹ ॥

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਆਬ ਸ਼ ਬਸੇ ਪੁਸ਼ਤਹ ਕਾਹ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਸੇ ਦੋ=ਦੋ ਪਹਿਰ। ਬਰਾਮਦ=ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ। ਸ਼ਬੇ=ਰਾਤ ਦੇ। ਚੂੰ=ਜਦ। ਸਿਆਹ=ਕਾਲੀ। ਰਵਾਂ=ਕਰਦ=ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਸ਼=ਉਹ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਪੁਸ਼ਤਹ=ਪੂਲੇ। ਕਾਹ=ਘਾਹ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਰ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਤਦ ਉਹ ਨੇ ਘਾਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੂਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ੧੭।

ਬ ਦੀਦੰਦ ਓ ਰਾ ਬਸੇ ਪਾਸਥਾਂ ॥ ਬ ਤੁੰਦੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਤਾਬਸ਼ ਹੁਮਾਂ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤੇ। ਪਾਸਥਾਂ=ਰਾਖੇ, ਚੌਕੀਦਾਰਾਂ। ਬ=ਨਾਲ। ਤੁੰਦੀ=ਰੋਹ, ਕ੍ਰੋਧ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਏ। ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ। ਹੁਮਾਂ=ਉਸੇ ਵੇਲੇ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚਮਕੇ। ੧੯।

ਬਸੇ ਬਰ ਵੈ ਬੰਦੂਕ ਬਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥

ਚੁ ਬਾ ਬਰਕ ਅਬਰ ਸ਼ ਬਹਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ। ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ਼, ਬਰਖਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਚੁ=ਜੈਸੇ, ਜਿਵੇਂ। ਬਾ=ਸਹਿਤ, ਸਮੇਤ। ਬਰਕ=ਬਿਜਲੀ। ਅਬਰ ਸ਼=ਬੱਦਲ, ਘਟਾਂ। ਸ਼=ਉਸ। ਬਹਾਰਾਂ=ਬਰਸਾਤ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਮੇਤ ਬੱਦਲ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੯।

ਹਮੀ ਵਜ਼ਹ ਕਰਦਹ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਬਾਰ ॥

ਹਮ ਆਖਿਰ ਕੁਨਦ ਖਾਬ ਖੁਫਤ ਇਖਤਿਆਰ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀ ਵਜ਼ਹ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਰਦਹ=ਕੀਤਾ। ਸਿਹ=ਤਿੰਨ। ਬਾਰ=ਵੇਰੀ। ਹਮ ਆਖਿਰ=ਓੜਕ ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ। ਖਾਬ=ਨੀਦ। ਖੁਫਤ=ਸੌਣਾ। ਇਖਤਿਆਰ=ਪਸੰਦ।

ਅਰਥ—ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵੇਰੀ ਕੀਤਾ। ਓੜਕ ਨੂੰ ਨੀਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਸੌਣਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ੨੦।

ਬਿਦਾਨਦ ਕਿ ਖੁਫਤਹ ਸੁਦਹ ਪਾਸਥਾਂ ॥

ਬਿ ਪਯ ਮੁਰਦਹ ਸੁਦ ਹਮਚੁ ਜਖਮਿ ਯਲਾਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਦ=ਜਾਣ ਲਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਖੁਫਤਹ ਸੁਦ=ਸੌਂ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਸਥਾਂ=ਰਾਖੇ ਲੋਕ। ਪਯ ਮੁਰਦਹ=ਬੱਕੇ ਟੁੱਟੇ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸੌਂ ਗਏ ਹਨ। ਜਖਮੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੨੧।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਓ ਜਾ ਬਿਆਮਦ ਅਜਾਂ ॥

ਕਿ ਬੁਨਗਾਰ ਅਜ਼ ਸ਼ਾਰ ਕਰਖਿ ਗਿਰਾਂ ॥੨੨॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਟੀਚ (ਪੋਥੀ ਦਸਤੀ)

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੁਰ ਪਈ। ਓ ਜਾ=ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ। ਬਿਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਥੇ।
ਕਿ=ਜੋ। ਬੁਨਗਾਰ=ਨੀਂਦ, ਜੜ੍ਹ। ਕਰਖਿ=ਅਟਾਗੀ। ਗਿਰਾਂ=ਵੱਡੀ, ਉੱਚੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਤੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਆ ਗਈ ਜੋ ਜਿਥੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਅਟਾਗੀ ਦੀ
ਨੀਂਹ ਸੀ ਭਾਵ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਆ ਗਈ। ੨੨।

ਘਰੀ ਰਾ ਬਿਕੋਬਦ ਘਰੀਆ ਘਰਿਆਰ ॥

ਵਜ਼ਾਂ ਮੇਖ ਕੋਬਦ ਬਿਪੁਸਤਿ ਦੀਵਾਰ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਘਰੀ=ਘੜਿਆਲ। ਬਿਕੋਬਦ=ਵਜ਼ਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਘਰੀਆ ਘਰਿਆਰ=ਘੜਿਆਲ
ਵਜ਼ਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਮੇਖ=ਕਿੱਲੀ। ਕੋਬਦ=ਠੋਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਪੁਸਤਿ=ਪਿਛਵਾੜੇ ਦੀ।
ਦੀਵਾਰ=ਕੰਧ।

ਅਰਥ—ਘੜਿਆਲ ਵਜ਼ਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਘੜਿਆਲ ਵਜ਼ਾਂਦਾ ਸੀ। ਤਦੋਂ ਤਦੋਂ ਪਿਛਵਾੜੇ
ਦੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕਿੱਲੀਆਂ ਠੋਕਦੀ ਸੀ। ੨੩। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੯]

ਚੁਨਾ ਤਾ ਬਰਾਮਦ ਦੀਵਾਰਿ ਅਜੀਮ ॥

ਦੋ ਅਸਪਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ। ਤਾ=ਤੱਕ। ਬਰਾਮਦ=ਉੱਪਰ ਆ ਗਈ। ਅਜੀਮ=ਉੱਚੀ।
ਅਸਪਸ਼=ਘੜੇ। ਸ਼=ਉਸ ਨੇ। ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਵੇਖੇ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ।

ਅਰਥ—ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿੱਲੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਸ ਉੱਚੀ ਕੰਧ ਦੇ ਉੱਪਰ ਤੱਕ
ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਘੜੇ ਵੇਖ ਲਏ। ੨੪।

ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਤਾ ਅਜੋ ਨੀਮ ਕਰਦ ॥

ਦਰੇ ਪਾਸਬਾਨੀ ਬਰ ਅਜ ਨੀਮ ਕਰਦ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ ਰਾ=ਇਕ ਨੂੰ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਤਾ=ਅਤੇ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਨੀਮ ਕਰਦ=ਅੱਧਾ
ਕੀਤਾ। ਦਰੇ=ਬੂਝੇ ਵਿਚ। ਪਾਸਬਾਨੀ=ਰਖਵਾਲਾ। ਅਜ ਨੀਮ=ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਵਿਚ। ਕਰਦ=ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਖਵਾਲੀ ਦੇ ਬੂਝੇ ਉੱਤੇ ਉਸ
ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਭਾਵ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੨੫।

ਦਿਗਰ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਤਾ ਜੁਦਾ ਗਾਬਤ ਸਰ ॥

ਸੋਇਮ ਰਾ ਬ ਕੁਸ਼ਤਨ ਸ਼ਵਦ ਖੂਨ ਤਰ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰਾ=ਦੂਜੇ ਨੂੰ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰਾ। ਗਾਬਤ=ਹੋ ਗਿਆ।
ਸਰ=ਸਿਰ। ਸੋਇਮ=ਤੀਜੇ ਨੂੰ। ਕੁਸ਼ਤਨ=ਮਾਰਿਆ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋ ਗਿਆ। ਤਰ=ਲੇਖੂ ਪੇਖੂ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਖੰਡਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਉਹ ਭੀ ਲਹੂ ਵਿਚ ਲੇਖੂ ਪੇਖੂ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਬੜ ਗਿਆ। ੨੯।

ਚਵੁਮ ਰਾ ਜੁਦਾ ਕਰਦ ਪੰਜਮ ਬਿਕੁਝਤ ॥ ਬੁਸ਼ਮ ਰਾ ਬਿਕੁਝਤਦ ਜਮਦਾਰ ਮੁਖਤ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਵੁਮ=ਚੌਥੇ। ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰਾ। ਬਿਕੁਝਤ=ਮਾਰਿਆ। ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵਾਂ। ਜਮਦਾਰ=ਕਟਾਰ। ਮੁਖਤ=ਮੁੱਠ।

ਅਰਥ—ਚੌਥੇ ਦਾ (ਸਿਰ) ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ, ਪੰਜਵੇਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਛੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਟਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ। ੨੧।

ਬੁਸ਼ਮ ਚੌਕੀਅਸ ਕੁਝਤ ਆਮਦ ਅਜਾਂ ॥ ਕਿ ਹਫਤੁਮ ਗਿਰਾਂ ਬੂਦ ਚੌਕੀ ਗਿਰਾਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵਾਂ। ਚੌਕੀਅਸ=ਚੌਕੀਦਾਰ। ਕੁਝਤ=ਮਾਰਿਆ। ਅਜਾਂ=ਉਹ। ਹਫਤੁਮ=ਸਤਵਾਂ। ਗਿਰਾਂ=ਵੱਡੀ। ਬੂਦ=ਸੀ।

ਅਰਥ—ਛੇਵਾਂ ਚੌਕੀਦਾਰ ਮਾਰਿਆ, ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਤਵਾਂ ਚੌਕੀਦਾਰ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ ਜੋ ਚੌਕੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਚੌਕੀ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਸੀ। ੨੨।

ਕਿ ਹਫਤੁਮ ਹਮੀ ਕੁਝਤ ਜ਼ਸ਼ਮਿ ਅਜ਼ੀਮ ॥ ਕਿ ਦਸਤਸ਼ ਕੁਨਦ ਰਖਸ਼ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਫਤੁਮ=ਸਤਵਾਂ। ਹਮੀ=ਭੀ। ਕੁਝਤ=ਮਾਰਿਆ। ਜ਼ਸ਼ਮਿ=ਫਟ। ਦਸਤਸ਼=ਹੱਥ ਉਹ। ਰਖਸ਼=ਘੋੜਾ।

ਅਰਥ—ਸਤਵੇਂ ਨੂੰ ਭੀ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਫਟ ਮਾਰਿਆ। ਫਿਰ ਰੱਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਘੋੜੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕੀਤਾ। ੨੩।

ਚੁਨਾ ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ ਬਿਜ਼ਦ ਤਾਜ਼ੀਆਸ ॥ ਕਿ ਬਾਲਾ ਬਰਾਮਦ ਬ ਜਮਨ ਅੰਦਰਸ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ। ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ=ਕੋਰੜਾ, ਚਾਬਕ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਤਾਜ਼ੀਆਸ=ਘੋੜਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਾਲਾ=ਉਪੈਰ। ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲਿਆ। ਜਮਨ=ਜਮਨਾ। ਅੰਦਰਸ=ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਚਾਬਕ ਮਾਰਿਆ। ਜੋ ਘੋੜਾ ਕੰਧ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਦੀ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਮਨਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ੩੦।

ਵ ਗਾਬਤਨ ਦਰ ਆਬੇ ਬ ਬੇਰੂੰ ਅਜਾਂ ॥ ਕਿ ਹੈਰਤ ਬਿਮਾਂਦੰਦ ਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਸ਼ਤਨ=ਹੋਣਾ, ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ | ਦਰ ਆਬੇ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ | ਬੇਂਕੁੰ=ਬਾਹਰ | ਅਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ | ਹੈਰਤ=ਅਸਚਰਜ | ਬਿਮਾਂਦੰਦ=ਰਹਿ ਗਿਆ | ਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜਾ |

ਅਰਥ—ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਘੋੜਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ | ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਰਹਿ ਗਿਆ । ੩੧।

ਕਿ ਦੰਦ ਬੁਰਦ ਦਸਤ ਅਜ਼ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥ ਬ ਹੈਰਤ ਹਮੀ ਰਫਤ ਆਲਮ ਪਨਾਹ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ | ਦਸਤ=ਹੱਥ | ਹੈਰਤ=ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨ | ਹਮੀ ਰਫਤ=ਭੀ ਚਲੀ ਗਈ | ਬੁਰਦ=ਖਾਧਾ | ਆਲਮ=ਦੁਨੀਆਂ | ਪਨਾਹ=ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ |

ਅਰਥ—ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਚੱਕ ਵੱਡਿਆ | ਬਾਦ ਸ਼ਾਹ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਭਾਵ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । ੩੨।

ਕਿ ਮਾਰਾ ਕੁਜਾ ਬੁਰਦ ਅਸਧਿ ਅਜ਼ੀਮ ॥ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਓ ਰਾ ਹਮਚੁ ਕਸਮਿ ਕਰੀਮ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਕਿਹੜਾ | ਮਾਰਾ=ਮੇਰਾ | ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ | ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ | ਅਸਧਿ=ਘੋੜਾ | ਅਜ਼ੀਮ=ਵੱਡਾ | ਬਖਸ਼ੀਦ=ਮਾਫ਼ੀ | ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ | ਹਮਚੁ=ਅਜੇਹੇ | ਕਸਮਿ=ਸੌਂਹ | ਕਰੀਮ=ਰੱਬ |

ਅਰਥ—ਕਿਹੜਾ (ਆਦਮੀ) ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਘੋੜਾ ਕਿਥੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ ? ਜੋ ਅਜੇਹਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ | ਜੇ ਕੂਠ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਸੌਂਹ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੌਲ ਆ ਕੇ ਘੋੜਾ ਮੋੜ ਲਿਆਵੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ । ੩੩।

ਦਰੇਗਾ ਅਗਰ ਰੂਏ ਓ ਦੀਦਮੇ ॥ ਬਸਦ ਗੰਜ ਸਰ ਬਸਤਹ ਬਖਸ਼ੀਦ ਮੇ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ | ਅਗਰ=ਜੇਕਰ | ਰੂਏ=ਚੇਹਰਾ | ਓ=ਉਸ ਦਾ | ਦੀਦਮੇ=ਮੈਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂ | ਬਸਦ=ਸੌਂਹ, ਇਕ ਸੌਂਹ | ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ | ਸਰ ਬਸਤਹ=ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ | ਬਖਸ਼ੀਦ ਮੇ=ਮੈਂ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ |

ਅਰਥ—ਪਰ ਅਫਸੋਸ ! ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਉਸ ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਾਂ ਭਾਵ ਦਰਸਨ ਕਰ ਲਵਾਂ | ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੌਂਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨੱਕੇ ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ । ੩੪।

ਕਿ ਹੈਫਸਤ ਗਰ ਦੀਦਹ ਏ ਯਾਫਤਮ ॥ ਬਜਾਇ ਦਿਗਰ ਦਿਲ ਨ ਜੋ ਤਾਫਤਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੈਫਸਤ=ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਦੀਦਾਰ ਏ=ਵੇਖਣਾ। ਯਾਫਤਮ=ਪਾਉਂਦਾ ਮੈਂ।
ਬ=ਵੱਲ। ਜਾਇ=ਬਾਉਂ। ਜੋ=ਉਸ ਵੱਲੋਂ। ਤਾਫਤਮ=ਫੇਰਦਾ।

ਅਰਥ—ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਤਦ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਲੋਂ
ਦਿਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾ ਫੇਰਦਾ ਭਾਵ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਲੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਆਉਂਦਾ
ਇੱਥਾ।

ਕਿ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ਦ ਅਗਰ ਓ ਮਰਾ ॥ ਕਿ ਸਦ ਗੰਜ ਸਰ ਬਸਤਹ ਬਖਸ਼ਮ ਵਰਾ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦਾਰ=ਦਰਸ਼ਨ। ਬਖਸ਼ਦ=ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਸਦ=ਸੌ।
ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸਰ ਬਸਤਹ=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਬਖਸ਼ਮ=ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ ਮੈਂ। ਵਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ। ੩੬॥

ਚੁ ਸ਼ੁਹਰਤ ਕੁਨਾਨੀਦ ਬਹਰ ਅੰਦਰੂੰ ॥ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਮਨ ਖੂਨ ਅਜ਼ਾਂ ਖਾਰ ਖੂੰ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਹਰਤ=ਦੰਡੋਰਾ। ਕੁਨਾਨੀਦ=ਕਰਾਇਆ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਖਾਰ ਖੂੰ=ਕਾਤਲ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦੰਡੋਰਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ (ਕਿ) ਮੈਂ ਉਸ ਖੂੰ-ਖਾਰ (ਧਾੜਵੀ ਦੇ)
ਖੂਨ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਕ ਵੇਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ। ੩੭॥

ਬਿ ਬਸਤਦ ਦਸਤਾਰ ਅਜ਼ ਜਾਮਹ ਜ਼ਰ ॥ ਬ ਪੇਸ਼ਿ ਸ਼ਾਹ ਆਮਦ ਚੁ ਜੱਗਰੀ ਸਿਪਰ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗ। ਅਜ਼=ਦੀ। ਜਾਮਹ=ਕੱਪੜਾ। ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ।
ਬ ਪੇਸ਼ਿ=ਸਾਹਮਣੇ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਚੁ=ਵਾਂਗ। ਜੱਗਰੀ=ਸੁਨਹਿਰੀ ਢਾਲ ਭਾਵ
ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਣ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਤਦ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ
ਅਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਢਾਲ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਣ ਵਾਲੀ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ। ੩੮॥

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨੋ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਰਾਹ ਰਾ ਮਨ ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਰਾਹ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਆਖਿਆ। ਅਫਗਾਨੋ=ਭੇਗਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਰਾਹ ਰਾ=ਢੰਗ ਦੇ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਬਿ ਬੁਰਦੇਮ=ਲੈ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਦਾਹ=ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਅਤੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ! (ਤੇਰੇ) ਰਾਹੂ (ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ) ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਲੈ ਗਿਆ ਹਾਂ। ੩੬੧।

ਅਜ਼ਬ ਮਾਂਦ ਸਾਹਿਬ ਖਿਰਦ ਈਂ ਜਵਾਬ ॥ ਦਿਗਰ ਬਾਰ ਗੋਯਦ ਕਿ ਬਰ ਵੈ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਬ ਮਾਂਦ=ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬ ਖਿਰਦ=ਬੁੱਧੀ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ। ਈਂ=ਏਹ। ਦਿਗਰ ਬਾਰ=ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ। ਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਬਰ=ਉੱਤੇ। ਵੈ=ਉਸ। ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ।

ਅਰਥ—ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਭਾਵ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ੪੦।

ਕਿ ਨਕਲਸ਼ ਨਮਾਈ ਮਰਾ ਸ਼ੇਰ ਤਨ ॥ ਬਵਜਹੇ ਚਰਾ ਬੁਰਦ ਅਸਥਿ ਕੁਹਨ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਕਲਸ਼=ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ, ਉਹ ਨਮੂਨਾ। ਨਮਾਈ=ਵਿਖਾ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਸ਼ੇਰ ਤਨ=ਬਲਵਾਨ ਯੋਧੇ। ਬਵਜਹੇ=ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਢੰਗ ਨਾਲ। ਚਰਾ=ਕਿਹੜੇ। ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਅਸਥਿ=ਘੋੜਾ। ਕੁਹਨ=ਪੁਗਾਣਾ ਭਾਵ ਪਹਿਲਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸ਼ੇਰ (ਸਮਾਨ) ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ! ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ। ਜੋ ਕੇਹੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ। ੪੧।

ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਅਜ਼ਾਂ ਵਜਹੇ ਬਰ ਰੋਦਿ ਆਬ ॥ ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਬਾਦਹ ਬਿਖੁਰਦੰਦ ਕਬਾਬ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠ ਗਈ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸੇ। ਵਜਹੇ=ਢੰਗ ਨਾਲ। ਬਰ=ਉੱਪਰ। ਰੋਦਿ=ਨਦੀ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਈ। ਬਾਦਹ=ਸ਼ਰਾਬ। ਬਿਖੁਰਦੰਦ=ਖਾ ਲਿਆ। ਕਬਾਬ=ਭੁਨਵਾਂ ਮਾਸ।

ਅਰਥ—ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਉਸੇ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਈ। (ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ) ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਅਤੇ ਭੁਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ ਖਾਧਾ। ੪੨।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਅੱਵਲ ਬਸੇ ਪੁਸ਼ਤਿ ਕਾਹ ॥ ਦ.ਗਾ ਮੇ ਦਿਹਦ ਪਾਸਬਾਨਾਨਿ ਸ਼ਾਹ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਰੋੜ੍ਹੇ। ਅੱਵਲ=ਪਹਿਲੇ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਪੁਸ਼ਟਿ=ਪੂਲੇ। ਕਾਹ=ਘਾਹ। ਦਰਗਾ=ਧੋਖਾ। ਮੇਂ ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ। ਪਾਸਬਾਨਾਨਿ=ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘਾਹ ਦੇ ਪੂਲੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ ।੧੩।

ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਬਿਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੁਨਾਨੀਦ ਲਖਤ ॥ ਬਪੈਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਦਰਿਆਇ ਸਖਤ ॥੧੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ ਪਾਸ=ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ। ਬਿਕੋਸ਼ਸ਼=ਯਤਨ। ਕੁਨਾਨੀਦ=ਕੀਤਾ। ਲਖਤ=ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ। ਬਪੈਰਸ਼=ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਰ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਸਖਤ=ਭਾਰੀ, ਕਠਨ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕਠਨ ਦਰਿਆਉ ਤੋਂ ਤਰ ਕੇ ਪਾਰ ਵੱਲ ਆ ਗਈ ।੧੪੪।

ਵਜ਼ਾਂ ਬਿਸ਼ਕੁਨਾਨੀਦ ਓ ਗਰਦ ਸ਼ੁਦ ॥ ਬਦੀਦਸ਼ ਅਜੋ ਸ਼ਾਹ ਪਯਮੁਰਦਾ ਸ਼ੁਦ ॥੧੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਬਿਸ਼ਕੁਨਾਨੀਦ=ਮਾਰੇ। ਓ=ਉਹ। ਗਰਦ ਸ਼ੁਦ=ਧੂੜ ਹੋ ਗਈ। ਬ ਦੀਦਸ਼=ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ। ਪਯਮੁਰਦਾ=ਹੈਰਾਨ।

ਅਰਥ—ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਉਹ ਧੂੜ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵ ਸਭ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਨੱਸ ਗਈ ਤੇ ਘੱਟਾ ਉੱਡਦਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੀ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਡੌਰ ਭੌਰ ਹੋ ਗਿਆ ।੧੪੫।

ਘੜੀ ਯਕ ਬਿਮਾਂਦਹ ਗਰੂਬਿ ਆਫਤਾਬ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਜਾ ਬਿਯਾਮਦ ਕੁਸ਼ਾਯਦ ਤਨਾਬ ॥੧੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਘੜੀ ਯਕ=ਇਕ ਘੜੀ। ਬਿਮਾਂਦਹ=ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਗਰੂਬਿ=ਛੁਪਣ ਵਿਚ। ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸੇ। ਜਾ=ਜਗਾ। ਬਿਯਾਮਦ=ਆ ਗਈ। ਕੁਸ਼ਾਯਦ=ਬੋਲ੍ਹਣਾ। ਤਨਾਬ=ਰੱਸੇ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਜਦ ਸੂਰਜ ਛੁੱਬਣ ਵਿਚ ਇਕ ਘੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਥੋਲ੍ਹੇ ਦਿੱਤੇ ।੧੪੬। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੨]

ਲਗਾਮਸ਼ ਬਿਦਾਦੰਦ ਸਵਾਰੇ ਸ਼ੁਦਸਤ ॥ ਬਿਜਦ ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ ਚੁ ਇਫਰੀਤਿ ਮਸਤ ॥੧੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਲਗਾਮਸ਼=ਲਗਾਮ, ਕੜਿਆਲਾ, ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਦਾਦੰਦ=ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਵਾਰੇ ਸੁਦਸਤ=ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਬਿਜਦ=ਮਾਰਿਆ। ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ=ਕੋਰੜਾ, ਚਾਬਕ। ਚੁ=ਵਰਗੇ। ਇਹਗੀਤਿ=ਦੈਤਾ। ਮਸਤ=ਮਸਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਮਗਰੋਂ ਦੈਤ ਵਰਗੇ ਮਤਵਾਲੇ ਧੋੜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਚਾਬਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ੪੧।

ਚੁਨਾ ਅਸਪ ਖੇੜੀਦ ਬਰਤਰ ਜ਼ ਸ਼ਾਹ ॥

ਜ਼ ਬਾਲਾ ਦਰਾਮਦ ਦਰੀਆਈ ਗਾਹ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ। ਅਸਪ=ਧੋੜਾ। ਖੇੜੀਦ=ਕੁੱਦਿਆ। ਬਰਤਰ=ਉੱਪਰ ਦੀ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ। ਜ਼=ਵਿਚ। ਬਾਲਾ=ਉਚਿਆਈ। ਦਰਾਮਦ=ਆ ਗਿਆ। ਗਾਹ=ਬਾਂ, ਟਿਕਾਣੇ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨਾਲ ਧੋੜਾ ਅਜੇਹਾ ਉਚਿਆਈ ਨਾਲ ਕੁੱਦਿਆ ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਹੀ ਟਿਕਾਣੇ ਉੱਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ੪੨।

ਬ ਪੈਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਦਰਿਆ ਅਜੀਮ ॥

ਕਿ ਪਾਰਸ਼ ਹਮੇ ਗਾਸਤ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਰਸ਼=ਤਰ ਕੇ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ। ਜ਼ਿ=ਤੋਂ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਪਾਰਸ਼=ਉਸ ਪਾਰ। ਹਮੇ ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਰੱਬ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਹ ਧੋੜਾ ਉਸ ਵੱਡੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਤਰਦਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ। ੪੩।

ਫਿਰੋਦ ਆਮਦ ਅਜ਼ ਅਸਪ ਕਰਦਸ਼ ਸਲਾਮ ॥

ਬਿਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹ ਅਰਬੀ ਕਲਾਮ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਿਰੋਦ=ਹੇਠਾਂ। ਆਮਦ=ਆਈ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਅਸਪ=ਧੋੜਾ। ਕਰਦਸ਼=ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਅਰਬੀ ਕਲਾਮ=ਅਰਥ ਦੇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਧੋੜੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਆਖੀ। ੪੦।

ਤੋ ਅਕਲਸ਼ ਚਿਰਾਂ ਕੁਸ਼ਤਰਈ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥

ਕਿ ਮਾ ਰਾਹ ਬੁਰਦਨ ਤੋ ਦਾਦਨ ਸੁਰਾਹ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋ=ਤੇਰੀ | ਸ਼=ਆਪਣੀ | ਕੁਸ਼ਤਹਈ=ਮਾਰ ਲਈ | ਬੁਰਦਨ=ਲੈ ਗਿਆ | ਦਾਦਨ=ਦਿੱਤਾ |

ਅਰਥ—ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ ? ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ‘ਰਾਹੂ’ ਘੋੜਾ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ‘ਸੁਰਾਹੂ’ ਨਾਮੇ ਘੋੜਾ ਤੂੰ ਆਪੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੫੧।

ਬਿਗੁਛਤਸ਼ ਚੁਨੀ ਤਾ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਰਖਸ਼ ॥ ਬਿਯਾਦ ਆਮਦ ਓ ਏਜ਼ਦ ਏ ਦਾਦ ਬਖਸ਼ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤ=ਆਖਿਆ | ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ | ਚੁਨੀ=ਅਜੇਹਾ | ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ | ਰਖਸ਼=ਘੋੜਾ | ਬਿਯਾਦ ਆਮਦ=ਚੇਤੇ ਆਇਆ | ਏਜ਼ਦ=ਰੱਬ | ਦਾਦ=ਦਾਤਾਂ | ਬਖਸ਼=ਦੇਣ ਵਾਲਾ |

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਘੋੜਾ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ | ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ । ੫੨।

ਬਿ ਉਛਤਾਦ ਪੁਸ਼ਤ ਅਸਪਹਾ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥ ਕਿ ਓ ਰਾ ਨਾ ਹਮ ਬਰ ਕੁਨਦ ਕਸ ਸਵਾਰ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਛਤਾਦ=ਪੈ ਗਏ | ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਛੇ | ਅਸਪਹਾ=ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੇ | ਬੇਸੁਮਾਰ=ਅਨਗਿਣਤ | ਹਮ=ਭੀ | ਬਰ ਕੁਨਦ=ਡੱਡਿਆ |

ਅਰਥ—ਅਨਗਿਣਤ ਹੀ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਏ ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਘੋੜੇ ਦੌੜਾਏ ਪਰ ਕਿਸੇ ਭੀ ਸਵਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਢੱਡਿਆ ਨਹੀਂ । ੫੩।

ਬਿਜਦ ਮਰਦ ਦਸਤਾਰਹਾ ਪੇਸ਼ਿ ਬਾਰ ॥ ਕਿ ਐ ਬਾਰ ਬਾਰਾਨਿ ਆਲਮ ਪਨਾਰ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜਦ=ਮਾਰੀਆਂ | ਮਰਦ=ਸੂਰਮਿਆਂ | ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗਾਂ | ਪੇਸ਼ਿ=ਸਾਹਮਣੇ | ਆਲਮ=ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ | ਪਨਾਰ=ਆਸਰਾ |

ਅਰਥ—ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਪੱਗਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਹੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ! । ੫੪।

ਬਿਗੀਰਦ ਕਸੇ ਹਰ ਦੋ ਆਹੂ ਬੁਰਾਕ ॥ ਤੋ ਓ ਰਾ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਭੁਦ ਦਸਤ ਤਾਕ ॥੫੫॥

ਹਿਕਾਇਤ ਬਾਚੂਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

**ਰਜ਼ਾ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ਿੰਦਰ ਏ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥
ਰਿਹਾਈ ਦਿਹ ਓ ਪਾਕ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ॥੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਜ਼ਾ=ਬਖਸ਼=ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਰ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਬੇਸੁਮਾਰ=ਅਨਗਿਣਤ । ਰਿਹਾਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ । ਦਿਹ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤਰ । ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ=ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਨਗਿਣਤ ਦਾਤਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਭਾਵ ਖਲਾਸੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧।

**ਰਹੀਮੋ ਕਰੀਮੋ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ ॥
ਅਜੀਮੋ ਫਹੀਮੋ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਹੀਮੋ=ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ । ਕਰੀਮੋ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਅਤੇ । ਮਕੀਨੋ=ਮਕਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ । ਮਕਾਂ=ਮਕਾਨਾਂ । ਅਜੀਮੋ=ਵੱਡਾ ਅਤੇ । ਫਹੀਮੋ=ਜਾਣਨਹਾਰ ਅਤੇ । ਜ਼ਮੀਨੋ=ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ । ਜ਼ਮਾਂ=ਅਕਾਸ਼ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ, ਉਹ ਮਕਾਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ । ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹੈ । ੨।

**ਸੁਨੀਦਮ ਸੁਖਨ ਕੋਹਿ ਕੈਬਰ ਅਜੀਮ ॥
ਕਿ ਅਫਗਾਂ ਯਕੇ ਬੂਦ ਆਂ ਜਾ ਰਹੀਮ ॥੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਸੁਖਨ=ਵਾਰਤਾ । ਕੋਹਿ=ਪਹਾੜਾਂ । ਕੈਬਰ=ਪੈਬਰ । ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ । ਅਫਗਾਂ=ਪਠਾਣ । ਯਕੇ ਬੂਦ=ਇਕ ਸੀ । ਆਂ ਜਾ=ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ । ਰਹੀਮ=ਨਾਮ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਰਿਗਜ਼ੇਬ ! ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ ਖੇਖਰ ਦੀ ਅਸਾਂ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ 'ਰਹੀਮ' ਨਾਮ ਦਾ ਪਠਾਣ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ।

ਯਕੇ ਬਾਨੂਏ ਬੂਦ ਓ ਹਮਚੁ ਮਾਹ ॥ ਕੁਨਦ ਦੀਦਨਸ਼ ਰਿਸ਼ਤਹ ਗਰਦਨ ਜ਼ ਸ਼ਾਹ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ । ਬਾਨੂਏ=ਐਰਤ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ । ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ । ਦੀਦਨਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ । ਰਿਸ਼ਤਹ=ਫਾਹੀ । ਗਰਦਨ=ਗਿੱਚੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੀ ਇਕ ਐਰਤ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਗਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ।

ਭਾਵ—ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸੋਹਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਪਰੇਮ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਦੋ ਅਬਰੂ ਚੁ ਅਬਰੇ ਬਹਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥ ਬਿ ਮਿਯਗਾਂ ਚੁ ਅਜ਼ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟੇ, ਭਵਾਂ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਅਬਰੇ=ਬੱਦਲ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦੇ । ਬਹਾਰਾਂ=ਬਰਸਾਤੀ । ਬਿ=ਨਾਲ । ਮਿਯਗਾਂ=ਪਲਕਾਂ । ਬਾਰਾਂ=ਬਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਵੱਟੇ ਬਰਸਾਤੀ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਬਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿਮਣੀਆਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਸ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਭਾਵ—ਜਿਸ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਖਸੀ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਰੁਖੇ ਚੂੰ ਖਲਾਸੀ ਦਿਹਦ ਮਾਹ ਰਾ ॥ ਬਹਾਰਿ ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਦਿਹਦ ਸ਼ਾਹ ਰਾ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੁਖੇ=ਮੁਖਜ਼ਾ । ਖਲਾਸੀ=ਛੁਟਕਾਰਾ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਬਹਾਰਿ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ । ਗੁਲਿਸਤਾਂ=ਫੁਲਵਾੜੀ । ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇ । ਸ਼ਾਹ ਰਾ=ਰਜੇ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਮੁਖਜ਼ੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ । ਅਰਥਾਤ—ਮੂੰਹ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਮੁੱਖ ਸੋਹਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਰੂਪ ਫੁਲਵਾੜੀ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਹੋ ਕੇ ਖਿੜਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਬ ਅਬਰੂ ਕਮਾਨਿ ਬੁਦਹ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥ ਬ ਚਸ਼ਮਸ ਜਨਦ ਕੈਬਰਿ ਕਹਰਗੀਂ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟੇ । ਬੁਦਹ=ਹੈਸਨ । ਕਮਾਨ=ਧਨੁੱਖ । ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਇਸਤਰੀ । ਚਸ਼ਮਸ=ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ । ਜਨਦ=ਮਾਰਦੇ । ਕੈਬਰਿ=ਤੀਰ । ਕਹਰਗੀਂ=ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਵੱਟੇ ਕਮਾਨ ਵਾਂਗੂ ਟੇਢੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤੀਰ ਮਾਰਦੀ ਸੀ । ਭਾਵ ਜਿਸ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ।

ਬ ਮਸਤੀ ਦਿਹਦ ਹਮ ਚੁਨੀ ਰੂਇ ਮਸਤ ॥ ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਕੁਨਦ ਬੂਮ ਸ਼ੋਰੀਦਹ ਦਸਤ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਮਸਤੀ=ਬਿਸਰਤੀ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ । ਹਮ ਚੁਨੀ=ਅਜਿਹਾ । ਰੂਇ=ਚੇਹਰਾ । ਗੁਲਿਸਤਾਂ=ਫੁਲਵਾੜੀ । ਬੂਮ=ਧਰਤੀ । ਸ਼ੋਰੀਦਹ=ਕੱਲਰ ਵਾਲੀ । ਦਸਤ=ਉਜਾੜ ।

ਅਰਥ—ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਭੀ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਸੀ (ਅਤੇ) ਫੁਲਵਾੜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੱਲਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਉਜਾੜ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਸੀ ।

ਖੁਸ਼ੇ ਖੁਸ਼ ਜਮਾਲੋ ਕਮਾਲ ਹੁਸਨ ॥ ਬਸੂਰਤ ਜਵਾਨਸਤ ਫਿਕਰਿ ਕੁਹਨ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਸ਼ੇ=ਸੁੰਦਰ । ਖੁਸ਼ ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸਰੂਪ । ਓ=ਅਤੇ । ਕਮਾਲ ਹੁਸਨ=ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ । ਬ=ਵਿਚ । ਸੂਰਤ=ਸ਼ਕਲ । ਜਵਾਨਸਤ=ਜੁਆਨ ਹੈਸੀ । ਫਿਕਰ=ਵਿਚਾਰ ਸੋਚ ਵਿਚ । ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣੀ ।

ਅਰਥ—ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਵਾਲੀ ਸੀ । ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਵਾਨ ਹੈਸੀ, ਪਰ ਸਮਝ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ ।

ਯਕੇ ਹੁਸਨ ਖਾਂ ਬੂਦ ਓ ਜਾ ਫਗਾਂ ॥ ਬਦਾਨਿਬ ਹਮੀ ਬੂਦ ਅਕਲਸ ਜਵਾਂ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੂਦ=ਸੀ । ਓ ਜਾ=ਉਸ ਥਾਂ । ਫਗਾਂ=ਅਫਗਾਨ, ਪਠਾਣ । ਬਦਾਨਿਬ=ਬੁੱਧੀ ਉਸ ਦੀ । ਹਮੀ=ਭੀ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਅਕਲਸ=ਸੋਚ ਉਸ ਦੀ । ਜਵਾਂ=ਜਵਾਨ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ 'ਹੁਸਨ ਖਾਂ' ਪਠਾਣ ਹੈਗਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਜਵਾਨ ਸੀ । ਭਾਵ ਬੁੱਧੀਵਾਨ, ਚੰਗੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਸੀ ।

ਕੁਨਦ ਦੋਸਤੀ ਬਾ ਹਮਹ ਯਕ ਦਿਗਰ || ਕਿ ਲੈਲੀ ਓ ਮਜਨੂੰ ਖੜਿਲ ਗ਼ਬਤਹ ਸਰ ||੧੧||

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋਸਤੀ=ਪਿਆਰ। ਬਾ ਹਮਹ=ਆਪੇ ਵਿਚ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ। ਖੜਿਲ=ਸਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਗ਼ਬਤਹ=ਨਿਵਾ ਲੈਂਦੇ। ਸਰ=ਸਿਰ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੇਲੀ ਅਤੇ ਮਜਨੂੰ ਸਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੧੧।

ਚੁ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਹਮ ਚੁਨੀਂ ਗ਼ਬਤ ਮਸਤ || ਚੁ ਪਾ ਅਜ਼ ਰਕਾਬੋ ਇਨਾਂ ਰਫਤ ਦਸਤ ||੧੨||

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਹਮਾ ਚੁਨੀਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਗ਼ਬਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਮਸਤ=ਪ੍ਰੇਮ। ਪਾ=ਪੈਰ। ਅਜ਼=ਤੌਂ। ਰਕਾਬੋ=ਰਕਾਬ ਵਿਚੋਂ। ਇਨਾਂ=ਗਾਸ, ਵਾਗਾਂ। ਰਫਤ=ਨਿਕਲ ਗਈ। ਦਸਤ=ਹੱਥ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਕਾਬ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਗਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਭਾਵ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਗਏ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ੧੨।

ਤਲਬ ਕਰਦ ਓ ਖਾਨਾ ਏ ਖਿਲਵਤੇ || ਮਿਆਂ ਆਮਦਬ ਜੋ ਬਦਨ ਸ਼ਹਵਤੇ ||੧੩||

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਲਬ ਕਰਦ=ਸੱਦਿਆ। ਓ=ਉਸ ਨੂੰ। ਖਾਨਾ ਏ=ਘਰ ਵਿਚ। ਖਿਲਵਤੇ=ਇਕੱਲਾ। ਮਿਆਂ=ਵਿਚ। ਆਮਦ=ਹੋ ਗਿਆ। ਸ=ਉਸ। ਬਦਨ=ਸਰੀਰ। ਸ਼ਹਵਤੇ=ਕਾਮ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੱਦਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਆਇਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦਾ ਵੇਗ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੩।

ਹਮੀਂ ਜੁਫਤ ਖੁਰਦੰਦ ਦੁ ਸੇ ਚਾਰ ਮਾਹ || ਮਥਰ ਕਰਦ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨੇ ਨਿਜ਼ਦਿ ਬਾਹ ||੧੪||

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਜੁਫਤ ਖੁਰਦੰਦ=ਇਕੱਠੇ ਪੀਂਦਿਆਂ ਖਾਂਦਿਆਂ। ਸੇ=ਤਿੰਨ। ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ। ਨਿਜ਼ਦਿ=ਪਾਸ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ। ਇਕ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਮਥਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੧੪।

ਬ ਹੈਰਤ ਦਰਾਮਦ ਫਗਾਨੇ ਰਹੀਮ ॥ ਕਸ਼ੀਦਨ ਯਕੇ ਤੇਗ ਗੁਰੱਗ ਅਜੀਮ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਹੈਰਤ=ਹੈਰਾਨੀ । ਫਗਾਨੇ=ਅਫਗਾਨੇ, ਪਠਾਣ । ਕਸ਼ੀਦਨ=ਖਿੱਚ ਲਈ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਗੁਰੱਗ=ਗਰਜਿਆ । ਅਜੀਮ=ਬੜਾ ਵੱਡਾ ।

ਅਰਥ—ਰਹੀਮ ਖਾਨ ਪਠਾਣ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਗੱਜਿਆ ।੧੫।

ਚੁ ਖਬਰਸ਼ ਰਸੀਦ ਆਂ ਕਿ ਆਮਦ ਸ਼ੌਹਰ ॥ ਹਮਾਂ ਯਾਰ ਖੁਦ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਸਰ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਖਬਰ=ਪਤਾ, ਸੂਹ । ਸ਼ੇ=ਉਸ ਨੂੰ । ਰਸੀਦ=ਪੁੱਜੀ । ਆਂ ਕਿ=ਜੋ ਕਿ । ਆਮਦ=ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਸ਼ੌਹਰ=ਖਾਵੰਦ, ਪਤੀ । ਹਮਾਂ=ਉਸ ਵੇਲੇ । ਯਾਰ ਖੁਦ ਰਾ=ਆਪਣੇ ਯਾਰ 'ਤੇ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਸਰ=ਸਿਰ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ।੧੬।

ਹਮਾਂ ਗੋਸ਼ਤਿ ਓ ਦੇਗ ਅੰਦਰ ਨਿਹਾਦ ॥ ਮਸਾਲਿਹ ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਆਤਿਸ਼ ਬਿਦਾਦ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਉਹੀ । ਗੋਸ਼ਤਿ=ਮਾਸ । ਨਿਹਾਦ=ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਆਤਿਸ਼=ਅੱਗ । ਬਿਦਾਦ=ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਦੇਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਵਿਚ ਮਸਾਲੇ ਭੀ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ ।੧੭।

ਸ਼ੌਹਰ ਰਾ ਖੁਰਾਨੀਦ ਬਾਕੀ ਬਿਮਾਂਦ ॥ ਹਮਰ ਨੌਕਰਾਂ ਰਾ ਜ਼ਿਆਫਤ ਕੁਨਾਂਦ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੌਹਰ=ਖਾਵੰਦ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਖੁਰਾਨੀਦ=ਖੁਆਇਆ । ਬਿਮਾਂਦ=ਬਚ ਰਿਹਾ । ਹਮਰ=ਸਾਰਿਆਂ । ਜ਼ਿਆਫਤ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ । ਕੁਨਾਂਦ=ਕਰ ਦਿੱਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਮਾਸ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਖੁਆਇਆ, ਬਾਕੀ ਜੋ ਬਚ ਰਿਹਾ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਰੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ ਖੁਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ ਕੀਤੀ ।੧੮।

ਚੁ ਖੁਸ਼ ਗਸ਼ਤ ਸੌਹਰ ਨ ਦੀਦਸ਼ ਚੁ ਨਰ ॥ ਬਿਕੁਸ਼ਤ ਅਂ ਕਸੇ ਰਾ ਕਿ ਦਾਦਸ਼ ਖਬਰ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ | ਖੁਸ਼=ਪ੍ਰਸੰਨ | ਗਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਿਆ | ਸੌਹਰ=ਪਤੀ | ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ | ਸ਼=ਉਸ ਨੇ | ਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ | ਅਂ=ਉਸ ਨੇ | ਕਸੇ=ਆਦਮੀ | ਦਾਦ=ਦਿੱਤੀ | ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ |

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਇਆ ਹੈ। ੧੯॥

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਾਰਿ ਸਬਜ਼ ਗੁੰ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਜੰਗ ਅੰਦਰੁੰ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਾਰਿ=ਪਿਆਲਾ | ਸਬਜ਼=ਹਰਾ | ਗੁੰ=ਰੰਗ | ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ | ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਦਾ | ਅਸਤ=ਹੈ | ਅੰਦਰੁੰ=ਵਿਚ |

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ੨੦॥

ਲਬਾ ਲਬ ਬਿਕੁਨ ਓ ਦਮ ਬ ਦਮ ਨੋਸ਼ ਕੁਨ ॥ ਗਮਿ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਫਿਰਮੋਸ਼ ਕੁਨ ॥੨੧॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਲਬਾ ਲਬ=ਨੱਕੋ ਨੱਕ, ਪੂਰਾ ਕੰਢਿਆਂ ਤੱਕ | ਬਿਕੁਨ=ਤੂੰ ਕਰ | ਓ=ਅਤੇ | ਦਮ ਬ=ਦਮ=ਸਵਾਸ ਗਿਰਾਸ | ਨੋਸ਼ ਕੁਨ=ਤੂੰ ਪੰਦਾ ਰਹੁ | ਗਮਿ=ਚਿੰਤਾ | ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ | ਆਲਮ=ਲੋਕ | ਫਿਰਮੋਸ਼ ਕੁਨ=ਭੁਲਾ ਦੇਹੁ |

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਨੱਕੋ ਨੱਕ ਭਰ ਕੇ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ ਅਤੇ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਸਵਾਸ ਗਿਰਾਸ ਪੰਦਾ ਰਹੁ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਹੁ ॥੨੧॥੧੨॥

ਬਾਵੁਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ [ਕਹਾਣੀ] ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ।

ਬੇਨਤੀ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਟੀਕ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਤੇ ਆਖਰੀ ਪੋਥੀ ਛਘ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਇਸ ਕਾਚਜ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਹਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਤੇ ਸੌਧ ਸੁਧਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਮਤ-ਭੇਦ ਹਨ । ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਉਕਾਈ ਦਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ । ਸੋ ਵਿਦਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਨਿਮਰ ਜੋਦੜੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਤਰੁਟੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਗਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣਗੇ ।

‘ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੌ ਅਭੁਲ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ॥’

ਜੂਨ 2004

ਸੋਧਕ—ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ‘ਕਮਲ’

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਗਰ, ਗਲੀ ਨੰ. 4, ਨੇੜੇ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਆਸ਼ਰਮ,
ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਚੌਕ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।